

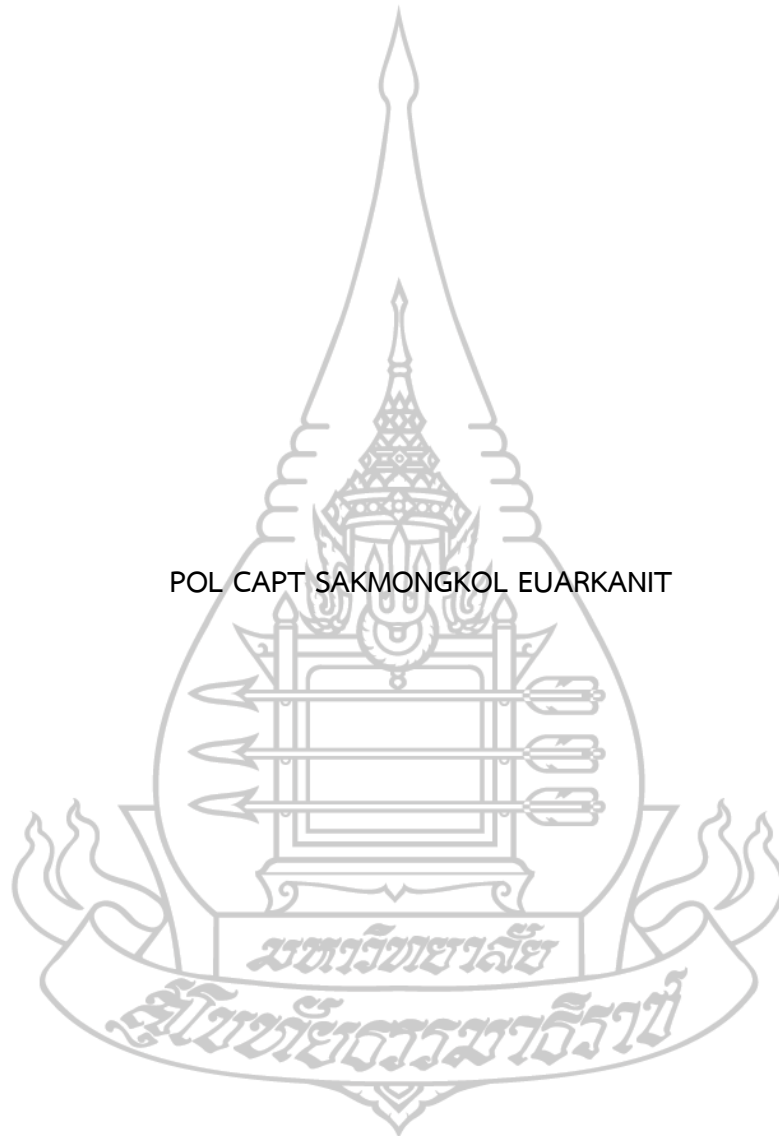
การบังคับใช้กฎหมายในคดีอาญา ศึกษารณีกาการใช้อำนาจในการสอบสวน
และการดำเนินคดีของเจ้าพนักงาน

การศึกษาค้นคว้าอิสระนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต วิชาเอกกฎหมายอาญาและกระบวนการยุติธรรม
สาขาวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช

พ.ศ. 2566

Law Enforcement in Criminal Case Study : Use of Investigative Powers
and Prosecution of Officials

POL CAPT SAKMONGKOL EUARKANIT

An Independent Study Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements for
the Degree of Master of Laws in Criminal Law and Criminal Justice
School of Law Sukhothai Thammathirat Open University

2023

หัวข้อการศึกษาค้นคว้าอิสระ	การบังคับใช้กฎหมายในคดีอาญา ศึกษากรณีการใช้อำนาจในการสอบสวนและการดำเนินคดีของเจ้าพนักงาน
ชื่อและนามสกุล	ร้อยตำรวจเอกศักดิ์มงคล เอื้อคณิต
แขนงวิชา / วิชาเอก	กลุ่มวิชากฎหมายอาญาและกระบวนการยุติธรรม
สาขาวิชา	นิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
อาจารย์ที่ปรึกษา	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปณณวิช ทัฬหวิมล

การศึกษาค้นคว้าอิสระนี้ได้รับความเห็นชอบให้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรระดับปริญญาโท เมื่อวันที่ 30 มกราคม พ.ศ. 2567

คณะกรรมการสอบการศึกษาค้นคว้าอิสระ

(รองศาสตราจารย์ ดร.ชนศักดิ์ สายจำปา)
รักษาการแทนรองอธิการบดีฝ่ายยุทธศาสตร์
แผน เทคโนโลยีดิจิทัล และทรัพยากรบุคคล
รักษาการแทนประธานกรรมการประจำสาขาวิชานิติศาสตร์

ชื่อการศึกษาค้นคว้าอิสระ การบังคับใช้กฎหมายในคดีอาญา ศึกษากรณีการใช้อำนาจในการ
สอบสวนและการดำเนินคดีของเจ้าพนักงาน

ผู้ศึกษา ร้อยตำรวจเอกศักดิ์มงคล เอื้อคณิต รหัสนักศึกษา 2644001444

ปริญญา นิติศาสตรมหาบัณฑิต

อาจารย์ที่ปรึกษา ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปณณวิช ทัฬหวิมล ปีการศึกษา 2566

บทคัดย่อ

การศึกษาค้นคว้าอิสระนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ศึกษาแนวความคิด ทฤษฎี ความเป็นมาของปัญหา
เกี่ยวกับการบังคับใช้กฎหมายในคดีอาญา กรณีการใช้อำนาจในการสอบสวนและการดำเนินคดีของเจ้าพนักงาน (2) ศึกษา
เปรียบเทียบการบังคับใช้กฎหมายในคดีอาญา กรณีการใช้อำนาจในการสอบสวนและการดำเนินคดีของเจ้าพนักงาน
ของประเทศไทย สหรัฐอเมริกา สหพันธรัฐเยอรมนี และสาธารณรัฐฝรั่งเศส (3) วิเคราะห์ปัญหาการบังคับใช้กฎหมาย
ในคดีอาญา กรณีการใช้อำนาจในการสอบสวนและการดำเนินคดีของเจ้าพนักงาน (4) เสนอแนะแนวทางในการปรับปรุงแก้ไข
การบังคับใช้กฎหมายในคดีอาญา กรณีการใช้อำนาจในการสอบสวนและการดำเนินคดีของเจ้าพนักงาน

การศึกษาค้นคว้าอิสระนี้เป็นการวิจัยทางกฎหมายโดยการวิจัยเชิงคุณภาพ ด้วยการวิจัยเอกสารกฎหมาย
เกี่ยวกับการบังคับใช้กฎหมายในคดีอาญา ศึกษากรณีการใช้อำนาจในการสอบสวนและการดำเนินคดี ของเจ้าพนักงาน
ตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย กฎ ระเบียบ ตำรา บทความทางวิชาการ งานวิจัย คำพิพากษาของศาล และกฎหมายต่างประเทศ
โดยผู้วิจัยทำการสังเคราะห์และวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพจากเนื้อหาที่ได้จากการวิจัยเอกสารและการทบทวนวรรณกรรม
เพื่อนำมาเป็นแนวทางในการแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

ผลการศึกษาพบว่า (1) การบังคับใช้กฎหมายในคดีอาญาของประเทศไทยในปัจจุบันใช้ระบบกล่าวหา
ซึ่งรัฐธรรมนูญได้บัญญัติให้ความคุ้มครองสิทธิของผู้ถูกกล่าวหาในคดีอาญาไว้ โดยให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหา
หรือจำเลยเป็นผู้บริสุทธิ์จนกว่าจะมีคำพิพากษาถึงที่สุด การสอบสวนเบื้องต้นของเจ้าพนักงาน จึงมีความสำคัญอย่างยิ่ง
ในการรวบรวมพยานหลักฐานเพื่อพิจารณาว่าข้อกล่าวหาที่มีมูลหรือไม่เพียงใด ก่อนเสนอพนักงานอัยการยื่นฟ้อง
ผู้ถูกกล่าวหาต่อศาลเพื่อพิจารณาคดีต่อไป (2) การบังคับใช้กฎหมายในคดีอาญาของประเทศไทยได้กำหนดขอบเขต
อำนาจการสอบสวนของเจ้าพนักงานไว้อย่างจำกัด การดำเนินคดีแต่ละขั้นตอนจึงมีความซับซ้อนและยาวนาน ซึ่งแตกต่าง
กับสหรัฐอเมริกา สหพันธรัฐเยอรมนี และสาธารณรัฐฝรั่งเศสได้กำหนดขอบเขตอำนาจการสืบสวนสอบสวนไว้
อย่างกว้างขวาง เพื่อให้ได้มาซึ่งการดำเนินคดีที่ง่ายและรวดเร็ว (3) ปัญหาการบังคับใช้กฎหมายในคดีอาญา
พบว่าหากการสอบสวนเกิดขึ้นโดยพนักงานสอบสวนที่ไม่มีอำนาจในท้องที่ที่พบการกระทำผิด จะมีผลให้การสอบสวนนั้น
เป็นการสอบสวนที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย ทำให้เกิดความล่าช้าและความไม่เป็นธรรมในการต่อสู้คดีของผู้ต้องหาหรือจำเลย
(4) ควรแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา กรณีการใช้อำนาจของเจ้าพนักงานในการสอบสวนในเขต
พื้นที่ต่างๆ ให้เป็นไปได้อย่างกว้างขวาง เพื่อป้องกันไม่ให้เกิดสิทธิเสรีภาพของประชาชนที่ตกเป็นผู้เสียหาย
ผู้ถูกกล่าวหา และพยานในคดีอาญา

คำสำคัญ การใช้อำนาจ การสอบสวน การดำเนินคดีอาญา

Independent Study title: “Law Enforcement in Criminal Case Study : Use of Investigative Powers and Prosecution of Officials”

Author: “POL CAPT SAKMONGKOL EUARKANIT”; ID: “2644001444”;

Degree: Master of Laws

Independent Study Advisor: Dr. Punnawit Tuppawimol, Assistant Professor;

Academic year: 2023

Abstract

This independent study aims to (1) Study the concepts, theories, and background of problems related to the enforcement of criminal law, specifically focusing on the use of powers of investigation and prosecution by officials. (2) Compare the enforcement of criminal law regarding the use of investigative and prosecutorial powers by officials in Thailand with those in the United States, Federal Republic of Germany, and French Republic. (3) cases concerning the enforcement of criminal laws related to the use of investigative and prosecutorial powers by officials. (4) propose recommendations for improving and amending the Criminal Procedure Code cases of the use of powers of investigation and prosecution by officials.

This independent study employs a qualitative research methodology in legal studies. It involves document analysis of legal documents pertinent to the enforcement of criminal laws, examining instances of abuse of investigative and prosecutorial powers by officials through legal provisions, statutes, regulations, textbooks, academic articles, research works, court judgments, and foreign laws. The researcher synthesizes and analyzes content obtained from document research to provide guidance for further amendments and improvements to Criminal Procedure Laws.

The study findings revealed that (1) Thailand's current criminal investigation laws use a system that allows auditing to verify claims in criminal cases, ensuring transparency from the investigation phase through to the final verdict. The involvement of officials is crucial in this process to verify facts for further consideration in the case. (2) Law enforcement in Thai criminal cases has limited the scope of officials' investigative powers, resulting in complex and lengthy litigation stages. In contrast, the United States, Federal Republic of Germany, and French Republic have established broader investigative powers, facilitating expedited litigation. (3) In criminal cases, investigations conducted by officials lacking authority in the locality where the offense occurred are deemed unlawful. Such situations lead to delays and unfairness in the prosecution of accused individuals or defendants. (4) The Criminal Procedure Code should be amended. Cases of the use of authority by officials in conducting investigations in various areas to be widely possible to prevent the rights and freedoms of the people who are victims from being affected accused and witnesses in criminal cases.

Keywords : Exercise of power, Investigation, Criminal prosecution

กิตติกรรมประกาศ

การศึกษาค้นคว้าอิสระนี้สำเร็จลุล่วงได้ด้วยความกรุณาเป็นอย่างยิ่งจากผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปณณวิช ทัพภวิมล ที่ได้ให้เกียรติรับเป็นอาจารย์ที่ปรึกษา และกรุณาเสียสละเวลาอันมีค่า ให้คำแนะนำ และแนวทางการศึกษาตลอดจนช่วยเหลือแก้ไขข้อบกพร่องให้การศึกษาค้นคว้าอิสระนี้ สำเร็จไปด้วยดี ขอขอบคุณ และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วรรณวิภา เมืองถ้ำ ที่ให้ความกรุณา รับเป็นกรรมการสอบการศึกษาค้นคว้าอิสระ พร้อมทั้งให้คำแนะนำและข้อสังเกตซึ่งเป็นประโยชน์ อย่างยิ่งต่อการศึกษาค้นคว้าอิสระนี้

ผู้เขียนศึกษาจนสำเร็จการศึกษาในครั้งนี้ก็ด้วยพระคุณของคณาจารย์ สาขาวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ที่ได้อบรมสั่งสอนประสิทธิ์ประสาทวิชาความรู้ให้กับผู้เขียน เป็นอย่างดีตั้งแต่ต้นจนสำเร็จการศึกษา จึงขอกราบขอบพระคุณคณาจารย์ สาขาวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ขอขอบพระคุณบิดามารดา ขอขอบคุณครอบครัวและกัลยาณมิตร ทุกท่านที่คอยให้กำลังใจอยู่เสมอ

สุดท้ายนี้ ผู้เขียนหวังเป็นอย่างยิ่งว่าการศึกษาค้นคว้าอิสระนี้ อาจเป็นประโยชน์และมีคุณค่า ทางวิชาการแก่ผู้สนใจ ผู้เขียนขอขอบคุณดีให้กับทุกท่านที่กล่าวมาข้างต้น แต่หากมีความบกพร่อง หรือไม่สมบูรณ์ประการใด ผู้เขียนขอน้อมรับไว้แต่เพียงผู้เดียว

ร้อยตำรวจเอกศักดิ์มงคล เอื้อคณิต

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	จ
กิตติกรรมประกาศ	ฉ
สารบัญตาราง	ญ
บทที่ 1 บทนำ	1
1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
2. วัตถุประสงค์การศึกษา	15
3. สมมติฐานการศึกษา	15
4. ขอบเขตของการวิจัย	15
5. ระเบียบวิธีการวิจัย	16
6. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	16
บทที่ 2 แนวคิด ทฤษฎี และหลักการเกี่ยวกับการใช้อำนาจในการสอบสวน และการดำเนินคดีอาญาของเจ้าพนักงาน	17
1. แนวคิดเกี่ยวกับสิทธิและเสรีภาพ	17
1.1 ความหมายของสิทธิและเสรีภาพ	19
1.2 ประเภทของสิทธิและเสรีภาพ	23
1.3 การจำกัดสิทธิและเสรีภาพเท่าที่จำเป็น	26
1.4 การจำกัดสิทธิและเสรีภาพของบุคคล	27
2. แนวคิดความเป็นมาของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์	30
2.1 สาระถ้อยคำอันเป็นรากฐานของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์	35
2.2 สถานะในทางกฎหมายของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์	39
3. แนวคิดการดำเนินคดีอาญา	44
3.1 การดำเนินคดีอาญาในระบบกล่าวหา (Accusatorial System)	44
3.2 การดำเนินคดีอาญาในระบบไต่สวน (Inquisitorial System)	44
3.3 การดำเนินคดีอาญาในชั้นก่อนฟ้อง (Pre-Trial)	45
3.4 การดำเนินคดีอาญาในชั้นศาล (Trial)	45

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
4. ทฤษฎีเกี่ยวกับการสอบสวน	46
5. หลักการดำเนินคดีอาญา	48
5.1 หลักการควบคุมอาชญากรรม (Crime Control Model)	48
5.2 หลักนิติธรรม (Rule of Law)	49
6. หลักการเกี่ยวกับการจำกัดอำนาจรัฐโดยรัฐธรรมนูญ	50
6.1 หลักความเสมอภาค (Principle of Equality)	51
6.2 หลักแห่งความได้สัดส่วน (principle of proportionality)	54
7. หลักการการจำกัดสิทธิและเสรีภาพ	55
8. หลักการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นผู้บริสุทธิ์	57
8.1 ความเป็นมาของหลักการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นผู้บริสุทธิ์	57
8.2 หลักเกณฑ์บนพื้นฐานของหลักการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นผู้บริสุทธิ์	60
9. หลักการเกี่ยวกับอำนาจของพนักงานสอบสวนในขั้นตอนการสอบสวน	63
9.1 อำนาจหน้าที่ของพนักงานสอบสวนในการรวบรวมพยานหลักฐาน	63
9.2 อำนาจหน้าที่ของพนักงานสอบสวนในการใช้มาตรการบังคับ	64
10. หลักการเกี่ยวกับการสอบสวน	66
11. หลักการสอบสวนฟ้องร้องเป็นกระบวนการเดียวกัน	71
12. หลักการแยกอำนาจสอบสวนออกจากอำนาจฟ้องร้อง	72
13. หลักการสืบสวน	73
14. หลักนิติวิทยาศาสตร์	74
บทที่ 3 บทบัญญัติกฎหมายที่เกี่ยวกับปัญหาการบังคับใช้กฎหมายในคดีอาญา ศึกษากรณีการใช้ อำนาจในกาสอบสวนและการดำเนินคดีของเจ้าพนักงานของประเทศไทยและต่างประเทศ	76
1. กฎหมายของประเทศไทย	77
1.1 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560	77
1.2 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา	81
1.3 พระราชบัญญัติตำรวจแห่งชาติ พ.ศ. 2547	102
1.4 กฎ ก.ตร.ว่าด้วยประมวลจริยธรรมและจรรยาบรรณของตำรวจ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2553	105

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
2. กฎหมายต่างประเทศ	109
2.1 สหรัฐอเมริกา	109
2.2 สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี	126
2.3 สาธารณรัฐฝรั่งเศส	140
2.4 สรุปและเปรียบเทียบกฎหมายของประเทศไทยกับต่างประเทศ	149
บทที่ 4 วิเคราะห์ปัญหาของบทบัญญัติของกฎหมายไทยที่เกี่ยวข้องกับปัญหาการบังคับใช้ กฎหมายในคดีอาญา ศึกษากรณีการใช้อำนาจในการสอบสวนและดำเนินคดี ของเจ้าพนักงาน	154
1. ปัญหาอำนาจหน้าที่ตามกฎหมายของพนักงานสอบสวน ซึ่งยังมีช่องว่าง ระหว่างการใช้อำนาจสอบสวนพื้นที่ที่เกิดการกระทำผิดหลายพื้นที่ต่างกัน	154
2. ปัญหาเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของผู้ต้องหาในคดีอาญา กรณีขอบเขต การพิจารณา การใช้กำลังจับกุมความชอบเขตหรือความเหมาะสม	160
3. ปัญหาการให้อำนาจของเจ้าพนักงานสอบสวน ในการคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องหา ระหว่างการสอบสวนของเจ้าพนักงานตำรวจ ตามมาตรา 131	167
บทที่ 5 บทสรุปและข้อเสนอแนะ	176
บทสรุป	176
ข้อเสนอแนะ	186
บรรณานุกรม	191
ประวัติผู้ศึกษา	199

สารบัญตาราง

หน้า

ตารางที่ 3.1 เปรียบเทียบกฎหมายกำหนดอำนาจการสอบสวนระหว่างประเทศไทย
สหรัฐอเมริกา สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี และสาธารณรัฐฝรั่งเศส 151

บทที่ 1

บทนำ

1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ในสังคมเสรีประชาธิปไตยนั้น ประชาชนทุกคนมีสิทธิในการได้รับความยุติธรรมทางสังคมอย่างเท่าเทียมกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ความยุติธรรมในกระบวนการยุติธรรมของรัฐ (Criminal Justice System) และถือเป็นหน้าที่ของรัฐที่จะต้องดำเนินการให้ประชาชนทุกคนมีสิทธิในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมที่รวดเร็ว เป็นธรรม และมีความเสมอภาค เมื่อมนุษย์เป็นสัตว์สังคม ทำให้มนุษย์ต้องอยู่ร่วมกันในสังคม และในสังคมย่อมมีคนบางส่วนกระทำความผิดหรืองดเว้นการกระทำที่ผิดกฎหมาย จึงจำเป็นต้องมีกฎหมายมาใช้บังคับเพื่อช่วยจัดระเบียบและควบคุมคนในสังคมให้อยู่ร่วมกันอย่างปกติสุข และการที่กฎหมายจะใช้บังคับได้อย่างมีประสิทธิภาพจะต้องมีผู้ดำเนินการให้เป็นไปตามกฎหมาย สำหรับหน่วยงานของรัฐหรือ เจ้าหน้าที่ของรัฐที่สำคัญอยู่ในกระบวนการยุติธรรม และมีอำนาจหน้าที่ดำเนินการหรือบริหารราชการให้เป็นไปตามกฎหมาย ได้แก่ ตำรวจ อัยการ ศาล คุมประพฤติ และราชทัณฑ์¹ ทั้งนี้ ทั้งนี้ การเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมถือเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานที่สำคัญยิ่งอย่างหนึ่งของมนุษย์ที่กฎหมายรับรองและคุ้มครองให้ เช่น การได้รับหลักประกันความเสมอภาคตามกฎหมาย การไม่ถูกกีดกันหรือเลือกปฏิบัติในลักษณะต่างๆ รวมทั้งการขจัดปัญหาและอุปสรรคต่างๆ ในการเข้าถึงความยุติธรรม ซึ่งโดยทั่วไปแล้วประชาชนทุกคนมีสิทธิที่จะเข้าถึงกระบวนการยุติธรรม และได้รับการปฏิบัติอย่างเท่าเทียมกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ความยุติธรรมในกระบวนการของรัฐ ซึ่งถือเป็นหน้าที่ของรัฐที่จะต้องดำเนินการช่วยเหลือประชาชนผู้ได้รับความเดือดร้อนจากปัญหาต่างๆ ในการเข้าถึงความยุติธรรมให้มีสิทธิเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมได้โดยสะดวก รวดเร็ว เป็นธรรมและมีความเสมอภาค เป็นเรื่องสิทธิในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมของประชาชนเป็นสำคัญ²

¹ วิรัช วิรัชนิภาวรรณ. กระบวนการยุติธรรมกับการบริหารราชการไทย. *รัฐสภาสาร*, 53(4), หน้า 53-78.

² อริยพร โพธิ์ใส. สิทธิในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมของประชาชน. *วารสารจุลนิติ*, 18(5), 143-154.

โดยกล่าวได้ว่า ในกระบวนการยุติธรรม โดยทั่วไปนั้นหมายถึง กระบวนการพิสูจน์ความจริง ตามกฎหมาย ซึ่งประกอบด้วย ตำรวจ อัยการ ศาล ราชทัณฑ์ ทนายความ และคุมประพฤติ แต่ในที่นี้หมายถึง ขั้นตอนการดำเนินงานหรือการบริหารราชการอย่างเป็นระบบของหน่วยงานของรัฐ หรือเจ้าหน้าที่ของรัฐ ซึ่งประกอบด้วย ตำรวจ อัยการ ศาล คุมประพฤติ และราชทัณฑ์ ซึ่งการบริหารราชการ ดังกล่าวต้องเกี่ยวข้องกับการให้ความยุติธรรมและการอำนวยความสะดวกแก่ประชาชน ตลอดจน สอดคล้องกับบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 และในส่วนอำนาจ การสอบสวนในคดีอาญานั้น เป็นการใช้อำนาจของรัฐในกระบวนการยุติธรรมดังกล่าว ในการรักษา ความสงบเรียบร้อยของบ้านเมือง³ เพื่อให้ประเทศชาติและสังคมดำรงอยู่ด้วยความผาสุก ปลอดภัย และประชาชนจะต้องได้รับการคุ้มครองจากรัฐด้วยความชอบธรรม

นอกจากนี้ กรณีที่ไม่มีบทบัญญัติแห่งกฎหมายให้ฝ่ายใดของรัฐเข้ามามีบทบาทเข้าร่วม ทำการสอบสวนตั้งแต่เริ่มต้นสอบสวนคดี ทำให้พยานหลักฐานที่พนักงานสอบสวนรวบรวมมาอาจไม่ครบถ้วน หรือไม่ถูกต้อง เป็นเหตุให้พนักงานอัยการพิจารณาสำนวนทำความเห็นสั่งฟ้องหรือสั่งไม่ฟ้องโดยผิดพลาด คลาดเคลื่อนต่อข้อเท็จจริง หรือเป็นเหตุให้พนักงานอัยการซึ่งมีหน้าที่ฟ้องร้องคดีอาญาและมีหน้าที่ สืบพยานหลักฐานในชั้นศาลไม่ทราบข้อเท็จจริงในคดีอย่างถ่องแท้และไม่สามารถนำเสนอพยานหลักฐาน ตามทางการสอบสวนเพื่อพิสูจน์ความผิดหรือความบริสุทธิ์ของจำเลยในชั้นศาลได้ครบถ้วน อันส่งผล กระทบต่อการคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องหา หรือผู้เสียหาย หรือบุคคลที่เกี่ยวข้องทุกฝ่าย ซึ่งทำให้บุคคลต่างๆ เหล่านั้นต้องได้รับความเดือดร้อนจากกระบวนการยุติธรรมมาโดยตลอด⁴

ดังนั้น กล่าวโดยสรุปได้ว่า “การสอบสวน” หมายถึง การรวบรวมพยานหลักฐานและ การดำเนินการทั้งหลายอื่นตามที่ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญากำหนด ซึ่งพนักงานสอบสวน ได้ทำไปเกี่ยวกับความผิดที่กล่าวหา เช่น การควบคุมตัวผู้ถูกกล่าวหา การพิจารณาคำร้องขอปล่อยชั่วคราว เพื่อที่จะทราบข้อเท็จจริงหรือพิสูจน์ความผิดและเพื่อจะเอาตัวผู้กระทำความผิดมาฟ้องลงโทษ

³ วิรัช วิรัชนิภาวรรณ. กระบวนการยุติธรรมกับการบริหารราชการไทย. หน้า 2.

⁴ สมนึก เขมทองคำ. การพัฒนาระบบการสอบสวนคดีอาญาของไทย. วารสารดุซงกีบัณฑิตทางสังคมศาสตร์, 6(ฉบับพิเศษ), 97-109. หน้า 99.

การสอบสวนในคดีอาญานั้น แยกออกได้เป็น 2 ลักษณะ คือ การสอบสวนในคดีความผิดอาญาแผ่นดิน ซึ่งเป็นความผิดที่กระทบต่อความสงบสุขของสังคมโดยรวม เช่น ความผิดฐานลักทรัพย์ หรือฉ้อโกงประชาชน พนักงานสอบสวนสามารถทำการสอบสวนได้ ตั้งแต่เมื่อทราบว่ามีกรกระทำ ความผิดดังกล่าวเกิดขึ้น โดยไม่ต้องมีการร้องทุกข์หรือกล่าวโทษ แต่หากเป็นคดีความผิดต่อส่วนตัว หรือความผิดอันยอมความได้ เช่น ความผิดฐานยักยอกทรัพย์ หรือทำให้เสียทรัพย์แล้ว พนักงานสอบสวน จะทำการสอบสวนได้ก็ต่อเมื่อมีคำร้องทุกข์จากผู้เสียหายตามกฎหมายเสียก่อน⁵

โดยที่กระบวนการยุติธรรมทางอาญาของประเทศไทยในปัจจุบันใช้ระบบกล่าวหา อีกทั้งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยได้บัญญัติให้ความคุ้มครองสิทธิของผู้ถูกกล่าวหาในคดีอาญาไว้ โดยให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยเป็นผู้บริสุทธิ์จนกว่าจะมีคำพิพากษาถึงที่สุดว่า ผู้นั้นกระทำความผิด⁶

ดังนั้น จึงเป็นหน้าที่ของรัฐที่จะต้องทำการพิสูจน์ข้อเท็จจริงให้ปราศจากข้อสงสัยว่า ผู้ต้องหาหรือจำเลยกระทำความผิดอาญาจริงตามที่ถูกกล่าวหา ทั้งนี้ เนื่องจากผลของกระบวนการยุติธรรมทางอาญาอาจทำให้ผู้ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดนั้น ถูกลงโทษจำคุกหรือประหารชีวิต ซึ่งเป็นการกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของผู้ถูกกล่าวหาอย่างร้ายแรง การสอบสวนซึ่งกระทำโดยพนักงานสอบสวนในเบื้องต้น จึงมีความสำคัญอย่างยิ่งในการรวบรวมพยานหลักฐานทั้งปวง และกลั่นกรองข้อเท็จจริงอย่างรอบคอบ เพื่อพิจารณาว่า ข้อกล่าวหาอันนั้นมีมูลหรือไม่เพียงใด ก่อนเสนอพนักงานอัยการยื่นฟ้องผู้ถูกกล่าวหาขึ้นต่อศาลเพื่อพิจารณาคดีต่อไป

โดยในการสอบสวนพนักงานสอบสวนจะต้องดำเนินการสอบสวนตามขั้นตอนและวิธีการที่กฎหมายกำหนด มิฉะนั้น การสอบสวนจะไม่ชอบด้วยกฎหมาย ส่งผลให้การฟ้องคดีและการพิจารณาคดีในชั้นศาลเสียไปได้ เนื่องจากประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญากำหนดห้ามไม่ให้พนักงานอัยการยื่นฟ้องคดีต่อศาล โดยไม่ได้มีการสอบสวนในความผิดนั้นก่อน⁷ การสอบสวนที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายจึงมีผลเท่ากับว่าไม่เคยมีการสอบสวน ทำให้พนักงานอัยการไม่มีอำนาจยื่นฟ้องคดี และหากคดีขึ้นสู่การพิจารณาคดีของศาลแล้ว ศาลต้องมีคำพิพากษายกฟ้อง

⁵ ศรีนยา สิวา. การสอบสวนในคดีอาญา. *ร้อยเรื่องเมืองไทย*. 29 พฤษภาคม 2566 สืบค้นจาก <https://library.parliament.go.th/th/radioscript-rr2564-jan2>.

⁶ ปกป้อง ศรีสนิท. *สิทธิของปวงชนชาวไทยตามรัฐธรรมนูญ: หลักสันนิษฐานไว้ก่อนว่าบริสุทธิ์*. 29 พฤษภาคม 2566 สืบค้นจาก <https://www.the101.world/presumption-of-innocence/>.

⁷ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 120 บัญญัติว่า “ห้ามมิให้พนักงานอัยการยื่นฟ้องคดีต่อศาล โดยมิได้มีการสอบสวนในความผิดนั้นก่อน”

เมื่อพิจารณาถึงมาตรการทางกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการใช้อำนาจในการสอบสวนของเจ้าพนักงานแล้วนั้น เพื่อป้องกันไม่ให้เกิดการกระทบสิทธิ หรือเสรีภาพของผู้ต้องหาหรือจำเลย ให้ได้รับความคุ้มครองทางกฎหมายตามรัฐธรรมนูญไทยและกฎหมายอื่นๆ ที่บังคับใช้ในประเทศอยู่ในขณะนั้น เห็นได้ว่า การสอบสวนในคดีอาญาจึงมีความสำคัญ เนื่องจากเป็นต้นธารของกระบวนการยุติธรรมเป็นกลไกของรัฐที่ใช้ในการรักษาความสงบเรียบร้อยของสังคม และเป็นหลักประกันในการคุ้มครองสิทธิของผู้ถูกกล่าวหา จำเลยและผู้เสียหาย

ดังนั้น พนักงานสอบสวนจึงต้องทำการสอบสวนและรวบรวมพยานหลักฐานทุกอย่างที่เกี่ยวข้องกับคดีทั้งที่เป็นคุณและเป็นโทษแก่ผู้ถูกกล่าวหา หรือจำเลยด้วยความสุจริต เทียงธรรม ซึ่งจะทำให้ผู้ที่เกี่ยวข้องกับคดีได้รับความยุติธรรมด้วยกันทุกฝ่าย และสร้างความเชื่อมั่นในกระบวนการยุติธรรมให้กับประชาชน และเป็นการแก้ปัญหาที่ทำให้เกิดช่องว่างทางกฎหมายในชั้นก่อนฟ้องคดีต่อศาล หรือในชั้นของพนักงานอัยการที่ก่อให้เกิดความล่าช้าและความไม่เป็นธรรมในการต่อสู้คดีของผู้ต้องหาหรือจำเลย

อย่างไรก็ตาม บทบัญญัติกฎหมายต่างๆ ช่างต้น เพื่อกำหนดการใช้อำนาจหน้าที่ในเรื่องการให้อำนาจพนักงานสอบสวนในการสืบสวนหาผู้กระทำความผิดอย่างแท้จริงมาลงโทษโดยเร็ว และเพื่อไม่ให้เป็นการกระทบต่อสิทธิในเนื้อตัวร่างกายจิตใจหรือสิทธิในการต่อสู้คดีของจำเลย และเมื่อได้ทำการศึกษาประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาทั้งระบบแล้ว ผู้ศึกษาเห็นว่าหลักการที่อยู่เบื้องหลัง ซึ่งเป็นหัวใจในการดำเนินคดีอาญาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ดังนี้⁸

1) หลักการควบคุมอาชญากรรม ซึ่งเป็นหลักการที่มุ่งเน้นความเฉียบขาดและรวดเร็วในการลงโทษผู้กระทำความผิด เพื่อให้รัฐสามารถควบคุม ระวัง และป้องกันอาชญากรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2) หลักความชอบด้วยกระบวนการทางกฎหมาย ซึ่งเป็นหลักการที่มุ่งเน้นการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนในกระบวนการยุติธรรมเป็นสำคัญ เพื่อมิให้ประชาชนถูกละเมิดสิทธิเสรีภาพจากการใช้อำนาจรัฐโดยมิชอบของเจ้าพนักงาน เช่น หลักสันนิษฐานว่าบุคคลทุกคนเป็นผู้บริสุทธิ์ (Presumption of Innocence) หรือหลักไม่มีความผิด ไม่มีโทษ ถ้าไม่มีกฎหมาย (Nullum Crimen, Nulla Poena in Praevia Lege Poenali) เป็นต้น

⁸ กุณฑลสุติ อรุณสุตา. แนววินิจฉัยของศาลฎีกาเกี่ยวกับการสอบสวนที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย.

ฉะนั้น เห็นได้ว่า ควรจะนำทั้งหลักการควบคุมอาชญากรรม และหลักความชอบด้วยกระบวนการทางกฎหมายมาเป็นหลักเกณฑ์ในการพิจารณาควบคุมกันอย่างสมดุล ในการรวบรวมพยานหลักฐานของพนักงานสอบสวนได้อย่างมีประสิทธิภาพต่อไป ทั้งนี้ ควรกำหนดกฎหมายให้อำนาจแก่พนักงานสอบสวนและวิธีการสอบสวนหาข้อเท็จจริงต่างๆ ให้ถือเป็นขั้นตอนปฏิบัติที่ชอบด้วยกฎหมายไว้อย่างชัดเจนยิ่งขึ้น อีกทั้ง พบว่า ยังมีปัญหาในการใช้อำนาจในการสอบสวนของเจ้าพนักงานอยู่หลายประการ ดังนี้

ประการแรก ปัญหาอำนาจหน้าที่ตามกฎหมายของพนักงานสอบสวน ซึ่งยังมีช่องว่างระหว่างการใช้อำนาจสอบสวนพื้นที่ที่เกิดการกระทำผิดหลายพื้นที่ที่ต่างกัน⁹ หากเกิดเหตุการณ์ดังกล่าวแล้วทำให้กระทบถึงสิทธิเสรีภาพของประชาชน รวมถึงส่งผลกระทบต่อผู้เสียหาย ผู้ถูกกล่าวหา และพยานในคดีอาญา ทั้งนี้ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 17¹⁰ กำหนดแต่เพียงผู้มีอำนาจที่จะทำการสอบสวนได้ ซึ่งพนักงานสอบสวนคดีอาญาที่ชอบด้วยกฎหมายจะต้องประกอบด้วย

- 1) ได้ทำโดยเจ้าพนักงานที่กฎหมายกำหนดให้เป็นพนักงานสอบสวน
- 2) ได้กระทำโดยความผิดอาญานั้นอยู่ในเขตอำนาจ
- 3) วิธีการที่นำไปถูกต้องตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

⁹ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 19 ในกรณีดังต่อไปนี้

- (1) เป็นการไม่แน่ว่าการกระทำผิดอาญาได้กระทำในท้องที่ใดในระหว่างหลายท้องที่
- (2) เมื่อความผิดส่วนหนึ่งกระทำในท้องที่หนึ่ง แต่อีกส่วนหนึ่งในอีกท้องที่หนึ่ง
- (3) เมื่อความผิดนั้นเป็นความผิดต่อเนื่องและกระทำต่อเนื่องกันในท้องที่ต่างๆ เกินกว่าหนึ่งท้องที่ขึ้นไป
- (4) เมื่อเป็นความผิดซึ่งมีหลายกรรม กระทำลงในท้องที่ต่างๆ กัน
- (5) เมื่อความผิดเกิดขึ้นขณะผู้ต้องหากำลังเดินทาง
- (6) เมื่อความผิดเกิดขึ้นขณะผู้เสียหายกำลังเดินทางพนักงานสอบสวนในท้องที่หนึ่งท้องที่ใดที่เกี่ยวข้อง

มีอำนาจสอบสวนได้ ในกรณีข้างต้นพนักงานสอบสวนต่อไปนี้เป็นผู้รับผิดชอบในการสอบสวน

- (ก) ถ้าจับผู้ต้องหาได้แล้ว คือพนักงานสอบสวนซึ่งท้องที่ที่จับได้อยู่ในเขตอำนาจ
- (ข) ถ้าจับผู้ต้องหาไม่ได้ คือพนักงานสอบสวนซึ่งท้องที่ที่พบการกระทำผิดก่อนอยู่ในเขตอำนาจ

¹⁰ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 17 พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจมีอำนาจทำการสืบสวนคดีอาญาได้

กล่าวได้ว่า พนักงานสอบสวน หมายความว่า เจ้าพนักงานซึ่งกฎหมายให้มีอำนาจและหน้าที่ทำการสอบสวน¹¹ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา กำหนดให้ผู้เป็นพนักงานสอบสวนมี 2 ประเภท คือ

1) ในกรณีความผิดเกิดในราชอาณาจักร คือ เจ้าหน้าที่ตำรวจ หรือพนักงานฝ่ายปกครอง ตามมาตรา 18¹²

2) ในกรณีความผิดเกิดนอกราชอาณาจักรตามมาตรา 20¹³ คือ

(1) อัยการสูงสุด หรือผู้รักษาการแทน หรือ

(2) พนักงานอัยการ กรณีอัยการสูงสุดเป็นผู้มอบหมายหน้าที่ให้เป็นผู้รับผิดชอบทำการสอบสวนแทน

¹¹ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 2 (6) พนักงานสอบสวน หมายความว่า เจ้าพนักงานซึ่งกฎหมายให้มีอำนาจและหน้าที่ทำการสอบสวน

¹² ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 18 ในจังหวัดอื่นนอกจากจังหวัดพระนครและจังหวัดธนบุรี พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจชั้นผู้ใหญ่ ปลัดอำเภอ และข้าราชการตำรวจซึ่งมียศตั้งแต่ชั้นนายร้อยตำรวจตรีหรือเทียบเท่า นายร้อยตำรวจตรีขึ้นไป มีอำนาจสอบสวนความผิดอาญาซึ่งได้เกิด หรืออ้าง หรือเชื่อว่าได้เกิดภายในเขตอำนาจของตนหรือผู้ต้องหาที่อยู่หรือถูกจับภายในเขตอำนาจของตนได้

สำหรับในจังหวัดพระนครและจังหวัดธนบุรี ให้ข้าราชการตำรวจซึ่งมียศตั้งแต่ชั้นนายร้อยตำรวจตรีหรือเทียบเท่า นายร้อยตำรวจตรีขึ้นไป มีอำนาจสอบสวนความผิดอาญาซึ่งได้เกิด หรืออ้าง หรือ เชื่อว่าได้เกิดภายในเขตอำนาจของตนหรือผู้ต้องหาที่อยู่หรือถูกจับภายในเขตอำนาจของตนได้

ภายใต้บังคับแห่งบทบัญญัติใน มาตรา 19 มาตรา 20 และ มาตรา 21 ความผิดอาญาได้เกิดในเขตอำนาจพนักงานสอบสวนคนใด โดยปกติให้เป็นที่พนักงานสอบสวนผู้นั้น เป็นผู้รับผิดชอบในการสอบสวนความผิดนั้นๆ เพื่อ ดำเนินคดี เว้นแต่เมื่อมีเหตุจำเป็นหรือเพื่อความสะดวก จึงให้พนักงานสอบสวนแห่งท้องที่ที่ผู้ต้องหาที่อยู่หรือถูกจับเป็นผู้รับผิดชอบดำเนินการสอบสวน ในเขตท้องที่ใดมีพนักงานสอบสวนหลายคน การดำเนินการสอบสวนให้อยู่ในความรับผิดชอบของพนักงานสอบสวนผู้เป็นหัวหน้าในท้องที่นั้นหรือผู้รักษาการแทน

¹³ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 20 ถ้าความผิดซึ่งมีโทษตามกฎหมายไทยได้กระทำความผิดนอกราชอาณาจักรไทย ให้อัยการสูงสุดหรือผู้รักษาการแทนเป็นพนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบหรือจะมอบหมายหน้าที่นั้นให้ พนักงานอัยการหรือพนักงานสอบสวนคนใดเป็นผู้รับผิดชอบทำการสอบสวนแทนก็ได้

ในกรณีที่อัยการสูงสุดหรือผู้รักษาการแทนมอบหมายให้พนักงานสอบสวนคนใดเป็นผู้รับผิดชอบทำการสอบสวน อัยการสูงสุดหรือผู้รักษาการแทนจะมอบหมายให้พนักงานอัยการคนใดทำการสอบสวนร่วมกับพนักงานสอบสวนก็ได้ให้พนักงานอัยการที่ได้รับมอบหมายให้เป็นผู้รับผิดชอบหรือให้ทำการสอบสวนร่วมกับพนักงานสอบสวนมีอำนาจและหน้าที่ในการสอบสวน เช่นเดียวกับพนักงานสอบสวน บรรดาอำนาจและหน้าที่ประการอื่นที่กฎหมายบัญญัติไว้ให้เป็นอำนาจและหน้าที่ของพนักงานอัยการ

ในกรณีที่พนักงานอัยการทำการสอบสวนร่วมกับพนักงานสอบสวน ให้พนักงานสอบสวนปฏิบัติตามคำสั่งและคำแนะนำของพนักงานอัยการในเรื่องที่เกี่ยวกับการรวบรวมพยานหลักฐานในกรณีจำเป็น พนักงานสอบสวนต่อไปนี้มีอำนาจสอบสวนในระหว่างรอคำสั่งจากอัยการสูงสุดหรือผู้รักษาการแทน

(1) พนักงานสอบสวนซึ่งผู้ต้องหาถูกจับในเขตอำนาจ

(2) พนักงานสอบสวนซึ่งรัฐบาลประเทศอื่นหรือบุคคลที่ได้รับความเสียหายได้ร้องฟ้องให้ทำโทษผู้ต้องหา เมื่อพนักงานอัยการหรือพนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบในการสอบสวนแล้วแต่กรณี เห็นว่าการสอบสวนเสร็จแล้ว ให้ทำความเห็นตามมาตรา 140 มาตรา 141 หรือมาตรา 142 ส่งพร้อมสำนวนไปยังอัยการสูงสุดหรือผู้รักษาการแทน

จากที่กล่าวมาปัญหาในเรื่องเขตอำนาจการสอบสวนจึงมีความสำคัญต่อการดำเนินคดีอาญาเป็นอย่างมาก เพราะหากการสอบสวนเกิดขึ้นโดยพนักงานสอบสวนที่ไม่มีอำนาจ จะมีผลให้การสอบสวนนั้นก็เป็น การสอบสวนที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย ดังนั้น มีค่าเท่ากับว่าคดีอาญาที่ยังไม่มีการสอบสวน ทำให้พนักงานอัยการไม่สามารถฟ้องคดีนั้นได้และหากมีการฟ้องคดีไป ศาลก็ต้องพิพากษายกฟ้อง ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 120 ทั้งนี้ประเทศไทยมีการแบ่งเขตอำนาจการสอบสวนแบ่งอย่างไร ซึ่งตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 18 ได้วางหลักไว้ว่าพนักงานสอบสวนจะมีอำนาจในการสอบสวนในคดีอาญาได้ก็ต่อเมื่อเหตุที่เกิดขึ้น หรือเชื่อว่าได้เกิดขึ้นในเขตพื้นที่รับผิดชอบของพนักงานสอบสวนเท่านั้น เช่น มีการลักทรัพย์ที่เชียงใหม่ พนักงานสอบสวนที่มีอำนาจสอบสวน จะต้องเป็นพนักงานสอบสวนที่รับผิดชอบในพื้นที่เชียงใหม่ พนักงานสอบสวนนอกเขตพื้นที่ไม่มีอำนาจการสอบสวนและหากกรณีถ้าเหตุเกิดขึ้นหลายท้องที่ ต้องแจ้งที่ใดหากเป็นการกระทำความผิดที่เกิดขึ้นหลายพื้นที่ต่อเนื่องกัน เช่น ลักพาตัวผู้หญิงขึ้นมาบนรถ จากนั้นก็มีการข่มขืนกระทำชำเราตลอดทาง โดยเป็นการผ่านหลายพื้นที่ความผิดลักษณะนี้ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 19 นั้น เขตอำนาจการสอบสวนเป็นผู้ใด

จะเห็นได้ว่า คำว่า “เขตอำนาจพนักงานสอบสวน” หมายถึง อาณาบริเวณเขตพื้นที่ที่ความผิดอาญาเกิด หรืออ้าง หรือเชื่อว่าได้เกิดภายในเขตอำนาจของพนักงานสอบสวนคนใดในราชอาณาจักร ให้เป็นหน้าที่ของพนักงานสอบสวนผู้นั้นเป็นผู้รับผิดชอบในการสอบสวนความผิดนั้นๆ เพื่อดำเนินคดี เช่น สถานีตำรวจภูธรเมืองอุบลราชธานี มีเขตรับผิดชอบตลอดอำเภอเมืองอุบลราชธานี หากมีการกระทำความผิดอาญาเกิดขึ้น หรือกรณีมีผู้กล่าวหามาแจ้งความต่อเจ้าพนักงานตำรวจ โดยอ้างว่าได้มอบเช็คพิพาทให้ ณ ที่ทำการบริษัทซึ่งอยู่ในเขตอำนาจสอบสวนของพนักงานสอบสวนสถานีตำรวจภูธรอำเภอเมืองอุบลราชธานี นับเป็นเหตุอันสมควรให้พนักงานสอบสวนเชื่อว่าความผิดได้เกิดขึ้น พนักงานสอบสวนของสถานีตำรวจภูธรเมืองอุบลราชธานีก็เป็นผู้รับผิดชอบในการสอบสวนความผิดอาญานั้นๆ เป็นต้น

อีกทั้ง ประเด็นต่อมา ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 19 (3) ซึ่งบัญญัติว่า ในกรณีดังต่อไปนี้เมื่อความผิดนั้นเป็นความผิดต่อเนื่องและกระทำต่อเนื่องกันในท้องที่ต่างๆ เกินกว่าท้องที่หนึ่งขึ้นไป พนักงานสอบสวนในท้องที่หนึ่งท้องที่ใดที่เกี่ยวข้องมีอำนาจสอบสวนได้ ส่วนผู้รับผิดชอบสรุปสำนวน ซึ่งจะมีเพียงท้องที่เดียวให้พิจารณาคว่าท้องที่ใด “จับ” กับ “พบ” ท้องที่ใดเกิดขึ้นก่อน พนักงานสอบสวนท้องที่นั้นจะเป็นผู้รับผิดชอบสรุปสำนวน ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 140 มาตรา 141 มาตรา 142 จึงจะเป็นการสอบสวนโดยชอบ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 120 หากผิดไปจากนี้จะเป็นการสอบสวนที่ไม่ชอบ เห็นได้จากที่ศาลฎีกาได้วางหลักเกณฑ์ว่า ความผิดต่อไปนี้ เป็นความผิดต่อเนื่อง

การป้อนคำสั่งให้โอนเงินจากบัญชีของ ป. ผู้ซื้อในจังหวัดปทุมธานีไปเข้าบัญชีของจำเลย ที่กรุงเทพมหานคร เกิดขึ้นที่อำเภอท่าม่วง จังหวัดกาญจนบุรี เงินอันเป็นต้นเหตุของการกระทำความผิด ฐานยักยอกจึงหลุดพ้นจากความครอบครองของ ป. และเข้าไปอยู่ในความครอบครองของจำเลย ตั้งแต่ ป. สั่งโอนเงินผ่านทางธุรกรรมอิเล็กทรอนิกส์ขณะที่อำเภอท่าม่วง จังหวัดกาญจนบุรี จำเลยสามารถเบิกถอนเงินจำนวนดังกล่าวจากสถานที่ใด เวลาใดนับจากที่ได้รับโอนเงินได้ทันที อำเภอท่าม่วง จังหวัดกาญจนบุรี ถือเป็นส่วนหนึ่งของการกระทำความผิดฐานยักยอกของจำเลย นอกเหนือจากจังหวัดปทุมธานี และกรุงเทพมหานครด้วย ถือเป็นกรณีความผิดส่วนหนึ่งกระทำ ในท้องที่หนึ่งแต่อีกส่วนหนึ่งกระทำในอีกท้องที่หนึ่งตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 19 (2) เมื่อสถานีตำรวจภูธรท่าม่วงเป็นสถานที่ที่โจทก์ร่วมแจ้งความให้ดำเนินคดีแก่จำเลย พนักงานสอบสวนสถานีตำรวจภูธรท่าม่วงมีอำนาจสอบสวนและเป็นพนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบ ตามมาตรา 19 วรรคสอง (ข) โจทก์มีอำนาจฟ้อง

ตามฎีกานี้ โจทก์ร่วมมอบหมายให้จำเลยขายรถแทรกเตอร์ ป. ตกกลางซื้อรถแทรกเตอร์ โดยโอนเงินผ่านระบบธนาคารออนไลน์บนโทรศัพท์มือถือและตู้เบิกถอนเงินอัตโนมัติให้แก่จำเลย ขณะโอนเงิน ป. อยู่ที่อำเภอท่าม่วง จังหวัดกาญจนบุรี ซึ่ง ป. บัญชีเงินฝากอยู่ที่จังหวัดปทุมธานี ไปเข้าบัญชีเงินฝากของจำเลยที่กรุงเทพมหานคร จำเลยโอนเงินจากบัญชีของจำเลยและตู้เบิกถอนเงิน อัตโนมัติซึ่งตั้งอยู่ในเขตดอนเมือง กรุงเทพมหานครให้แก่โจทก์ร่วม โดยโอนเข้าบัญชีเงินฝาก ของ ช. ที่กรุงเทพมหานคร¹⁴ ซึ่งคำว่า “พนักงานสอบสวนในท้องที่หนึ่งท้องที่ใดที่เกี่ยวข้อง...” หมายถึง พนักงานสอบสวนทุกท้องที่ที่เกี่ยวข้องกับความผิดเกิดขึ้นหลายท้องที่ตามมาตรา 19 วรรคหนึ่ง ทั้ง (1) ถึง (6) มีอำนาจสอบสวนคดีนั้นได้นั้นเอง และย่อมมีอำนาจสอบสวนความผิดฐานอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง ซึ่งเกิดขึ้นนอกเขตท้องที่ของตนด้วย หากว่ามีอำนาจสอบสวนเฉพาะฐานความผิดที่เกิดขึ้นภายในเขต อำนาจของตนเท่านั้น¹⁵ จากในกรณีที่เป็นความผิดเกิดขึ้นหลายท้องที่ที่เกี่ยวข้องกันหรือต่อเนื่องกัน มาตรา 19 วรรคสอง ได้กำหนดตัวพนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบไว้โดยเฉพาะแล้ว จึงไม่นำหลักเกณฑ์ ของมาตรา 18 วรรคสามมาใช้บังคับ (มาตรา 18 วรรคสาม อยู่ภายใต้บังคับมาตรา 19 มาตรา 20 มาตรา 21)

¹⁴ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 5593/2562

¹⁵ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 180/2537

จะเห็นได้ว่า กรณีความผิดที่เกี่ยวข้องกันหลายท้องที่ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 19 (1) - (6) นั้น พนักงานสอบสวนในท้องที่หนึ่งท้องที่ใดที่เกี่ยวข้องมีอำนาจสอบสวน ดังนั้น เมื่อเป็นความผิดที่เกี่ยวข้องกันหลายท้องที่ดังกล่าวแล้วพนักงานสอบสวนที่มีอำนาจสอบสวน จึงมีด้วยกันหลายท้องที่ แต่พนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบสรุปสำนวนส่งพนักงานอัยการมีเพียงท้องที่เดียว กล่าวคือ หากจับผู้ต้องหาได้แล้ว คือ พนักงานสอบสวนซึ่งท้องที่ที่จับได้อยู่ในเขตอำนาจ หากจับผู้ต้องหา ยังไม่ได้ คือ พนักงานสอบสวนซึ่งท้องที่ที่พบการกระทำผิดก่อนอยู่ในเขตอำนาจ ดังนั้น พนักงานสอบสวนท้องที่ใดจะเป็นพนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบ จึงต้องพิจารณาว่า ผู้ต้องหาถูกจับได้ก่อน หรือมีการพบการกระทำผิดก่อน

ดังนั้น พนักงานสอบสวนท้องที่ที่จับหรือพบการกระทำผิดนั้น จะเป็นพนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบต่อเมื่อพนักงานสอบสวนท้องที่ที่จับหรือพบการกระทำผิดนั้น มีอำนาจสอบสวนในความผิดนั้นด้วย เช่น ลักทรัพย์เชียงใหม่นำไปขายที่ราชบุรี เป็นความผิดต่อเนื่อง พนักงานสอบสวนเชียงใหม่และราชบุรีมีอำนาจสอบสวน แต่หากไปจับผู้ต้องหาหรือพบการกระทำผิดที่จังหวัดตาก พนักงานสอบสวนตากย่อมมิใช่พนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบ ซึ่งขั้นตอนและกระบวนการในชั้นก่อนฟ้องของประเทศไทย ในเรื่องของอำนาจการสอบสวนนั้น ยังมีข้อบกพร่องอยู่มาก และเป็นหัวใจสำคัญ โดยข้อบกพร่องดังกล่าวก็คือ ขั้นตอนการสอบสวนที่กระทำโดยพนักงานสอบสวนผู้มีอำนาจ กฎหมายควรกำหนดหลักการการใช้อำนาจของพนักงานสอบสวนใหม่ เพื่อไม่ทำให้เกิดปัญหาดังที่กล่าวมาข้างต้น

ประการที่สอง คือ ปัญหาเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของผู้ต้องหาในคดีอาญา กรณีขอเขตการพิจารณา การใช้กำลังจับเกินขอบเขตหรือความเหมาะสม เป็นการพิจารณาจากพฤติการณ์ของผู้ถูกจับเป็นสำคัญ หากไม่มีพฤติการณ์หลบหนีหรือขัดขวางการจับกุมเสียแล้ว เจ้าพนักงานตำรวจจึงไม่สามารถใช้กำลังในการจับได้เลย เพราะไม่มีกฎหมายให้อำนาจไว้ และการใช้กำลังในกรณีเช่นนี้ย่อมเป็นการใช้กำลังเกินความเหมาะสมอย่างแน่นอน

การใช้กำลังจับที่เหมาะสมกับพฤติการณ์ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 83¹⁶ ให้อำนาจเจ้าพนักงานตำรวจผู้ปฏิบัติหน้าที่ในสถานการณ์เช่นนั้นเป็นผู้ใช้ดุลพินิจในการพิจารณาการใช้กำลังจับ อันเป็นการกำหนดการใช้ดุลพินิจไว้อย่างกว้างและในพระราชบัญญัติตำรวจแห่งชาติ พ.ศ. 2547 ในลักษณะ 1 บททั่วไปที่กล่าวถึงสถานะและอำนาจหน้าที่ของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ และประเภทของข้าราชการตำรวจ ไม่ได้มีบทบัญญัติกฎหมายใดที่กำหนดระดับ

¹⁶ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 83 ในการจับนั้น เจ้าพนักงานหรือราษฎรซึ่งทำการจับต้องแจ้งแก่ผู้ที่จะถูกจับนั้นว่าเขาต้องถูกจับ แล้วสั่งให้ผู้ถูกจับไปยังที่ทำการของพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจ พร้อมด้วยผู้จับ แต่ถ้าจำเป็นก็ให้จับตัวไป

ถ้าบุคคลซึ่งจะถูกจับขัดขวางหรือจะขัดขวางการจับ หรือหลบหนี หรือพยายามจะหลบหนี ผู้ทำการจับมีอำนาจใช้วิธีหรือความป้องกันทั้งหลายเท่าที่เหมาะสมแก่พฤติการณ์แห่งเรื่องในการจับผู้นั้น

ขั้นตอน และขอบเขตการใช้กำลังจับไว้ นอกจากนี้แล้ว ด้วยหน้าที่ของเจ้าพนักงานตำรวจ ย่อมเผชิญกับความเสี่ยงภัยในการปฏิบัติหน้าที่อยู่ตลอดเวลา การตัดสินใจในการใช้กำลังเข้าจับกุมต้องกระทำด้วยความรวดเร็ว ทันที เพื่อหลีกเลี่ยงความเสียหายที่อาจจะเกิดขึ้น

ทั้งนี้ การใช้การตัดสินใจภายใต้สภาวะความกดดันหรืออันตรายต่างๆ ในการเข้าจับกุม เช่นนี้ วิธีการปฏิบัติตามหลักมาตรา 83 อาจกล่าวได้ว่า อำนาจในการวิสามัญฆาตกรรมนั้น ถือเป็นอำนาจในการใช้มาตรการขั้นสุดท้ายของเจ้าพนักงานผู้รักษากฎหมายใช้ในการจับกุมผู้ต้องสงสัยหรืออาชญากร ซึ่งควรจะอยู่ภายใต้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 83 ในการปฏิบัติตามหลักการเป็นหลักตลอดมา โดยได้มีการเสนอให้ผู้ตรวจการแผ่นดินใช้อำนาจตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 231 (1) เสนอเรื่องพร้อมส่งความเห็นไปยังศาลรัฐธรรมนูญ เพื่อให้พิจารณาว่าประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 83 นั้น มีปัญหาเกี่ยวกับความชอบด้วยรัฐธรรมนูญหรือไม่ เนื่องจากขาดรายละเอียดในทางปฏิบัติโดยเฉพาะในเรื่องของการวิสามัญฆาตกรรม การที่เจ้าพนักงานจะใช้วิธีการวิสามัญฆาตกรรมต่อผู้ต้องสงสัยหรืออาชญากรได้นั้นจะต้องมีกฎหมายให้อำนาจไว้อย่างชัดเจน เนื่องจากในปัจจุบันประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 83 ให้อำนาจเจ้าพนักงานในการจับโดยพิจารณาให้เหมาะสมแก่สถานการณ์นั้นๆ แต่ก็ได้ระบุให้ชัดเจนถึงวิธีการใช้กำลังหรือการป้องกันในการจับไว้โดยเฉพาะ ทำให้หลายๆ ครั้งก็มีปัญหาในทางปฏิบัติ เช่น กรณีที่มีการวิสามัญฆาตกรรมฆาตกรต่อเนื่อง เพื่อหยุดความคลั่งของบุคคลดังกล่าวซึ่งจิตหลอนเนื่องจากยาเสพติด ทั้งนี้ ก็มีการตั้งคำถามถึงความเหมาะสมของการกระทำเช่นนั้น¹⁷

ดังนั้น การใช้การตัดสินใจแบบเร่งด่วนในการเลือกใช้กำลังจับตั้งแต่การเลือกประเภทของกำลังหรืออาวุธ และปริมาณกำลังที่จะใช้ในสถานการณ์เช่นนั้นจึงมีความสำคัญเป็นอย่างมาก หากจะบัญญัติกฎหมายโดยกำหนดขอบเขตการใช้กำลังที่เหมาะสมโดยเคร่งครัด หรือจำกัดเกินไป อาจทำให้ไม่สามารถจับตัวบุคคล เพื่อมาดำเนินคดีตามกฎหมายได้อันกระทบต่อการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรม แต่หากกฎหมายกำหนดขอบเขตการใช้กำลังไว้กว้างก็กระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของบุคคล การทราบหลักเกณฑ์ที่เหมาะสมก็ทำให้สามารถวางหลักการภายในเกี่ยวกับการใช้กำลังของเจ้าพนักงานตำรวจเป็นกรอบในการใช้การตัดสินใจในแต่ละสถานการณ์นั้นๆ ให้ชัดเจนขึ้น

¹⁷ ปวีร์ศร์ กิจสุขจิต. การปรับปรุงกฎหมายว่าด้วยอำนาจในการวิสามัญฆาตกรรม. วารสารผู้ตรวจการแผ่นดิน, 14(1), 43-65. หน้า 43.

นอกจากนี้ เนื่องจากประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 83 บัญญัติว่า “ใช้วิธีหรือการป้องกัน” จึงมีบางแนวคิดของนักกฎหมายบางท่านรวมถึงแนวทางคำพิพากษาของศาลไทยที่เห็นว่า หลักเกณฑ์ในการพิจารณาการใช้กำลังจับเป็นหลักเดียวกันกับการพิจารณาการป้องกันโดยชอบด้วยกฎหมายตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 68¹⁸ อันอยู่ภายใต้เงื่อนไขที่จะต้องมีการอันตรายอันละเมิดต่อกฎหมายและใกล้จะถึงเสียก่อนจึงสามารถใช้กำลังได้ หากเป็นเช่นนั้นจะเป็นการโยนความเสียหายให้แก่เจ้าพนักงานตำรวจที่จะต้องเข้าเสี่ยงภัยต่อชีวิตของตนเองเกินไปหรือไม่

อีกทั้ง การที่ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 83 วรรคสอง ได้บัญญัติให้อำนาจในการใช้กำลังจับแก่เจ้าพนักงานตำรวจไว้โดยเฉพาะแยกต่างหาก ตามหลักสากลนั้น เจ้าพนักงานสามารถใช้วิธีการวิสามัญฆาตกรรมได้ หากว่า การป้องกันชีวิตของบุคคลใดนั้น ไม่สามารถจะหลีกเลี่ยงโดยใช้วิธีอื่นใดที่รุนแรงน้อยกว่านั้นได้แล้ว อันถือได้ว่า เป็นแนวทางให้ประเทศต่างๆ สามารถนำไปใช้ปฏิบัติได้ แต่สำหรับประเทศไทยนั้นหากเจ้าพนักงานจะใช้การวิสามัญฆาตกรรมกลับต้องยึดหลักการป้องกันตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 68 ซึ่งน่าจะเป็นการไม่ถูกต้องตามหลักสากล เพราะอำนาจการใช้กำลังในการจับกุมผู้ต้องสงสัยหรืออาชญากรตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 83 นั้นเป็นอำนาจของเจ้าพนักงาน แต่อำนาจในการป้องกันตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 68 เป็นอำนาจของปัจเจกชน¹⁹

จะเห็นได้ว่า การวางขอบเขตหลักเกณฑ์ในการใช้กำลังจับที่เหมาะสม เพื่อป้องกันมิให้มีการใช้กำลังจับเกินความเหมาะสม การเกิดการวิสามัญฆาตกรรม จึงมีความสำคัญอย่างยิ่งในการสร้างความสมดุลระหว่างเป็นหลักประกันสิทธิเสรีภาพของประชาชนผู้อยู่ภายใต้บังคับของกฎหมาย และเป็นหลักประกันให้แก่เจ้าพนักงานตำรวจผู้ปฏิบัติงานภายในอำนาจหน้าที่ ซึ่งเผชิญกับความเสียหายและความกดดันในการป้องกันและรักษาความสงบสุขของสังคม หากเป็นการใช้กำลังเกินความเหมาะสมจริงเกินควรของเจ้าพนักงานตำรวจ กฎหมายก็ควรบัญญัติบทลงโทษแก่เจ้าพนักงานตำรวจ เพื่อให้มีกฎหมายบังคับทางกฎหมายในคดีอาญา คดีแพ่ง คดีวินัยที่มีประสิทธิภาพด้วยเช่นกัน

¹⁸ ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 68 บัญญัติไว้ว่า ผู้ใดจำต้องกระทำการใดเพื่อป้องกันสิทธิของตนหรือของผู้อื่นให้พ้นอันตรายซึ่งเกิดจากการประทุษร้ายอันละเมิดต่อกฎหมาย และเป็นอันตรายที่ใกล้จะถึง ถ้าได้กระทำพอสมควรแก่เหตุ การกระทำนั้นเป็นการป้องกันโดยชอบด้วยกฎหมาย ผู้นั้นไม่มีความผิด

¹⁹ ปวีร์ศรี กิจสุขจิต. การปรับปรุงกฎหมายว่าด้วยอำนาจในการวิสามัญฆาตกรรม. หน้า 45.

ประการที่สาม คือ ปัญหาการให้อำนาจของเจ้าพนักงานสอบสวน ในการคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องหาระหว่างการสอบสวนของเจ้าพนักงานตำรวจ ซึ่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 131 วางหลักไว้ว่า ให้พนักงานสอบสวนรวบรวมหลักฐานทุกชนิดเท่าที่สามารถจะทำได้ เพื่อประสงค์จะทราบข้อเท็จจริงและพฤติการณ์ต่างๆ อันเกี่ยวกับความผิดที่ถูกกล่าวหา เพื่อจะรู้ตัวผู้กระทำความผิดและพิสูจน์ให้เห็นความผิดหรือความบริสุทธิ์ของผู้ต้องหา จึงทำให้เกิดการนำชี้ที่เกิดเหตุ ประกอบคำรับสารภาพในปัจจุบันนั้น มีลักษณะเป็นการจัดให้ผู้ต้องหาแสดงท่าทางการกระทำความผิด โดยมีสื่อมวลชนเป็นผู้เสนอข่าวเผยแพร่ต่อสาธารณชน โดยพนักงานสอบสวนมองว่า เป็นการกระทำที่เพิ่มน้ำหนักให้กับคำรับสารภาพของผู้ต้องหา

เมื่อพิจารณาจากบทบัญญัติของกฎหมายข้างต้น จะเห็นได้ว่า บทบัญญัติที่บัญญัติไว้ดังกล่าว เป็นบทบัญญัติบังคับให้พนักงานสอบสวนมีภาระหน้าที่ที่ต้องรวบรวมพยานหลักฐานทุกชนิด เพื่อทราบข้อเท็จจริงและพฤติการณ์เกี่ยวกับความผิดที่ถูกกล่าวหา เพื่อจะรู้ตัวผู้กระทำความผิด และพิสูจน์ให้เห็นความผิดหรือความบริสุทธิ์ของผู้ต้องหา การดำเนินการรวบรวมพยานหลักฐานของพนักงานสอบสวนนั้น มิใช่รวบรวมพยานหลักฐานในส่วนของการจะเพิ่มน้ำหนักให้สมเหตุสมผลในการจะกล่าวหาผู้ต้องหาแต่เพียงอย่างเดียว การรวบรวมพยานหลักฐานในส่วนที่จะเป็นการพิสูจน์ความบริสุทธิ์ของผู้ที่ถูกกล่าวหา พนักงานสอบสวนก็ต้องดำเนินการด้วย ความยุติธรรมทั้งนี้ เพื่อให้ได้ตัวผู้กระทำความผิดที่แท้จริงมาลงโทษ แต่หลายครั้งจากการตรวจสอบ พบว่า หลายกรณีพนักงานสอบสวน ซึ่งเป็นเจ้าพนักงานในส่วนของกระบวนการยุติธรรมในชั้นต้น ยังบกพร่องหรือยังใช้ความพยายามไม่เพียงพอ ทั้งๆ ที่บางกรณีหากใช้ความละเอียดรอบคอบหรือความพยายามในการดำเนินการรวบรวมพยานหลักฐาน ก็จะสามารถป้องกันมิให้เกิดความผิดพลาดในการทำให้ผู้ที่ไม่ได้กระทำความผิด หรือผู้บริสุทธิ์ถูกกล่าวหาทั้งๆ ที่ไม่ได้กระทำความผิดได้²⁰ ทำให้เห็นว่า วิธีปฏิบัติในลักษณะดังกล่าว กฎหมายไม่ได้ให้อำนาจไว้แก่พนักงานสอบสวน ถือเป็นการกระทำที่เกินอำนาจของพนักงานสอบสวน ก่อให้เกิดปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อสิทธิส่วนบุคคลตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 28²¹ ของผู้ต้องหาตามกฎหมาย

²⁰ นิธิ ภูริคุปต์ และปฎิณัช เกตุเทศ. *ความไม่เป็นธรรมในคดีและแนวทางแก้ไข*. 29 พฤษภาคม 2566 สืบค้นจาก <https://www.dsi.go.th/en/Detail/ความไม่เป็นธรรมในคดีและแนวทางแก้ไข-T0000987>.

²¹ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 28 บุคคลย่อมมีสิทธิและเสรีภาพในชีวิตและร่างกาย การจับและการคุมขังบุคคลจะกระทำมิได้ เว้นแต่มีคำสั่งหรือหมายของศาลหรือมีเหตุอย่างอื่นตามที่กฎหมายบัญญัติ การค้นตัวบุคคลหรือการกระทำใดอันกระทบกระเทือนต่อสิทธิหรือเสรีภาพในชีวิตหรือร่างกาย จะกระทำมิได้ เว้นแต่มีเหตุตามที่กฎหมายบัญญัติ

แม้ว่า กฎ ก.ตร. ว่าด้วยประมวลจริยธรรมและจรรยาบรรณของตำรวจ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2553 ที่ถือเป็นคู่มือปฏิบัติภายในองค์กรตำรวจ ให้ถือว่าพนักงานสอบสวนสามารถกระทำได้ เมื่อผู้ต้องหาได้รับสารภาพก็ตาม แต่ในมุมมองแห่งสิทธิของผู้ต้องหา²² การที่เจ้าหน้าที่ของรัฐจะเข้าไปแทรกแซงได้ต้องมีกฎหมายให้อำนาจไว้ ซึ่งวิธีปฏิบัติในการนำผู้ต้องหาซึ่งที่เกิดเหตุในปัจจุบัน เกินความเหมาะสมและความจำเป็น โดยจะนำไปสู่การเปิดเผยข้อมูลต่อสาธารณชนที่ส่งผลกระทบต่อสิทธิและสถานะของผู้ต้องหา รวมถึงผู้เสียหายในบางครั้งที่ได้รับ

อีกทั้ง ผลกระทบจากการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารดังกล่าวนั้น การที่เปิดเผยข้อมูลในบางครั้ง เหมือนก็เป็นการซ้ำเติมผู้เสียหายให้ได้รับความอับอายหรือทุกข์ทรมาน ดังนั้น การเปิดเผยข้อมูลต่อสาธารณชนต้องไม่เป็นการซ้ำเติมความทุกข์ โดยต้องคำนึงถึงสิทธิมนุษยชน หมายถึง ศักดิ์ศรี ความเป็นมนุษย์ สิทธิและเสรีภาพขั้นพื้นฐานที่มีมาแต่กำเนิดและความเสมอภาคทางสังคม รวมไปถึง การคุ้มครองสิทธิให้แก่ผู้ต้องหา ไม่ว่าจะทางใดทางหนึ่ง และไม่ก่อให้เกิดความเสียหายทางจิตใจ แต่ประการใดด้วย แม้ว่าในปัจจุบันประชาชนมีสิทธิขั้นพื้นฐานประการหนึ่ง คือ สิทธิที่จะรู้และรับทราบเรื่องราวต่างๆ ในสังคม โดยเฉพาะเรื่องราวที่เกี่ยวกับรัฐหรือเกี่ยวกับประโยชน์ของสาธารณชน ซึ่งเป็นหน้าที่ของรัฐที่จะต้องให้ข่าวสารเปิดเผยรายงานให้ประชาชนได้รับทราบนอกจากนี้ สื่อมวลชนเองในปัจจุบันยังมีเสรีภาพในการเสนอข้อมูลข่าวสารด้วยเช่นกัน แต่การเปิดเผยในลักษณะที่ยืนยันว่า การเป็นผู้กระทำความผิดในขั้นตอนการสอบสวน หรือสอดแทรกความคิดเห็นส่วนตัวหรืออคติ ทำให้เกิดการครอบงำสาธารณชน เป็นการกระทำที่มีเสรีภาพเกินไปโดยไม่คำนึงถึงสิทธิของบุคคลอื่น โดยเฉพาะสิทธิส่วนบุคคลของผู้ต้องหาแต่ประการใด

²² รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 29 บุคคลไม่ต้องรับโทษอาญา เว้นแต่ได้กระทำการอันกฎหมายที่ใช้อยู่ในเวลาที่กระทำนั้นบัญญัติเป็นความผิดและกำหนดโทษไว้ และโทษที่จะลงแก่บุคคลนั้นจะหนักกว่าโทษที่บัญญัติไว้ในกฎหมายที่ใช้อยู่ในเวลาที่กระทำความผิดมิได้

ในคดีอาญา ให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่มีความผิด และก่อนมีคำพิพากษาอันถึงที่สุด แสดงว่าบุคคลใดได้กระทำความผิด จะปฏิบัติต่อบุคคลนั้นเสมือนเป็นผู้กระทำความผิดมิได้

การควบคุมหรือคุมขังผู้ต้องหาหรือจำเลยให้กระทำได้เพียงเท่าที่จำเป็น เพื่อป้องกันมิให้มีการหลบหนี ในคดีอาญา จะบังคับให้บุคคลให้การเป็นปฏิปักษ์ต่อตนเองมิได้

คำขอประกันผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญาต้องได้รับการพิจารณาและจะเรียกหลักประกันจนเกินควรแก่กรณีมิได้ การไม่ให้ประกันต้องเป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติ

จะเห็นได้ว่า การตอบสนองสิทธิที่จะรู้ของสาธารณชนในลักษณะที่เป็นการนำผู้ต้องหา ซึ่งที่เกิดเหตุประกอบคำรับสารภาพ โดยจัดให้ผู้ต้องหาแสดงท่าทางการกระทำความผิดต่อหน้าสาธารณชน และมีการแพร่ภาพทางสื่อมวลชน อาจนำไปสู่ปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อสิทธิของผู้ต้องหา ได้แก่ ศักดิ์ศรี ความเป็นมนุษย์ สิทธิที่จะได้รับการสันนิษฐานว่าเป็นผู้บริสุทธิ์ สิทธิที่จะได้รับการคุ้มครองสิทธิส่วนบุคคล และสิทธิที่จะได้รับความปลอดภัยในชีวิต ดังนั้น ถือได้ว่า วิธีปฏิบัติตามขั้นตอนของพนักงานสอบสวนและเสรีภาพของข้อมูลข่าวสารในปัจจุบันต้องไม่เป็นการกระทำที่เกินกรอบอำนาจของกฎหมาย ด้วยเช่นกัน

จากปัญหาดังกล่าวข้างต้น จึงสมควรศึกษาบทบัญญัติกฎหมายต่างประเทศ ที่มีการบัญญัติ การใช้อำนาจในการสอบสวนของเจ้าพนักงานพร้อมทั้งเปรียบเทียบและวิเคราะห์กับกฎหมายประเทศไทย ที่มีอยู่ในปัจจุบัน เพื่อนำมาแก้ไขบทบัญญัติกฎหมายของประเทศไทย ในเรื่องการใช้อำนาจในการสอบสวน ของเจ้าพนักงาน

ทั้งนี้ เพื่อการบังคับใช้กฎหมายให้เป็นประโยชน์ เพื่อสร้างความเป็นธรรมในสังคม และเพื่อเป็นการอำนวยความสะดวกที่มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น และเป็นการปรับปรุงกฎหมาย ในเรื่องดังกล่าวให้มีประสิทธิภาพ มีความทันสมัย สอดคล้องกับสภาพสังคมไทยในปัจจุบันและที่สำคัญที่สุด เพื่อเป็นการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนทุกคน โดยยึดหลักความเสมอภาคและให้ความเป็นธรรมแก่ทุกฝ่าย ตามหลักนิติธรรม เคารพในหลักสิทธิมนุษยชนและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ โดยมุ่งเน้นการปฏิบัติ ตามหลักปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนที่มีความจำเป็นอย่างสิทธิมนุษยชนควรได้รับความคุ้มครอง โดยหลักบังคับของกฎหมายไม่ประสงค์ให้คนตกอยู่ในบังคับที่เป็นการขัดขืนและการกดขี่ โดยปฏิญญาสากล กำหนดว่าด้วยสิทธิมนุษยชนนี้เป็นมาตรฐานร่วมกันแห่งความสำเร็จสำหรับประชาชนทั้งมวลและประชาชาติ ทั้งหลาย เพื่อจุดมุ่งหมายที่ว่า ปัจเจบุคคลทุกคนและทุกส่วนของสังคม โดยการคำนึงถึงปฏิญญานี้ เป็นเงื่อนไขจะมุ่งมั่นส่งเสริมการเคารพสิทธิและอิสรภาพเหล่านี้ ด้วยการสอนและการศึกษา และให้มีการยอมรับและยึดถือโดยสากลอย่างมีประสิทธิภาพ ด้วยมาตรการอันก้าวหน้าในประเทศ และระหว่างประเทศ ทั้งในบรรดาประชาชนของรัฐสมาชิกด้วยตนเอง และในบรรดาประชาชนของดินแดน ที่อยู่ใต้เขตอำนาจแห่งรัฐนั้น²³

²³ แอมเนสตี้ อินเตอร์เนชั่นแนล ประเทศไทย. 2560. ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน. 29 พฤษภาคม 2566 สืบค้นจาก <https://www.amnesty.or.th/our-work/hre/udhr/>.

2. วัตถุประสงค์การศึกษา

2.1 เพื่อศึกษาถึงแนวคิด ทฤษฎี นิยามเกี่ยวกับเรื่องการบังคับใช้กฎหมายในคดีอาญา ศึกษากรณีการใช้อำนาจในการสอบสวนและการดำเนินคดีของเจ้าพนักงาน

2.2 เพื่อศึกษาเปรียบเทียบ บทบัญญัติของกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการบังคับใช้กฎหมายในคดีอาญา ศึกษากรณีการใช้อำนาจในการสอบสวนและการดำเนินคดีของเจ้าพนักงานของประเทศไทย และต่างประเทศ

2.3 เพื่อศึกษาวิเคราะห์ปัญหาข้อกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการบังคับใช้กฎหมายในคดีอาญา ศึกษากรณีการใช้อำนาจในการสอบสวนและการดำเนินคดีของเจ้าพนักงานของไทย

2.4 เพื่อศึกษาข้อเสนอแนะมาตรการกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการใช้อำนาจในการสอบสวนและการดำเนินคดีของเจ้าพนักงานของไทย เพื่อให้กฎหมายของไทยให้มีผลบังคับใช้อย่างมีประสิทธิภาพ

3. สมมติฐานการศึกษา

ปัญหาการบังคับใช้กฎหมายในคดีอาญา ศึกษากรณีการใช้อำนาจในการสอบสวนของเจ้าพนักงานมีอยู่สามประการใหญ่ๆ คือ ปัญหาอำนาจหน้าที่ตามกฎหมายของพนักงานสอบสวน ซึ่งยังมีช่องว่างระหว่างการใช้อำนาจสอบสวนกับสิทธิเสรีภาพของประชาชน รวมถึงส่งผลกระทบต่อผู้เสียหาย ผู้ถูกกล่าวหา และพยานในคดีอาญา ปัญหาเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของผู้ต้องหาในคดีอาญา กรณีขอบเขตการพิจารณา การใช้กำลังจับกุมความชอบเขตหรือความเหมาะสม เป็นการพิจารณาจากพฤติการณ์ของผู้ถูกจับเป็นสำคัญ และปัญหาการให้อำนาจของเจ้าพนักงานสอบสวนในการคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องหาระหว่างการสอบสวนของเจ้าพนักงานตำรวจในการชี้้นำที่เกิดเหตุ ประกอบคำรับสารภาพในปัจจุบันนั้น มีลักษณะเป็นการจัดให้ผู้ต้องหาแสดงท่าทางการกระทำความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา จึงควรแก้ไขปัญหาดังกล่าวด้วยการแก้ไขปรับปรุงกฎหมายในเรื่องดังกล่าว เพื่อให้เกิดความชัดเจนและเป็นธรรมเพิ่มมากขึ้น

4. ขอบเขตของการวิจัย

การศึกษาครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ มุ่งศึกษาถึงแนวคิด ทฤษฎี หรือหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการบังคับใช้กฎหมายในคดีอาญา ศึกษากรณีการใช้อำนาจในการสอบสวนของเจ้าพนักงาน เพื่อทราบถึงปัญหาและอุปสรรคของการบังคับใช้กฎหมายในคดีอาญา ในการใช้อำนาจในการสอบสวนของเจ้าพนักงาน

เพื่อหาแนวทางแก้ไขปัญหาและป้องกันการเกิดข้อขัดข้อง ในการนำมาใช้ในประเทศไทยต่อไปในอนาคต โดยศึกษาจากประมวลกฎหมายอาญา และตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา รวมทั้งแนวทางการปฏิบัติของต่างประเทศที่เกี่ยวข้อง

5. ระเบียบวิธีการวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้เทคนิคการวิจัยเอกสาร (Documentary Research) โดยการศึกษาบทบัญญัติของกฎหมายที่เกี่ยวข้อง และเอกสารต่างๆ เช่น หนังสือ ตำรา บทความ วารสาร งานวิจัย และผลงานทางวิชาการที่เกี่ยวข้องทั้งภาษาไทย และภาษาต่างประเทศ รวมทั้งข้อมูลจากเครือข่ายอินเทอร์เน็ตที่เกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิของผู้กล่าวหา ผู้เสียหายหรือจำเลยในการต่อสู้คดีอาญา นำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ เปรียบเทียบ เพื่อหาข้อสรุป และเสนอแนวทาง สำหรับเพื่อหาแนวทางแก้ไขปัญหาและป้องกันการเกิดข้อขัดข้องจากการคุ้มครองสิทธิของผู้กล่าวหา ผู้เสียหายหรือจำเลยในการต่อสู้คดีอาญา ตามประมวลกฎหมายอาญา และตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

6. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

- 6.1 ทำให้ทราบแนวคิด ทฤษฎี นิยามเกี่ยวกับเรื่องการบังคับใช้กฎหมายในคดีอาญา ศึกษากรณีการใช้อำนาจในการสอบสวนและการดำเนินคดีของเจ้าพนักงาน
- 6.2 ทำให้ทราบการเปรียบเทียบ บทบัญญัติของกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการบังคับใช้กฎหมายในคดีอาญา ศึกษากรณีการใช้อำนาจในการสอบสวนและการดำเนินคดีของเจ้าพนักงานของประเทศไทย และต่างประเทศ
- 6.3 ทำให้ทราบการวิเคราะห์ปัญหาข้อกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการบังคับใช้กฎหมายในคดีอาญา ศึกษากรณีการใช้อำนาจในการสอบสวนและการดำเนินคดีของเจ้าพนักงานของไทย
- 6.4 ทำให้ทราบข้อเสนอแนะมาตรการกฎหมายที่เกี่ยวข้องการใช้อำนาจในการสอบสวนและการดำเนินคดีของเจ้าพนักงานของไทย เพื่อให้กฎหมายของไทยให้มีผลบังคับใช้อย่างมีประสิทธิภาพ

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎี และหลักการเกี่ยวกับการใช้อำนาจในการสอบสวน และการดำเนินคดีอาญาของเจ้าพนักงาน

ในบทที่ 2 ผู้ศึกษาจะทำการศึกษาถึงแนวความคิด ทฤษฎี หลักการและความเป็นมาเกี่ยวกับการบังคับใช้กฎหมายในคดีอาญา ศักยภาพในการใช้อำนาจในการสอบสวนและการดำเนินคดีของเจ้าพนักงาน

ในการสอบสวนพนักงานสอบสวนจะต้องดำเนินการสอบสวนตามขั้นตอนและวิธีการที่กฎหมายกำหนด จะเห็นได้ว่า การสอบสวนในคดีอาญาจึงมีความสำคัญเนื่องจากเป็นต้นธารของกระบวนการยุติธรรม เป็นกลไกของรัฐที่ใช้ในการรักษาความสงบเรียบร้อยของสังคม และเป็นหลักประกันในการคุ้มครองสิทธิของผู้ถูกกล่าวหา จำเลยและผู้เสียหาย ดังนั้น พนักงานสอบสวนจึงต้องทำการสอบสวนและรวบรวมพยานหลักฐานทุกอย่างที่เกี่ยวข้องกับคดีทั้งที่เป็นคุณและเป็นโทษแก่ผู้ถูกกล่าวหาหรือจำเลยด้วยความสุจริต เทียบธรรม ซึ่งจะทำให้ผู้ที่เกี่ยวข้องกับคดีได้รับความยุติธรรมด้วยกันทุกฝ่าย และสร้างความเชื่อมั่นในกระบวนการยุติธรรมให้กับประชาชน²⁴ ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

1. แนวคิดเกี่ยวกับสิทธิและเสรีภาพ

ในสังคมปัจจุบันได้รับการพัฒนามาจากสิทธิและเสรีภาพของชนชั้นกลางในยุคกลางยุโรป โดยชนชั้นกลางได้รวมตัวกันต่อรองเรียกร้องกับผู้ปกครอง²⁵ ได้แก่ ขุนนางหรือกษัตริย์ เพื่อให้หลักประกันในสิทธิและเสรีภาพบางประการแก่ตน

ในปี ค.ศ.1188 Cortes von Leon และประชาชนชาวสเปนได้ร่วมประชุมกันเพื่อให้การรับรองสิทธิของประชาชน เช่น สิทธิในการฟ้อง สิทธิในการปรึกษาหารือ สิทธิในการร่วมแสดงความคิดเห็นในปัญหาสำคัญ เป็นต้น²⁶ นอกจากนี้ ยังได้รับการลงละเมิดไม่ได้ในชีวิต กียรติยศ และสิทธิในที่อยู่อาศัยและกรรมสิทธิ์อีกด้วย

²⁴ ศรันยา สีม่า. การสอบสวนในคดีอาญา. *ร้อยเรื่องเมืองไทย*. 29 พฤษภาคม 2566 สืบค้นจาก <https://library.parliament.go.th/th/radioscript-rr2564-jan2>.

²⁵ เกรียงไกร เจริญธนาวัฒน์. *หลักพื้นฐานกฎหมายมหาชนว่าด้วยรัฐ รัฐธรรมนูญ และกฎหมาย*. (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพมหานคร: วิญญูชน. 2552. หน้า 134.

²⁶ เกรียงไกร เจริญธนาวัฒน์. *หลักกฎหมายว่าด้วยสิทธิและเสรีภาพ*. กรุงเทพมหานคร: วิญญูชน. 2547. หน้า 31.

เหตุการณ์สำคัญเกี่ยวกับการต่อสู้ของชนชั้นกลางเกิดขึ้นที่ประเทศอังกฤษในปี ค.ศ. 1215 เมื่อบรรดาขุนนางไม่พอใจการเรียกเก็บภาษีของพระเจ้าจอห์น เพื่อนำไปใช้จ่ายในการทำสงคราม ซึ่งในที่สุดพระเจ้าจอห์นต้องยอมประทับตราลงในเอกสาร เรียกว่า “Magna Carta” โดยมีใจความสำคัญว่า พระมหากษัตริย์จะเก็บภาษีบางอย่าง โดยไม่ได้รับความเห็นชอบจากขุนนางไม่ได้ นอกจากนี้ เพื่อป้องกันการใช้อำนาจโดยมิชอบจากศาลของพระมหากษัตริย์ จึงได้กำหนดไว้ในมาตรา 39 “อิสระชนไม่อาจจะถูกจับกุม กุมขัง ถูกประหาร หรือถูกเนรเทศ หรือถูกกระทำโดยวิธีหนึ่งวิธีใด เว้นแต่อาศัยพื้นฐานคำวินิจฉัยตามบทบัญญัติของกฎหมาย”²⁷

ในช่วงศตวรรษที่ 16 เมื่อพัฒนาการของแนวความคิดทฤษฎีว่าด้วยรัฐสมัยใหม่ ได้ก่อให้เกิดความเข้าใจในสิทธิและเสรีภาพตามความหมายของสมัยใหม่มากขึ้น คือ ในปี ค.ศ. 1628 รัฐสภาอังกฤษได้ผลักดัน คำร้องขอสิทธิฟ้องร้องรัฐ (The Petition of Right) โดยมีหลักการสำคัญว่า บุคคลไม่ควรถูกคุมขัง โดยมีได้แสดงสาเหตุของการคุมขังนั้นและหมายศาล เพื่อให้ผู้รับหมายอธิบายสาเหตุที่มี “การควบคุมตัวบุคคล” หรือ “Writ of Habeas Corpus” ควรใช้ได้กับทุกคดี เพื่อให้ศาลตรวจสอบสาเหตุของการคุมขังนั้น และถ้าคำตอบที่ได้รับมิได้แสดงสาเหตุแห่งการคุมขัง ผู้ถูกคุมขังโดยกษัตริย์ หรืออภิรัฐมนตรีสภา Privy Council ก็ควรได้รับการปล่อยตัว²⁸ เนื่องจากหมายศาล เพื่อให้ผู้รับหมายอธิบายสาเหตุที่มี “การควบคุมตัวบุคคล” หรือ “Writ of Habeas Corpus” นั้นถือได้ว่า เป็นเครื่องมือในการคุ้มครองเสรีภาพของตน มิให้ต้องถูกควบคุมตัวโดยปราศจากความผิด

นอกจากนี้ The Petition of Right ยังได้วางหลักการว่า บุคคลไม่ควรถูกบังคับให้เสียภาษีใดๆ โดยปราศจากความยินยอมโดยพระราชบัญญัติของสภา การบังคับให้หาที่อยู่อาศัยแก่ทหารบก และทหารเรือต้องถูกยกเลิก

ต่อมา ในปี ค.ศ. 1689 รัฐสภาอังกฤษได้จัดทำเอกสารชื่อว่า Bill of Right เพื่อให้พระเจ้าวิลเลียมและพระนางแมรีทรงให้ความเห็นชอบ เอกสารดังกล่าวมีฐานะเป็นกฎหมาย และนับได้ว่า เป็นพื้นฐานที่สำคัญสำหรับศาลในระบบ Common Law ของประเทศอังกฤษที่จะนำบทบัญญัติดังกล่าวมาขยายผลในการให้ความคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชน ต่อมาภายหลังได้มีการขยายความ บัญญัติสิทธิ (Bill of Right) โดยกฎหมายทั้งสามฉบับได้วางกฎเกณฑ์ เพื่อกำหนดความสัมพันธ์ระหว่างกษัตริย์และรัฐสภา โดยมีสาระสำคัญ ได้แก่ อำนาจของพระมหากษัตริย์ที่จะระงับกฎหมาย หรือการใช้บังคับกฎหมายโดยปราศจากความยินยอมของรัฐสภา ย่อมไม่ชอบด้วยกฎหมาย

²⁷ บรรเจิด สิงคะเนติ. *หลักพื้นฐานของสิทธิเสรีภาพและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ตามรัฐธรรมนูญ*. กรุงเทพมหานคร: วิญญูชน. 2543. หน้า 40.

²⁸ บุญศรี มีวงศ์อุโฆษ. *กฎหมายรัฐธรรมนูญ*. กรุงเทพมหานคร: โครงการตำราและเอกสารประกอบการสอน คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. 2551. หน้า 43.

กษัตริย์จะเลิกกฎหมายหรือเลิกการใช้บังคับกฎหมายก็ไม่ชอบเช่นเดียวกัน กษัตริย์ย่อมไม่มีอำนาจที่จะเรียกเก็บเงินโดยรัฐสภาไม่อนุมัติในเวลาบ้านเมืองสงบเรียบร้อย การเกณฑ์หรือดำรงไว้ซึ่งกองทหารประจำการโดยปราศจากความยินยอมของรัฐสภาย่อมกระทำมิได้ เสรีภาพในการพูดและอภิปรายหรือการดำเนินการในรัฐสภาจะนำมาฟ้องร้องหรือสอบสวนในศาล หรือในสถานที่อื่นใดนอกกรัฐสภาไม่ได้ การเลือกตั้งสมาชิกรัฐสภาจะต้องดำเนินการโดยเสรี เป็นต้น²⁹

โดยบุคคลผู้มึบบทบาทสำคัญในการพัฒนาแนวความคิดว่าด้วยสิทธิเสรีภาพในช่วงเวลาดังกล่าว ได้แก่ “John Milton” มีความเห็นว่า สิทธิในชีวิตร่างกาย กรรมสิทธิ์ เสรีภาพ เสรีภาพในทางศาสนา และในทางความเชื่อ เสรีภาพในการพูด และเสรีภาพของหนังสือพิมพ์ เป็นสิทธิที่มีความจำเป็นของประชาชนในรัฐ นอกจากนี้ ความเห็นของ “John Lock” ในหนังสือชื่อ “ศาสตร์นิพนธ์สองบรรพว่าด้วยการปกครอง (Two Treatises on Civil Government)” ซึ่งแสดงความคิดเห็นว่า ชีวิต เสรีภาพ และกรรมสิทธิ์ เป็นสิทธิที่ติดตัวปัจเจกบุคคลมาตั้งแต่กำเนิด และเป็นสิทธิที่มีอยู่อย่างเท่าเทียมกันอย่างอิสระของปัจเจกบุคคลในสภาวะธรรมชาติ สิทธิดังกล่าวไม่อาจถูกยกเลิกได้โดยสัญญาประชาคม แต่อาจทำให้มั่นคงขึ้นได้โดยสัญญาประชาคม เพื่อให้เกิดหลักประกันต่อสิทธิและเสรีภาพของบุคคลจึงควรที่จะให้มีการแบ่งแยกอำนาจนิติบัญญัติออกจากอำนาจบริหาร แนวความคิดดังกล่าวได้นำไปสู่การประกาศสิทธิและเสรีภาพของประชาชนในสหรัฐอเมริกา ในปี ค.ศ.1791 และสาธารณรัฐฝรั่งเศส ในปี ค.ศ.1789 ได้กล่าวถึงความผูกพันต่ออำนาจรัฐทั้งหมด และประชาชนทุกคนในรัฐต้องได้รับการรับรองคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพแห่งตน รวมถึงสิทธิในข้อมูลส่วนบุคคล ด้วยการกำจัดสิทธิและเสรีภาพจะกระทำมิได้นอกจากเสียจาก โดยบทบัญญัติของกฎหมาย ทั้งนี้ เพื่อต้องการคุ้มครองผลประโยชน์ของมหาชนเท่านั้น หลักการดังกล่าวมีผลต่อแนวความคิดทางด้านสิทธิเสรีภาพต่อประเทศต่างๆ ทั่วโลกในเวลาต่อมา³⁰

1.1 ความหมายของสิทธิและเสรีภาพ

ในปัจจุบันคำว่า “สิทธิ” (Right) และคำว่า “เสรีภาพ” (Liberty) มักจะนำมาใช้กล่าวรวมกันไปว่า “สิทธิเสรีภาพ” เช่น เรียกบรรดาสิทธิและเสรีภาพที่มนุษย์แต่ละคนพึงจะมีในฐานะที่เกิดมาเป็นมนุษย์รวมๆ กันไปว่า “สิทธิมนุษยชน” (Human Right) หรือในสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี เรียกบรรดาสิทธิและเสรีภาพที่รัฐธรรมนูญบัญญัติรับรองให้แก่บุคคลในรัฐรวมๆ กันว่า “สิทธิขั้นพื้นฐาน” (Basic Right) ซึ่งสิทธิดังกล่าวนี้ มิใช่สิทธิโดยแท้ แต่เป็นสิทธิในเสรีภาพ (Right of Liberty) กล่าวคือ เป็นอำนาจตามกฎหมายในอันที่จะกระทำการต่างๆ โดยปราศจากการรบกวนขัดขวางของรัฐ ดังนั้น รัฐธรรมนูญของรัฐเสรีประชาธิปไตยต่างๆ มักจะบัญญัติรับรอง

²⁹ เกรียงไกร เจริญธนาวัฒน์. *หลักกฎหมายว่าด้วยสิทธิและเสรีภาพ*. หน้า 142.

³⁰ “เรื่องเดียวกัน”

เสรีภาพหรือสิทธิในเสรีภาพเสียเป็นส่วนใหญ่ สิทธิโดยแท้ที่พอจะมีรับรองอยู่บ้าง ได้แก่ สิทธิในชีวิต และร่างกาย กรรมสิทธิ์ สิทธิทางการเมืองบางประการ เช่น สิทธิเลือกตั้ง สิทธิสมัครรับเลือกตั้ง เป็นต้น

ในสมัยต่อมา รัฐเสรีประชาธิปไตยบางรัฐ จึงได้บัญญัติรับรองสิทธิของราษฎรในอันที่จะเรียกร้องประโยชน์บางประการจากรัฐไว้ในรัฐธรรมนูญ เพื่อประกันมาตราแห่งการดำรงชีวิตขั้นต่ำ ให้แก่ผู้ด้อยโอกาสในสังคมให้ได้ใช้เสรีภาพด้านต่างๆ ได้อย่างเท่าเทียมกับคนที่มีฐานะดี สิทธินี้รวมเรียกว่า “สิทธิทางสังคมและเศรษฐกิจ” (Social and Economic) แต่ในความเป็นจริงแล้ว คำว่า “สิทธิและเสรีภาพ” ทั้งสองคำนี้มีความหมายที่แตกต่างกัน ซึ่งสามารถยกอธิบายได้ ดังที่จะกล่าวต่อไปนี้

ศาสตราจารย์ ดร.วิษณุ เครืองาม ได้ให้ความหมายของคำว่า “สิทธิ” (Right) ไว้ว่า หมายถึง ประโยชน์ที่กฎหมายรับรองและคุ้มครองให้³¹

รองศาสตราจารย์ ดร.วรพจน์ วิศรุตพิชญ์ได้ให้ความหมายของคำว่า “สิทธิ” (Right) คือ อำนาจที่กฎหมายรับรองให้แก่บุคคลในอันที่จะกระทำการเกี่ยวข้องกับทรัพย์สินหรือบุคคลอื่น เป็นอำนาจที่กฎหมายรับรองให้แก่บุคคลหนึ่งในอันที่จะเรียกร้องให้บุคคลอื่นกระทำการอย่างใดอย่างหนึ่ง ให้เกิดประโยชน์แก่ตน³²

ศาสตราจารย์ ดร.หยุด แสงอุทัย ได้อธิบายความหมายของคำว่า “สิทธิ” ไว้ว่า ความหมายของคำว่า “สิทธิ” นั้น มีอยู่ด้วยกัน 2 แนวความเห็น กล่าวคือ³³

ประเภทที่ 1 เห็นว่า “สิทธิ” หมายถึง อำนาจที่กฎหมายให้แก่บุคคลในอันที่จะมีเจตจำนง (Willensmacht) เช่น การที่บุคคลใดมีกรรมสิทธิ์เหนือทรัพย์สิน บุคคลนั้นย่อมมีอำนาจที่จะมีเจตจำนงที่จะครอบครองใช้ประโยชน์ หรือจำหน่ายทรัพย์สินนั้น โดยจะใช้อำนาจนั้นหรือไม่ก็ได้ หรือจะใช้แต่เพียงบางประการก็ได้ โดยให้ความสำคัญกับ “อำนาจ” (Macht) ที่กฎหมายให้แก่บุคคล โดยนักกฎหมายสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีที่มีแนวความคิดลักษณะดังกล่าวนี้ ได้แก่ วินไซน์ (Windscheid)

ประเภทที่ 2 เห็นว่า “สิทธิ” หมายถึง ประโยชน์ที่กฎหมายคุ้มครองให้โดยให้ความสำคัญแก่จุดประสงค์ (Zweck) ของสิทธิ กล่าวคือ การที่กฎหมายให้อำนาจแก่บุคคลที่จะมีเจตจำนง (Willensmacht) เพื่อประโยชน์อย่างใดอย่างหนึ่ง ซึ่งบุคคลมุ่งประสงค์ โดยนักกฎหมายสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีที่มีแนวความคิดลักษณะดังกล่าวนี้ ได้แก่ ยีริง (Jhering)

³¹ วิษณุ เครืองาม. *กฎหมายรัฐธรรมนูญ*. (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพมหานคร: นิติบรรณการ. 2530. หน้า 640-641.

³² วรพจน์ วิศรุตพิชญ์. *สิทธิและเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540*. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร: วิญญูชน. 2543. หน้า 14.

³³ หยุด แสงอุทัย. *คำอธิบายรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2511: พร้อมด้วยคำแปลมาตราเป็นภาษาอังกฤษของทางราชการ*. กรุงเทพมหานคร: นำ้เชื้อการพิมพ์. 2512. หน้า 41.

ศาสตราจารย์ ดร.หยุด แสงอุทัย มีความเห็นว่า ความหมายของคำว่า “สิทธิ” นั้นไม่อาจที่จะถือเอาความเห็นหนึ่งเป็นความเห็นที่ถูกต้องได้ เนื่องจากพิจารณาความหมายของคำว่า “สิทธิ” ในคนละแง่ กล่าวคือ

ความเห็นที่ 1 เป็นการพิจารณาในแง่เนื้อหาของสิทธิ (Inhalt)

ความเห็นที่ 2 เป็นการพิจารณาในแง่จุดประสงค์ของสิทธิ ศาสตราจารย์ ดร.หยุด แสงอุทัย ได้ให้ความเห็นเกี่ยวกับความหมายของคำว่า “สิทธิ” หมายถึง ประโยชน์ที่กฎหมายรับรองและคุ้มครองให้³⁴

ตามความหมายต่างๆ เหล่านี้ จึงสามารถให้คำจำกัดความหมายของคำว่า “สิทธิ” (Right) หมายถึง สิ่งที่กฎหมายต้องรับรองคุ้มครองให้กับประชาชนในรัฐ เพื่อกระทำการหรือไม่กระทำการอย่างใดอย่างหนึ่ง โดยมีเจตจำนงเพื่อให้เกิดประโยชน์แก่ตน แต่การกระทำของบุคคลตามเจตจำนงเพื่อให้เกิดประโยชน์แก่ตนตามที่กฎหมายรับรองคุ้มครองไว้ นั้นจะต้องไม่ขัดหรือแย้งกับกฎหมาย และจะต้องเป็นการกระทำโดยสุจริต กฎหมายจึงจะรับรองหรือคุ้มครองประโยชน์ให้แก่การกระทำดังกล่าว³⁵

จะเห็นได้ว่า “สิทธิ” (Right) ดังที่ได้อธิบายไปแล้วในข้างต้น เป็นความหมายของสิทธิ (Right) ในลักษณะเป็นการอธิบายความหมายโดยทั่วไป แต่มิได้หมายความรวมไปถึงสิทธิตามรัฐธรรมนูญ ซึ่งสิทธิตามรัฐธรรมนูญนี้อาจถือได้ว่า เป็นสิทธิตามกฎหมายมหาชน ซึ่งหมายถึงอำนาจตามรัฐธรรมนูญ หรือกฎหมายสูงสุดได้ให้การรับรอง หรือคุ้มครองแก่ปัจเจกบุคคลในอันที่จะกระทำการใดหรือไม่กระทำการใด ซึ่งก่อให้เกิดสิทธิเรียกร้องมิให้บุคคลอื่นเข้าเกี่ยวข้องหรือแทรกแซงสิทธิตามรัฐธรรมนูญของตน เช่น สิทธิในทรัพย์สิน สิทธิของบุคคลในครอบครัว เกียรติยศ ชื่อเสียง และความเป็นอยู่ส่วนตัว เป็นต้น

มงเตสกีเยอ (Montesquieu หรือ Baron Charles de Secondat) ได้เขียนไว้ในหนังสือเจตนารมณ์ของกฎหมาย (De l'Esprit des lois หรือ The Spirit of Laws) ว่า “เสรีภาพจะประกอบด้วยการที่เราสามารถทำสิ่งที่เราควรจะทำเท่านั้น และไม่ถูกขืนใจให้ทำสิ่งที่ตนไม่ควรอยากทำ เสรีภาพ คือ สิทธิที่จะทำทุกสิ่งที่กฎหมายอนุญาต และหากพลเมืองสามารถทำสิ่งที่กฎหมายห้ามได้ ประชาชนก็ไม่มีเสรีภาพอีกแล้ว เพราะคนอื่นก็จะมีอำนาจที่จะทำอย่างเดียวกัน³⁶

³⁴ หยุด แสงอุทัย. *ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับกฎหมายทั่วไป*. (พิมพ์ครั้งที่ 11). กรุงเทพมหานคร: แสงสุทธิการพิมพ์. 2533. หน้า 223.

³⁵ ชูติกาญจน์ สายอุตสาห์. *ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพในข้อมูลส่วนบุคคลตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550* (สารนิพนธ์ปริญญาโทบริหารคดี) มหาวิทยาลัยศรีปทุม, กรุงเทพมหานคร. 2557. หน้า 11.

³⁶ เกรียงไกร เจริญธนาวัฒน์. *หลักกฎหมายว่าด้วยสิทธิและเสรีภาพ*. หน้า 185.

รองศาสตราจารย์ ดร.วีระ โลจายะ ได้อธิบายความหมายของ “เสรีภาพ” (Liberty) หมายความว่า ภาวะของมนุษย์ที่ไม่ตกอยู่ภายใต้การครอบงำของผู้อื่น หรือภาวะปราศจากการหน่วงเหนี่ยวขัดขวาง หรือสถานภาพมนุษย์ที่จะไม่ตกอยู่ภายใต้การบังคับบัญชาของใคร หรืออำนาจที่จะกระทำการอย่างหนึ่งอย่างใดหรือไม่กระทำการอย่างหนึ่งอย่างใด³⁷

ศาสตราจารย์ ดร.หยุด แสงอุทัย ได้อธิบายความหมายของคำว่า “เสรีภาพ” หมายความว่า อิสระที่จะกระทำการหรืองดเว้นไม่กระทำตามที่กฎหมายบัญญัติ³⁸

จะเห็นได้ว่า เมื่อพิจารณาจากความหมายของเสรีภาพดังกล่าวข้างต้นแล้ว “เสรีภาพ” (Liberty) จึงหมายความว่าถึง อิสระที่จะกระทำการใดหรือไม่กระทำการใดตามความประสงค์แห่งตนโดยปราศจากการถูกบังคับ โดยแท้จริงแล้ว คือ อำนาจที่จะตัดสินใจด้วยตนเองในการเลือกที่จะกระทำการต่างๆ หรืออำนาจของมนุษย์ที่จะกำหนดตนเอง (Self-Determination) และภายใต้ อำนาจดังกล่าวนี้ มนุษย์ย่อมสามารถเลือกวิถีแห่งตนได้ตามใจปรารถนา

เมื่อพิจารณาบทบัญญัติตามรัฐธรรมนูญ ได้บัญญัติถึงหลักเกณฑ์ทั้งหลายอันเกี่ยวข้องกับการแบ่งแยกอำนาจในการปกครองประเทศออกเป็นอำนาจนิติบัญญัติ อำนาจบริหาร และอำนาจตุลาการ และหลักเกณฑ์ที่เกี่ยวข้องกับหลักประกันสิทธิ เสรีภาพของประชาชน รวมไปถึงเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างอำนาจรัฐและประชาชน³⁹ โดยรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2560 ได้บัญญัติให้การคุ้มครองเสรีภาพของประชาชนไว้หลายประการ เช่น เสรีภาพในการนับถือศาสนา เสรีภาพในการประกอบอาชีพ เสรีภาพในการเดินทาง เสรีภาพในการเลือกถิ่นที่อยู่ เสรีภาพในการติดต่อสื่อสารระหว่างกัน เป็นต้น

อีกทั้ง เมื่อพิจารณาความหมายของคำว่า “เสรีภาพ” พบว่า การที่กฎหมายรับรองเสรีภาพอย่างใดอย่างหนึ่งให้แก่บุคคล ย่อมก่อให้เกิดหน้าที่แก่ผู้อื่นเสมอ โดยผู้ทรงเสรีภาพที่จะเรียกร้องให้ผู้อื่นละเว้นจากการรบกวนขัดขวางการใช้เสรีภาพของตนได้ แต่ผู้ทรงเสรีภาพไม่อาจเรียกร้องให้บุคคลกระทำการอย่างหนึ่งอย่างใด อันเป็นการส่งเสริมการใช้เสรีภาพของตนให้สะดวกขึ้นได้แต่อย่างใด

³⁷ วีระ โลจายะ. เอกสารการสอนชุดวิชากฎหมายมหาชน เล่มที่ 2. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยรามคำแหง. 2545. หน้า 462.

³⁸ หยุด แสงอุทัย. ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับกฎหมายทั่วไป. หน้า 41.

³⁹ นันทวัฒน์ บรมานันท์. หลักพื้นฐานกฎหมายปกครองฝรั่งเศส. กรุงเทพมหานคร: วิญญูชน. 2551. หน้า 15.

ดังนั้น เมื่อพิจารณาความหมายของ “สิทธิและเสรีภาพ” จะเห็นได้ว่า ทั้งสิทธิและเสรีภาพนั้นต่างก็เป็นอำนาจที่กฎหมายรับรองคุ้มครองให้แก่บุคคลเช่นเดียวกัน ส่วนที่แตกต่างกันก็คือ “สิทธิ” เป็นอำนาจที่บุคคลสามารถเรียกร้องให้ผู้อื่นกระทำการใดหรืองดเว้นกระทำการใดเพื่อให้เกิดประโยชน์แก่ตน

ส่วน “เสรีภาพ” เป็นอำนาจของบุคคลในอันที่จะกระทำการหรือไม่กระทำการใดในสิ่งที่ตนประสงค์โดยปราศจากการรบกวนแทรกแซงจากรัฐหรือจากบุคคลอื่น⁴⁰

1.2 ประเภทของสิทธิและเสรีภาพ

การจำแนกหรือแบ่งประเภทของสิทธิและเสรีภาพที่กฎหมายให้ความคุ้มครองรับรองไว้อาจจำแนกหรือแบ่งประเภทโดยอาศัยหลักเกณฑ์ที่แตกต่างกันออกไป⁴¹

โดยการจำแนกหรือแบ่งประเภทของสิทธิตามวัตถุประสงค์หรือเนื้อหาแห่งสิทธิและเสรีภาพอาจจำแนกสิทธิและเสรีภาพออกได้เป็น 7 ประเภท ได้แก่⁴²

1) สิทธิและเสรีภาพส่วนบุคคล เช่น ความมั่นคงปลอดภัยในชีวิตร่างกาย ซึ่งรัฐธรรมนูญได้ให้ความคุ้มครองคุ้มครองให้โดยการใช้อำนาจรัฐป้องกันและปราบปรามผู้กระทำความผิดทางอาญา เสรีภาพในเคหสถาน เสรีภาพในการเดินทางและถิ่นที่อยู่ เสรีภาพในการติดต่อสื่อสารถึงกัน รวมถึงสิทธิส่วนบุคคลที่จะกระทำการต่างๆ โดยทางที่ชอบด้วยกฎหมาย เป็นต้น

2) สิทธิและเสรีภาพในทางความคิดและการแสดงออกซึ่งความคิด เช่น เสรีภาพในการนับถือศาสนา นิกายศาสนา และเสรีภาพในการปฏิบัติพิธีกรรมตามความเชื่อของตน เสรีภาพในทางวิชาการ การศึกษาอบรม เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น การพูด การเขียน การพิมพ์ เสรีภาพของหนังสือพิมพ์ เป็นต้น

3) สิทธิและเสรีภาพทางสังคมและเศรษฐกิจ เช่น สิทธิในทรัพย์สิน สิทธิในการสืบมรดก สิทธิที่จะได้รับค่าทดแทนที่เป็นธรรมกรณีที่เกิดการถูกโอนเป็นของรัฐ สิทธิของบุคคลพิการหรือทุพพลภาพในอันที่จะได้รับสิ่งอำนวยความสะดวกอันเป็นสาธารณะและความช่วยเหลืออื่นจากรัฐ เป็นต้น

4) สิทธิและเสรีภาพในการรวมกลุ่ม เช่น เสรีภาพในการรวมตัวกันเป็นสมาคม สหภาพ สมาพันธ์ สหกรณ์ กลุ่มเกษตรกร องค์กรเอกชน หรือหมู่คณะอื่นๆ เป็นต้น

⁴⁰ พรชัย เลื่อนฉวี. *กฎหมายรัฐธรรมนูญและสถาบันการเมือง*. (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต. 2546. หน้า 121-122.

⁴¹ วรพจน์ วิศรุตพิชญ์. *สิทธิและเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540*. หน้า 23.

⁴² “เรื่องเดียวกัน”.

5) สิทธิและเสรีภาพทางการเมือง เช่น เสรีภาพในการรวมตัวกันเพื่อจัดตั้งพรรคการเมือง เพื่อสร้างเจตนารมณ์ทางการเมืองของประชาชน และเพื่อดำเนินกิจกรรมทางการเมืองตามวิถีทางการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตย สิทธิเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภา สิทธิสมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภา เป็นต้น

6) สิทธิที่จะตรวจสอบการกระทำของหน่วยงานและเจ้าหน้าที่ของรัฐ เช่น สิทธิของบุคคลในอันที่จะได้รับทราบข้อมูลข่าวสารสาธารณะที่อยู่ในความครอบครองของหน่วยงานราชการ สิทธิของบุคคลที่จะฟ้องหน่วยงานราชการ หน่วยงานของรัฐ ให้รับผิดชอบจากการกระทำหรือจากการละเว้นการกระทำของข้าราชการ พนักงาน หรือลูกจ้างของหน่วยงานของรัฐนั้น เป็นต้น

7) สิทธิที่จะได้รับการปฏิบัติจากรัฐอย่างเท่าเทียมกัน เช่น บทบัญญัติที่รับรองว่าบุคคลย่อมเสมอภาคกันในทางกฎหมาย และได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายเท่าเทียมกัน บทบัญญัติที่รับรองว่าชายหญิงย่อมมีสิทธิเท่าเทียมกัน บทบัญญัติที่ห้ามมิให้เลือกปฏิบัติเพราะเหตุแห่งความแตกต่างในเรื่องถิ่นกำเนิด เชื้อชาติ ภาษา เพศ อายุ สภาพทางกายหรือสุขภาพ สถานะของบุคคล ฐานะทางเศรษฐกิจสังคม ความเชื่อทางศาสนา การศึกษาอบรม หรือความเห็นทางการเมืองอันไม่ขัดต่อรัฐธรรมนูญ เป็นต้น⁴³

ส่วนการจำแนกหรือแบ่งประเภทของสิทธิและเสรีภาพ โดยพิจารณาจากแหล่งกำเนิดแห่งสิทธิและเสรีภาพอาจจำแนกสิทธิและเสรีภาพได้เป็น 2 ประเภท ได้แก่

1) สิทธิมนุษยชน (Human Right) หมายถึง บรรดาสิทธิและเสรีภาพที่ติดตัวมนุษย์มาตั้งแต่กำเนิด และไม่อาจถูกพรากไปได้โดยไม่เป็นการทำลายความเป็นมนุษย์ของราษฎร เช่นสิทธิในชีวิตร่างกาย สิทธิในทรัพย์สิน เสรีภาพในการเดินทาง เสรีภาพในการติดต่อสื่อสารถึงกันในทางที่ชอบด้วยกฎหมาย สิทธิในครอบครัว เกียรติยศ ชื่อเสียง เสรีภาพในทางความคิดและการแสดงความคิดเห็น เป็นต้น ซึ่งแนวความคิดเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนนี้ มีมาตั้งแต่ปลายยุคกรีกแต่ได้รับการพัฒนาและแพร่หลายมากขึ้นในศตวรรษที่ 18 โดยสำนักกฎหมายธรรมชาติ (Natural Law School) ซึ่งเห็นว่าในสภาวะธรรมชาติ มนุษย์ทุกคนมีเสรีภาพที่จะกำหนดวิถีชีวิตของตนและใช้สอยทรัพย์สินของตนตามแต่ที่ตนจะเห็นสมควร มนุษย์ทุกคนเกิดมามีอิสระและเสมอภาคเท่าเทียมกัน แต่ละคนไม่ควรทำอันตรายต่อชีวิต ร่างกาย เสรีภาพ และทรัพย์สินของผู้อื่น ในสภาวะธรรมชาติมนุษยทุกคน ย่อมมีอำนาจที่จะบังคับให้เป็นไปตามกฎหมายธรรมชาติและลงโทษผู้นั้นได้ด้วยตนเอง

⁴³ “เรื่องเดียวกัน”.

ดังนั้น จอห์น ล็อก (John Locke) เป็นนักปราชญ์ชาวอังกฤษที่มีชีวิตอยู่ในช่วง การต่อสู้ในประวัติศาสตร์รัฐธรรมนูญอังกฤษระหว่างกษัตริย์ ชุมนาง และสามัญชน ได้เขียนหนังสือ หลายเล่มแสดงแนวคิดเสรีนิยมประชาธิปไตย⁴⁴ โดยมีความเห็นว่า สังคมเกิดขึ้นจากเจตจำนงอันร่วมกัน ของมนุษย์ โดยมนุษย์ได้ร่วมกันทำ “สัญญาประชาคม” (Social Contract) ด้วยความมุ่งหมาย เพื่อให้ได้รับความคุ้มครองชีวิต ร่างกาย เสรีภาพ และทรัพย์สินของตนให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ กว่าที่เป็นอยู่ตามธรรมชาติ สิ่งที่มีมนุษย์ได้ตกลงสละให้แก่สังคมไป ได้แก่ อำนาจที่จะบังคับการให้เป็นไป ตามกฎหมายธรรมชาติเท่านั้น ส่วนสิทธิในร่างกาย ชีวิต ทรัพย์สิน และเสรีภาพนั้น มนุษย์หาได้สละ ไปด้วยไม่ สิทธิมนุษยชนจึงเป็นสิทธิและเสรีภาพตามธรรมชาติของมนุษย์ในฐานะที่เกิดมาเป็นมนุษย์ และไม่มีผู้ใดมีอำนาจทำลายสิทธิและเสรีภาพเหล่านี้ได้ แนวความคิดดังกล่าวเป็นแรงบันดาลใจให้เกิด การเปลี่ยนแปลงทางสังคมในสมัยนั้น เช่น ในคำประกาศอิสรภาพแห่งสหรัฐอเมริกา ค.ศ. 1776 กล่าวว่า “มนุษย์ทุกคนถูกสร้างมาให้ความเท่าเทียมกัน พระผู้เป็นเจ้าทรงประทานสิทธิอันมีอาจ สละละทิ้งได้ให้แก่มนุษย์ สิทธิเหล่านี้ ได้แก่ สิทธิในชีวิต สิทธิในเสรีภาพ และสิทธิในการแสวงหา ความสุขใส่ตน เป็นต้น

2) สิทธิพลเมือง (Citizen Right) หมายถึง สิทธิและเสรีภาพในอันที่จะเข้ามามีส่วนร่วม ในกระบวนการสร้างเจตนารมณ์ของรัฐ หรือบรรดาสิทธิและเสรีภาพทางการเมือง เช่น สิทธิเลือกตั้ง และสมัครเข้ารับการเลือกตั้ง เสรีภาพในการชุมนุมโดยสงบปราศจากอาวุธ เสรีภาพในการรวมตัวกัน เพื่อจัดตั้งพรรคการเมือง เป็นต้น ซึ่งถือได้ว่า เป็นสิทธิที่เกิดขึ้นภายหลังจากที่มีการก่อตั้งรัฐแล้ว และเป็นสิทธิและเสรีภาพที่สืบเนื่องมาจากสิทธิมนุษยชนนั่นเอง⁴⁵

อีกทั้ง การจำแนกหรือแบ่งประเภทของสิทธิและเสรีภาพ โดยพิจารณาจากอาการ ที่บุคคลใช้สิทธิและเสรีภาพอาจจำแนกได้เป็น 2 ประเภท ได้แก่⁴⁶

1) สิทธิและเสรีภาพในมโนธรรม (Freedom of Conscience) หรือสิทธิและเสรีภาพ ในทางความคิด ซึ่งเป็นเรื่องภายในจิตใจ ไม่ก่อให้เกิดความเดือดร้อนรำคาญแก่ผู้อื่นหรือสังคม สิทธิดังกล่าวนี้ จึงถือได้ว่า เป็นสิทธิและเสรีภาพโดยบริบูรณ์ เช่น เสรีภาพในการนับถือศาสนา

2) สิทธิและเสรีภาพในการกระทำ (Freedom of Action) หมายถึง สิทธิเสรีภาพ ในอันที่จะเคลื่อนไหวร่างกายตามที่ได้คิดและได้ตกลงไว้จึงได้แก่ สิทธิและเสรีภาพอื่นๆ นอกจากสิทธิ และเสรีภาพในมโนธรรมนั่นเอง เช่น เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นโดยการพูด การเขียน การพิมพ์ เสรีภาพในการเดินทางหรือในการเลือกถิ่นที่อยู่ เป็นต้น สิทธิเสรีภาพประเภทนี้ ก่อให้เกิดผลกระทบ

⁴⁴ บวรศักดิ์ อุวรรณโณ. *วิวัฒนาการทางปรัชญาและลักษณะของกฎหมายมหาชนยุคต่างๆ*. กรุงเทพมหานคร: วิญญูชน. 2550. หน้า 70.

⁴⁵ วรพจน์ วิศรุตพิชญ์. *สิทธิและเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540*. หน้า 23.

⁴⁶ “เรื่องเดียวกัน”.

ต่อสังคม ดังนั้น รัฐจึงต้องจัดระเบียบการใช้สิทธิและเสรีภาพประเภทนี้ของราษฎร เพื่อป้องกันมิให้มีการใช้สิทธิและเสรีภาพของตนไปกระทบกระเทือนสิทธิและเสรีภาพของผู้อื่น หรือต่อประโยชน์ส่วนร่วม

1.3 การจำกัดสิทธิและเสรีภาพเท่าที่จำเป็น

ประเทศที่ปกครองในระบอบประชาธิปไตย ทั้งในรูปแบบรัฐสภา หรือระบบประธานาธิบดี รัฐธรรมนูญหรือกฎหมายขั้นพื้นฐานของรัฐที่ปกครองในระบอบประชาธิปไตยจะต้องมีหลักการที่สำคัญบัญญัติไว้ กล่าวคือ หลักประกันสิทธิและเสรีภาพของประชาชน เพื่อมิให้ผู้ปกครองใช้อำนาจตามอำเภอใจในการลดทอนสิทธิและเสรีภาพของประชาชนผู้อยู่ใต้อำนาจปกครอง หากแต่การคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของปัจเจกชนต้องพิจารณาในเรื่องของการคุ้มครองประโยชน์สาธารณะประกอบด้วย⁴⁷

ด้วยเหตุนี้ ผู้ปกครองจึงมีความชอบธรรมในการออกกฎหมาย เพื่อจำกัดสิทธิและเสรีภาพประชาชนเท่าที่จำเป็นและไม่เป็นการกระทบต่อสาระของสิทธิและเสรีภาพนั้นๆ เพื่อที่จะรักษาไว้ซึ่งความสงบเรียบร้อย ความมั่นคงของรัฐ และเป็นไปเพื่อประโยชน์ส่วนรวมของประเทศชาติและประชาชน มนุษย์ทุกคนย่อมมีความหวังในสิทธิและเสรีภาพของตนที่มีมาแต่กำเนิด เพราะการจะดำรงตนเป็นมนุษย์อยู่ในสังคมร่วมกับผู้อื่นได้นั้น ต้องมีความสามารถในการเคลื่อนไหวเนื้อตัวร่างกายและสามารถสวมสิทธิอันชอบธรรมได้ สิทธิและเสรีภาพจึงเป็นสิทธิที่มนุษย์ทุกคนจะปกป้องหวงกันไม่ให้บุคคลอื่นมารบกวนหรือพรากจากตนไปได้

“สิทธิ” (Rights) หมายถึง อำนาจที่กฎหมายรับรองให้แก่บุคคลที่จะกระทำการใดที่เกี่ยวข้องกับชีวิต ร่างกาย หรือทรัพย์สินของตนหรือบุคคลอื่น⁴⁸

“สิทธิตามกฎหมายมหาชน” หมายถึง สิทธิที่รัฐธรรมนูญหรือกฎหมายสูงสุดได้บัญญัติรับรองคุ้มครองแก่ปัจเจกชนในอันที่จะกระทำการใดไม่กระทำการใด และก่อให้เกิดสิทธิเรียกร้องที่จะไม่ให้ใครมาแทรกแซง⁴⁹

“เสรีภาพ” (Liberty) คือ อำนาจของบุคคลในอันที่จะกำหนดตนเอง (Self-Determination) โดยอำนาจนี้ บุคคลย่อมเลือกวิถีชีวิตของตนได้ด้วยตนเอง เสรีภาพจึงเป็นอำนาจที่บุคคลย่อมมีอยู่เหนือตนเอง⁵⁰

⁴⁷ ชูติกาญจน์ สายอุตสาห์. ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพในข้อมูลส่วนบุคคล ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550. หน้า 20.

⁴⁸ “เรื่องเดียวกัน”.

⁴⁹ “เรื่องเดียวกัน”.

⁵⁰ “เรื่องเดียวกัน”.

1.4 การจำกัดสิทธิและเสรีภาพของบุคคล

ประเทศไทยมีรัฐธรรมนูญเป็นกฎหมายสูงสุดของประเทศ โดยรัฐใช้รัฐธรรมนูญเป็นเครื่องมือในการปกครองและกำหนดแนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐ โดยการตรากฎหมายพระราชบัญญัติ พระราชกฤษฎีกา กฎกระทรวง กฎข้อบังคับ ประกาศ ซึ่งกฎหมายหรือกฎนั้น จะขัดหรือแย้งกับรัฐธรรมนูญไม่ได้ โดยบัญญัติไว้ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 4 ในการตรากฎหมายเพื่อใช้บังคับนั้น เนื้อหาสาระของกฎหมายอาจมีบทบัญญัติที่จำกัดสิทธิเสรีภาพของประชาชนได้

จากกรณีดังกล่าว การจำกัดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลจะกระทำได้แต่โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายเฉพาะ เพื่อการที่รัฐธรรมนูญได้กำหนดไว้ ซึ่งแยกพิจารณาได้ 2 ประการ

1) การจำกัดสิทธิและเสรีภาพกระทำได้ แต่โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติกฎหมาย เป็นการนำหลักประชาธิปไตยมาสัมพันธ์กับหลักการจำกัดสิทธิและเสรีภาพของประชาชน กล่าวคือ กฎหมายที่จะจำกัดสิทธิและเสรีภาพของประชาชนจะต้องเป็นบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่ได้รับความเห็นชอบจากองค์กรตัวแทนของประชาชนตามหลักประชาธิปไตย

กฎหมายที่จำกัดสิทธิและเสรีภาพนั้น จึงเป็นกฎหมายที่ชอบด้วยรัฐธรรมนูญ กฎหมายที่จำกัดสิทธิและเสรีภาพดังกล่าว จึงเป็นการแสดงออกถึงลักษณะร่วมกันของหลักประชาธิปไตย กับหลักนิติรัฐ หรือหากพิจารณาจากหลักเงื่อนไขของรัฐสภา หมายความว่า การกำหนดกฎหมายในสิ่งที่มีความสำคัญนั้น องค์กรนิติบัญญัติจะต้องพิจารณากำหนดโดยองค์กรนิติบัญญัติเอง องค์กรนิติบัญญัติไม่อาจมอบอำนาจในการกำหนดเรื่องดังกล่าวให้องค์กรอื่นเป็นผู้กำหนดได้ และกรณีการตรากฎหมายจำกัดสิทธิและเสรีภาพของประชาชน ถือว่า เป็นสาระสำคัญขององค์กรนิติบัญญัติ จะต้องพิจารณากำหนดเอง จะมอบอำนาจให้องค์กรออกกฎหมายลำดับรองจำกัดสิทธิและเสรีภาพของประชาชนไม่ได้

2) กรณีที่รัฐธรรมนูญกำหนดเงื่อนไขไว้เป็นการเฉพาะการจำกัดสิทธิและเสรีภาพ ในกรณีนี้ จะต้องอยู่ในขอบเขตของเงื่อนไขเฉพาะนั้นๆ โดยมีเงื่อนไขการจำกัดสิทธิและเสรีภาพ ได้แก่

เงื่อนไขทั่วไป คือ กรณีที่สิทธิและเสรีภาพอาจจำกัดได้โดยบทบัญญัติของกฎหมายธรรมดา กับเงื่อนไขเฉพาะ คือ กรณีที่สิทธิและเสรีภาพอาจจำกัดได้เมื่อเป็นกรณีที่เข้าเงื่อนไขตามที่รัฐธรรมนูญกำหนดเท่านั้น ซึ่งกรณีนี้ หมายความว่า การจะจำกัดสิทธิและเสรีภาพนั้นๆ จะกระทำเฉพาะตามขอบเขตที่รัฐธรรมนูญกำหนดไว้

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 29 บัญญัติ “การจำกัดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลที่รัฐธรรมนูญรับรองไว้จะกระทำมิได้ เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายเฉพาะ เพื่อการที่รัฐธรรมนูญนี้กำหนดไว้และเท่าที่จำเป็นเท่านั้น และจะกระทบกระเทือนสาระสำคัญของสิทธิและเสรีภาพนั้นมิได้

กฎหมายตามวรรคหนึ่ง ต้องมีผลใช้บังคับเป็นการทั่วไปและไม่มุ่งหมายให้ใช้บังคับแก่กรณีใดกรณีหนึ่งหรือแก่บุคคลใดบุคคลหนึ่งเป็นการเจาะจง ทั้งต้องระบุบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญที่ให้อำนาจในการตรากฎหมายนั้นด้วย

บทบัญญัติวรรคหนึ่งและวรรคสองให้นำมาใช้บังคับกับกฎหมายหรือข้อบังคับที่ออกโดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายด้วย โดยอนุโลม”

โดยกำหนดว่า การจำกัดสิทธิเสรีภาพของบุคคลที่รัฐธรรมนูญรับรองไว้จะกระทำมิได้ เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายเฉพาะ เพื่อการที่รัฐธรรมนูญกำหนดไว้และเท่าที่จำเป็นเท่านั้น และจะกระทบกระเทือนสาระสำคัญของสิทธิและเสรีภาพมิได้ ตามมาตรา 29 วรรคหนึ่ง โดยกฎหมายตามวรรคหนึ่ง ต้องมีผลใช้บังคับเป็นการทั่วไปและไม่มุ่งหมายให้ใช้บังคับแก่กรณีใดกรณีหนึ่งหรือแก่บุคคลใดบุคคลหนึ่งเป็นการเจาะจง ทั้งต้องระบุบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญที่ให้อำนาจในการตรากฎหมายนั้นด้วยตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 29 วรรคสอง โดยบทบัญญัติในวรรคหนึ่งและวรรคสองให้นำมาใช้บังคับกับกฎหมายที่ออกโดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายด้วยโดยอนุโลมตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 29 วรรคสาม

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ได้บัญญัติรับรองคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ แต่ละประเภทไว้ในระดับที่แตกต่างกันไป ดังนี้⁵¹

1) สิทธิเสรีภาพสัมพัทธ์

(1) สิทธิเสรีภาพประเภทนี้ รัฐอาจออกกฎหมายมาจำกัดได้โดยไม่มีเงื่อนไขพิเศษ หมายความว่า แม้รัฐธรรมนูญรับรองสิทธิเสรีภาพขั้นพื้นฐานเป็นหลัก แต่องค์กรนิติบัญญัติอาจออกกฎหมายมาจำกัดสิทธิและเสรีภาพได้ตามที่เห็นสมควร เช่น มาตรา 41 วรรคแรก ที่บัญญัติว่า “สิทธิของบุคคลในทรัพย์สินย่อมได้รับความคุ้มครอง ขอบเขตแห่งสิทธิและการจำกัดสิทธิเช่นว่านี้ ย่อมเป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติการสืบทอดย่อมได้รับความคุ้มครอง สิทธิของบุคคลในการสืบทอดย่อมเป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติ” แต่การออกกฎหมายมาจำกัดสิทธิและเสรีภาพนั้น แม้จะเป็นกรณีที่รัฐธรรมนูญอนุญาตให้กระทำได้ตามที่เห็นสมควรก็ตาม แต่องค์กรนิติบัญญัติจะต้องตรากฎหมายให้สอดคล้องกับเงื่อนไขต่างๆ ตามมาตรา 29 ด้วย

(2) สิทธิและเสรีภาพประเภทรัฐอาจออกกฎหมายมาจำกัดได้ แต่โดยการปฏิบัติตามเงื่อนไขพิเศษที่รัฐธรรมนูญกำหนดไว้ เช่น มาตรา 42 วรรคแรก บัญญัติว่า “การเวนคืนอสังหาริมทรัพย์จะกระทำมิได้ เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย เฉพาะกิจการของรัฐเพื่อการอันเป็นสาธารณูปโภค การอันจำเป็นในการป้องกันประเทศ การได้มาซึ่งทรัพยากรธรรมชาติ การผังเมือง

⁵¹ วรเจตน์ ภาคีรัตน์. เงื่อนไขการตรากฎหมายจำกัดสิทธิและเสรีภาพของประชาชน มาตรการในการควบคุมตรวจสอบความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมาย. *วารสารนิติศาสตร์*, 30(2), 184-194. หน้า 184.

การส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม การพัฒนาการเกษตรหรือการอุตสาหกรรม การปฏิรูปที่ดิน การอนุรักษ์โบราณสถานและแหล่งทางประวัติศาสตร์ หรือเพื่อประโยชน์สาธารณะอย่างอื่น และต้องชดใช้ค่าทดแทนที่เป็นธรรมภายในเวลาอันควรแก่เจ้าของตลอดจน ผู้ทรงสิทธิบรรดาที่ได้รับความเสียหายจากการเวนคืนนั้น ทั้งนี้ ตามที่กฎหมายบัญญัติ”

ในกรณีที่รัฐธรรมนูญกำหนดเงื่อนไขพิเศษไว้เช่นนี้ องค์กรนิติบัญญัติย่อมตรากฎหมายจำกัดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลได้เฉพาะกรณีที่รัฐธรรมนูญอนุญาต ทั้งนี้ ต้องให้สอดคล้องกับมาตรา 29 ด้วย

2) สิทธิเสรีภาพสัมบูรณ์ ไม่นุญาตให้องค์กรนิติบัญญัติตรากฎหมายจำกัดสิทธิได้ เช่น มาตรา 37 บัญญัติว่า “บุคคลย่อมมีเสรีภาพบริบูรณ์ในการถือศาสนา นิกายของศาสนา หรือลัทธินิยมในทางศาสนา และย่อมมีเสรีภาพในการปฏิบัติตามศาสนธรรม ศาสนบัญญัติ หรือปฏิบัติพิธีกรรมตามความเชื่อถือของตน เมื่อไม่เป็นปฏิปักษ์ต่อหน้าที่ของพลเมืองและไม่เป็นการขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน

ในการใช้เสรีภาพตามวรรคหนึ่ง บุคคลย่อมได้รับความคุ้มครองมิให้รัฐกระทำการใดๆ อันเป็นการรอนสิทธิหรือเสียประโยชน์อันควรมีควรได้ เพราะเหตุที่ถือศาสนานิกายของศาสนา ลัทธินิยมในทางศาสนา หรือปฏิบัติตามศาสนธรรม ศาสนบัญญัติหรือปฏิบัติพิธีกรรมตามความเชื่อถือแตกต่างจากบุคคลอื่น”

รวมถึงมาตรา 34 วรรคสาม “การจับและการคุมขังบุคคลจะกระทำมิได้ เว้นแต่มีคำสั่งหรือหมายของศาลหรือมีเหตุอย่างอื่นตามที่กฎหมายบัญญัติ”

ในกรณีที่องค์กรนิติบัญญัติสามารถตรากฎหมายจำกัดสิทธิและเสรีภาพได้ องค์กรนิติบัญญัติต้องดำเนินการตรากฎหมายให้สอดคล้องกับเงื่อนไขที่รัฐธรรมนูญให้อำนาจองค์กรนิติบัญญัติต้องดำเนินการตรากฎหมายให้สอดคล้องกับเงื่อนไขต่างๆ ตามมาตรา 29 ดังต่อไปนี้

(1) “หลักความพอสมควรแก่เหตุ” ในการตรากฎหมายจำกัดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลนั้น รัฐธรรมนูญเรียกร้องให้กระทำเท่าที่จำเป็น การที่รัฐธรรมนูญบัญญัติหลักในเรื่องความจำเป็นไว้นี้ แสดงให้เห็นถึงร่องรอยของหลักนิติรัฐ และการยอมรับหลักความพอสมควรแก่เหตุ ซึ่งเป็นหลักการย่อยของหลักนิติรัฐไว้ในรัฐธรรมนูญ หลักการพอสมควรแก่เหตุเป็นหลักการที่มีขึ้นเพื่อจำกัดการใช้อำนาจไม่ให้เกินไปโดยอำเภอใจ ถือเป็นหลักรัฐธรรมนูญทั่วไปที่มีค่าบังคับเท่ากับบทบัญญัติอื่นแห่งรัฐธรรมนูญ องค์กรนิติบัญญัติแม้ว่า โดยสภาพไม่ใช่ใช้อำนาจปกครอง ล่วงล้ำสิทธิและเสรีภาพของประชาชนโดยตรง แต่องค์กรนิติบัญญัติก็อาจใช้อำนาจรัฐตรากฎหมาย ซึ่งมีผลกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของประชาชนได้เช่นกัน ด้วยเหตุดังกล่าว เมื่อองค์กรนิติบัญญัติจะตรากฎหมายจำกัดสิทธิและเสรีภาพของประชาชน กฎหมายนั้นจึงต้องสอดคล้องกับหลักพอสมควรแก่เหตุ ดังนี้

ก. หลักความเหมาะสม กฎหมายที่ออกมาจำกัดสิทธิกับผลที่ได้รับจะต้องอยู่ในวิสัยที่จะบรรลุตามวัตถุประสงค์ที่ต้องการ

ข. หลักความจำเป็น ต้องมีมาตรการที่เหมาะสมหลายประการที่สามารถบรรลุวัตถุประสงค์และจะต้องหามาตรการที่กระทบสิทธิและเสรีภาพน้อยที่สุด

ค. หลักความได้สัดส่วน ต้องเป็นมาตรการที่พอสมควรแก่เหตุในประโยชน์มหาชนที่ได้รับกับประโยชน์เอกชนที่เสียไป

(2) หลักการคุ้มครองเสรีภาพแห่งสิทธิและเสรีภาพ คือ กฎหมายใดที่ตราขึ้นกระทบกระเทือนต่อสาระสำคัญของสิทธิ กฎหมายนั้นย่อมขัดต่อรัฐธรรมนูญ ถือเป็น การคุ้มครองแก่นของสิทธิและเสรีภาพแต่ละชนิด

(3) หลักการมีผลบังคับใช้เป็นการทั่วไปของกฎหมาย และหลักการห้ามตรากฎหมายใช้บังคับเฉพาะกรณีและเฉพาะบุคคล

(4) หลักการอ้างบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญที่ให้อำนาจในการตรากฎหมาย หลักการนี้ใช้เฉพาะกฎหมายที่ตราขึ้นหลังรัฐธรรมนูญฉบับนี้ และเพื่อเป็นเครื่องช่วยในการใช้⁵²

2. แนวคิดความเป็นมาของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์

แนวคิดความเป็นมาของคำว่า “ศักดิ์ศรี” ในทางประวัติศาสตร์ได้มีการนิยามความหมายไว้แตกต่างกันออกไป “ศักดิ์ศรี” ในความหมายของชาวโรมัน หมายถึง เกียรติในทางส่วนบุคคลที่ปรากฏต่อสาธารณะ ดังนั้น “ศักดิ์ศรี” ในความหมายของชาวโรมันจึงไม่ใช่เรื่องของทุกคน หากแต่หมายถึงเฉพาะที่ได้รับเกียรติจากสาธารณะเท่านั้น

ต่อมา ในความเข้าใจเรื่องศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของศาสนาคริสต์ กลับหมายถึง ความเมตตาของพระเจ้าซึ่งเกี่ยวข้องกับข้อเท็จจริงใน ทางศาสนาคริสต์ที่ว่า “มนุษย์ถูกสร้างขึ้นตามความประสงค์ของพระเจ้าเป็นเจ้า” ดังนั้น “ศักดิ์ศรีของมนุษย์” มีอาจถูกทำลายหรือถูกพรากไปได้โดยการกระทำของบุคคลอื่น หากแต่ถูกทำลายได้โดยบาปของตนเอง อันแสดงให้เห็นถึงศักดิ์ศรีอีกแง่มุมหนึ่งที่มีความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับพระเจ้า⁵³

⁵² “เรื่องเดียวกัน”. หน้า 186-190.

⁵³ บรรเจิด สิงคะเนติ. *หลักพื้นฐานของสิทธิ เสรีภาพและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ตามรัฐธรรมนูญ*. (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพมหานคร: วิญญูชน. 2558. หน้า 88-89.

ในศตวรรษที่ 18 ปรัชญาของ Kant ซึ่งได้รับการยอมรับอย่างแพร่หลายตามความเข้าใจของปรัชญา Kant นั้น เข้าใจคำว่า “ศักดิ์ศรี” หมายถึง ความอิสระของมนุษย์ แต่เป็นความอิสระอันเป็นพื้นฐานของมนุษย์ มิได้มีวัตถุประสงค์หลักอยู่ที่ตัวมนุษย์ หากแต่มีวัตถุประสงค์เพื่อมนุษย์ จะสามารถบรรลุคุณค่าอันดิ้งามได้ Kant มีความเชื่ออันมั่นคงต่อศักดิ์ศรีอันมีมาแต่กำเนิด (Inherent Dignity) ของบุคคล ดังโยงไปถึงคำสอนของ Kant ที่ว่า “ไม่มีมนุษย์คนใดมีสิทธิที่จะใช้มนุษย์ด้วยกันเอง ให้เป็นดังเครื่องมือ (Means) ขึ้นหนึ่งเท่านั้น” เพื่อบรรลุจุดหมายเชิงอัตวิสัยของตัวเอง หากแท้จริงมนุษย์แต่ละคนจะต้องปฏิบัติต่อมนุษย์ด้วยกันในฐานะที่เป็นจุดหมายในตัวเองเสมอ โดยเหตุนี้การใช้มนุษย์เป็นเครื่องมือเพื่อจุดหมายภายนอก จึงเป็นอาชญากรรมต่อศักดิ์ศรีที่มีอยู่ของเขาในฐานะที่เป็นมนุษย์⁵⁴ ย่อมแสดงให้เห็นถึงแนวคิดที่ว่า “ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์” ได้เน้นไปในทางอิสรภาพบนพื้นฐานของมนุษย์ ซึ่งไม่ได้ผูกเรื่องศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์อยู่กับสิ่งใด และไม่สามารถมีมนุษย์ผู้ใดที่สามารถใช้มนุษย์ให้เป็นดังเครื่องมือตามความประสงค์ของตน แต่กลับจะต้องปฏิบัติต่อมนุษย์แบบเช่นเดียวกับที่ควรต้องปฏิบัติต่อตนเอง แนวคิดแบบนี้ต่อมาทำให้ก่อให้เกิดสถานะที่สามารถเรียกร้องต่อรัฐ ให้เคารพและคุ้มครองในศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ที่มีอยู่ในตัวมนุษย์ทุกคน

ต่อมา จุดเปลี่ยนที่มีความสำคัญอันมีผลในต้องตระหนักถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์อย่างยิ่งยวด คือ การที่มนุษย์ด้วยกันเองนั้นได้ย้ายเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน ดังที่ปรากฏเห็นได้ชัด กล่าวคือ เหตุการณ์แรกเกิดขึ้นในยุโรประหว่างสงครามโลกครั้งที่สองประมาณ ค.ศ.1944 - ค.ศ. 1945 เหล่านาซีภายใต้การนำของอดอล์ฟ ไชมาน (Adolf Eichman) ได้ดำเนินวิธีการต่างๆ ที่มนุษย์ไม่พึงปฏิบัติต่อกัน แก่ชนชาติยิว เช่น โกงหัวสตรี แล้วนำเอาผมไปทอเป็นเครื่องนุ่งห่มเพื่อให้ความอบอุ่นแก่ร่างกาย โดยไม่คำนึงว่า ผู้ที่เป็นเจ้าของผมเหล่านั้น จะหนาวเหน็บเพียงใดในฤดูหนาว หรือการใช้มนุษย์เป็นเครื่องทดลองยาโดยฉีดยาต่างๆ เข้าร่างกาย การทดลองที่นิยม มาก คือ คัดเอามนุษย์ฝาแฝดมาใช้ทดลองโดยความเชื่อว่า น่าจะมีคุณสมบัติเหมือนกันมากกว่า มนุษย์อื่นๆ ปรากฏการณ์ที่ได้จากการทดลองคงจะแสดงผลได้ใกล้ความจริงที่สุด ส่วนผลร้ายที่เกิด แก่มนุษย์เหล่านั้น ไม่ว่าจะเป็นความพิการหรือความตายเหล่านาซีไม่เคยสนใจ หรือเมื่อพวกเขยวมาถึงค่ายกักกันจะถูกสั่งให้เปลี่ยนผ้าและเข้าแถวและคัดเอาไว้เฉพาะพวกที่แข็งแรง ส่วนพวกที่อ่อนแอจะพาเดินไปเข้าห้องโถงใหญ่ โดยหลอกว่าจะมีน้ำฝักบัว (Shower) ทำความสะอาดร่างกาย แต่ความจริงมีก๊าซพิษออกมาทำลายชีวิต

⁵⁴ จรัญ โฆษณานันท์. สิทธิมนุษยชนไร้พรมแดน : ปรัชญา กฎหมาย และความเป็นจริงทางสังคม. กรุงเทพมหานคร: นิติธรรม. 2545. หน้า 99.

ซึ่งคาดว่า มีประมาณวันละมากกว่าหนึ่งพันคนที่ถูกทำลายชีวิตด้วยวิธีนี้ ศพเปลือยเปล่าเหล่านั้น
ยังถูกค้นหาทรัพย์สินซึ่งอาจเล็ดรอดจากการตรวจ เช่น แหวน และที่นำมาความสนใจ คือ การเปิดปากศพ
เพื่อเอาฟันปลอมซึ่งส่วนมากเป็นทองออกมา⁵⁵

จากเหตุการณ์อันน่าสลดดังกล่าว คาดกันว่า มีชาวฮิวตายเป็นช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2
ประมาณ 6 ล้านคน ด้วยความสำนึกที่มีต่อมนุษยชาติที่บรรดาเหล่านาซีได้กระทำต่อชาวยิว ด้วยเหตุนี้เอง
เมื่อมีร่างรัฐธรรมนูญฉบับ ค.ศ. 1949 ผู้ร่างรัฐธรรมนูญจึงได้บัญญัติไว้ในมาตรา 1 (1) ของรัฐธรรมนูญว่า
“ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เป็นสิ่งที่ไม่อาจล่วงละเมิดได้ เป็นภาระหน้าที่ของรัฐที่จะต้องให้ความเคารพ
และให้ความคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์” จึงเป็นการแสดงเจตนาต่อรัฐสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี
สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีจะเคารพและจกคุ้มครองต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ จกไม่กระทำการ
ที่บรรพชนของตนได้กระทำต่อชาวยิวอีกต่อไปแล้ว⁵⁶ และนอกจากนั้น รัฐธรรมนูญสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี
ยังได้คุ้มครองเรื่องศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ไปอีกชั้นหนึ่ง โดยกำหนดมิให้มีการแก้ไขเปลี่ยนแปลงบทบัญญัติ
ดังกล่าวด้วย ทำให้บทบัญญัตินี้มีความสำคัญมากที่สุดอีกบทบัญญัติหนึ่งไปโดยปริยาย⁵⁷

ในช่วงเวลาใกล้เคียงกับการร่างรัฐธรรมนูญของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ภายหลังจาก
สงครามโลกครั้งที่ 2 ทางสหประชาชาติได้จัดทำร่างปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน
และทางสมัชชาก็ได้ลงมติยอมรับปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน เมื่อวันที่ 10 ธันวาคม 1948
โดยประกอบไปด้วย ข้อความทั้งหมด 30 ข้อความ ซึ่งเราอาจจำแนกสิทธิที่ได้รับการคุ้มครอง
ออกได้เป็น 2 ประเภท ซึ่งในรายงานของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนเรียกว่า “สิทธิของพลเมืองและสิทธิ
ทางการเมือง” (Civil and Political Rights) และ “สิทธิทางเศรษฐกิจและสังคม” (Economic
and Social Rights) สิทธิของพลเมืองและสิทธิทางการเมือง สิทธิประเภทนี้ ปรากฏอยู่ในบทบัญญัติ 21
ข้อแรกของตัวปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน และเป็นกรกล่าวถึงสิทธิตามธรรมชาติที่มีมา
แต่ดั้งเดิม คือ สิทธิในการดำรงชีวิต เสรีภาพ ทรัพย์สิน ความเสมอภาค ความยุติธรรม และการแสวงหาความสุข
(The Right to Life, Property, Equality, Justice and The Pursuit of Happiness) ส่วนสิทธิ
ทางเศรษฐกิจและสังคม สิทธิประเภทนี้ เริ่มตั้งแต่ข้อ 22 เป็นต้นไป เช่น สิทธิในการศึกษา (The Right
to Education) สิทธิที่จะจัดตั้งสหพันธ์กรรมการ (The Right to form Trade Union) เป็นต้น⁵⁸

⁵⁵ อุดม รัฐอมฤต นพนิธิ สุริยะ และบรรเจิด สิงคะเนติ. *การอ้างศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์หรือใช้สิทธิ
และเสรีภาพของบุคคลตาม มาตรา 28 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540*. กรุงเทพมหานคร:
สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ. 2544. หน้า 64 - 65.

⁵⁶ บรรเจิด สิงคะเนติ. *หลักพื้นฐานของสิทธิ เสรีภาพและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ตามรัฐธรรมนูญ*. หน้า 86-87.

⁵⁷ บุญศรี มีวงศ์อุโฆษ. *หลักการใช้อำนาจขององค์กรที่คำนึงถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์สิทธิเสรีภาพ
ตามรัฐธรรมนูญ*. *วารสารบทบัญญัติ*, 3(61), 1-26. หน้า 9.

⁵⁸ กุลพล พลวัน. *สิทธิมนุษยชนในสังคมโลก*. กรุงเทพมหานคร: นิติธรรม. 2547. หน้า 35.

ถึงแม้ในเนื้อหาของปฏิญญาดังกล่าวจะไม่ปรากฏเรื่องศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ แต่ในคำปรารภได้ให้การคุ้มครองเรื่องศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ไว้ โดยบัญญัติไว้ว่า “โดยที่การยอมรับศักดิ์ศรีแต่กำเนิด และสิทธิที่เท่าเทียมกันและที่ไม่อาจเพิกถอนได้ของสมาชิกทั้งมวลแห่งครอบครัวมนุษยชาติเป็นพื้นฐานแห่งอิสรภาพ ความยุติธรรม และสันติภาพในโลก...

โดยที่ประชาชนแห่งสหประชาชาติได้ยืนยันอีกครั้งไว้ในกฎบัตรถึงศรัทธาในสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐาน ในศักดิ์ศรีและค่าของมนุษย์และในสิทธิที่เท่าเทียมกันของบรรดาชายและหญิง และได้มุ่งมั่นที่จะส่งเสริมความก้าวหน้าทางสังคมและมาตรฐานแห่งชีวิตที่ดีขึ้นในอิสรภาพอันกว้างขวางยิ่งขึ้น...”⁵⁹

ตามคำปรารภดังกล่าวข้างต้น เป็นการแสดงให้เห็นถึงเจตนารมณ์ในการให้ความคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ว่า การยอมรับศักดิ์ศรีประจำตัวของมนุษย์เป็นรากฐานแห่ง เสรีภาพ ความยุติธรรม และสันติภาพในพิภพ และสมาชิกทั้งหลายแห่งสหประชาชาติ ได้ให้ความ ยืนยันไว้ในกฎบัตรถึงความเชื่อมั่นในสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐาน ในศักดิ์ศรีและคุณค่าของตัวบุคคล และไม่อาจที่จะถูกเพิกถอนได้

นอกจากนี้ ตามบทบัญญัติแห่งปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนยังได้มีบทบัญญัติให้ความคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ไว้อีก กล่าวคือ⁶⁰

ข้อ 1 มนุษย์ทั้งปวงเกิดมามีอิสระ และเสมอภาคกันในศักดิ์ศรีและสิทธิต่างๆ ในตน มีเหตุผลและมีโนธรรม และควรปฏิบัติต่อกันด้วยจิตวิญญาณแห่งภราดรภาพ

ข้อ 5 บุคคลใดจะถูกกระทำทารุณหรือการปฏิบัติหรือการลงโทษที่โหดร้าย ไร้มนุษยธรรมหรือย่ำยีศักดิ์ศรีไม่ได้

โดยใน ข้อ 1 และ ข้อ 5 ดังกล่าวข้างต้นนั้น เป็นบทบัญญัติที่ได้บัญญัติให้ความคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ไว้ว่า ผู้ใดจะกระทำหรือปฏิบัติต่อผู้อื่นโดยหยาบเกียรติผู้อื่น อันเป็นการละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของบุคคลอื่น ย่อมมีอาจกระทำได้ แต่ปฏิญญาฉบับนี้ ไม่ก่อให้เกิดพันธะทางกฎหมายผูกพันรัฐสมาชิกสหประชาชาติ เพราะปฏิญญาไม่ใช่สนธิสัญญาและจุดมุ่งหมายของสมัชชาสหประชาชาติเพียงต้องการให้ปฏิญญาเป็นเอกสารชี้แนะแก่รัฐสมาชิก เพื่อจัดให้มีการรับรองคุ้มครองสิทธิมนุษยชนในประเทศของตน ซึ่งผลลัพธ์ก็เป็นไปตามความประสงค์ของสหประชาชาติที่ทางรัฐสมาชิกต่างๆ ได้ตื่นตัวและตระหนักให้ความสำคัญกับสิทธิเสรีภาพ และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์แก่คนในรัฐของตนในเวลาต่อๆ มา ถึงแม้จะมีตัวอย่างจากสงครามโลกครั้งที่ 2 และได้มีการจัดทำปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน แต่เรื่องการกระทำต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ก็ยังคงมีอยู่ โดยในแอฟริกาใต้เคยมีปัญหาเรื่องลัทธิ Apartheid ความรู้สึกรังเกียจสีผิวนั้นลึกซึ้งมากและมีการฝังรากลึกลงมาแล้ว เพราะคนผิวขาวมองคนผิวดำว่า เป็นผู้ไร้วัฒนธรรมเนื่องจากคนผิวดำนับถือ

⁵⁹ ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ค.ศ. 1948 “คำปรารภ”.

⁶⁰ ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ค.ศ. 1948 ข้อ 1 และข้อ 5.

ผีसाงเทวดา ถือลัทธิเผ่าพันธุ์นิยม ยังดูร้ายป่าเถื่อนถึงกับมีการกินเนื้อพวกเดียวกันเอง และถ้ามองในเรื่องชนชั้นคนผิวดำก็ถูกจัดอยู่ในฐานะอดีตทาสหรือทาสเก่า คือ ชนชั้นที่เป็นทาสมาก่อน ไม่มีสิทธิเป็นชนชั้นพลเมือง (citizen)

ในปี ค.ศ. 1949 มีการออกรัฐบัญญัติการห้ามการสมรสผสม (Prohibition of Mixed Marriages Act) โดยกำหนดบทลงโทษคู่สมรสระหว่างคนขาวกับคนดำไว้อย่างรุนแรงในปี ค.ศ. 1950 กฎหมายห้ามมิให้มีความสัมพันธ์ระหว่างคนขาวกับคนดำ⁶¹

เหตุการณ์ที่สอง เกิดในทวีปแอฟริกาใต้ในราวศตวรรษที่ 20 คนขาวผิวขาวที่อาศัยอยู่ในแอฟริกาใต้ได้ปฏิบัติต่อชนผิวดำ ซึ่งอยู่ในสังคมเดียวกันเสมือนว่าชนผิวดำนั้นมิใช่คน เช่น⁶² ที่อยู่อาศัยจะต้องแยกจากกันอย่างเด็ดขาดปะปนกันไม่ได้ ห้องน้ำสาธารณะก็ต้องแยกคนผิวขาวกับชนผิวดำ หรือการศึกษาชนผิวดำแทบไม่มีโอกาสเลย เป็นต้น ผู้ใฝ่ฝันกฎเหล็กดังกล่าวต้องถูกลงโทษอย่างหนัก

จากกรณีที่ชนผิวขาวประพฤติปฏิบัติต่อชนผิวดำในแอฟริกาใต้ดังกล่าวข้างต้น ไม่ว่าจะเป็นการห้ามสมรสระหว่างคนผิวขาวก็ดี หรือห้ามอยู่อาศัยร่วมกันก็ดี เป็นการปฏิบัติต่อมนุษย์ด้วยกันโดยใช้เกณฑ์สีผิวเป็นตัวกำหนดการแบ่งแยก ทั้งที่ๆ ไม่ว่าจะบุคคลจะมีสีผิวอย่างไร ต่างก็เป็นมนุษย์ด้วยกันทั้งสิ้น และเมื่อเป็นมนุษย์นั้น บุคคลทุกคนล้วนมีศักดิ์ศรีมาแต่กำเนิด การแบ่งแยกบุคคลโดยอาศัยสีผิวและปฏิบัติอย่างไม่เท่าเทียมของสังคมแอฟริกาใต้ในขณะนั้น สะท้อนให้เห็นว่า การกระทำของบุคคล หรือกลุ่มบุคคลโดยชนผิวขาวได้ประพฤติปฏิบัติต่อบุคคล หรือกลุ่มบุคคลอื่นคือ ชนผิวดำอย่างไม่คำนึงถึงคุณค่าในตัวตนที่ชนผิวดำมีอยู่อย่างเสมอภาคเท่าเทียมกับผู้อื่น และเป็นการปฏิบัติที่แสดงให้เห็นถึงการไม่เคารพในคุณค่าของความเป็นมนุษย์ของบุคคลอื่น อันเป็นการหยามศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของชนผิวดำ โดยเป็นสิ่งที่มิอาจกระทำได้

ต่อมา รัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐแอฟริกาใต้ ค.ศ. 1996 ได้มีบทบัญญัติให้ความคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ไว้ในหมวด 2 มาตรา 10 ว่า “ทุกคนมีศักดิ์ศรีอันติดตัวมาแต่กำเนิด และสิทธิในศักดิ์ศรีของพวกเขา นั้น ย่อมต้องได้รับการเคารพและคุ้มครอง”

⁶¹ ไพฑูรย์ คัลเซ่. การแบ่งแยกเชื้อชาติและสีผิวกับปัญหาสิทธิมนุษยชน. ใน *เอกสารทางวิชาการหมายเลข 43*, ศูนย์วิจัยคณะรัฐศาสตร์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, กรุงเทพมหานคร. 2530. หน้า 1-9.

⁶² อุดม รัฐอมฤต, นพนิธิ สุริยะ และบรรเจิด สิงคะเนติ. *การอ้างศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์หรือใช้สิทธิและเสรีภาพของบุคคลตาม มาตรา 28 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540*. หน้า 65.

จากเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ ความเชื่อทางศาสนา หลักปรัชญา และตัวอย่างเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจริง ทำให้ทราบถึง “ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์” ว่ามีลักษณะ กล่าวคือ คุณค่าเฉพาะตัวที่ได้ติดตัวมีขึ้น เพราะว่าเขาเป็นมนุษย์ไม่อาจถูกพรากหรือยึดไปได้ และถ้ามีการกระทำบางอย่างเกิดขึ้น ซึ่งเป็นจุดร่วมในลักษณะของการกระทำในเหตุการณ์ตามตัวอย่างนั้นๆ ที่เป็นการลดคุณค่าของบุคคลลงเป็นเพียงวัตถุหนึ่งๆ หรือหยามศักดิ์ศรีของบุคคล โดยการกระทำบางอย่างที่ไม่สมควรของบุคคล หรือกลุ่มบุคคลหนึ่งต่อบุคคลอื่น หรือกลุ่มบุคคลอีกกลุ่มหนึ่ง โดยมีวิธีการที่อาจมีรูปแบบแตกต่างกันออกไปเกิดขึ้นได้ในหลายๆ ลักษณะ โดยอาจเป็นการทำร้ายต่อร่างกายหรือจิตใจของบุคคลอื่นก็ได้ และผลของการกระทำดังกล่าว ย่อมแสดงให้เห็นถึงการไม่เคารพและไม่คำนึงถึงคุณค่าในตัวของผู้ถูกรกระทำ ซึ่งเขาก็เป็นมนุษย์เฉกเช่นเดียวกับผู้กระทำซึ่งเป็นมนุษย์เช่นเดียวกัน

2.1 สารัตถะอันเป็นรากฐานของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์

ศาสตราจารย์ ดร.บรรเจิด สิงคะเนติ ได้อธิบายถึงสารัตถะอันบ่งบอกถึงการแสดงออกซึ่งศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ไว้ว่า “ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์” ตามที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญนั้น เป็นการกล่าวถึง “คุณค่า” ที่ไม่ขึ้นอยู่กับเวลาสถานที่และจะต้องทำให้คุณค่าดังกล่าวมีผลในทางกฎหมาย ซึ่งประกอบด้วยรากฐานอันเป็นสาระสำคัญ 2 ประการ ที่ไม่อาจแยกออกจากกันได้⁶³ กล่าวคือ

2.1.1 สิทธิในชีวิตและร่างกาย (Recht auf Leben) เป็นสิ่งที่ติดตัวบุคคลมาตั้งแต่เกิด เป็นสิทธิของปัจเจกบุคคลที่มีอยู่ในสถานะธรรมชาติ สิทธิในชีวิตและร่างกายจึงไม่อาจจะถูกพรากไปจากบุคคลได้ แต่ในทางตรงกันข้าม อาจทำให้ได้รับหลักประกันมากขึ้น โดยบทบัญญัติกฎหมายของรัฐได้ให้สิทธิในชีวิตและร่างกาย เป็นสิทธิขั้นพื้นฐานของมนุษย์ที่จำเป็นอย่างยิ่งต่อการดำรงอยู่ของมนุษย์ และเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานที่แสดงให้เห็นว่า มนุษย์มีอิสระที่จะกำหนดตนเองได้ตามเจตจำนงที่ตนประสงค์จากการที่มนุษย์มีเจตจำนงโดยอิสระในอันจะสร้างสภาพแวดล้อมของตนเอง หรือพัฒนาบุคลิกภาพของตนเองนี้เอง ที่ทำให้มนุษย์แตกต่างจากสิ่งมีชีวิตอื่นๆ ดังนั้น เพื่อเป็นการเคารพในสิทธิในชีวิตและร่างกายของปัจเจกบุคคล บุคคลแต่ละคนจึงต้องเคารพใน ขอบเขตปริมณฑลส่วนบุคคลของแต่ละคน

ด้วยเหตุนี้ สิทธิในชีวิตและร่างกาย จึงเป็นรากฐานอันสำคัญของ “ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์” จะเห็นได้ว่า สิทธิในชีวิตและร่างกาย เป็นการแสดงออกของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ที่อยู่ในบริบทเชิงของปัจเจกบุคคล เพราะตั้งแต่มนุษย์มีความเป็นมนุษย์เกิดขึ้น การที่จะอ้างแสดงออกถึงการมีตัวตนและเรียกร้องในสิทธิต่างๆ ได้ ย่อมต้องตั้งต้นที่บุคคลนั้นๆ ต้องมีสิทธิในชีวิตและร่างกายที่ต้องสามารถดำรงชีวิตให้ได้เสียก่อนเสมอ

⁶³ บรรเจิด สิงคะเนติ. *หลักพื้นฐานของสิทธิ เสรีภาพและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ตามรัฐธรรมนูญ*. หน้า 90-93.

2.1.2 สิทธิในความเสมอภาค (Gleichheitsrecht) สิทธิในความเสมอภาค

เป็นการแสดงว่า มนุษย์ทุกคนมีสิทธิและเสรีภาพอย่างเท่าเทียมกัน ในขณะที่สิทธิในชีวิตและร่างกาย เป็นการแสดงถึงปริมาณพลส่วนบุคคลของปัจเจกบุคคล แต่ในขณะที่ “สิทธิในความเสมอภาค” เป็นการแสดงถึง ความสัมพันธ์ของปัจเจกบุคคลต่อปัจเจกบุคคลและต่อสังคม ดังนั้น ถึงแม้มนุษย์ จะมีสิทธิในชีวิตและร่างกายของตนก็ตาม แต่หากขาดหลักประกันในเรื่องหลักความเสมอภาคแล้ว บุคคลนั้นอาจได้รับการปฏิบัติอย่างไม่เท่าเทียมกับบุคคลอื่นๆ ในสังคม หรืออาจถูกเลือกปฏิบัติ จากผู้ใช้อำนาจรัฐ ด้วยเหตุนี้ เพื่อให้มนุษย์สามารถดำรงตนอยู่ได้อย่างมีศักดิ์ศรีอย่างแท้จริง นอกจากปัจเจกบุคคลจะมีสิทธิในชีวิตและร่างกายแล้ว ปัจเจกบุคคลยังจะต้องมีหลักประกัน ในเรื่องหลักความเสมอภาคด้วย หลักความเสมอภาคจึงเป็นรากฐานที่สำคัญอีกประการหนึ่งของ “ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์”

หลักประกันของการปฏิบัติอย่างเท่าเทียมกัน มิได้เรียกร้องการปฏิบัติ ให้เท่าเทียมกันอย่างสิ้นเชิง โดยมีได้คำนึงถึงข้อแตกต่างใดๆ แต่การปฏิบัติอย่างเท่าเทียมกันในทางกฎหมาย มีสาระสำคัญว่า “จะต้องปฏิบัติต่อสิ่งที่มีสาระสำคัญเหมือนกันไม่ให้เกิดต่างกัน และจะต้องปฏิบัติ ต่อสิ่งที่มีสาระสำคัญไม่เหมือนกันไม่ให้เกิดเท่าเทียมกัน” ดังนั้น จากหลักดังกล่าวกฎหมายมิได้ ห้ามมิให้ ปฏิบัติให้แตกต่างกัน แต่ในทางตรงกันข้าม การปฏิบัติอย่างเท่าเทียมกันกลับเป็นการขัดกับหลัก ความเสมอภาค ตามคำพิพากษาของศาลรัฐธรรมนูญได้วินิจฉัยอยู่เสมอว่า ห้ามมิให้ปฏิบัติให้แตกต่างกัน ในสิ่งที่เหมือนกันอย่างอำเภอใจ และห้ามมิให้ปฏิบัติให้เหมือนกันในสิ่งที่มีความสำคัญแตกต่างกัน อย่างอำเภอใจ ดังนั้น ไม่ว่าจากการปฏิบัติอย่างเท่าเทียมหรือไม่เท่าเทียมกันที่จะต้องให้เหตุผลเสมอ โดยขึ้นอยู่กับบริบททางข้อเท็จจริงว่าไม่เหมือนกัน หรือเหมือนกันในสาระสำคัญอย่างไรนั่นเอง

การให้เหตุผลต่อการปฏิบัติอย่างไม่เท่าเทียมกัน หรือต่อการปฏิบัติ อย่างเท่าเทียมกันนั้น จะต้องมี การให้เหตุผลหากการปฏิบัตินั้นมีได้ดำเนินไปตามอำเภอใจ เพราะการใช้อำนาจตามอำเภอใจนั้น หมายถึง การปราศจากเหตุผลที่เหมาะสมต่อการปฏิบัติในเรื่องใด เรื่องหนึ่ง ศาลรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธ์ฯ ได้วินิจฉัยว่า การปฏิบัติอย่างไม่เท่าเทียมกันมีเหตุผล หากระหว่างบุคคลสองกลุ่มนั้นมีความแตกต่างกันในสาระสำคัญ ดังนั้น จึงอาจสรุปได้ว่า ตามหลัก ความเสมอภาคทั่วไปนั้นอาจมีการปฏิบัติอย่างไม่เท่าเทียมกันได้ เมื่อมีเหตุผลที่สมเหตุสมผล หรือเป็นเหตุผลอันมีผลมาจากธรรมชาติของเรื่องนั่นเอง การปฏิบัติอย่างไม่เท่าเทียมกันนั้น จะต้องมุ่งหมายเพื่อวัตถุประสงค์ในทางที่ชอบธรรม และการปฏิบัติอย่างเท่าเทียมกันนั้นจะต้องเป็นไป ตามหลักความได้สัดส่วนด้วยซึ่งหมายความว่า การปฏิบัติอย่างไม่เท่าเทียมกันจะต้องเป็นไปตามวัตถุประสงค์ ของกฎหมาย และวิธีการเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ของกฎหมายจะต้องเป็นวิธีการที่มีความเหมาะสมและมีความจำเป็น

โดยเหตุผลดังกล่าวแล้วถ้าไม่ปฏิบัติตามหลักความเสมอภาค ย่อมที่จะแสดงให้เห็นว่า เป็นการไม่เคารพ หรือละเมิดต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ไปในขณะเดียวกันด้วย⁶⁴

นอกจากนั้น สิทธิในความเสมอภาคยังได้มีการบัญญัติรับรองโดยสิทธิ อยู่ในรัฐธรรมนูญ ซึ่งผลของการรับรองดังกล่าวย่อมทำให้ความเสมอภาค เป็นส่วนหนึ่งของความเป็น กฎหมายสูงสุดของรัฐธรรมนูญ ทำให้องค์กรของรัฐทุกองค์กรต้องผูกพัน หลักความเสมอภาคจึงกลายเป็น กรอบของการใช้อำนาจอรัฐและมาตรฐานสำหรับการตรวจสอบการใช้อำนาจอรัฐโดยทันที⁶⁵

อย่างไรก็ตาม หลักการที่สำคัญที่ต้องพิจารณาเสียก่อนเข้าสู่ประเด็น ของการวินิจฉัยในเรื่องสิทธิเสมอภาค คือ ต้องพิจารณาเสมอมาก่อนว่าการใช้อำนาจอรัฐที่ปฏิบัติต่อบุคคล ที่เหมือนกันในสาระสำคัญแตกต่างกันจะถือว่าเป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อบุคคลได้ต่อเมื่อ การปฏิบัติต่อบุคคลที่เหมือนกันในสาระสำคัญแตกต่างกันดังกล่าว เป็นการปฏิบัติที่ถูกต้องตามกฎหมาย เท่านั้น⁶⁶ ถ้าไม่ใช่เป็นการปฏิบัติที่ถูกต้องตามกฎหมายอาจเป็นการใช้อำนาจอรัฐไปโดยไม่มีกฎหมาย ให้อำนาจเช่นนั้นแล้ว ย่อมถือได้ว่า เป็นการกระทำที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายอันส่งผลต่อการกระทบ แห้งสิทธิเรียกร้องให้สามารถฟ้องต่อศาลที่มีเขตอำนาจพิจารณาเพิกถอนการปฏิบัตินั้นได้โดยที่ไม่ จำต้องพิจารณาในเนื้อหาของหลักการ หรือสิทธิความเสมอภาคแต่ประการใด ซึ่งลำดับของวิธีการ ในการวินิจฉัยดังกล่าว ย่อมสามารถเอามาใช้กับวิธีการพิจารณาในการตรวจสอบความชอบด้วยกฎหมาย ของการกระทำทางปกครอง วิธีการนำหลักความได้สัดส่วนมาปรับใช้ รวมถึงวิธีการนำหลักศักดิ์ศรี ความเป็นมนุษย์มาตรวจสอบในความชอบของการกระทำทางปกครองอีกด้วย

คำนิยามของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ที่แสดงให้เห็นถึงคุณค่าอันมีลักษณะเฉพาะ ของมนุษย์อันมีอยู่อย่างเท่าเทียมกันนั้น เป็นการบรรยายเชิงพรรณนาที่เป็นนามธรรมเท่านั้น แต่แท้ที่จริงแล้วไม่อาจจะทำให้เท่าเทียมกันได้สำหรับมนุษย์ทุกคน แต่อย่างน้อยที่สุดมีความเป็นไปได้ ในทางนามธรรมที่บุคคลแต่ละบุคคลอาจทำให้บรรลุเป้าหมายของตนในทางกฎหมายได้อย่างเท่าเทียมกัน ตามสิทธิในความเสมอภาค ซึ่งเป็นสาระสำคัญของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์โดยมีข้อพิจารณาดังนี้⁶⁷

1) คุณค่าอันมีลักษณะเฉพาะของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์นั้น จะต้องเข้าใจว่า ยังดำรงอยู่ ถึงแม้ว่า บุคคลใดบุคคลหนึ่งจะไม่มีความสามารถที่จะกำหนดตนเองได้ โดยอิสระตั้งแต่เริ่มต้น อันเนื่องมาจากความมีจิตบกพร่อง จิตผิดปกติ หรือจะด้วยเหตุผลใดก็ตาม ในกรณีนี้ยังต้องถือว่า

⁶⁴ “เรื่องเดียวกัน”. หน้า 134-135.

⁶⁵ อานนท์ มาเฝ้า. ปัญหาวิธีวิธีที่ศาลรัฐธรรมนูญใช้ในคำวินิจฉัยที่ 15/2555. *วารสารนิติศาสตร์*, 1(43), 136-155. หน้า 146.

⁶⁶ คำพิพากษาศาลปกครองสูงสุดคดีหมายเลขแดงที่ อ.39/2552.

⁶⁷ บรรเจิด สิงคะเนติ. *หลักพื้นฐานของสิทธิ เสรีภาพและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ตามรัฐธรรมนูญ*. หน้า 91-92.

ในทางกฎหมายแล้วบุคคลนั้น มีความสามารถที่จะกำหนดตนเองได้ และบุคคลนั้นมีสิทธิที่จะใช้เสรีภาพนั้นอย่างเท่าเทียมกัน ย่อมมีผลว่าศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ยังคงดำรงอยู่กับบุคคลนั้นอย่างสมบูรณ์ ทั้งนี้ โดยไม่จำเป็นต้องพิจารณาความจริงว่า บุคคลนั้นสามารถใช้เสรีภาพนั้นได้หรือไม่

2) คุณค่าที่มีลักษณะเฉพาะของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ยังคงดำรงอยู่ถึงแม้บุคคลใดบุคคลหนึ่งจะสร้างความเสื่อมเสียให้แก่ตนเอง เช่น อาชญากรได้ใช้เสรีภาพไปในทางที่ผิดก่อให้เกิดความอับอายสร้างความเสื่อมเสียให้แก่ตนเอง การใช้เสรีภาพที่ทำให้เกิดความอับอายและสร้างความเสื่อมเสียให้แก่ตนเองเช่นนั้น ย่อมเป็นเครื่องพิสูจน์ว่า มนุษย์นั้นมีศักดิ์ศรีของตนเอง มีศักดิ์ศรีที่จะกำหนดตนเองได้อย่างอิสระ หากแต่บุคคลนั้นได้ใช้เสรีภาพนั้นไปในทิศทางที่ไม่ถูกต้องหรือเป็นการใช้เสรีภาพไปในทางที่ผิด

3) คุณค่าที่มีลักษณะเฉพาะของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์นั้น มิได้ขึ้นอยู่กับ การทำให้บรรลุเป้าหมายที่เป็นจริงในทางปฏิบัติของบุคคลใดบุคคลหนึ่ง ดังนั้น การแทรกแซงของรัฐ อาจเป็นการละเมิดต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ได้ แม้ว่า บุคคลนั้นได้ตัดสินใจอย่างอิสระยินยอมให้รัฐทำการแทรกแซงดังกล่าวได้ทั้งนั้น เพราะจากบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญให้เป็นภาระหน้าที่ของรัฐที่จะต้องให้ความคุ้มครองต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์นั้น จากบทบัญญัติดังกล่าว รัฐย่อมไม่มีอำนาจที่จะไปขอความยินยอมจากบุคคลใดบุคคลหนึ่ง เพื่อการแทรกแซงในศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ หากแต่ต้องปกป้องมิให้มีการละเมิดต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์

4) เพราะคุณค่าที่มีลักษณะเฉพาะของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ไม่ได้ขึ้นอยู่กับ การทำให้เป็นจริงของบุคคลใดบุคคลหนึ่ง ดังนั้น กรณีจึงอาจเป็นการแทรกแซงในศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ได้ แม้ว่า บุคคลนั้นจะยังไม่ถือกำเนิด หรือบุคคลนั้นได้ตายไปแล้วก็ตาม ดังนั้น ในกรณีนั้นจึงไม่อาจจะอาศัย หลักสิทธิเรียกร้องในทางแพ่งมาเป็นเกณฑ์ในการพิจารณาเรื่องดังกล่าวได้ เช่น เด็กในครรภ์ มารดา ย่อมได้รับศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เช่นเดียวกัน ดังนั้น การทำแท้งเด็กในครรภ์มารดาที่มีได้เป็นไปตามเจตนาของกฎหมาย หรือการที่รัฐมิได้เข้าไปปกป้องต่อชีวิตของเด็กในครรภ์มารดาดังกล่าว กรณีย่อมเป็นการขัดกับมาตรา 1 (ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์) ของกฎหมายพื้นฐาน ศาลรัฐธรรมนูญของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ได้วินิจฉัยว่า กฎหมายที่อนุญาตให้ทำแท้งได้นั้นเป็นโมฆะ โดยได้ให้เหตุผลว่า ชีวิตที่ได้รับการพัฒนาอยู่ในครรภ์มารดานั้น ถือเป็นชีวิตอีกชีวิตหนึ่งซึ่งอยู่ภายใต้การคุ้มครองของกฎหมายพื้นฐาน ซึ่งตามมาตรา 2 (2) “บุคคลมีสิทธิในชีวิตและร่างกาย” และตามมาตรา 1 วรรคหนึ่ง ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์นั้นไม่อาจจะถูกล่วงละเมิดได้ ดังนั้น จึงเป็นภาระหน้าที่ของรัฐที่จะต้องให้ความเคารพและให้ความคุ้มครอง หน้าที่ในการให้ความคุ้มครองของรัฐนั้น มิได้หมายเฉพาะ การห้ามแทรกแซงโดยตรงของรัฐต่อชีวิตที่เติบโตในครรภ์ของมารดาเท่านั้น หากแต่รัฐยังจำต้อง ให้ความคุ้มครองและปกป้องชีวิตดังกล่าวด้วย หรือศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์อาจให้ความคุ้มครองไปถึง

บุคคลที่เสียชีวิตแล้ว เช่น การใช้ประโยชน์จากศพของมนุษย์ในทางการวิจัย เพื่อการอุตสาหกรรมนั้น อาจเป็นการละเมิดในศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์⁶⁸

อย่างไรก็ตาม หากผู้ตายได้ตัดสินใจด้วยตนเองการที่จะอุทิศร่างกายของตน เพื่อการศึกษาวิจัยในทางการแพทย์อันเป็นประโยชน์ในการศึกษาค้นคว้า เพื่อการรักษาเยียวยาผู้ที่ยังมีชีวิตอยู่ในกรณีเช่นนี้ ย่อมไม่เป็นการขัดต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์

จากการขยายความหมายสาระัตถะของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ในเรื่องของ “คุณค่าอันมีลักษณะเฉพาะ” ตามข้อ 1) ถึง 4) ให้เป็นรูปธรรมนั้น ย่อมทำให้ความหมายของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์มีความชัดเจนขึ้นมาบ้าง โดยในการพิจารณาคติของศาลในประเทศต่างๆ ก็ได้พิจารณาข้อเท็จจริงในคดีและพยายามเน้นย้ำให้เห็นถึงข้อเท็จจริงบางอย่างที่เกิดขึ้นในคดีอันตรงกับ “คุณค่าอันมีลักษณะเฉพาะ” ของมนุษย์ที่ซึ่งผู้ใดจะมาทำร้ายหรือล่วงละเมิดมิได้ ซึ่งจะได้มีการศึกษาในหัวข้อเรื่องมุมมองของศาลในหลักศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ต่อการนำมาพิจารณาคติ

2.2 สถานะในทางกฎหมายของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์

เป็นการแสดงให้เห็นถึงความ เป็นไปหรือความเป็นอยู่ในทางกฎหมายของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ที่จะเป็นฐานสามารถนำศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์มาใช้ให้เกิดเป็นรูปธรรมได้ โดยศาสตราจารย์ ดร.บรรเจิด สิงคะเนติ ได้แบ่งการพิจารณาสถานะของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ออกเป็น 3 ประการ ได้แก่

2.2.1 ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ในฐานะที่เป็นคุณค่าของรัฐธรรมนุญ

“ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์” นั้น ถือว่า มีคุณค่าสูงสุดของรัฐธรรมนุญ หรือที่กล่าวกันว่า “ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์” นั้น เป็นหลักสูงสุดของรัฐธรรมนุญ ดังนั้น การกระทำของรัฐทั้งหลาย จะต้องดำเนินการให้สอดคล้องกับคุณค่าอันสูงสุดของรัฐธรรมนุญดังกล่าว เพราะมนุษย์นั้น เป็นเป้าหมายการดำเนินการของรัฐ มนุษย์มิใช่เป็นเพียงเครื่องมือในการดำเนินการของรัฐ และการดำรงอยู่ของรัฐนั้นก็ดำรงอยู่เพื่อมนุษย์ มิใช่มนุษย์ดำรงอยู่เพื่อรัฐ วิธีการแสดงออกของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ในฐานะที่เป็นคุณค่าของรัฐธรรมนุญก็โดยการบัญญัติรับรองลงไปเป็นรัฐธรรมนุญอันเป็นกฎหมายสูงสุดของประเทศ และเพื่อเป็นการให้หลักประกันของรัฐต่อบุคคลภายในรัฐนั้นๆ ว่า ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เป็นคุณค่าอันสูงสุดอย่างแท้จริง บางประเทศยังคุ้มครองลงไปอีกชั้นหนึ่งโดยกำหนดมิให้มีการแก้ไขเปลี่ยนแปลงบทบัญญัติดังกล่าวด้วย ทำให้เรื่องศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์จึงมีความสำคัญและมีคุณค่ามากที่สุดไปโดยปริยาย เช่น สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีที่กฎหมายพื้นฐานของเขา (รัฐธรรมนุญ) ได้กำหนดไว้อย่างชัดเจน ในมาตรา 1 (1) ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์นั้นเป็นสิ่งที่ไม้อาจจะล่วงละเมิดได้ เป็นภาระหน้าที่ของอำนาจรัฐที่จะต้องให้ความเคารพและให้ความคุ้มครองต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ แต่อย่างไรก็ตาม บางประเทศมิได้มีการบัญญัติรับรองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ไว้ในมาตราต่างๆ

⁶⁸ “เรื่องเดียวกัน”. หน้า 93.

ในรัฐธรรมนูญ แต่ก็มีการยอมรับว่า โดยอาศัยจากคำปรารภของรัฐธรรมนูญในฉบับก่อนๆ ที่เคยมีมา และปรากฏให้เป็นจริงโดยการตัดสินใจว่า ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เป็นคุณค่าที่รัฐจะล่วงละเมิดมิได้ เช่น สาธารณรัฐฝรั่งเศสที่อาศัยคำปรารภของรัฐธรรมนูญ ฉบับลงวันที่ 27 ตุลาคม ค.ศ. 1946 (1) รับรองและพิทักษ์ศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ด้วยกัน โดยปราศจากการปฏิบัติที่อยู่ยุติธรรม กตขี่ การปรักปรำนักโทษโดยไม่เป็นธรรมจากรัฐ และรัฐจะต้องเคารพ สิทธินี้ตามคำรับรองแห่งรัฐธรรมนูญ อย่างเคร่งครัด (La Value Constitutionnelle) ตามคำพิพากษาคณะตุลาการรัฐธรรมนูญของสาธารณรัฐ ฝรั่งเศส เลขที่ 94-343 344 DC ลงวันที่ 27 กรกฎาคม 1994 เป็นต้น

ความสำคัญของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ซึ่งถือว่า เป็นบทบัญญัติที่อยู่ในลำดับ ชั้นสูงสุดของรัฐธรรมนูญนั้น อาจแสดงให้เห็นได้ในเรื่องดังต่อไปนี้⁶⁹

1) การกำหนดทิศทางของรัฐเรื่องศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์นั้น มีผลในการกำหนด กฎเกณฑ์ที่จะต้องทำให้บรรลุเป้าหมายต่อคุณค่าดังกล่าว สำหรับการกระทำของรัฐทั้งหลายโดยเฉพาะ การใช้กฎหมายในการพิจารณาคดี เมื่อเป็นคุณค่าสูงสุดของรัฐธรรมนูญ การตีความเกี่ยวกับสิทธิ และเสรีภาพทั้งหลายจะต้องถือว่า เนื้อหาของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เป็นพื้นฐานที่จะต้องนำมาใช้ ประกอบในการตีความสิทธิเสรีภาพอื่นๆ ด้วย เพราะศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์นั้นเป็นตัวกำหนด และเป็นตัวจำกัดวัตถุประสงค์ ภาระหน้าที่ ความชอบธรรมของรัฐและของกฎหมายที่มีต่อคุณค่า ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ทางส่วนบุคคล ซึ่งจากพื้นฐานดังกล่าวนี้เอง ย่อมมีความหมายต่อการใช้สิทธิ และเสรีภาพอื่นๆ ดังนี้

(1) เรื่องของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ในความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับปัจเจก บุคคลนั้นได้ ก่อให้เกิดบทสันนิษฐานที่เป็นคุณต่อปัจเจกบุคคลในกรณีที่มีสัมพันธ์กับอำนาจรัฐ

(2) ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์นั้น ถือว่า เป็นสาระสำคัญของสิทธิและเสรีภาพ ซึ่งภายในขอบเขตดังกล่าวนี้ รัฐไม่อาจเข้าไปแทรกแซงได้ในกรณีที่สัมพันธ์กับอำนาจรัฐ

ดังนั้น หลักศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์จึงกลายเป็นกรอบของการใช้อำนาจรัฐ และมาตรการสำหรับการตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐโดยทันที การกระทำทางปกครองย่อมเป็นส่วนหนึ่ง ของการใช้อำนาจรัฐ เพื่อรักษาความสงบเรียบร้อย หรือเพื่อประโยชน์สาธารณะ และการกระทำ ทางปกครองดังกล่าว ย่อมต้องเป็นไปตามหลักความชอบด้วยกฎหมายของการกระทำทางปกครอง ที่ซึ่งกฎหมายเป็นทั้งที่มาและข้อจำกัดของอำนาจของการกระทำนั้น เมื่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ถูกบัญญัติหรือสถิตอยู่ในรัฐธรรมนูญ ย่อมมีสถานะเป็นหลักกฎหมายไปโดยปริยาย ดังนั้น การกระทำ ทางปกครองทั้งหลายจึงจำต้องสอดคล้องกับกฎหมายที่มีอยู่ และหลักกฎหมายทั่วไป ซึ่งก็คือ ต้องสอดคล้องกับหลักศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ด้วยนั่นเอง

⁶⁹ “เรื่องเดียวกัน”.

2) การบัญญัติศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ไว้ในรัฐธรรมนูญนั้นไม่เพียงแต่ก่อให้เกิดสิทธิในทางมหาชนที่มุ่งหมายต่อการกระทำของรัฐเท่านั้น หากยังต้องบังคับให้รัฐต้องกำหนดเป็นหลักกฎหมายทั่วไป (โดยเฉพาะอย่างยิ่งกฎหมายแพ่ง) ว่า อำนาจอื่นๆ นอกเหนือจากอำนาจรัฐก็ไม่อาจที่จะละเมิดต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ได้ ถึงแม้ว่า ไม่ก่อให้เกิดสิทธิในทางมหาชนในการเรียกร้องให้บัญญัติกฎหมายเพื่อการคุ้มครองดังกล่าวก็ตาม แต่จากบทบัญญัติกฎหมายที่มีอยู่จะต้องตีความให้สอดคล้องกับหลักศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ นอกจากนี้ รัฐยังจะต้องปกป้องคุ้มครองเพื่อมิให้มีการละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์อีกด้วย⁷⁰

2.2.2 ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ในฐานะที่เป็นสาระสำคัญของสิทธิและเสรีภาพ

ได้มีความพยายามในการนำเกณฑ์ของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ (Wuerde des Menschen) มาเป็นหลักเกณฑ์ในการพิจารณาสาระสำคัญของสิทธิและเสรีภาพ ด้วยเหตุนี้ การแทรกแซงใดที่เป็นการละเมิดต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ กรณีนี้ย่อมถือว่าเป็นการกระทบกระเทือน สาระสำคัญของสิทธิและเสรีภาพ ดังนั้น ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ในฐานะที่เป็นสาระสำคัญของสิทธิและเสรีภาพนั้น ถือว่า ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ถือว่า เป็นสาระอันเป็นแก่นของสิทธิและเสรีภาพแต่ละประเภท ซึ่งภายในขอบเขตดังกล่าวรัฐมิอาจล่วงละเมิดได้ ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ในฐานะที่เป็นสาระสำคัญของสิทธิและเสรีภาพจึงมีความมุ่งหมายที่จะปกป้องคุ้มครองการแทรกแซงของรัฐ มิให้กระทบต่อสาระสำคัญของสิทธิและเสรีภาพของปัจเจกบุคคล⁷¹ แต่ในความเห็นของ รองศาสตราจารย์ ดร.วรเจตน์ ภาคีรัตน์ ได้ให้ข้อสังเกตว่า “สาระแห่งสิทธิ” มีความแตกต่างจาก “ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์” ตามมาตรา 26 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 เพราะหาก “สาระแห่งสิทธิ” มีความหมายเหมือนกับ “ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์” แล้วก็ไม่เห็นเหตุผลอันใดที่ผู้ร่างรัฐธรรมนูญจะต้องบัญญัติคุ้มครอง “สาระแห่งสิทธิ” ขึ้นมาอีก ความแตกต่างประการสำคัญของ “สาระแห่งสิทธิ” และ “ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์” อยู่ที่ “สาระแห่งสิทธิ” เป็นเรื่องเฉพาะสำหรับสิทธิเสรีภาพแต่ละเรื่อง ในขณะที่ “ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์” เป็นเรื่องทั่วไปที่ครอบคลุมทุกสิทธิและเสรีภาพ⁷² ตั้งที่มีการยอมรับเป็นการทั่วไปว่า ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เป็นมูลฐานหรือรากฐานของสิทธิทั้งหลายนั่นเอง

⁷⁰ “เรื่องเดียวกัน”. หน้า 94.

⁷¹ “เรื่องเดียวกัน”. หน้า 95.

⁷² วรเจตน์ ภาคีรัตน์. เงื่อนไขการตรากฎหมายจำกัดสิทธิและเสรีภาพของประชาชน มาตราการในการควบคุมตรวจสอบความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมาย. *วารสารนิติศาสตร์*, 30(2), 184-194. หน้า 193.

2.2.3 ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ในฐานะที่เป็นสิทธิประเภทหนึ่ง

ในประเด็นนี้มีข้อถกเถียงในทางวิชาการว่า ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์นั้นเป็นเพียงหลักการกว้างๆ ที่ครอบคลุมสิทธิและเสรีภาพทั้งหลาย หรือว่าศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์นั้น ถือเป็นสิทธิที่มีลักษณะเฉพาะตนสิทธิหนึ่ง กรณีปัญหาดังกล่าวในทางวิชาการของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีนั้นมีความเห็น แบ่งออกเป็น 2 ฝ่าย ดังนี้⁷³

ฝ่ายแรก มีความเห็นว่า ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ไม่ถือว่าเป็นสิทธิขั้นพื้นฐาน เพราะการบัญญัติถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ตามมาตรา 1 วรรคหนึ่ง ที่ว่า ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์นั้น เป็นสิ่งที่ไม่อาจจะล่วงละเมิดได้ เป็นภาระหน้าที่ของอำนาจรัฐที่จะต้องให้ความเคารพและให้ความคุ้มครองต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์นั้น มีลักษณะเป็นการประกาศหลักการของสิทธิขั้นพื้นฐาน และเนื่องจากมาตรา 1 วรรคสาม ที่ว่า สิทธิขั้นพื้นฐานที่จะกล่าวต่อไปนี้ ย่อมผูกพันอำนาจนิติบัญญัติ อำนาจบริหาร และอำนาจตุลาการ โดยถือว่า มีผลใช้บังคับโดยตรง ซึ่งได้บัญญัติให้สิทธิขั้นพื้นฐานในมาตราต่อๆ มาผูกพันอำนาจรัฐทั้งหมด แต่ไม่หมายความรวมถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ด้วย

ส่วนอีกฝ่ายหนึ่ง มีความเห็นว่า ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์นั้น ถือเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานสิทธิหนึ่ง ทั้งนี้ โดยพิจารณาจากการจัดระบบในสิทธิขั้นพื้นฐานและพัฒนาการในทางประวัติศาสตร์ของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์แล้ว ถือได้ว่า ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เป็นสิทธิขั้นพื้นฐานสิทธิหนึ่ง

ต่อมา ศาลรัฐธรรมนูญของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ได้วินิจฉัยยอมรับว่า ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เป็นสิทธิขั้นพื้นฐานสิทธิหนึ่ง และต่อมาได้วินิจฉัยว่า ถึงแม้ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์มิได้เป็นสิทธิขั้นพื้นฐานที่ได้รับการบัญญัติไว้ในมาตราที่ระบุให้ผูกพันอำนาจรัฐทั้งหมดก็ตาม แต่อำนาจรัฐทั้งหลายก็ยังคงผูกพันกับหลักการสูงสุดของรัฐธรรมนูญ (ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์)⁷⁴ และจากการตีความของคำวินิจฉัยในคดี Mephisto-Beschluss (BVerfGE 30, 173 (214)) ซึ่งศาลรัฐธรรมนูญของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีได้วินิจฉัยมาตรา 1 วรรคหนึ่ง ที่ว่า ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์นั้น เป็นสิ่งที่ไม่อาจจะล่วงละเมิดได้ของรัฐธรรมนูญ (Grundgesetz) โดยได้ให้หลักประกันในทางคุณค่าที่ปัจเจกบุคคลได้รับหลักประกันดังกล่าว เพราะความเป็นบุคคลจึงเท่ากับเป็นการรับรองถึงการคุ้มครองจากการแทรกแซงในปริมณฑลส่วนบุคคล⁷⁵

⁷³ บรรเจติ สิงคะเนติ. *หลักพื้นฐานของสิทธิ เสรีภาพและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ตามรัฐธรรมนูญ*. หน้า 95.

⁷⁴ “เรื่องเดียวกัน”.

⁷⁵ “เรื่องเดียวกัน”. หน้า 90.

จากลักษณะดังกล่าว Zippelius กล่าวว่า ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ มีความมุ่งหมาย 2 ประการ ประการแรก ถือว่า เป็นสิทธิขั้นพื้นฐาน ซึ่งมีลักษณะเป็นสิทธิฯ หนึ่ง ส่วนความมุ่งหมายอีกประการ ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ทำหน้าที่ในการวินิจฉัยในทางคุณค่าอันแสดง ถึงทิศทางการกระทำ โดยเรียกร้องให้สิทธิขั้นพื้นฐานต่างๆ สามารถบรรลุเป้าหมายได้มากที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ นอกเหนือจากการให้หลักประกันที่จะไม่ล่วงละเมิดต่อสิทธิขั้นพื้นฐาน ในความมุ่งหมาย ทั้ง 2 ประการนี้ มีประโยชน์อย่างมากต่อการใช้ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ในการวินิจฉัยคดี กล่าวคือ ศาลหรือองค์กรตุลาการสามารถนำศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์มาใช้เป็นเหตุผล เพื่อหาหนทางเป็นทางออก ในการตัดสินของคดีที่มีความเป็นเอกลักษณ์หรือมีความเป็นพิเศษเฉพาะตน และยังเป็นที่ยืนยัน รับรองว่า เป็นภาระหน้าที่ของรัฐโดยตรงที่จะต้องคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์⁷⁶

จากสถานะของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ย่อมแสดงให้เห็นว่า ศักดิ์ศรี ความเป็นมนุษย์มิใช่เป็นเพียงอุดมการณ์ของแนวคิดที่มนุษย์พยายามสร้างขึ้นให้เห็นเป็นรูปธรรม แต่ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์นี้เป็นรากฐาน หรือรากเหง้าของสิทธิและเสรีภาพ ถือว่า เป็นสิทธิและเสรีภาพ ภายในตัวของมนุษย์เลยทีเดียว เพราะศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์แม้จะเริ่มจากอุดมการณ์ของมนุษย์ ที่ต้องการแสดงให้เห็นถึงความหมาย และการยอมรับและเคารพในศักดิ์ศรีของตนเองจากการกระทำ ของผู้อื่น แต่ผลแห่งแนวคิดอันเป็นเพียงนามธรรมเหล่านั้นได้ผลักดันให้นามธรรมนั้นเป็นรูปร่าง คือ เป็นรูปธรรมในด้านสิทธิและเสรีภาพขึ้นได้จนมนุษย์ทั่วไปเข้าใจได้ว่า ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ที่มนุษย์ ต้องการเคารพนับถือจากผู้อื่นแท้จริงก็คือ ต้องการให้ยอมรับและเคารพในสิทธิและเสรีภาพในตัวตน ของมนุษย์นั่นเอง⁷⁷

⁷⁶ “เรื่องเดียวกัน”.

⁷⁷ “เรื่องเดียวกัน”.

3. แนวคิดการดำเนินคดีอาญา

ระบบการดำเนินคดีอาญา หมายถึง กระบวนการค้นหาความจริงในคดี ซึ่งมีรูปแบบแตกต่างกันออกไปตามแนวความคิดพื้นฐานทางด้านนิติวิธีของระบบกฎหมายในแต่ละสังคม โดยการค้นหาความจริงในการดำเนินคดีอาญามีรูปแบบและวิธีการตามแนวคิดดังต่อไปนี้⁷⁸

3.1 การดำเนินคดีอาญาในระบบกล่าวหา (Accusatorial System)

มีลักษณะสำคัญของการดำเนินคดีอาญาในระบบกล่าวหา คือ การดำเนินคดีโดยให้คู่ความต่อสู้กันด้วยพยานหลักฐาน เพื่อให้ผู้ชี้ขาดตัดสินคดีเชื่อในพยานฝ่ายตน ทั้งนี้ เป็นหน้าที่ของโจทก์ที่จะต้องพิสูจน์ความผิดของจำเลย โดยปราศจากข้อสงสัยการดำเนินคดีอาญาในระบบนี้กระทำโดยเปิดเผยและใช้หลักกวางาคือ พยานบุคคลต้องมาเบิกความต่อศาล เพื่อให้คู่ความฝ่ายตรงข้ามมีโอกาสถามค้าน ระบบนี้ไม่มุ่งเน้นค้นหาความจริงในคดีแต่เน้นดำเนินการ เพื่อพิสูจน์ตรวจสอบว่า ผู้ถูกกล่าวหาได้กระทำความผิดตามที่ถูกกล่าวหาหรือไม่ (Guilty or Not Guilty) บทบาทของทนายความจึงมีมากในระบบนี้⁷⁹

3.2 การดำเนินคดีอาญาในระบบไต่สวน (Inquisitorial System)

มีลักษณะสำคัญของการดำเนินคดีอาญาในระบบไต่สวน คือ การที่เจ้าหน้าที่ของรัฐทุกฝ่าย พนักงานสอบสวน อัยการและศาลมีหน้าที่ค้นหาความจริงในคดี บทบาทของทนายความจึงมีน้อยมากในระบบนี้ การไต่สวนไม่จำเป็นต้องกระทำโดยเปิดเผยต่อสาธารณะ และจะมีการบันทึกพยานหลักฐานต่างๆ ในรูปแบบเอกสารสำนวนความ (Dossier) องค์กรของรัฐที่เกี่ยวข้องจะกระตือรือร้นทุ่มเทระยะเวลาในการดำเนินคดีขึ้นเจ้าพนักงาน เพื่อทำความจริงให้ปรากฏ กลุ่มประเทศระบบกฎหมายจารีตประเพณี เช่น ประเทศอังกฤษและประเทศในเครือจักรภพของอังกฤษ สหรัฐอเมริกา มีรูปแบบการดำเนินคดีอาญาในระบบกล่าวหา ส่วนกลุ่มประเทศระบบกฎหมายลายลักษณ์อักษร โดยเฉพาะประเทศภาคพื้นยุโรป เช่น สาธารณรัฐฝรั่งเศส สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี อิตาลี เนเธอร์แลนด์ ใช้รูปแบบการดำเนินคดีอาญาในระบบไต่สวน แต่ปัจจุบันพบว่า แต่ละประเทศมีวิธีการดำเนินคดีอาญาในรูปแบบผสมผสานกันระหว่างระบบกล่าวหาและระบบไต่สวน โดยเฉพาะในสาธารณรัฐฝรั่งเศส การพิจารณาคดีอุกฉกรรจ์ใช้ระบบลูกขุน ส่วนในประเทศอังกฤษการดำเนินคดีอาญาขั้นตอนก่อนฟ้องเป็นไปในรูปแบบระบบไต่สวน

⁷⁸ มานะ เผาะช่วย. ระบบการดำเนินคดีอาญาในชั้นเจ้าพนักงาน: ศึกษาเปรียบเทียบระบบของประเทศอังกฤษ ฝรั่งเศส และประเทศไทย (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต) มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, กรุงเทพมหานคร. 2556. หน้า 45.

⁷⁹ “เรื่องเดียวกัน”.

3.3 การดำเนินคดีอาญาในชั้นก่อนฟ้อง (Pre-Trial)

เป็นการดำเนินคดีอาญาโดยเจ้าพนักงานฝ่ายบริหาร เช่น ตำรวจ พนักงานฝ่ายปกครอง เจ้าพนักงานของรัฐฝ่ายอื่น หรืออัยการ การดำเนินคดีอาญาชั้นก่อนฟ้องจะเริ่มคดีโดยการร้องทุกข์ กล่าวโทษ การสืบสวนสอบสวน การจับกุมควบคุมและการปล่อยชั่วคราวผู้ถูกกล่าวหา การค้น การยึดอายัด และการสังคดีของอัยการ การดำเนินคดีชั้นก่อนฟ้องของเจ้าพนักงาน ไม่รวมถึงการไต่สวนมูลฟ้องของศาล (Preliminary Examination) ในกรณีผู้เสียหายฟ้องคดีเองโดยไม่ผ่านกระบวนการสืบสวนสอบสวนของเจ้าพนักงาน

การดำเนินคดีอาญาชั้นก่อนฟ้อง (Pre-Trial) ประเทศโลกสากลส่วนใหญ่จะไม่แยกอำนาจการสอบสวนและอำนาจการฟ้องร้องออกจากกัน ถือว่า เป็นการดำเนินคดีในขั้นตอนของเจ้าพนักงานการสอบสวนและการฟ้องร้องเป็นกระบวนการเดียวกัน โดยมอบอำนาจให้อัยการเป็นผู้รับผิดชอบการดำเนินคดีชั้นก่อนฟ้องเพียงองค์กรเดียว โดยมีตำรวจทำหน้าที่เป็นผู้ช่วยเหลือและอัยการอาจร้องขอให้ผู้พิพากษาเป็นผู้สอบสวนก็ได้ แต่ต้องอยู่ในความรับผิดชอบของอัยการระบบดังกล่าวใช้ในกฎหมายสาธารณรัฐฝรั่งเศส สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ประเทศอิตาลี ประเทศเนเธอร์แลนด์ ประเทศเกาหลีใต้ และประเทศญี่ปุ่น เป็นต้น⁸⁰

3.4 การดำเนินคดีอาญาในชั้นศาล (Trial)

การดำเนินคดีอาญาชั้นพิจารณาหรือชั้นศาล เป็นการค้นหาความจริงโดยอำนาจตุลาการ กระบวนการเริ่มตั้งแต่การรับฟ้องคดี การพิจารณาคดีของศาลหรือคณะลูกขุน การพิพากษาคดีและบังคับคดี ซึ่งศาสตราจารย์ ดร.คณิต ณ นคร กล่าวไว้ในหนังสือประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาการดำเนินคดีอาญาชั้นศาล โดยแบ่งออกเป็น 2 ขั้นตอน คือ การดำเนินคดีอาญาชั้นกำหนดคดีและการดำเนินคดีอาญาชั้นบังคับคดี การดำเนินคดีอาญาชั้นศาลแบ่งออกเป็น 3 แนวคิดหลัก โดยแบ่งตามลักษณะผู้มีอำนาจฟ้องคดีต่อศาล ดังต่อไปนี้⁸¹

3.4.1 หลักการฟ้องคดีอาญาโดยประชาชน (People Prosecution)

แนวคิดหลักการฟ้องคดีอาญาโดยประชาชนนี้มีในประเทศอังกฤษ ซึ่งให้อำนาจประชาชนทั่วไป แม้ประชาชนผู้ฟ้องคดีจะไม่ได้เป็นผู้เสียหายโดยตรงก็มีอำนาจฟ้องคดีอาญาได้หลักนี้มาจากแนวคิดที่ว่า สมาชิกในสังคมทุกคนมีส่วนร่วมในการรักษาความสงบเรียบร้อย ดังนั้น ประชาชนทุกคนย่อมมีอำนาจฟ้องคดีอาญาต่อศาลได้ แต่ประชาชนผู้ฟ้องคดีต้องรับผิดชอบค่าใช้จ่ายด้วยตนเอง

⁸⁰ “เรื่องเดียวกัน”.

⁸¹ “เรื่องเดียวกัน”.

3.4.2 หลักการฟ้องคดีอาญาโดยเอกชน (Private Prosecution)

แนวคิดหลักการฟ้องคดีอาญาโดยเอกชนนี้ กฎหมายให้อำนาจบุคคลซึ่งเป็นผู้เสียหายในคดีอาญา ไม่ว่าจะเป็นผู้บุคลลธรรมดาหรือนิติบุคคลมีอำนาจฟ้องคดีอาญาต่อศาลได้

3.4.3 หลักการฟ้องคดีอาญาโดยรัฐ (Public Prosecution)

แนวคิดหลักการฟ้องคดีอาญาโดยรัฐนี้ ถือว่า รัฐมีหน้าที่รักษาความสงบเรียบร้อยและอำนาวยความยุติธรรมทางอาญา ดังนั้น รัฐจึงมีสิทธิหรืออำนาจในการดำเนินคดีอาญาโดยเจ้าหน้าที่ผู้มีอำนาจดำเนินคดีอาญาแทนรัฐ คือ อัยการเป็นผู้รับผิดชอบดำเนินคดีอาญาในนามของรัฐ⁸²

4. ทฤษฎีเกี่ยวกับการสอบสวน

กระบวนการยุติธรรมทางอาญาของประเทศไทยในปัจจุบันใช้ระบบกล่าวหา อีกทั้ง รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยได้บัญญัติให้ความคุ้มครองสิทธิของผู้ถูกกล่าวหาในคดีอาญาไว้ โดยให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยเป็นผู้บริสุทธิ์จนกว่าจะมีคำพิพากษาถึงที่สุดว่าผู้นั้นกระทำความผิด ดังนั้น จึงเป็นหน้าที่ของรัฐที่จะต้องทำการพิสูจน์ข้อเท็จจริงให้ปราศจากข้อสงสัยว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยกระทำความผิดอาญาจริงตามที่ถูกกล่าวหา ทั้งนี้ เนื่องจากผลของกระบวนการยุติธรรมทางอาญาอาจทำให้ผู้ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดนั้น ถูกลงโทษจำคุกหรือประหารชีวิต ซึ่งเป็นการกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของผู้ถูกกล่าวหาอย่างร้ายแรง การสอบสวนซึ่งกระทำโดยพนักงานสอบสวนในเบื้องต้น จึงมีความสำคัญอย่างยิ่งในการรวบรวมพยานหลักฐานทั้งปวงและกลั่นกรองข้อเท็จจริงอย่างรอบคอบ เพื่อพิจารณาว่าข้อกล่าวหาอันมีมูลหรือไม่เพียงใด ก่อนเสนอพนักงานอัยการยื่นฟ้องผู้ถูกกล่าวหาขึ้นต่อศาลเพื่อพิจารณาคดีต่อไป

ในการสอบสวนพนักงานสอบสวนจะต้องดำเนินการสอบสวนตามขั้นตอนและวิธีการที่กฎหมายกำหนด มิฉะนั้น การสอบสวนจะไม่ชอบด้วยกฎหมาย ส่งผลให้การฟ้องคดีและการพิจารณาคดีในชั้นศาลเสียไปได้ เนื่องจากประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญากำหนดห้ามไม่ให้พนักงานอัยการยื่นฟ้องคดีใดต่อศาล โดยไม่ได้มีการสอบสวนในความผิดนั้นก่อน การสอบสวนที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายจึงมีผลเท่ากับว่าไม่เคยมีการสอบสวน ทำให้พนักงานอัยการไม่มีอำนาจยื่นฟ้องคดี และหากคดีขึ้นสู่การพิจารณาคดีของศาลแล้ว ศาลต้องมีคำพิพากษายกฟ้อง

⁸² ณรงค์ ใจหาญ. แนวคิด ความหมาย ประวัติ และโครงสร้างของกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ใน *เอกสารประกอบการบรรยายหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต*, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. กรุงเทพมหานคร. 2562. หน้า 1-3.

การสอบสวนในคดีอาญาจึงมีความสำคัญเนื่องจากเป็นต้นธารของกระบวนการยุติธรรม เป็นกลไกของรัฐที่ใช้ในการรักษาความสงบเรียบร้อยของสังคม และเป็นหลักประกันในการคุ้มครองสิทธิของผู้ถูกกล่าวหา จำเลยและผู้เสียหาย ดังนั้น พนักงานสอบสวนจึงต้องทำการสอบสวนและรวบรวมพยานหลักฐานทุกอย่างที่เกี่ยวข้องกับคดีทั้งที่เป็นคุณและเป็นโทษแก่ผู้ถูกกล่าวหา หรือจำเลยด้วยความสุจริต เทียงธรรม ซึ่งจะทำให้ผู้ที่เกี่ยวข้องกับคดีได้รับความยุติธรรมด้วยกันทุกฝ่าย และสร้างความเชื่อมั่นในกระบวนการยุติธรรมให้กับประชาชน⁸³

“การสอบสวน” หมายถึง การรวบรวมพยานหลักฐานและการดำเนินการทั้งหลายอื่นตามที่ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญากำหนด ซึ่งพนักงานสอบสวนได้ทำไปเกี่ยวกับความผิดที่กล่าวหา เช่น การควบคุมตัวผู้ถูกกล่าวหา การพิจารณาคำร้องขอปล่อยชั่วคราว เพื่อที่จะทราบข้อเท็จจริงหรือพิสูจน์ความผิดและเพื่อจะเอาตัวผู้กระทำความผิดมาฟ้องลงโทษ⁸⁴

“ทฤษฎีการสอบสวน” (Inquiry Theory) หมายถึง การนำหลักค้นหาความจริงและหลักเหตุผลมาใช้เป็นแนวคิดในการสอบสวนรวบรวมพยานหลักฐาน เพื่อให้ได้พยานหลักฐานที่เป็นความจริงและถูกต้องอันจะทำให้เกิดความยุติธรรมโดยผลของกฎหมาย (Justice According to Law) และความยุติธรรมโดยธรรมชาติ (Justice According to Nature) และความยุติธรรมตามความเป็นจริงได้อย่างแน่แท้ ทฤษฎีสอบสวนประกอบด้วยหลักที่สำคัญ คือ

- 1) หลักค้นหาความจริง (Principle of Truth Finding)
- 2) หลักเหตุผล (Principle of Rationality)
- 3) หลักฟังความทุกฝ่าย (Audiatur Et altera Pars)

⁸³ ศรันยา สีม่า. การสอบสวนในคดีอาญา. *ร้อยเรื่องเมืองไทย*. 4 มิถุนายน 2566 สืบค้นจาก <https://library.parliament.go.th/th/radioscript-rr2564-jan2>.

⁸⁴ “เรื่องเดียวกัน”.

5. หลักการดำเนินคดีอาญา

ระบบการดำเนินคดีอาญา⁸⁵ หมายถึง กระบวนการค้นหาความจริงในคดี ซึ่งมีรูปแบบแตกต่างกันออกไปตามแนวความคิดพื้นฐานทางด้านนิติวิธีของระบบกฎหมายในแต่ละสังคม โดยเฮอ์เบิร์ต แพคเกอร์ (Herbert Packer) ศาสตราจารย์ทางกฎหมายที่มีชื่อเสียงของมหาวิทยาลัยสแตนฟอร์ด (Stanford University) สหรัฐอเมริกาได้ศึกษาวิเคราะห์แนวคิดรูปแบบการดำเนินคดีอาญา และแบ่งหลักการการดำเนินคดีอาญาออกเป็น 2 รูปแบบ ได้แก่⁸⁶

5.1 หลักการควบคุมอาชญากรรม (Crime Control Model)

หลักการดำเนินคดีอาญารูปแบบการควบคุมอาชญากรรม มีแนวคิดค่านิยมในเชิงอนุรักษ์นิยม โดยให้อำนาจเจ้าหน้าที่ของรัฐในการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมอย่างเต็มที่แม้ว่าจะมีการก้าวล่วงสิทธิเสรีภาพปัจเจกบุคคลไปบ้าง เพื่อให้บรรลุเป้าหมายในการควบคุมอาชญากรรมสร้างความสงบเรียบร้อยในสังคม กฎหมายและแนวนโยบายของรัฐก็ให้เจ้าหน้าที่ของรัฐกระทำหลักการควบคุมอาชญากรรม มีแนวคิดสรุปได้ ดังต่อไปนี้

- 1) การปราบปรามอาชญากรรม ถือว่า เป็นหน้าที่หลักของกระบวนการยุติธรรม เนื่องจากกฎหมายเป็นเงื่อนไขสำคัญที่จะทำให้สังคมมีความสุข
- 2) กระบวนการยุติธรรม จะต้องมุ่งเน้นในการปกป้องคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหาย ซึ่งเป็นเหยื่อของอาชญากรรมมากกว่าที่จะปกป้องสิทธิของผู้ต้องหา
- 3) กฎหมายต้องให้อำนาจแก่ตำรวจ ในการปฏิบัติหน้าที่อย่างคล่องตัว สะดวก ในการสืบสวนสอบสวนจับกุม ตรวจค้น ยึด และการลงโทษ
- 4) กฎหมายใดๆ ที่มีลักษณะเป็นพันธุนาการ ในการปฏิบัติหน้าที่รักษาความสงบเรียบร้อยของสังคมจะต้องถูกขจัดออกไป
- 5) กระบวนการยุติธรรมจะต้องปฏิบัติการเชื่อมโยงเหมือนสายพานลำเลียง การดำเนินคดีจะถูกส่งผ่านไปยังหน่วยงานย่อยที่รับผิดชอบอย่างสัมพันธ์กัน

⁸⁵ พงศ์พันธุ์ พบสุวรรณ. การดำเนินคดีอาญากับผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองและเจ้าหน้าที่ของรัฐตามกฎหมายว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต (วิทยานิพนธ์ปริญญาโท) มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, นนทบุรี. 2528. หน้า 6-26.

⁸⁶ สันติ ผิวทองคำ. การพัฒนาระบบสอบสวนคดีอาญาในบทบาทพนักงานสอบสวน. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโท) มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, กรุงเทพมหานคร. 2565. หน้า 32-33.

6) เมื่อตำรวจจับกุมผู้ต้องหาและพนักงานอัยการยื่นฟ้องต่อศาลแล้ว ควรมีข้อสันนิษฐานว่า จำเลยเป็นผู้กระทำผิด เนื่องจากถือว่าการสืบสวนสอบสวนของตำรวจและของพนักงานอัยการเป็นการค้นหาความจริงที่น่าเชื่อถือ

7) เป้าประสงค์หลักของกระบวนการยุติธรรมทางอาญา คือ การค้นหาความจริงหรือการตรวจสอบพยานหลักฐานที่กล่าวหาว่า มีการกระทำความผิดเกิดขึ้น

5.2 หลักนิติธรรม (Rule of Law)

หลักนิติธรรม⁸⁷ หมายถึง หลักการปกครองที่บุคคลทั้งหลาย สถาบันและหน่วยงานไม่ว่าจะเป็นสาธารณะหรือเอกชนรวมไปถึงรัฐ ความรับผิดชอบทางกฎหมายที่ได้มีการประกาศอย่างเป็นทางการทั่วไป มีการบังคับใช้อย่างเสมอกันและสอดคล้องกับธรรมเนียมและมาตรฐานของสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศ หลักดังกล่าวนี้ จะต้องมีการดำเนินการเพื่อเป็นการประกันการเคารพและปฏิบัติต่อหลักการความสูงสุดของกฎหมาย ความเท่าเทียมกันทางกฎหมาย มีความโปร่งใสและยุติธรรมในการใช้กฎหมาย การแบ่งแยกอำนาจ การมีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจ ความชัดเจนแน่นอนของกฎหมาย หลีกเลี่ยงการเลือกปฏิบัติ ความโปร่งใสของกฎหมายและกระบวนการทางกฎหมาย

หลักการดำเนินคดีอาญารูปแบบหลักนิติธรรม มุ่งเน้นสิทธิเสรีภาพของบุคคลและของผู้ถูกกล่าวหาเป็นสำคัญ จึงต้องมีกฎหมายจำกัดอำนาจของตำรวจในการปฏิบัติหน้าที่เกี่ยวกับมาตรการบังคับ เช่น การจับกุม การตรวจค้น การยึด ฯลฯ อีกทั้ง ให้มีการลงโทษอย่างเหมาะสมแนวคิดสำคัญของทฤษฎีนี้ กล่าวคือ ต้องมีหลักประกันให้กับประชาชนว่า ผู้บริสุทธิ์จะต้องไม่ถูกลงโทษตามสุภาษิตที่ว่า “ปล่อยผู้กระทำผิดสิบคน ย่อมดีกว่าการลงโทษผู้บริสุทธิ์แม้เพียงคนเดียว” (To Free Ten Wrong Doers is Better than to Punish Only One Innocent)

หลักนิติธรรม จึงมุ่งเน้นสิทธิของผู้ถูกกล่าวหามากกว่าสิทธิของเหยื่ออาชญากรรมหรือผู้เสียหาย โดยหลักนิติธรรมมีแนวคิดสรุปได้ดังต่อไปนี้⁸⁸

1) หน้าที่สำคัญที่สุดของกระบวนการยุติธรรม คือ การปฏิบัติตามกฎหมายโดยเคร่งครัด เพื่อให้เกิดความเป็นธรรมภายใต้หลักกฎหมาย

2) กระบวนการยุติธรรมจะต้องให้ความคุ้มครองสิทธิของผู้ถูกกล่าวหาตามที่กฎหมายบัญญัติไว้และต้องยึดหลักการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ถูกกล่าวหาเป็นผู้บริสุทธิ์

3) อำนาจของตำรวจจะต้องถูกจำกัด เพื่อป้องกันมิให้มีการใช้อำนาจโดยมิชอบ (Abuse of Power) กระทบต่อสิทธิเสรีภาพของประชาชน

⁸⁷ คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. *หลักนิติธรรม*. 6 มิถุนายน 2566 สืบค้นจาก <https://www.law.cmu.ac.th/law2011/files/1386816463.pdf>.

⁸⁸ “เรื่องเดียวกัน”.

- 4) สิทธิของบุคคลตามรัฐธรรมนูญ ไม่เป็นเพียงแต่เรื่องทางเทคนิค หากแต่องค์กรในกระบวนการยุติธรรมต้องมีพันธะที่จะต้องถือปฏิบัติตามโดยเคร่งครัด ทั้งตามกฎ ระเบียบ ข้อบังคับทั้งหลาย เพื่อเป็นหลักประกันให้เกิดความเป็นธรรม และความมั่นคงแน่นอนของกระบวนการยุติธรรม
- 5) กระบวนการยุติธรรมควรเปรียบเสมือนระบบงานที่มีการตรวจสอบ อันประกอบด้วยหน่วยงานย่อยที่ทำหน้าที่ตรวจสอบความถูกต้องซึ่งกันและกัน (Check and Balance) เพื่อป้องกันอย่างเต็มที่ที่จะไม่ให้ผู้บริสุทธิ์ถูกกล่าวหาและถูกลงโทษทางอาญา
- 6) เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องของรัฐจะต้องไม่มีการกล่าวหาบุคคลใดๆ กระทำผิดกฎหมายโดยปราศจากพยานหลักฐาน ทั้งนี้ จะต้องดำเนินการกระบวนการตามกฎหมายในการดำเนินคดีอาญาให้มีการค้นหาความจริง (Fact Finding)

6. หลักการเกี่ยวกับการจำกัดอำนาจรัฐโดยรัฐธรรมนูญ

แนวคิดในเรื่อง “the rule of law” อุบัติขึ้นในสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีและแพร่หลายต่อมาในประเทศอังกฤษ ตั้งแต่ศตวรรษที่ 13 ถือว่า เป็นกฎหมายประเพณีของประเทศอังกฤษปฏิบัติสืบเนื่องกันมา ตั้งแต่ศตวรรษที่ 16 และ 17 นักนิติศาสตร์ของอังกฤษได้ให้ความหมายของคำว่า “the rule of law” ไว้หลายท่าน เช่น Abbe’ Jean Boulicr, Sir John Salmond, Sir Frederick Pollock, A.L. Goodhart Professor Potter หรือ Professor Harold Potter หรือ Professor E.C.S. Wade แต่นักนิติศาสตร์มิได้อธิบายความหมายของคำว่า “The Rule of Law” ผู้ที่อธิบายได้กระจ่างที่สุด ได้แก่ ท่านศาสตราจารย์ทางนิติศาสตร์ของอังกฤษในปลายรัชสมัยของสมเด็จพระนางเจ้าวิกตอเรียมหาราชินีนาถคือ ศาสตราจารย์ A.V.Dicey ซึ่งได้กล่าวว่า ในขณะที่เราพูดถึงอำนาจสูงสุดของกฎหมายหรือ “the rule of law” ซึ่งเป็นสัญลักษณ์ของรัฐธรรมนูญนั้นมีความหมาย 3 ประการคือ⁸⁹

ประการที่ 1 ไม่มีผู้ใดจะถูกลงโทษหรือถูกทำให้เสื่อมเสียแก่เนื้อตัวหรือทรัพย์สิน เว้นแต่ผู้นั้นจะได้กระทำความผิดกฎหมาย ซึ่งได้ตราขึ้นโดยวิถีทางปกติธรรมดาและก่อนที่เขาจะถูกลงโทษหรือทำให้เสื่อมเสียแก่เนื้อตัวและทรัพย์สินเขาจะต้องถูกพิจารณาโดยศาลยุติธรรม ซึ่งเป็นศาลปกติธรรมดา (ไม่ใช่ศาลที่ตั้งขึ้นพิเศษ) เสียก่อน ดังนั้น หลักนิติธรรมจึงเป็นหลักที่ต่างกับระบบการปกครองที่มีอำนาจกว้างขวางปราศจากขอบเขตและเป็นอำนาจที่อยู่ในกำมือของคณะบุคคล

⁸⁹ ศรชัย โปธิสุวรรณ. ปัญหาการจัดทำปฏิทินหมายจับ: ศึกษาเฉพาะกรณี การกระทบสิทธิและเสรีภาพส่วนบุคคลตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารนิติศาสตร์) มหาวิทยาลัยศรีปทุม วิทยาเขตชลบุรี, ชลบุรี. 2553. หน้า 18-19.

ประการที่ 2 บุคคลทุกคนจะต้องอยู่ภายใต้บังคับของกฎหมายธรรมดาของประเทศ ซึ่งเป็นกฎหมายที่ให้ความเป็นธรรม และให้ความเสมอภาคภายในเขตอำนาจและผู้พิพากษา ตุลาการ ตามธรรมดาข้อนี้ หมายความว่า ข้าราชการทุกคนนับตั้งแต่นายกรัฐมนตรี จนถึงพลตำรวจ หรือคนเก็บภาษีอากรย่อมตกอยู่ภายใต้ความรับผิดชอบต่อการกระทำที่ได้กระทำไปโดยปราศจากข้อแก้ตัว ได้ตามกฎหมายเหมือนกับประชาชนคนอื่นนั่นเอง (with us every official, from prime minister down to a constable or a collector of taxes, is under the same responsibility for every act done without legal justification as any other citizen)

ประการที่ 3 บุคคลทุกคนต้องมีสิทธิเสรีภาพในความเป็นมนุษย์และมีเสรีภาพที่จะพูดตามหลักทั่วไปของรัฐธรรมนูญ

โดยการจำกัดอำนาจรัฐโดยรัฐธรรมนูญ มีหลักที่เกี่ยวข้องดังต่อไปนี้

6.1 หลักความเสมอภาค (Principle of Equality)

หลักความเสมอภาค คือ หลักการที่ว่า ในสถานการณ์ที่เหมือนกันจะต้องปฏิบัติด้วยหลักเกณฑ์เดียวกัน แต่หากในสถานการณ์ที่เหมือนกันแล้วปฏิบัติแตกต่างกัน ย่อมถือว่าเป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมและขัดกับหลักความเสมอภาค

หลักความเสมอภาค อาจแยกออกได้เป็น 2 ประเภท ได้แก่⁹⁰

1) หลักความเสมอภาคทั่วไป เป็นสิทธิขั้นพื้นฐานของบุคคลทุกคนที่อาจใช้กล่าวอ้างกับการกระทำใดๆ ของรัฐได้ ถือว่าเป็นสิทธิของบุคคลเพื่อเรียกร้องมิให้มีการใช้อำนาจอย่างอำเภอใจ โดยเรื่องใดมีหลักความเสมอภาคเฉพาะเรื่องกำหนดไว้แล้ว ก็ให้พิจารณาไปตามหลักความเสมอภาคเฉพาะเรื่องนั้นๆ แต่หากมิได้กำหนดไว้ในหลักความเสมอภาคเฉพาะเรื่องให้พิจารณาตามหลักความเสมอภาคทั่วไป

2) หลักความเสมอภาคเฉพาะเรื่อง เป็นหลักความเสมอภาคที่ใช้เฉพาะภายในขอบเขตเรื่องใดเรื่องหนึ่งเป็นการเฉพาะ เช่น หลักความเสมอภาคเฉพาะเรื่องที่เกี่ยวข้องชายและหญิง ตามมาตรา 27 วรรคสองของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ดังจะเห็นได้ว่าหลักความเสมอภาคเฉพาะเรื่อง อาจถูกจำกัดโดยใช้เฉพาะเรื่อง หรือเฉพาะกลุ่มบุคคลที่รัฐธรรมนูญมุ่งคุ้มครองเท่านั้น โดยหลักนี้ ถือเป็นหลักกฎหมายพิเศษ ย่อมมาก่อนหลักความเสมอภาคทั่วไป ดังนั้น หากกฎหมายใดได้รับการพิจารณาหลักความเสมอภาคเฉพาะเรื่องแล้ว ก็ไม่จำเป็นต้องพิจารณาตามหลักความเสมอภาคทั่วไปอีก

⁹⁰ ภัสวรรณ อุซุงศ์อมร. การปรับใช้หลักความเสมอภาคตามรัฐธรรมนูญไปสู่หลักความเสมอภาคของบุคคล ในการรับภาระของรัฐโดยศาลปกครองไทย. *วารสารการเมือง การบริหาร และกฎหมาย*, 13(2), 338-350. 6 มิถุนายน 2566 สืบค้นจาก https://so03.tci-thaijo.org/index.php/polscilaw_journal/article/view/260766/173467

หลักความเสมอภาคทั่วไป มีความสัมพันธ์กับหลักความเสมอภาคเฉพาะเรื่อง โดยหลักความเสมอภาคทั่วไป เป็นพื้นฐานของหลักความเสมอภาคเฉพาะเรื่องที่สามารถนำไปใช้ได้กับทุกๆ เรื่องโดยไม่จำกัดขอบเขตเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ซึ่งบุคคลทุกๆ คนย่อมอ้างหลักความเสมอภาคทั่วไปนี้ได้ ส่วนหลักความเสมอภาคเฉพาะเรื่องนั้นอาจถูกจำกัดให้ใช้เฉพาะเรื่อง หรือกลุ่มบุคคลที่รัฐธรรมนูญมุ่งคุ้มครองเท่านั้น เช่น ในคำพิพากษาศาลปกครองสูงสุดที่ 379/2550 กรณีที่คณะกรรมการข้าราชการพลเรือน (ก.พ.) มีมติกำหนดให้ผู้ได้รับปริญญาตรีเกียรตินิยมจากสถาบันการศึกษาที่ ก.พ. รับรองทั้งในประเทศและต่างประเทศ ถือว่า เป็นเหตุพิเศษตามพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือน พ.ศ. 2535 ซึ่งส่วนราชการสามารถใช้วิธีคัดเลือกเพื่อบรรจุและแต่งตั้งบุคคลเข้ารับราชการแทนวิธีการสอบแข่งขันได้

ในประเทศไทย หลักความเสมอภาคและไม่เลือกปฏิบัติ เป็นหลักที่ถูกบัญญัติเป็นลายลักษณ์อักษรไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย หลักความเสมอภาคถือเป็นหลักพื้นฐานของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ กล่าวคือ มนุษย์ย่อมได้รับการรับรองและคุ้มครองจากกฎหมายอย่างเท่าเทียมกันในฐานะที่เป็นมนุษย์ โดยมีต้องคำนึงถึงคุณสมบัติอื่นๆ เช่น เชื้อชาติ ศาสนา ภาษา และถิ่นกำเนิด เป็นต้น ดังนั้น หลักความเสมอภาค จึงถือเป็นหลักสำคัญในการรับรองและคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชน และเป็นหลักที่ควบคุมมิให้รัฐใช้อำนาจตามอำเภอใจ

หลักเกณฑ์ของหลักความเสมอภาค มีสาระสำคัญ ดังนี้⁹¹

1) สิ่งที่เหมือนกันย่อมได้รับการปฏิบัติที่เหมือนกัน โดยความเท่าเทียมกันตามหลักความเสมอภาค ไม่จำเป็นต้องเท่าเทียมกันทุกประการ กล่าวคือ เป็นความเท่าเทียมกันในสาระสำคัญตามที่กฎหมายกำหนด ซึ่งหมายความว่า ข้อเท็จจริงอย่างเดียวกันต้องได้รับผลทางกฎหมายอย่างเดียวกัน

โดยหลักความเสมอภาคในหลักเกณฑ์นี้ จึงต้องมีการเปรียบเทียบระหว่างข้อเท็จจริงสองกรณี กลุ่มบุคคลสองกลุ่มหรือบุคคลสองคน หากพบว่ามีเหมือนกันหรือแตกต่างในส่วนที่ไม่เป็นสาระสำคัญต้องได้รับการปฏิบัติ และผลทางกฎหมายเหมือนกัน ดังนั้น หากมีการปฏิบัติต่อความเหมือนกันในข้อเท็จจริงที่แตกต่างกันแล้ว ย่อมถือว่าเป็นการเลือกปฏิบัติขัดต่อหลักความเสมอภาค

2) สิ่งที่ไม่เหมือนกันย่อมได้รับการปฏิบัติที่ไม่เหมือนกัน กล่าวคือ หากมีข้อเท็จจริงที่แตกต่างกัน ย่อมต้องได้รับการปฏิบัติที่แตกต่างกันด้วย ซึ่งในการใช้หลักเกณฑ์นี้ต้องมีการเปรียบเทียบข้อเท็จจริงเช่นเดียวกับหลักเกณฑ์แรก หากเปรียบเทียบแล้ว พบว่ามีความแตกต่างกันในข้อเท็จจริง การปฏิบัติต่อสิ่งที่อยู่ภายใต้ข้อเท็จจริงหรือสถานการณ์ที่แตกต่างกัน ต้องปฏิบัติให้แตกต่างกัน ดังนั้น หากมีการปฏิบัติต่อความแตกต่างในข้อเท็จจริงที่เหมือนกันแล้ว ย่อมถือว่าเป็นการเลือกปฏิบัติขัดต่อหลักความเสมอภาค

⁹¹ “เรื่องเดียวกัน”.

อย่างไรก็ตาม การปฏิบัติที่ไม่เป็นธรรมซึ่งรัฐธรรมนูญและกฎหมายยอมรับ จะไม่ถือว่าเป็นการกระทำที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย สามารถแบ่งออกได้เป็น 2 กรณี ดังนี้⁹²

กรณีแรก การปฏิบัติต่างกันที่ไม่ถือเป็นการเลือกปฏิบัติหรือที่ทำได้ โดยไม่ขัดต่อกฎหมาย การปฏิบัติต่อบุคคลที่แตกต่างกันนั้น อาจเกิดขึ้นได้กับทั้งกรณีที่ไม่ถือว่าเป็นการเลือกปฏิบัติ และกรณีที่ไม่ถือว่าเป็นการเลือกปฏิบัติ แต่เป็นการเลือกปฏิบัติที่ไม่ขัดต่อกฎหมาย กล่าวคือ การกระทำที่ไม่ถือว่าเป็นการเลือกปฏิบัตินั้น ได้แก่ การปฏิบัติที่แตกต่างกันต่อบุคคลที่มีฐานะหรือข้อเท็จจริงที่เหมือนกัน ดังนั้น การปฏิบัติที่แตกต่างกันต่อบุคคลที่มีสถานะทางกฎหมายที่แตกต่างกัน จึงไม่ถือว่าเป็นการเลือกปฏิบัติเช่นกรณีของทหาร ตำรวจ ข้าราชการ เจ้าหน้าที่อื่นของรัฐ พนักงานส่วนท้องถิ่น และพนักงานหรือลูกจ้างขององค์การของรัฐ ซึ่งมาตรา 27 วรรคท้ายของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 บัญญัติให้ออกกฎหมายจำกัดสิทธิและเสรีภาพของเจ้าหน้าที่ดังกล่าวได้มากกว่าเอกชนทั่วไปในส่วนที่เกี่ยวกับการเมือง สมรรถภาพ วินัย หรือจรรยาบรรณ ส่วนกรณีการเลือกปฏิบัติที่ไม่ขัดต่อกฎหมายนั้น เป็นกรณีที่รัฐธรรมนูญหรือกฎหมายได้บัญญัติให้มีการปฏิบัติต่อบุคคลบางประเภทแตกต่างจากบุคคลทั่วไป อันอาจถือได้ว่าเป็นการเลือกปฏิบัติ แต่การเลือกปฏิบัตินั้นเป็นการเลือกปฏิบัติที่ชอบด้วยกฎหมายหรือตามที่บัญญัติรับรองไว้ในรัฐธรรมนูญหรือกฎหมายอื่น เช่น กรณีบุคคลอายุเกิน 60 ปีที่ไม่มีรายได้เพียงพอมีสิทธิได้รับความช่วยเหลือจากรัฐ ตามมาตรา 48 วรรคท้าย ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 เป็นต้น

กรณีที่สอง การเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรม โดยที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ดังบัญญัติรูปแบบการเลือกปฏิบัติต่อบุคคลโดยไม่เป็นธรรมโดยอาศัยเหตุต่างๆ ไว้หลายประการ ได้แก่ ถิ่นกำเนิด เชื้อชาติ ภาษา เพศ อายุ สภาพทางกายหรือสุขภาพ สถานะของบุคคล ฐานะทางเศรษฐกิจหรือสังคม ความเชื่อทางศาสนา การศึกษาอบรม หรือความคิดเห็นทางการเมืองอันไม่ขัดต่อบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ การเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมเป็นการกระทำที่ขัดต่อหลักความเสมอภาคที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ จึงเป็นการกระทำที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย ดังนั้น ผู้ที่ถูกเลือกปฏิบัติมีสิทธิยกบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญนี้ เพื่อใช้สิทธิทางศาลหรือยกขึ้นเป็นข้อต่อสู้คดีในศาลหรือร้องเรียนต่อไปได้

⁹² “เรื่องเดียวกัน”.

6.2 หลักแห่งความได้สัดส่วน (principle of proportionality)

เป็นหลักการขั้นพื้นฐานของความสัมพันธ์ระหว่างผู้ใช้อำนาจกับผู้ตกอยู่ภายในอำนาจนี้บังคับให้ผู้ใช้อำนาจจำกัดสิทธิและเสรีภาพของผู้ที่อยู่ภายใต้อำนาจของตนอย่างพอเหมาะพอประมาณ (Moderation) ถึงแม้ว่า รัฐธรรมนูญของรัฐเสรีประชาธิปไตยส่วนใหญ่ไม่ได้บัญญัติกำหนดหลักกฎหมายนี้ไว้เป็นลายลักษณ์อักษร แต่ถือกันว่า เป็นหลักรัฐธรรมนูญทั่วไปและมีคำบังคับเสมอไปกับบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญทุกประการ หลักกฎหมายดังกล่าวมีสาระสำคัญประกอบด้วย หลักการย่อยๆ 3 หลักการ ดังนี้⁹³

1) หลักแห่งความเหมาะสม (Principle of Suitability) กล่าวคือ บรรดามาตรการทางกฎหมายที่ฝ่ายบริหารออกมาใช้บังคับแก่ประชาชน ฝ่ายบริหารต้องใช้พิจารณาเลือกออกมาตรการที่สามารถดำเนินการให้เจตนารมณ์หรือความมุ่งหมายของกฎหมายสำเร็จลุล่วงไปได้ โดยให้ความสัมพันธ์เชิงเหตุ (Cause) และผล (Effect) ระหว่างมาตรการที่ฝ่ายบริหารออกมาใช้บังคับสิ่งที่กฎหมายฉบับที่ให้อำนาจประสงค์จะให้เกิดขึ้น

2) หลักแห่งความจำเป็น หมายความว่า ในบรรดามาตรการหลายๆ มาตรการ ซึ่งล้วนแต่สามารถทำให้เจตนารมณ์ หรือความมุ่งหมายของกฎหมายที่ให้อำนาจสำเร็จลุล่วงไปได้ แต่ทว่าแต่ละมาตรการมีผลกระทบกระเทือนต่อสิทธิและเสรีภาพของราษฎรมากขึ้นน้อยแตกต่างกัน ฝ่ายบริหารต้องตัดสินใจเลือกออกมาตรการที่มีความรุนแรงน้อยที่สุด

3) หลักแห่งความได้สัดส่วนในความหมายอย่างแคบ เป็นหลักการที่เรียกร้องให้เกิดสภาวะสมดุลระหว่างความเสียหายอันจะเกิดขึ้นแก่เอกชน และหรือแก่สังคมโดยรวมกับประโยชน์อันมหาชนจะพึงได้รับจากการดำเนินการให้เป็นไปตามมาตรการใดมาตรการหนึ่งที่ฝ่ายบริหารออกมาใช้บังคับ

⁹³ ศรชัย โปธิสุวรรณ. ปัญหาการจัดการทำปฏิทินหมายจับ: ศึกษาเฉพาะกรณี การกระทบสิทธิและเสรีภาพส่วนบุคคลตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550. หน้า 20-21.

7. หลักการการจำกัดสิทธิและเสรีภาพ

หลักการการจำกัดสิทธิและเสรีภาพที่รับรองไว้ในรัฐธรรมนูญหรือกฎหมายสูงสุด จึงกระทำได้ที่จำเป็น ตามหลักความได้สัดส่วน ซึ่งจะต้องประกอบด้วย หลักความเหมาะสม หลักความจำเป็น และหลักความได้สัดส่วนอย่างแคบ⁹⁴ ดังนี้

1) หลักความเหมาะสมของมาตรการหรือวิธีการอันใดอันหนึ่งนั้น ตามความหมายแต่เดิม ที่ปรากฏในทางตำราและคำพิพากษานั้น อธิบายไว้ว่า มาตรการที่เหมาะสม คือ มาตรการที่อาจทำให้ บรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ได้ มาตรการอันใดอันหนึ่งจะเป็นมาตรการที่ไม่เหมาะสมหากมาตรการนั้น ไม่อาจบรรลุวัตถุประสงค์ที่มุ่งหมายได้ หรือการบรรลุวัตถุประสงค์ดังกล่าวนั้นเป็นไปด้วยความยากลำบาก ส่วนการอธิบายตามแนวใหม่ซึ่งได้อธิบายถึงวัตถุประสงค์ วิธีการ และความสัมพันธ์ ซึ่ง Pieroth และ Schlink ได้อธิบายว่า ความเหมาะสม หมายความว่าถึง สภาพการณ์ซึ่งรัฐได้กระทำการแทรกแซง และภายในสภาพการณ์นั้น รัฐจะต้องคำนึงถึงการทำให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่ได้กำหนดไว้⁹⁵ โดยมาตรการนั้นวางอยู่บนสมมติฐานที่ได้รับการยอมรับ หรือเป็นมาตรการที่ได้แสดงให้เห็นอย่างชัดแจ้งว่า มีความเป็นไปได้ที่จะบรรลุวัตถุประสงค์ดังกล่าว ในกรณีนี้ จึงถือได้ว่ามาตรการนั้นเป็นมาตรการที่มีความเหมาะสม

2) หลักความจำเป็น ในปัจจุบันนี้ ได้รับการอธิบายในเชิงบอกเล่าว่าเฉพาะมาตรการ หรือวิธีการที่เหมาะสมที่ก่อให้เกิดผลกระทบน้อยที่สุดเท่านั้นที่เป็นมาตรการที่จำเป็น ส่วนการอธิบาย ในเชิงปฏิเสธนั้นอาจอธิบายว่า ความจำเป็นของมาตรการใดมาตรการหนึ่งนั้นไม่มีอยู่ หากการบรรลุ เป้าหมายเดียวกันนั้น หรือผลสำเร็จที่ดีกว่าสามารถจะกระทำโดยวิธีการ หรือมาตรการอื่น ที่แทรกแซงหรือก่อให้เกิดผลกระทบที่น้อยกว่า

โดย ศาสตราจารย์ ดร.วรพจน์ วิศรุตพิชญ์ ได้กล่าวถึงหลักแห่งความจำเป็นไว้ ดังนี้⁹⁶

“หลักแห่งความจำเป็น” หมายความว่า ในบรรดามาตรการหลายๆ มาตรการ ล้วนแต่สามารถทำให้เจตนารมณ์ หรือความมุ่งหมายของกฎหมายฉบับที่ให้อำนาจสำเร็จลุล่วงไปได้ แต่ทว่าแต่ละมาตรการมีผลกระทบกระเทือนต่อสิทธิหรือเสรีภาพของราษฎรมากขึ้นน้อยแตกต่างกัน ฝ่ายบริหารต้องตัดสินใจเลือกมาตรการที่มีความรุนแรงน้อยที่สุด

⁹⁴ นรินทร์ จุ่มศรี. มาตรการทางกฎหมายในการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลจากการใช้บริการเครือข่ายสังคมออนไลน์ (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ) มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต, กรุงเทพมหานคร. 2555. หน้า 12.

⁹⁵ “เรื่องเดียวกัน”. หน้า 18.

⁹⁶ วรพจน์ วิศรุตพิชญ์. สิทธิและเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540. หน้า 40.

3) หลักความได้สัดส่วนในความหมายอย่างแคบโดยทั่วไป ต่างยอมรับกันว่า หลักความได้สัดส่วนในความหมายอย่างแคบนั้น เป็นเรื่องของความสัมพันธ์ระหว่างวัตถุประสงค์และวิธีการ หลักความได้สัดส่วนในความหมายอย่างแคบมีหลักการว่า มาตรการอันใดอันหนึ่งจะต้องไม่อยู่เหนือขอบเขตของความสัมพันธ์ระหว่างวิธีการดังกล่าวกับวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ หรือหากจะกล่าวในเชิงบอกเล่า อาจกล่าวได้ว่า มาตรการอันใดอันหนึ่งจะต้องอยู่ภายในขอบเขตของความสัมพันธ์ที่เหมาะสมระหว่างวิธีการกับวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้

ขอบเขตที่เกี่ยวกับสิทธิขั้นพื้นฐานและหลักความได้สัดส่วนในความหมายอย่างแคบนั้น อาจกล่าวได้ว่า อยู่ที่มีการได้รับผลกระทบอันเกิดจากการแทรกแซงในเสรีภาพของปัจเจกชน บุคคลจะต้องไม่อยู่นอกเหนือขอบเขตความสัมพันธ์ของประโยชน์อันเป็นเป้าหมายของสาธารณะที่กำหนดไว้ ประโยชน์ที่ได้จากการดำเนินการตามมาตรการนั้นจะต้องมีน้ำหนักมากกว่าผลเสียที่เกิดจากมาตรการดังกล่าว

ศาลรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ได้เคยวินิจฉัยไว้ว่า มาตรการอันใดอันหนึ่งจะต้องไม่ก่อให้เกิดภาระแก่ผู้ได้รับผลกระทบจนเกินกว่าขอบเขต และผลกระทบที่เกิดขึ้นนั้นจะต้องเป็นไปอย่างมีเหตุผล ดังนั้น หลักความได้สัดส่วนจึงเป็นการยืนยันถึงความสมควร (Angemessenheit) หรือความสมเหตุสมผล (Zumutbarkeit) อันมีความใกล้เคียงอย่างยิ่งกับความหมายของหลักความได้สัดส่วนในความหมายอย่างแคบ

การพิจารณาโดยรวมระหว่างผลกระทบของการแทรกแซงกับความสำคัญ หรือเหตุผลของความเร่งด่วนในการแทรกแซงดังกล่าวนั้นแล้ว ยังต้องคำนึงถึงขอบเขตของความสมเหตุสมผลของการแทรกแซงดังกล่าวด้วย

ศาสตราจารย์ ดร. วรพจน์ วิศรุตพิชญ์ ได้กล่าวถึงหลักความได้สัดส่วนในความหมายอย่างแคบไว้ ดังนี้

“หลักความได้สัดส่วนในความหมายอย่างแคบ” เป็นหลักเรียกร้องให้เกิดภาวะสมดุลระหว่างความเสียหาย อันจะเกิดขึ้นกับเอกชนและหรือแก่สังคมโดยรวม กับประโยชน์อันมหาชนจะพึงได้รับจากการดำเนินการให้เป็นไปตามมาตรการใดมาตรการหนึ่งที่ฝ่ายบริหารออกมาใช้บังคับ⁹⁷

⁹⁷ วรพจน์ วิศรุตพิชญ์. สิทธิและเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540.

8. หลักการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นผู้บริสุทธิ์

เป็นหลักกฎหมายซึ่งถือว่า ทุกคนที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดอาญา จะต้องได้รับการสันนิษฐานไว้ก่อนว่า บริสุทธิ์จนกว่าจะพิสูจน์ได้ว่าผิดจริง (Innocent until Proven Guilty) ตามหลักนี้ผู้กล่าวหาภาระต้องพิสูจน์ (Burden of Proof) ข้อกล่าวหาด้วยการเสนอพยานหลักฐานที่ทำให้ผู้วินิจฉัยข้อเท็จจริง (Trier of Fact) เชื่อมั่นว่า ผู้ถูกกล่าวหากระทำความผิดจริง ถ้าไม่สามารถพิสูจน์เช่นนั้นจนสิ้นข้อสงสัยตามสมควร (Beyond a Reasonable Doubt) ก็จะต้องยกประโยชน์แห่งความสงสัย (Benefit of The Doubt) ให้แก่ผู้ถูกกล่าวหา โดยตัดสินว่า ผู้ถูกกล่าวหาไม่มีผิดและปล่อยตัวผู้ถูกกล่าวหาไป หลักนี้มีหลักตรงกันข้าม คือ การสันนิษฐานว่าผิด (Presumption of Guilt)⁹⁸

8.1 ความเป็นมาของหลักการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นผู้บริสุทธิ์

การคุ้มครองสิทธิของผู้ถูกกล่าวหา (Right to Accused) ในอดีต ผู้ถูกกล่าวหาเป็นเพียงผู้ถูกกระทำในคดีไม่ได้มีสิทธิในการต่อสู้คดี กล่าวคือ ผู้ปกครองรัฐมีอำนาจกำหนดวิธีการชำระคดีตามวิธีการของตน ส่งผลให้ผู้ถูกกล่าวหาไม่สามารถนำพยานหลักฐานที่แสดงถึงความบริสุทธิ์ของตนเข้าสู้คดี หรืออาจกล่าวได้ว่า บุคคลนั้นได้รับการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นผู้ที่มีความผิด (Presumption of Guilty) แต่ปัจจุบันสิทธิของผู้ถูกกล่าวหาได้รับการรับรองหลักการสิทธิมนุษยชนมากยิ่งขึ้น ส่งผลให้บุคคลดังกล่าวสามารถนำพยานหลักฐานเข้าสู้คดี เพื่อพิสูจน์ความบริสุทธิ์ของตนได้ และผู้ถูกกล่าวหาเป็นผู้ที่มีสิทธิและความสามารถในการต่อสู้คดีได้อย่างเต็มที่⁹⁹

โดยหลักการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นผู้บริสุทธิ์ได้มีบทบาทในการคุ้มครองสิทธิของผู้ถูกกล่าวหา ซึ่งมีการพัฒนาหลักการดังกล่าว ดังนี้¹⁰⁰

1) ระบบกฎหมาย Civil Law เป็นระบบที่ได้รับอิทธิพลมาจากภาคพื้นยุโรป ใช้วิธีการพิจารณาคดีแบบไต่สวน (Inquisitorial System) ซึ่งกำหนดให้ศาลมีบทบาทสำคัญในการพิจารณาคดี โดยสามารถสืบพยานเพิ่มเติมหรือดสอบพยานได้ เพื่อแสวงหาข้อเท็จจริงในคดีให้ใกล้เคียงกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจริงมากที่สุด

⁹⁸ วิกีพีเดีย สารานุกรมเสรี. การสันนิษฐานว่าบริสุทธิ์. 6 มิถุนายน 2566 สืบค้นจาก <https://th.wikipedia.org/wiki/การสันนิษฐานว่าบริสุทธิ์>.

⁹⁹ คณิต ฌ นคร. กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา. (พิมพ์ครั้งที่ 8). กรุงเทพมหานคร: วิญญูชน. 2561. หน้า 134.

¹⁰⁰ ทินมณี เจียวเลียน. ปัญหาความไม่สอดคล้องของมาตรฐานการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนของกฎหมายไทย ต่อกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง : ศึกษากรณีหลักการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นผู้บริสุทธิ์ (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต) มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, กรุงเทพมหานคร. 2563. หน้า 10-14.

การพิจารณาคดีในระบบนี้ จึงมีลักษณะเป็นการดำเนินการระหว่างศาลกับจำเลยเป็นหลัก โดยโจทก์จะไม่ค่อยมีบทบาทในการดำเนินคดีมากนัก โดยแนวคิดเรื่องหลักการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นผู้บริสุทธิ์ในระบบกฎหมายนี้มีมาตั้งแต่ในยุคโรมัน แต่ยังคงมีความเห็นโต้แย้งว่า หลักการดังกล่าวอาจมาจากกฎหมายในยุคก่อนหน้านั้น หรือยุคบาบิโลน ซึ่งสามารถพบหลักการสันนิษฐานดังกล่าวได้ใน Corpus Juris Civilis ประมาณ 530 ปีคริสต์ศักราช อันเป็นการรวบรวมกฎหมายโรมันสมัยก่อน และกำหนดให้ฝ่ายโจทก์ต้องพิสูจน์พยานหลักฐานและข้อกล่าวหาให้ชัดเจน

โดยระบบกฎหมาย Civil Law นั้น แต่เดิมผู้ถูกกล่าวหาจะถูกตั้งข้อสันนิษฐานว่าเป็นผู้กระทำความผิดมาแต่เริ่มแรก ส่งผลให้มีการปฏิบัติต่อผู้ถูกกล่าวหาในลักษณะที่เป็นผู้ถูกกระทำมากกว่าการปฏิบัติต่อมนุษย์ด้วยกันเอง จึงนำมาซึ่งการทรมานเพื่อให้ได้มาซึ่งคำรับสารภาพตามข้อกล่าวหาและเกิดความไม่เป็นธรรมต่อผู้ถูกกล่าวหา ทั้งนี้ เมื่อพิจารณาประเทศที่มีแนวความคิดตามระบบกฎหมายนี้ จะพบว่า มีการรับรองสิทธิของผู้ถูกกล่าวหาตามหลักการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นผู้บริสุทธิ์ที่เปลี่ยนแปลงไป หลังจากที่เข้าร่วมเป็นภาคีของกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง ตัวอย่างเช่น สาธารณรัฐฝรั่งเศส ในยุคกลางถึงการปฏิวัติฝรั่งเศส ค.ศ. 1789 หลักการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นผู้บริสุทธิ์ยังไม่ได้รับความสนใจ จนกระทั่งเมื่อมีปฏิญญาว่าด้วยสิทธิมนุษยชนของฝรั่งเศส ค.ศ. 1789 (Declaration of Human Rights in France in 1789) หลักการสันนิษฐานดังกล่าวจึงได้รับความสนใจมากขึ้น เนื่องจากมีการบัญญัติให้ผู้ถูกกล่าวหาได้รับการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นผู้บริสุทธิ์ แต่ตามปฏิญญาดังกล่าวยังคงคุ้มครองผู้ถูกกล่าวหาในขอบเขตที่จำกัดเพียงกรณีที่มีการกระทำโดยมิชอบด้วยกฎหมายเท่านั้น

เมื่อสาธารณรัฐฝรั่งเศสได้เข้าร่วมเป็นภาคีในกติกาฯ จึงได้นำหลักการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นผู้บริสุทธิ์ที่กำหนดไว้ในปฏิญญาว่าด้วยสิทธิมนุษยชนของฝรั่งเศส ค.ศ. 1789 มาปรับใช้เพื่อให้สอดคล้องกับการเข้าร่วมเป็นภาคีของกติกาฯ ทั้งนี้ จึงส่งผลให้มีการวางข้อสันนิษฐานให้ผู้ถูกกล่าวหาเป็นผู้บริสุทธิ์ในการดำเนินคดีอาญามาตั้งแต่แรก และมีการคุ้มครองบุคคลนั้นเสมือนการปฏิบัติต่อมนุษย์ด้วยกัน ก่อนที่ศาลจะตัดสินว่า บุคคลนั้นกระทำความผิดจริงให้เกิดความชัดเจนและเป็นรูปธรรมมากยิ่งขึ้น

2) ระบบกฎหมาย Common Law มีรากฐานมาจากประเทศอังกฤษ ซึ่งมีการยอมรับหลักการและให้ความหมายหลักการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นผู้บริสุทธิ์ เช่นเดียวกับประเทศที่มีกฎหมายลายลักษณ์อักษร และให้ถือว่า การปฏิบัติตามหลักการสันนิษฐานดังกล่าว เป็นหนึ่งในสิทธิเสรีภาพและหลักนิติธรรม การดำเนินคดีอาญาในระบบนี้ใช้วิธีการพิจารณาคดีความแบบกล่าวหา (Adversary System)

โดยถือว่า ผู้ถูกกล่าวหาเป็นผู้บริสุทธิ์จนกว่าฝ่ายโจทก์จะพิสูจน์ได้จนปราศจากข้อสงสัยว่า ผู้ถูกกล่าวหาได้กระทำความผิดจริงเป็นสำคัญ¹⁰¹

อีกทั้ง ในระบบกฎหมายนี้ ยังมุ่งหมายให้เกิดการสร้างสมดุลระหว่างบทบาทของบุคคลแต่ละฝ่ายในกระบวนการพิจารณาคดี ทั้งในส่วนของศาล คณะลูกขุน พยาน หรือแม้กระทั่งคู่ความทั้งสองฝ่าย นอกจากนี้ ยังให้ความสำคัญกับเจ้าหน้าที่ผู้มีอำนาจในชั้นก่อนการพิจารณาคดี โดยศาล ในการตรวจสอบข้อเท็จจริงในคดีโดยไม่มีขอบเขตของอำนาจการตรวจสอบที่กำหนดไว้ อย่างชัดเจน ส่งผลให้ในขั้นตอนก่อนการพิจารณาคดีโดยศาล อาจจะขาดประสิทธิภาพและเป็นปัญหาในการละเมิดสิทธิมนุษยชนได้โดยง่าย

เมื่อพิจารณาประเทศที่มีแนวความคิดตามระบบกฎหมายนี้ จะพบว่า มีการรับรองสิทธิของผู้ถูกกล่าวหาตามหลักการสันนิษฐานไว้ก่อนว่า เป็นผู้บริสุทธิ์ที่เปลี่ยนแปลงไปหลังจากที่เข้าร่วมเป็นภาคีของกติกาฯ ตัวอย่างเช่น ประเทศอังกฤษ ซึ่งเป็นประเทศที่มีอิทธิพลต่อแนวคิดในระบบกฎหมายนี้ เมื่อพิจารณาการรับรองหลักการสันนิษฐานดังกล่าวในกฎหมายของประเทศอังกฤษ จะพบว่า แม้จะไม่มีรัฐธรรมนูญบัญญัติหลักการสันนิษฐานไว้ก่อนว่า เป็นผู้บริสุทธิ์ไว้เหมือนในประเทศที่ใช้ระบบกฎหมาย Civil Law แต่มีการรับรองหลักการสันนิษฐานดังกล่าวไว้ใน Human Rights Act 1998 และหลังจากที่ได้เข้าร่วมเป็นภาคีของกติกาฯ นั้น กฎหมายของประเทศอังกฤษ ยังคงมีการกำหนดภาระการพิสูจน์ให้ตกอยู่ที่ผู้ถูกกล่าวหา แต่ในทางกลับกัน ประเทศอังกฤษกลับให้ความสนใจสิทธิอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องับหลักการสันนิษฐานไว้ก่อนว่า เป็นผู้บริสุทธิ์ในการคุ้มครองผู้ถูกกล่าวหาในการดำเนินคดีอาญา โดยสามารถพิจารณาได้จากการประกาศข้อสงวนและข้อคัดค้านในกติกาฯ ของประเทศอังกฤษ ที่ได้แถลงไว้ เป็นตัวอย่างหนึ่งที่แสดงให้เห็นพัฒนาการของการรับรองหลักการสันนิษฐานดังกล่าวในระบบกฎหมาย Common Law¹⁰²

นอกจากนั้น ตัวอย่างของประเทศที่ใช้ระบบกฎหมาย Common Law อีกประเทศหนึ่ง คือ สหรัฐอเมริกาที่มีการรับรองสิทธิของผู้ถูกกล่าวหา ก่อนการเข้าเป็นรัฐภาคีในกติกาฯ โดยปรากฏในรัฐธรรมนูญแห่งสหรัฐอเมริกา แก้ไขเพิ่มเติมครั้งที่ 5 เกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ในเรื่องการไม่ถูกดำเนินคดีซ้ำในความอย่างเดียวกัน และสิทธิที่จะไม่ต้องให้การเป็นพยานต่อตนเอง นอกจากนี้ ยังปรากฏหลัก The Miranda Warning กำหนดให้เจ้าหน้าที่ตำรวจต้องแจ้งค่าเตือนก่อนการจับกุมผู้ถูกกล่าวหาและสิทธิที่จะมีทนายความระหว่างการสอบสวนจากการแก้ไขรัฐธรรมนูญในครั้งนี้ด้วย และการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญครั้งที่ 14 เป็นการแก้ไขในสิทธิพลเมืองของสหรัฐอเมริกา ซึ่งรับรองสิทธิเสรีภาพความเสมอภาคของบุคคล หลังจากที่ได้เข้าร่วม

¹⁰¹ “เรื่องเดียวกัน”. หน้า 10-14.

¹⁰² “เรื่องเดียวกัน”.

เป็นรัฐภาคีในกติกาฯ เป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้มีการรับรองหลักการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นผู้บริสุทธิ์ ในกฎหมายของสหรัฐอเมริกาในทางอ้อม กล่าวคือ มีการป้องกันสิทธิของผู้ถูกกล่าวหาตั้งแต่กระบวนการก่อนการพิจารณาคดีของศาล ในสิทธิที่จะมีทนายความตั้งแต่ขั้นตอนการถูกสอบสวน และการคัดค้านการควบคุมกักขังอย่างมีเหตุผลต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง อีกทั้ง ในกระบวนการพิจารณาคดีของศาลที่จะต้องเป็นไปอย่างรวดเร็วและเป็นธรรม แม้จะไม่ได้มีการกล่าวถึงหลักการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นผู้บริสุทธิ์โดยตรง แต่ก็ยังคงมีหลักการดังกล่าวเป็นพื้นฐานในการรับรองสิทธิของผู้ถูกกล่าวหา¹⁰³

8.2 หลักเกณฑ์บนพื้นฐานของหลักการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นผู้บริสุทธิ์

เมื่อพิจารณาหลักการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นผู้บริสุทธิ์อย่างละเอียดแล้ว จะพบว่า ในหลักการดังกล่าวสามารถแยกหลักเกณฑ์ย่อยๆ ที่สอดแทรกไว้ ทั้งหลักการสันนิษฐานความบริสุทธิ์ การพิจารณาคดีอย่างเป็นธรรมและเปิดเผย การพิสูจน์ปราศจากความสงสัยตามสมควรและหลักการยกประโยชน์ให้ผู้ถูกกล่าวหา อันมีรายละเอียดของหลักเกณฑ์ต่างๆ ดังต่อไปนี้¹⁰⁴

8.2.1 หลักการสันนิษฐานความบริสุทธิ์ (Presumption of Innocence)

ในคดีอาญาจะต้องสันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหา หรือผู้ที่ถูกกล่าวหาเป็นผู้บริสุทธิ์ จนกว่าจะได้รับการพิสูจน์ตามกฎหมาย ซึ่งเป็นหลักการพื้นฐานเบื้องต้น ก่อนที่จะเริ่มกระบวนการทางอาญา โดยหลักการสันนิษฐานนี้ เป็นหลักการที่มีขึ้นเพื่อเป็นข้อผูกมัดให้ผู้ที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรมทางอาญามีหน้าที่ปฏิบัติต่อผู้ถูกกล่าวหาโดยปราศจากอคติ หรือมีแนวคิดและมุมมองต่อบุคคลดังกล่าวเป็นผู้บริสุทธิ์ โดยไม่คำนึงถึงข้อเท็จจริงเกี่ยวกับผู้ถูกกล่าวหาว่าเป็นอย่างไรร หากศาลยังไม่ได้มีการตัดสินหรือพิพากษาบุคคลดังกล่าวว่า เป็นผู้กระทำความผิดจริง

8.2.2 การพิจารณาอย่างเป็นธรรมและเปิดเผย

หลังจากที่ผู้ถูกกล่าวหาได้รับการสันนิษฐานความบริสุทธิ์ในการดำเนินคดีอาญาแล้วนั้น เมื่อเข้าสู่กระบวนการพิจารณาคดี ผู้ถูกกล่าวหาต้องได้รับการพิจารณาโดยเป็นธรรมและเปิดเผย (Fair and Public Hearing) ภายในระยะเวลาที่สมควร (with a Reasonable Time) โดยหน่วยงานหรือองค์กรที่ได้รับมอบหมาย จะต้องมีความเป็นอิสระและเป็นกลาง (by an Independent and Impartial Tribunal Established by Law) เนื่องจากการดำเนินคดีหรือการพิจารณาคดีโดยศาลย่อมมีการกระทบต่อสิทธิของผู้ถูกกล่าวหา เมื่อพิจารณาหลักการนี้ ตามกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง จะพบว่า มีสิทธิที่เกี่ยวข้องเนื่องจากการพิจารณาคดีอย่างเป็นธรรม เช่น สิทธิที่จะได้รับแจ้งสภาพและข้อหาแห่งความผิดที่ถูกกล่าวหาโดยพลัน และมีความละเอียดในภาษาซึ่งบุคคลนั้นเข้าใจได้ สิทธิที่จะมีเวลาและได้รับความสะดวกเพียงพอแก่การเตรียมการ เพื่อสู้คดี

¹⁰³ “เรื่องเดียวกัน”.

¹⁰⁴ “เรื่องเดียวกัน”. หน้า 33-36.

และติดต่อกับนายความได้ตามความประสงค์ของตน รวมถึงสิทธิที่จะได้รับการพิจารณาโดยปราศจากความชักช้าอย่างไม่เป็นธรรม

สำหรับการพิจารณาภายในระยะเวลาอันสมควร หมายความว่า ต้องไม่เป็นที่ชักช้าอันจะการกระทบสิทธิเสรีภาพของผู้ถูกกล่าวหา หากการพิจารณาคดีของผู้ถูกกล่าวหาเกิดความล่าช้าพยานหลักฐานที่เคยปรากฏอาจจะหายไปตามกาลเวลา เช่นนี้ผู้ถูกกล่าวหาอาจไม่ได้รับความเป็นธรรม และทำให้การสันนิษฐานว่าบุคคลดังกล่าว เป็นผู้บริสุทธิ์ย่อมไม่เกิดผลตามหลักการ

8.2.3 การพิสูจน์โดยปราศจากความสงสัยตามสมควร

ในส่วนของหลักการพิสูจน์โดยปราศจากความสงสัยตามสมควร เป็นการพิจารณาในส่วนหน้าที่ของเจ้าหน้าที่หรือหน่วยงานของรัฐในกระบวนการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐมีภาระในการพิสูจน์ความผิดของผู้ต้องหาหรือผู้ที่ถูกกล่าวหาในคดีอาญาและต้องพิสูจน์ว่า บุคคลดังกล่าว เป็นผู้กระทำความผิดโดยปราศจากความสงสัยตามสมควร (Beyond Reasonable Doubt) รวมถึงองค์ประกอบภายนอก (The External Physical Act) และองค์ประกอบภายใน (The Internal Mental Element) หมายถึง การเชื่อโดยสุจริตใจว่า จำเลยเป็นผู้กระทำความผิดจริงโดยไม่มีข้อสงสัย¹⁰⁵

โดยหลักการพิสูจน์จนปราศจากความสงสัยตามสมควร (Proof Beyond Reasonable Doubt) นี้ กฎหมายจะกำหนดมาตรฐานการพิสูจน์ (Standard of Proof) ในคดีอาญา สูงกว่าคดีแพ่ง เนื่องจากในคดีแพ่งโจทก์เพียงพิสูจน์ข้อเท็จจริงที่กล่าวอ้างในระดับเท่าที่จะเป็นไปได้มากกว่า จากวัตถุประสงค์ในการดำเนินคดีที่แตกต่างกัน ในส่วนของคดีแพ่งมีวัตถุประสงค์ เพื่อหาข้อยุติที่เป็นธรรมแก่คู่ความทั้งสองฝ่าย และถือหลักที่ว่า ฝ่ายใดนำสืบข้อเท็จจริงน่าเชื่อถือกว่าอีกฝ่ายหนึ่ง ศาลต้องฟังข้อเท็จจริงไปในทางนั้น ตรงกันข้ามกับวัตถุประสงค์ของคดีอาญาที่เป็นไป เพื่อพิสูจน์ความชอบธรรมในการใช้อำนาจของรัฐในการตัดสินว่า ผู้ถูกกล่าวหาเป็นผู้กระทำความผิดและความชอบธรรมในการลงโทษตามความผิดดังกล่าว ดังนั้น หลักการพิสูจน์จนปราศจากความสงสัยจึงเป็นหลักการที่ลดความเสี่ยงในความผิดพลาดที่อาจเกิดขึ้นเรื่องการรับฟังพยานหลักฐานนั่นเอง

ในหลักการนี้ ภาระการพิสูจน์ความผิดของผู้ต้องหาหรือผู้ถูกกล่าวหาจนปราศจากความสงสัยจะตกอยู่แก่ฝ่ายโจทก์ตลอดเวลาดำเนินคดี โดยไม่มีการผลักภาระการพิสูจน์ไปยังจำเลย เพื่อพิสูจน์ถึงความบริสุทธิ์ของตนเอง หรือต้องพิสูจน์หักล้างข้อกล่าวหาของฝ่ายโจทก์ตามฟ้องก่อน แต่จะไม่รวมถึงการที่ฝ่ายผู้ที่ถูกกล่าวหา หรือผู้ต้องหาต้องพยานหลักฐานมายืนยันข้อต่อสู้ของตนตามที่ตนให้การต่อสู้คดีไว้ หากฝ่ายโจทก์ไม่มีพยานหลักฐานเพียงพอ เพื่อพิสูจน์ความผิดของบุคคลดังกล่าวตามข้อหาแล้วนั้น ผู้ต้องหาหรือผู้ถูกกล่าวหาจะหลุดพ้นจากข้อกล่าวหาขึ้นไป

¹⁰⁵ “เรื่องเดียวกัน”.

8.2.4 หลักการยกประโยชน์ให้แก่ผู้ถูกกล่าวหา

หลักการยกประโยชน์ให้แก่ผู้ถูกกล่าวหา เป็นหลักการที่ต่อเนื่องมาจากการพิสูจน์จนปราศจากความสงสัยตามสมควร เมื่อรัฐพิสูจน์แล้วว่า ผู้ถูกกล่าวหาได้กระทำความผิดตามคำฟ้องหรือไม่ หากยังคงเกิดข้อสงสัยในการพิสูจน์ จะต้องยกประโยชน์แห่งความสงสัย (in Dubio pro reo) ดังกล่าว ให้แก่ผู้ต้องหาหรือผู้ถูกกล่าวหา ซึ่งถือเป็นหลักนิติรัฐ (das Rechtsstaat) หลักการหนึ่งที่คุ้มครองสิทธิเสรีภาพ และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ โดยรัฐจะต้องไม่ทำการละเมิดหลักการดังกล่าว ซึ่งรัฐจะมีการจำกัดสิทธิเสรีภาพที่กระทบกระเทือนถึงสาระสำคัญของสิทธิเสรีภาพไม่ได้ นอกจากนี้ หลักยกประโยชน์แห่งความสงสัย ยังเป็นหลักการหนึ่งที่ประกันสิทธิของผู้ต้องหา โดยกล่าวว่า หากไม่มีหลักฐานที่ยืนยันชัดเจนว่าเขาเป็นผู้กระทำความผิดจะต้องยกประโยชน์ให้แก่บุคคลนั้น โดยหลักการดังกล่าวมีการรับรองไว้ทั้งในระบบกฎหมาย Common Law และ Civil Law¹⁰⁶

ทั้งนี้ หลักการยกประโยชน์ให้แก่ผู้ถูกกล่าวหา จะต้องเป็นความสงสัยในข้อเท็จจริงเท่านั้น และต้องเป็นความสงสัยที่มีเหตุผลอันควรให้เกิดความสงสัย โดยไม่สามารถนำมาใช้กับความสงสัยในข้อกฎหมายได้ ซึ่งหลักการนี้จะนำไปใช้กับความสงสัยเรื่อง “เงื่อนไขให้อำนาจดำเนินคดี (Prerequisite for Prosecution)” หรือ “เงื่อนไขระงับคดี (Bars to Prosecution)” แบ่งเป็นความเห็น 2 ฝ่าย ได้แก่¹⁰⁷

ความเห็นนักกฎหมายฝ่ายแรก เห็นว่า หลักยกประโยชน์แห่งความสงสัยไม่ได้ให้เหตุผลว่า เป็นเรื่องของความรับผิดชอบในทางอาญา แต่เงื่อนไขให้อำนาจในการดำเนินคดี หรือเงื่อนไขระงับคดีเป็นเรื่องในทางวิธีพิจารณา

ในส่วนความเห็นนักกฎหมายของฝ่ายที่สอง เห็นว่า หลักยกประโยชน์แห่งความสงสัย ได้ถือหลักนิติรัฐในเรื่องที่บุคคลจะยังรับโทษไม่ได้ถ้ายังสงสัยอำนาจการดำเนินคดีหรืออำนาจการลงโทษของรัฐอยู่

นอกจากนั้น หลักการยกประโยชน์แห่งความสงสัย ยังแสดงให้เห็นถึงความคิดพื้นฐานของการคุ้มครองสิทธิตามกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เพื่อให้บุคคลที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดมีโอกาสในการพิสูจน์ความบริสุทธิ์ของตนเองมากยิ่งขึ้น เมื่อไม่มีพยานหลักฐานที่น่าเชื่อถือและเป็นเหตุเป็นผลตามสมควร

¹⁰⁶ “เรื่องเดียวกัน”.

¹⁰⁷ “เรื่องเดียวกัน”.

9. หลักการเกี่ยวกับอำนาจของพนักงานสอบสวนในขั้นตอนการสอบสวน

พนักงานสอบสวน คือ เจ้าหน้าที่ตำรวจ ทำหน้าที่จับกุมผู้ต้องหาค้นหาหลักฐาน สอบสวน และสรุปสำนวนว่าจะสั่งฟ้องผู้ต้องหาหรือไม่ แล้วจึงส่งเรื่องไปยังอัยการ เนื่องจากการสอบสวนถือว่าเป็นขั้นตอนเบื้องต้นที่สำคัญของพนักงานสอบสวน เพราะหากการสอบสวนกระทำไปโดยถูกต้องและเป็นธรรมตามขั้นตอนของกฎหมายแล้ว ย่อมเป็นประโยชน์ต่อองค์กรในกระบวนการยุติธรรมทั้งระบบด้วย กล่าวได้ว่า อำนาจของพนักงานสอบสวนในขั้นตอนการสอบสวนมี 2 ประการ คือ การสอบสวนและรวบรวมพยานหลักฐาน และการใช้มาตรการบังคับนั่นเอง¹⁰⁸

9.1 อำนาจหน้าที่ของพนักงานสอบสวนในการรวบรวมพยานหลักฐาน

ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาให้อำนาจพนักงานสอบสวนในการรวบรวมพยานหลักฐานไว้ค่อนข้างกว้างขวาง คือ สามารถรวบรวมพยานหลักฐานได้ทุกชนิดเท่าที่จะทำได้ แต่ต้องเป็นพยานหลักฐานที่มีได้เกิดจากการจงใจ มีคำมั่นสัญญา ชูเชิญ หลอกลวงหรือโดยมิชอบประการอื่นซึ่งพยานหลักฐานที่จะพิสูจน์ความจริงในคดีอาญาแยกออกได้เป็น ดังนี้¹⁰⁹

1) พยานหลักฐานโดยตรง คือ พฤติการณ์ทั้งหลายที่โดยตัวมันเองแสดงให้เห็นได้ว่าผู้ถูกกล่าวหาผิดหรือไม่ผิด เช่น ประจักษ์พยาน

2) พยานหลักฐานแวดล้อม คือ พฤติการณ์ทั้งหลายที่ทำให้ข้อเท็จจริงโดยตรงที่สำคัญฟังเป็นยุติได้ เช่น รอยเลือด

3) ข้อเท็จจริงที่เป็นเครื่องช่วยอื่น คือ พฤติการณ์ที่ทำให้เห็นแจ้งถึงน้ำหนักของพยานหลักฐานชนิดต่างๆ เช่น ความน่าเชื่อถือ หรือความสามารถในการจดจำของพยานบุคคลหรือพยานผู้เชี่ยวชาญพิเศษ¹¹⁰

ดังนั้น จะกล่าวได้ว่า การค้นหาความจริงที่เป็นการรวบรวมพยานหลักฐานของพนักงานสอบสวนที่เกินกรอบอำนาจของกฎหมายนั้น อาจส่งผลกระทบต่อสิทธิของผู้ต้องหาที่กฎหมายให้ความคุ้มครองได้

¹⁰⁸ สถานีตำรวจภูธรสนม. การติดต่อเจ้าหน้าที่กระบวนการยุติธรรม. 6 มิถุนายน 2566 สืบค้นจาก <https://sanom.surin.police.go.th/pc.6.htm>.

¹⁰⁹ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 226.

¹¹⁰ คณิต ณ นคร. ฐานะของผู้ถูกกล่าวหาในคดีอาญา. วารสารบทบัญญัติ, 42(2), หน้า 152.

9.2 อำนาจหน้าที่ของพนักงานสอบสวนในการใช้มาตรการบังคับ

โดยเพื่อประโยชน์ในการสอบสวนและรวบรวมพยานหลักฐาน ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาให้อำนาจเฉพาะของพนักงานสอบสวนไว้ดังนี้

1) อำนาจในการตรวจตัวผู้เสียหายเมื่อผู้นั้นยินยอมและตรวจตัวผู้ต้องหาหรือตรวจสิ่งของหรือที่ทางที่อาจใช้เป็นพยานหลักฐานได้ รวมทั้งภาพถ่ายแผนที่หรือภาพวาดจำลองหรือพิมพ์ลายนิ้วมือ ลายมือหรือลายเท้ากับให้ทำบันทึกรายละเอียด น่าจะกระทำให้เกิดคดีกระง่างขึ้น¹¹¹

การตรวจตัวผู้เสียหายจะต้องได้รับความยินยอมจากผู้เสียหายก่อนจึงจะตรวจได้ แต่การตรวจตัวผู้ต้องหาพนักงานสอบสวนมีอำนาจตรวจตัวผู้ต้องหาได้ โดยไม่ต้องได้รับความยินยอมจากผู้ต้องหา แต่ในกรณีนี้ ก็มีได้หมายความว่า พนักงานสอบสวนจะมีอำนาจตรวจตัวผู้ต้องหาได้ โดยไม่มีขอบเขตจำกัด พนักงานสอบสวนจะทำการตรวจตัวผู้ต้องหาได้ ก็เฉพาะแต่การตรวจที่สามารถใช้เป็นพยานหลักฐานได้เท่านั้น

การตรวจสิ่งของหรือที่ทางที่อาจใช้เป็นพยานหลักฐานได้ คือ การตรวจสถานที่เกิดเหตุที่มีวัตถุประสงคที่จะแสวงหา และรวบรวมพยานหลักฐานต่างๆ ที่จะเป็นประโยชน์ในการติดตามตัวคนร้ายและพิสูจน์การกระทำความผิด โดยหลักแล้ว ไม่มีอาชญากรรมใดที่กระทำได้โดยสมบูรณ์และไม่ทิ้งร่องรอยใดๆ ไว้ในสถานที่เกิดเหตุ ดังนั้น ถ้าพนักงานสอบสวนผู้ทำการตรวจสถานที่เกิดเหตุได้ทำการตรวจสถานที่เกิดเหตุอย่างถี่ถ้วนแล้วบันทึกไว้โดยละเอียด จะสามารถใช้ประโยชน์จากพยานหลักฐานที่ได้ในสถานที่เกิดเหตุอันจะนำไปสู่การคลี่คลายคดีนั้นๆ ได้เป็นอย่างดี¹¹²

การทำภาพถ่าย แผนที่หรือภาพวาด มีการกล่าวถึงวิธีปฏิบัติของพนักงานสอบสวนในการทำแผนที่และถ่ายรูปสถานที่เกิดเหตุไว้ในประมวลระเบียบการตำรวจเกี่ยวกับคดีคือ การทำแผนที่สถานที่เกิดเหตุเป็นหน้าที่ของพนักงานสอบสวนจะพิจารณาตามแต่ความจำเป็นในคดี เพื่อเป็นหลักฐานแสดงความเข้าใจสถานที่และเป็นประโยชน์แก่คดีนั้นๆ ซึ่งคดีที่จำเป็นต้องมีการทำแผนที่ซึ่งจะแสดงสถานที่เกิดเหตุประกอบสำนวนการสอบสวนแนบสำนวนเสนอทุกคดี กล่าวคือ คดีอุกฉกรรจ์ คดีฆาตกรรมโดยบุคคลหรือทรัพย์ในถนนหลวง และคดีบุกรุกที่ดิน¹¹³ โดยการทำแผนที่สถานที่เกิดเหตุประกอบสำนวนการสอบสวนนั้น พนักงานสอบสวนต้องจัดให้ผู้กล่าวหาผู้ต้องหา หรือพยานเป็นผู้นำชี้สถานที่เกิดเหตุขึ้นลงลายมือชื่อรับรอง เพื่อให้แผนที่เกิดเหตุนั้นมีน้ำหนักเป็นหลักฐาน

¹¹¹ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 132 (1).

¹¹² เอก อังสนานนท์. การสืบสวนและการสอบสวน. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยรามคำแหง. 2547. หน้า 33.

¹¹³ ประมวลระเบียบการตำรวจเกี่ยวกับคดี พ.ศ. 2544 ข้อ 265.

ได้มั่นคงขึ้น แต่ในทางปฏิบัติพนักงานสอบสวนจะนำผู้ต้องหาไปชี้ที่เกิดเหตุประกอบคำรับสารภาพ ในลักษณะที่จัดให้ผู้ต้องหาแสดงท่าทางการกระทำความผิดตามสถานที่เกิดเหตุในขั้นตอนการทำแผนที่¹¹⁴

การจำลองหรือพิมพ์ลายนิ้วมือ โดยกฎหมายให้อำนาจพนักงานสอบสวนในการจำลอง หรือพิมพ์ลายนิ้วมือ หรือลายมือ (ลายฝ่ามือ) หรือลายเท้า (ลายฝ่าเท้า) เท่านั้น ไม่ใช่มีอำนาจบังคับ ให้ผู้ต้องหาเขียนชื่อ หรือข้อความเพื่อตรวจสอบลายมือ¹¹⁵ ดังนั้น กรณีที่พนักงานสอบสวนออกคำสั่ง บังคับให้ผู้ต้องหาเขียนชื่อในกระดาษตามคำสั่งของพนักงานสอบสวน เพื่อตรวจสอบลายมือแล้ว ผู้ต้องหาไม่ยอมเขียน ยังไม่มีความผิดฐานขัดคำสั่งเจ้าพนักงาน โดยศาลฎีกาวินิจฉัยว่า¹¹⁶ ประมวลกฎหมาย วิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 132 มิได้ระบุเลยว่า “ให้พนักงานสอบสวนมีอำนาจสั่งบังคับคดี ผู้ต้องหาเช่นนั้น คำสั่งของพนักงานสอบสวนไม่เป็นคำสั่งอันชอบด้วยกฎหมาย”

2) อำนาจในการค้นเพื่อพบสิ่งของ ซึ่งมีไว้เป็นความผิดหรือได้มาโดยการกระทำผิด หรือได้ใช้ หรือสงสัยว่าได้ใช้ในการกระทำความผิด หรือซึ่งอาจใช้เป็นพยานหลักฐานได้ แต่ต้องปฏิบัติ ตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายนี้ว่าด้วยการค้น¹¹⁷

3) อำนาจในการออกหมายเรียกบุคคล ซึ่งครอบครองสิ่งของ อาจใช้เป็นพยานหลักฐานได้ แต่บุคคลที่ถูกหมายเรียกไม่จำเป็นต้องมาเอง เมื่อจัดส่งสิ่งของมาตามหมายแล้วให้ถือเสมือนว่าได้ปฏิบัติตามหมาย¹¹⁸

4) อำนาจในการยึดไว้ ซึ่งสิ่งของที่ค้นพบหรือส่งมา¹¹⁹

จะเห็นได้ว่า กฎหมายให้อำนาจหน้าที่พนักงานสอบสวนในการใช้มาตรการบังคับ เป็นการเฉพาะ ดังนั้น การดำเนินการหรือกระทำการทั้งหลาย โดยที่กฎหมายมิได้ให้อำนาจ แก่พนักงานสอบสวนไว้ พนักงานสอบสวนจึงไม่มีอำนาจกระทำได้ และพนักงานสอบสวนจะใช้วิธีการ สอบสวนอันมิชอบ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 135 บัญญัติว่า “ในการถาม คำให้การผู้ต้องหา ห้ามมิให้พนักงานสอบสวนทำหรือจัดให้ทำการใดๆ ซึ่งเป็นการให้คำมั่นสัญญา ชูเชิญ หลอกลวง ทรมาน ใช้กำลังบังคับ หรือกระทำโดยมิชอบประการใดๆ เพื่อจูงใจให้เขาให้การอย่างใดๆ ในเรื่องที่ต้องหา นั้น” แสดงให้เห็นว่า การสอบสวนผู้ต้องหาโดยฝ่าฝืน ตามประมวลกฎหมาย วิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 135 ผลการสอบสวนย่อมเสียเปล่าจะรับฟังเป็นพยานหลักฐาน

¹¹⁴ ประมวลระเบียบการตำรวจเกี่ยวกับคดี พ.ศ. 2544 ข้อ 266.

¹¹⁵ ณรงค์ ใจหาญ. *หลักกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เล่ม 1*. กรุงเทพมหานคร: วิญญูชน. 2547. หน้า 283.

¹¹⁶ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1368/2500.

¹¹⁷ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 132 (2).

¹¹⁸ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 132 (3).

¹¹⁹ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 132 (4).

ยื่นผู้ต้องหาไม่ได้ ซึ่งเป็นผลมาจากสิทธิ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 226¹²⁰ ดังนั้น ความยินยอมของผู้ต้องหาไม่ทำให้การกระทำนั้นชอบด้วยบทบัญญัติของกฎหมายขึ้นมาได้ การก้าวล่วงสิทธิของบุคคลต้องมีขอบเขต แม้ว่า เป้าหมายของการดำเนินคดีอาญา คือ การค้นหาความจริง แต่การกระทำทุกวิถีทางเพื่อให้ได้มาซึ่งความจริง โดยไม่คำนึงถึงสิทธิในฐานะที่เป็นมนุษย์ย่อมไม่ถูกต้อง

10. หลักการเกี่ยวกับการสอบสวน

ประกอบด้วยหลักที่สำคัญ คือ¹²¹

1) หลักค้นหาความจริง (Principle of Truth Finding) คือ การค้นหาข้อเท็จจริงหรือหลักฐานของคดี เพื่อให้ได้ข้อยุติตามความเป็นจริงซึ่งไม่ว่าข้อเท็จจริงหรือหลักฐานนั้น จะเป็นผลดีหรือผลร้ายต่อผู้เสียหายหรือผู้ถูกกล่าวหาก็ตาม พนักงานสอบสวนต้องนำเข้ามาในคดีเพื่อพิสูจน์ความจริงให้ได้ เพราะการดำเนินคดีอาญาในชั้นสอบสวนมีความสำคัญเป็นอย่างมากต่อกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ถือว่า เป็นขั้นตอนแรกที่ส่งผลกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของผู้ถูกกล่าวหา ดังนั้นทุกองค์กรที่เกี่ยวข้องในชั้นนี้ คือ ตำรวจหรือพนักงานสอบสวนและอัยการจะต้องร่วมมือกันค้นหาความจริงหรือกลั่นกรองมูลคดีเบื้องต้นให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ โดยจะต้องไม่มุ่งหวังที่จะไปค้นหาความจริงเพียงในชั้นพิจารณาของศาลเท่านั้น เพราะถ้าในชั้นก่อนการพิจารณาของศาลนี้ มีการดำเนินการมาอย่างบกพร่องแล้วในชั้นพิจารณาของศาล ก็อาจแก้ไขอะไรไม่ได้มากนักผลที่ติดตามมา คือ ความเป็นธรรมในกระบวนการยุติธรรมอาจไม่เกิดขึ้น เพราะเหตุว่า แม้ศาลเองเมื่อทำการพิจารณาพิพากษาคดีก็ต้องอาศัยพยานหลักฐานที่ได้มาจากระบวนการในชั้นสอบสวนเป็นข้อพิจารณาประกอบด้วยเสมอ¹²²

2) หลักเหตุผล (Principle of Rationality) หลักเหตุผล คือ ความเป็นเหตุเป็นผลซึ่งกันและกันของพยานหลักฐานต่างๆ ที่ได้มาโดยชอบด้วยกฎหมาย โดยต้องนึกถึงความมีเหตุผลและความเชื่อมโยง สอดคล้องต้องกันของพยานนั้นๆ ด้วยว่าจะจะเป็นพยานหลักฐานที่มีมูลความจริงและสามารถรับฟังได้อย่างแน่นอน ซึ่งหลักเหตุผลดังกล่าวนี้ ต้องนำมาเป็นหลักในการพิเคราะห์ถึงความ เป็นเหตุเป็นผลของพยานหลักฐานต่างๆ ที่ได้มาว่า สามารถค้นหาความจริงได้โดยแม้พยานทุกปากจะยืนยันสอดคล้องต้องกันก็ตาม แต่ถ้าเป็นการขัดกันต่อเหตุผลอยู่ในตัวกรณีเช่นนี้ ย่อมไม่อาจรับฟังได้ เช่น พยานให้การว่าเห็นคนร้ายใช้ปืนยิงออกมาเมื่อผู้เสียหายเข้าไป แต่ปรากฏว่าผู้เสียหาย

¹²⁰ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 226.

¹²¹ สันติ ผิวทองคำ. การพัฒนาระบบสอบสวนคดีอาญาในบทบาทพนักงานสอบสวน. หน้า 36-66.

¹²² “เรื่องเดียวกัน”.

มีบาดแผลที่ข้างหลังแห่งเดียวหรือพยานให้การว่าเห็นจำเลยนั่งอยู่ที่พื้นยิงผู้ตาย ซึ่งเป็นอยู่วิถีกระสุน ต้องแล่นจากต่ำไปหาสูง ถ้าบาดแผลของผู้ตายอยู่ในระดับแนวตรงเช่นนี้ย่อมขัดต่อหลักเหตุผล หรือพยานทุกปากให้การว่า คนร้ายใช้ปืนยาวจ่อยิง นาย ก. ทางด้านหลังขณะนอนตะแคงอยู่ เมื่อถูกยิงแล้ว นาย ก. ได้ระบุว่า นาย ข. เป็นคนยิงแล้วนาย ก. ก็ถึงแก่ความตาย เช่นนี้ตามหลักเหตุผลจะเห็นได้ว่า นาย ก. ไม่มีทางเห็นคนร้ายเลยเพราะคนร้ายเข้ามาจ่อยิงข้างหลัง คำให้การของพยาน (เป็นคำบอกกล่าวของผู้ที่รู้ตัวว่าใกล้จะถึงแก่ความตายรับฟังได้) แต่คำให้การของพยานเหล่านี้ก็ไม่ชอบด้วยเหตุผล เป็นการปรักปรำผู้ถูกกล่าวหามากกว่าจึงรับฟังไม่ได้ ในการที่พยานหลายคนเห็นเหตุการณ์ในขณะเดียวกัน พยานคนหนึ่งให้การอย่างหนึ่งอีกคนหนึ่งให้การอีกอย่างหนึ่งไม่เหมือนกัน จึงเรียกว่า เหตุผลขัดกัน อยู่ในตัวถ้าจะเชื่อคำให้การของพยานคนใดคนหนึ่งคำพยานอีกคนหนึ่งก็เป็นเท็จ¹²³

ดังนั้น ในทางคดีจึงไม่ควรเชื่อคำพยานทั้งสองนั้น นอกจากฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งจะมี พยานหลักฐานอื่นใดมาประกอบให้สอดคล้องต้องกันให้มีความเป็นเหตุเป็นผล ก็อาจทราบได้ว่า ควรรับฟังพยานปากใดมากกว่ากันและพยานปากไหนเป็นความเท็จ เพราะไม่สอดคล้องกับเหตุและผล ของพยานนั้น พนักงานสอบสวนต้องคำนึงถึงความเป็นเหตุเป็นผลของพยานหลักฐานที่ได้มาดังกล่าวนี้ ด้วยว่าจะต้องเป็นพยานหลักฐานที่มีมูลความจริงหรือสามารถค้นหาความจริงของคดีได้ด้วย โดยต้อง นำพยานหลักฐานต่างๆ มาพิเคราะห์ถึงผลแห่งรูปคดีว่า พยานหลักฐานต่างๆ ที่ได้มาโดยชอบด้วยกฎหมาย แล้วนั้น มีความสอดคล้องเชื่อมโยงและสมเหตุและผลต่อกันมากน้อยเพียงใดโดยถึงแม้พยานทุกปาก จะให้การสอดคล้องกัน แต่ต้องทำการไต่ตรองอย่างละเอียดรอบคอบทุกแง่มุมของการได้มา ซึ่งพยานหลักฐานต้องพิจารณาความเป็นไปได้และความน่าเชื่อถือของพยานหลักฐานนั้น โดยต้องพิเคราะห์ ถึงเหตุผลประกอบด้วยเสมอ หลักเหตุผลแบ่งออกได้เป็น 3 กรณี ดังต่อไปนี้¹²⁴

(1) เหตุผลธรรมดา (Normal Rationality) หมายถึง เหตุผลธรรมดาทั่วไป ซึ่งวิญญูชน หรือบุคคลทั่วไปย่อมรู้และเข้าใจในสาเหตุหรือเหตุผลนั้นได้ โดยไม่ต้องมีความรู้หรือความชำนาญ เป็นพิเศษอย่างใดก็รู้หรือเข้าใจในสิ่งนั้นๆ ได้

(2) เหตุผลทางวิทยาการ (Scientific Rationality) หมายถึง เหตุผลในหลักวิทยาการ หรือวิทยาศาสตร์ ซึ่งบุคคลธรรมดาไม่สามารถให้ความเห็นได้จะให้เหตุผล หรือความเห็นได้ก็เฉพาะ ผู้มีความรู้ความชำนาญเป็นพิเศษหรือผู้ชำนาญการพิเศษเป็นผู้ให้ความเห็นเท่านั้น เหตุผลทางวิทยาการนี้ ถือว่า มีความสำคัญเป็นอย่างมากต่อการวินิจฉัยคดี เพราะเป็นการพิสูจน์ทางวิทยาศาสตร์ ซึ่งถือว่า สามารถให้ความจริงได้อย่างแน่นอน จึงเห็นได้ว่า ปัจจุบันการพิสูจน์ทางวิทยาศาสตร์ได้เข้ามาทำหน้าที่ ตัดสินการชี้ข้อเท็จจริงให้เป็นอันยุติได้มากยิ่งขึ้น การพิสูจน์ข้อเท็จจริงในเหตุผลทางวิทยาการ

¹²³ “เรื่องเดียวกัน”.

¹²⁴ “เรื่องเดียวกัน”. หน้า 37.

หรือวิทยาศาสตร์นี้ มีสิ่งที่จะต้องพิสูจน์อยู่มากมายในหลายกรณีด้วยกันจนอาจกล่าวได้ว่า บรรดาคดีอาญาแทบทุกเรื่อง ย่อมมีสิ่งที่สามารถทำการพิสูจน์ทางวิทยาศาสตร์ได้เพราะโดยปกติ ในการกระทำผิดนั้น ผู้กระทำผิดย่อมทิ้งร่องรอยไว้อยู่เสมอร่องรอยนั้น จะเป็นพยานหลักฐานสำคัญ ในการพิสูจน์ได้โดยตรงว่า ใครเป็นคนร้ายและอาจเป็นช่องทางช่วยในการสืบสวนหาตัวผู้กระทำ ความผิดต่อมาด้วย ถึงแม้ว่าคดีจะไม่มีประจักษ์พยานก็ตาม โดยอาจมีเพียงพยานเหตุผลทางวิทยาศาสตร์ ศาลก็รับฟังลงโทษจำเลยได้ การนำหลักวิทยาการมาช่วยในการสอบสวนรวบรวมพยานหลักฐาน เช่น การตรวจพิสูจน์หลักฐานทางวิทยาศาสตร์ การตรวจพิสูจน์บาดแผล หรือศพทางนิติเวชและสามารถ นำมาเป็นพยานหลักฐานยืนยันความผิด หรือความบริสุทธิ์ของผู้ถูกกล่าวหาได้เป็นอย่างดี โดยสามารถ ให้ข้อเท็จจริงและเป็นพยานหลักฐานที่ดีที่สุดได้ (Best Evidence) เพราะการพิสูจน์ทางวิทยาการนั้น สามารถให้ความเชื่อถือได้อย่างแน่นอน จะเห็นได้ว่าบางครั้งประจักษ์พยานเองก็ไม่อาจเชื่อถือได้ เพราะอาจให้การเพื่อช่วยเหลือหรือปกป้องผู้ถูกกล่าวหา ดังนั้น พนักงานสอบสวนจึงจำเป็นต้อง นำเอาหลักเหตุผลทางวิทยาการมาช่วยในการกลั่นกรอง มูลคดีอันจะก่อให้เกิดประสิทธิภาพ ในการสอบสวนรวบรวมพยานหลักฐานของคดีได้มากที่สุด เช่น ผลการตรวจจากเครื่องตรวจพิสูจน์ เอกสาร (Documenter) เกี่ยวกับการปลอมแปลงเอกสารต่างๆ ผลจากการตรวจโดยเครื่อง ตรวจพิสูจน์ ลายพิมพ์สารพันธุกรรม (DNA) จากเลือด น้ำลาย ปัสสาวะ น้ำอสุจิ รากผม หรือเนื้อเยื่ออื่นของบุคคล ซึ่งสามารถยืนยันตัวบุคคลได้อย่างแน่นอน หรือเครื่องตรวจเปรียบเทียบลูกและปลอกกระสุน (IBIS) ซึ่งผลการตรวจพิสูจน์ลูกกระสุนปืนที่เก็บได้จากตัวผู้ตายกับอาวุธปืนของกลางว่า เป็นลูกกระสุนปืน ที่ยิงมาจากอาวุธปืนกระบอกเดียวกันหรือไม่ แต่หากพยานหลักฐานทางวิทยาการขัดแย้งกับพยานบุคคล ดังนี้ พยานหลักฐานทางวิทยาการ (เหตุผลทางวิทยาการ) รับฟังได้มากกว่า เช่น พยานบุคคลของโจทก์ เบิกความว่าจำเลยใช้ปืนสั้นยิง แต่ตามรายงานชั้นสูตราบาดแผลพบว่า เป็นรอยถูกกระสุนปืนลูกซอง เมื่อพยานวัตถุขัดกับพยานบุคคลต้องถือว่า พยานวัตถุเป็นพยานที่รับฟังได้มากกว่า¹²⁵

(3) เหตุผลทางจิตวิทยา (Psychological Rationality) หมายถึง เหตุผลที่อาศัย การพินิจพิเคราะห์ทางจิตวิทยา ซึ่งต้องมองถึงภาวะแห่งจิตใจของบุคคลเข้ามาช่วยในการกลั่นกรองมูลคดี และชี้แจงนำพยาน การพิเคราะห์คำพยานเพื่อค้นหาความจริงของมูลคดีให้เป็นที่ยุติและสามารถ ที่จะให้ความเชื่อถือได้อย่างแน่นอนแล้ว นอกจากพนักงานสอบสวนจะอาศัยการพินิจพิเคราะห์ ด้วยเหตุผลธรรมดาและเหตุผลทางวิทยาการแล้ว เพื่อให้การสอบสวนรวบรวมพยานหลักฐาน เกิดประสิทธิภาพเป็นอย่างดีที่สุด พนักงานสอบสวนยังจะต้องอาศัยเหตุผลอีกอย่างหนึ่งเป็นหลัก ในการรับฟังข้อเท็จจริงให้เป็นอันยุติ คือ เหตุผลทางจิตวิทยาด้วย เพราะเหตุไม่ว่าจะเป็นการพิเคราะห์ พยานด้วย เหตุผลธรรมดาและเหตุผลทางวิทยาการมีความสอดคล้องต้องกันแล้วก็ตาม แต่ก็อาจ

¹²⁵ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1118/2479.

เป็นไปได้ว่าพยานหลักฐานต่างๆ ที่ได้มานั้นคู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งอาจทำการตกแต่งข้อเท็จจริงขึ้นมา เพื่อสนับสนุนข้อกล่าวอ้างของตนประกบปรำฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง เพราะฉะนั้นเหตุผลทางจิตวิทยา จึงมีความสำคัญที่จะต้องนำมาพิเคราะห์ ประกอบในการรับฟังพยานหลักฐานในข้อเท็จจริงนั้นๆ ประกอบด้วยเสมอ เพื่อจะทำให้การรับฟังและชั่งน้ำหนักพยานหลักฐานในชั้นสอบสวนมีความละเอียดรอบคอบ และให้ความเป็นธรรมแก่คู่กรณีทุกฝ่ายได้เป็นอย่างดีและประการสำคัญจะก่อให้เกิดประสิทธิภาพในการสอบสวนรวมพยานหลักฐานได้ต่อไป¹²⁶

ดังนั้น เหตุผลทางจิตวิทยา หมายถึง หลักในการค้นหาความจริงในทางภาวะจิตใจของพยาน หรือความน่าจะเป็นของภาวะจิตใจในบุคคลที่เกี่ยวข้องในคดีอันเป็นความนึกคิดในจิตใจ และแสดงออกมาเป็นผลของการกระทำตามความประสงค์ภายใต้แห่งภาวะของจิตในขณะนั้น ซึ่งจะทำให้เกิดผลของการกระทำ และการแสดงออกที่มั่นคงต่อความเป็นจริงหรือเกิดอาการปฏิกิริยาของการกระทำที่เป็นพิรุณ ถ้าหากว่าให้การหรือเบิกความไม่ตรงต่อความเป็นจริงหรือไม่สอดคล้องกับหลักความน่าจะเป็นไปตามธรรมชาติของบุคคลนั้น ซึ่งในหลักทางจิตวิทยานั้นเป็นการแสดงออกมาภายใต้เหตุผลแห่งภาวะจิตใจของบุคคล อาจกล่าวได้ว่า หลักเหตุผลทางจิตวิทยานั้น สามารถนำมาถ่วงถ่วงมูลคดีและชั่งน้ำหนักพยานได้อย่างมั่นคง ดังนั้น แม้คำพยานนั้นจะสอดคล้องในเหตุผลธรรมดาและไม่ขัดกับเหตุผลทางวิทยาการแล้วก็ตาม แต่สุดท้ายแล้วความมั่นคงของคดีจะทำได้โดยปราศจากข้อสงสัยอย่างแท้จริงนั้น คำพยานควรจะถูกลั่นกรองหลายๆ ชั้นและทุกทางที่สามารถจะทำได้ ฉะนั้น เหตุผลทางจิตวิทยาจึงเป็นทางหนึ่ง ซึ่งจะทำให้การถ่วงถ่วงมูลคดีได้เป็นอย่างดี จึงเป็นการสมควรอย่างยิ่งที่เจ้าพนักงานผู้ทำการสอบสวนจะต้องพิเคราะห์คำพยาน โดยอาศัยเหตุผลทางจิตวิทยาด้วยการนำเหตุผลทางจิตวิทยามาเป็นประโยชน์ต่อการชั่งน้ำหนักคำพยาน ทำให้การพินิจพิเคราะห์คำพยานเพื่อถ่วงถ่วงมูลคดีด้วยความรอบคอบมากยิ่งขึ้นก่อให้เกิดประสิทธิภาพ และประสิทธิผลต่อการค้นหาข้อความจริงของมูลคดีได้อย่างแท้จริง ซึ่งสิ่งสำคัญที่เจ้าพนักงานผู้ทำการสอบสวนพึงต้องใช้ในการพินิจพิเคราะห์พยาน โดยนำเหตุผลทางจิตวิทยามาช่วยในการสอบสวน ถ่วงถ่วงคดีอีกทางหนึ่งด้วย เพื่อให้ได้ข้อเท็จจริงของมูลคดีเป็นอันยุติมีความเชื่อถือได้อย่างแน่นอน¹²⁷

3) หลักฟังความทุกฝ่าย (Audiatur Et altera Pars) คือ การเปิดโอกาสให้ผู้ถูกกล่าวหาที่จะแก้ข้อหาได้ ด้วยเหตุที่การดำเนินคดีอาญาผู้ถูกกล่าวหาเป็นประธานในคดี ผู้ถูกกล่าวหาจึงมีสิทธิที่จะต่อสู้คดีได้อย่างเต็มที่ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ผู้ถูกกล่าวหาจะต้องได้รับทราบว่าเขาถูกกล่าวหาอย่างไร หรือถูกฟ้องว่าอย่างไร ขั้นตอนดังกล่าว คือ การแจ้งข้อกล่าวหาและสอบปากคำผู้ต้องหา

¹²⁶ กรมสอบสวนคดีพิเศษ. การสำรวจความเชื่อมั่นของธารณชนต่อผลงานของกรมสอบสวนคดีพิเศษ ประจำปี 2558. กรุงเทพมหานคร: อรุณการพิมพ์. 2559. หน้า 13-17.

¹²⁷ “เรื่องเดียวกัน”.

ในชั้นสอบสวน เพื่อให้ผู้ถูกกล่าวหาจะได้มีโอกาสให้การแก้ข้อกล่าวหาในชั้นพนักงานหรือชั้นสอบสวน ได้อย่างถูกต้องการฟังความทุกฝ่าย ถือเป็นขั้นตอนสำคัญประการแรกที่จะทำการค้นหาความจริงของคดีได้เป็นอย่างดีที่สุด การสอบสวนเป็นขั้นตอนการแสวงหาความจริงเบื้องต้นโดยจะรวบรวมพยานหลักฐานเพียง เพื่อใช้ยืนยันผู้ถูกกล่าวหาเพียงฝ่ายเดียวไม่ได้ ต้องรับฟังพยานหลักฐานที่เป็นผลดีแก่ผู้ถูกกล่าวหาด้วย การฟังความทุกฝ่ายจึงเป็นหลักแนวคิดที่ขาดเสียไม่ได้ ในการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของบุคคลในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาชั้นสอบสวนอย่างมีประสิทธิภาพ¹²⁸

จากหลักการฟังความทุกฝ่ายนี้เองจึงต้องมีการแจ้งข้อกล่าวหาและสอบสวนปากคำผู้ถูกกล่าวหา ก่อนฟ้องคดีต่อศาลเสมอ ซึ่งหลักฟังความทุกฝ่ายปรากฏในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 120 ที่บัญญัติว่า “ห้ามมิให้พนักงานอัยการยื่นฟ้องคดีต่อศาลโดยมิได้มีการสอบสวนในความผิดนั้นก่อน” แสดงให้เห็นว่า แม้จะมีการรวบรวมพยานหลักฐานจนฟังได้ว่า ผู้ต้องหาได้กระทำความผิด แต่ต้องมีการสอบปากคำผู้ต้องหา ก่อนฟ้องเสมอ โดยถือว่า หัวใจของบทบัญญัติมาตรา 120 นี้ คือ ต้องสอบปากคำผู้ต้องหาฟังความอีกฝ่ายก่อน¹²⁹

หลักฟังความทุกฝ่ายจึงถือเป็นหลักที่มีความสำคัญมากต่อการสอบสวนคดีอาญาถึงขนาด หากการสอบสวนมิได้ปฏิบัติตามหลักฟังความทุกฝ่ายแล้ว มีผลทำให้การสอบสวนนั้นไม่ชอบเสียทีเดียว¹³⁰ ด้วยเหตุดังกล่าวหลักการฟังความทุกฝ่ายจึงเป็นหลักกฎหมายพื้นฐานที่สำคัญประการหนึ่งสำหรับการสอบสวนคดีอาญา เป็นหลักพื้นฐานของหลักความยุติธรรมตามธรรมชาติ (Justice According to Nature) และเป็นหลักจารีตประเพณีที่ใช้ในศาลมาเป็นเวลานานหลายทศวรรษ โดยศาลหรือองค์กรเจ้าหน้าที่ของรัฐผู้มีหน้าที่วินิจฉัยชี้ขาดข้อพิพาทจะต้องฟังความจากคู่ความทั้งสองฝ่าย เจ้าหน้าที่ของรัฐนั้น ย่อมหมายรวมถึงพนักงานสอบสวนที่ต้องใช้หลักการฟังความทุกฝ่ายสำหรับรับฟังข้อเท็จจริงในชั้นการสอบสวนด้วย หลักการฟังความทุกฝ่ายถือเป็นหลักที่คุ้มครองสิทธิของผู้ถูกกล่าวหา โดยให้สิทธิแก่ผู้ถูกกล่าวหาที่จะให้การแก้ข้อกล่าวหาต่อผู้คดีและเป็นหน้าที่ของพนักงานสอบสวนที่ต้องแจ้งข้อกล่าวหาให้ผู้ถูกกล่าวหาทราบและให้โอกาสผู้ถูกกล่าวหาพอสมควรในการแก้ข้อกล่าวหา¹³¹

¹²⁸ จักรพงษ์ วิวัฒน์วานิช. *หลักและทฤษฎีการสอบสวน*. กรุงเทพมหานคร: พิมพ์อักษร. 2556. หน้า 183-184.

¹²⁹ คณิต ฌ นคร. *กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา*. (พิมพ์ครั้งที่ 9). กรุงเทพมหานคร: วิญญูชน. 2561. หน้า 69-71.

¹³⁰ ยิ่งพรรณณัฐ คำภูเวียง. *เขตอำนาจสอบสวนคดีอาญา* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต) มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, กรุงเทพมหานคร. 2555. หน้า 51-52.

¹³¹ นิรันดร์ เสียมทอง. *การแจ้งข้อหาในคดีอาญาโดยพนักงานสอบสวน* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต) จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพมหานคร. 2533. หน้า 14.

11. หลักการสอบสวนฟ้องร้องเป็นกระบวนการเดียวกัน

เป็นหลักการที่เกี่ยวข้องกับระบบการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐ (Public Prosecution) ซึ่งมาจากแนวคิดที่ว่า รัฐมีหน้าที่รักษาความสงบเรียบร้อย ผู้ที่มีอำนาจดำเนินคดีอาญาคือ รัฐ¹³² หากมีการกระทำผิดเกิดขึ้นรัฐย่อมเป็นผู้เสียหาย เว้นแต่จะเป็นความผิดบางประเภทที่ไม่เป็นประโยชน์สาธารณะ (Public Interest) รัฐอาจผ่อนคลายเป็นให้เอกชนที่เป็นผู้เสียหายฟ้องคดีอาญาได้เอง เมื่อรัฐเป็นผู้เสียหายในคดีอาญา รัฐจึงมีหน้าที่ต้องดำเนินการหาตัวผู้กระทำผิดมาลงโทษโดยเจ้าพนักงานที่มีอำนาจหน้าที่ในการฟ้องร้องดำเนินคดี คือ พนักงานอัยการ

อาจกล่าวได้ว่า ตามหลักการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐ รัฐได้มอบหมายให้อัยการเป็นผู้รับผิดชอบ การสอบสวนและการฟ้องร้องคดี ซึ่งตามระบบอัยการสากลหรือระบบอัยการที่สมบูรณ์ ถือว่า การสอบสวนฟ้องร้องเป็นกระบวนการดำเนินคดีอาญากระบวนการเดียวกันที่แบ่งแยกมิได้ เนื่องจากต่างก็เป็นกระบวนการดำเนินคดีในขั้นก่อนฟ้อง (Pre-trial Stages) อัยการเป็นผู้รับผิดชอบการสอบสวนฟ้องร้องโดยมีตำรวจเป็นผู้ทำการสอบสวนเบื้องต้นและเป็นผู้ช่วยเหลืออัยการเท่านั้น¹³³ และศาสตราจารย์ ดร.คณิต ฒ นคร ได้กล่าวว่า การสอบสวนเป็นการกระทำที่กระทบถึงสิทธิและเสรีภาพของบุคคล การดำเนินคดีอาญาในระบบกล่าวหา ผู้กล่าวหาเป็นประธานในคดี ฉะนั้น หากพนักงานสอบสวนและพนักงานอัยการผู้ที่มีอำนาจและหน้าที่ ต่างคนต่างทำหน้าที่ของตนตามอำนาจที่มี ย่อมอาจกระทบต่อหลักกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาข้อหนึ่งที่ว่า บุคคลจะไม่เดือดร้อนหลายครั้งในเรื่องเดียวกัน (Ne Bis in Idem)¹³⁴ โดยหลัก อำนาจของพนักงานสอบสวนถือเป็นการปฏิบัติหน้าที่ในฐานะที่เป็นองค์กรในการดำเนินคดีอาญาที่สามารถทำการสอบสวนคดีอาญาที่อยู่ในอำนาจของตนได้ทั่วราชอาณาจักร และอำนาจสอบสวนเป็นอำนาจเดียวมีอาจแบ่งแยกออกเป็นส่วนๆ ได้ ส่วนการกำหนดเขตอำนาจสอบสวนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เป็นการแบ่งเขตพื้นที่เพื่อกำหนดตัวพนักงานสอบสวนที่มีหน้าที่ในการสอบสวนเท่านั้น เพื่อป้องกันการเกี่ยวเนื่องการทำหน้าที่ของพนักงานสอบสวน ป้องกันมิให้สิทธิของบุคคลที่จะถูกสอบสวนถูกระทบกระเทือนจากกระบวนการยุติธรรมทางอาญา และจากการกระทำของเจ้าพนักงานด้วยเหตุที่พนักงานสอบสวนอาจอาศัยอำนาจสอบสวนดังกล่าวทำการสอบสวนผู้ถูกกล่าวหานอกเขตที่มีจุดเกาะเกี่ยวกับการกระทำความผิด อันจะส่งผลให้

¹³² วศิณี วงศ์นิติ. *อำนาจสืบสวนคดีอาญาของเจ้าพนักงาน: ศึกษามาตรการในการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชน* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารคดี) มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต, กรุงเทพมหานคร. 2550. หน้า 8.

¹³³ อรุณี กระจำแสง. *อัยการกับการสอบสวนคดีอาญา* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารคดี) มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, กรุงเทพมหานคร. 2532. หน้า 36-37.

¹³⁴ คณิต ฒ นคร. *กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา*. (พิมพ์ครั้งที่ 9). หน้า 447.

สิทธิของผู้ถูกกล่าวหาถูกระทบกระเทือนโดยการกระทำของอำนาจรัฐได้ ดังนั้น อำนาจสอบสวนโดยหลักแล้วต้องถือเป็นอำนาจเดียวมิอาจแบ่งแยกออกเป็นส่วนๆ ได้¹³⁵

12. หลักการแยกอำนาจสอบสวนออกจากอำนาจฟ้องร้อง

เป็นหลักที่แยกความรับผิดชอบในการดำเนินคดีอาญาชั้นเจ้าพนักงานออกเป็น 2 ส่วน กล่าวคือ แบ่งองค์กรที่ทำหน้าที่ในการสอบสวนและองค์กรที่ทำหน้าที่ฟ้องร้องออกเป็น 2 องค์กรหลัก โดยให้พนักงานสอบสวนรับผิดชอบการสอบสวนและให้อัยการรับผิดชอบการฟ้องร้อง พนักงานสอบสวนจะมีบทบาทหลักในขั้นตอนการสอบสวนในฐานะเป็นผู้ควบคุมการสอบสวน อัยการจะไม่มีบทบาทในขั้นตอนนี้มากนักแตกต่างจากระบบการสอบสวนฟ้องร้องเป็นกระบวนการเดียวที่อัยการเป็นผู้รับผิดชอบทั้งกระบวนการขั้นตอนในชั้นสอบสวนและกระบวนการในชั้นฟ้องร้องดำเนินคดี ประเทศที่ใช้ระบบการสอบสวนประเภทนี้ คือ ประเทศอังกฤษ ประเทศแคนาดาในบางมลรัฐ และประเทศไทยระบบกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของไทยแยกความรับผิดชอบในการดำเนินคดีอาญาชั้นเจ้าพนักงานออกเป็น 2 ส่วนอย่างเด็ดขาด โดยให้ตำรวจรับผิดชอบการสอบสวนเพียงองค์กรเดียว และให้อัยการรับผิดชอบฟ้องร้องคดี

ด้วยเหตุนี้ ฐานะของอัยการตามหลักการแยกอำนาจสอบสวนออกจากอำนาจฟ้องร้องนี้ จึงเป็นเพียงผู้ไต่ตรองสำนวนคดีที่ตำรวจเสนอมาเท่านั้น อัยการไม่มีอำนาจสอบสวนแม้จะเห็นว่าสำนวนการสอบสวนที่ตำรวจเสนอมาไม่ครบถ้วนสมบูรณ์หรือมีความบกพร่องและการสอบสวนเพิ่มเติมก็ต้องกระทำโดยตำรวจเท่านั้น หลักการแยกอำนาจสอบสวนออกจากอำนาจฟ้องร้อง และหลักการสอบสวนฟ้องร้อง เป็นกระบวนการเดียวจึงเป็นหลักสำคัญที่ส่งผลต่อการแบ่งแยกกระบวนการสอบสวนคดีอาญาของประเทศต่างๆ ในโลก¹³⁶

¹³⁵ อรุณี กระจ่างแสง. *อัยการกับการสอบสวนคดีอาญา*. หน้า 36-37.

¹³⁶ จิราธร เจริญวุฒิ. *วิวัฒนาการการสอบสวนคดีอาญา : ศึกษาบทบาทของพนักงานอัยการ* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารนิติ) มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต, กรุงเทพมหานคร. 2550. หน้า 40.

13. หลักการสืบสวน

การสืบสวน เป็นธรรมชาติอย่างหนึ่งของมนุษย์ คือ ธรรมชาติของความอยากรู้อยากเห็น คงไม่มีมนุษย์คนใดที่ไม่เคยมีความอยากรู้อยากเห็นจะต่างก็เพียงพฤติการณ์ของความอยากรู้อยากเห็นเท่านั้น ที่ไม่เหมือนกันใครมีความอยากรู้อยากเห็นมากและจริงจังก็จะพยายามให้ได้รู้ในสิ่งที่อยากรู้นั้นจนได้ แม้ไม่เคยมีวิชาความรู้ในการสืบสวนมาก่อนโดยเขาเหล่านั้นจะใช้สามัญสำนึกและวิจารณญาณของตัวเอง ตามที่วิญญาณทั่วไปพึงมีคั่นคว้า สืบเสาะ สืบหา สังเกตเผ่าดู สังเกตจนสามารถรู้ในสิ่งที่อยากรู้นั้นได้ เช่น ภรรยาสามารถจับผิดสามีที่นอกใจไปมีภรยาน้อยได้โดยไม่ต้องไปเรียนวิชา สืบสวนจากที่ไหนมาก่อนนั้น เป็นเพราะภรรยาหลงมีความอยากรู้อยากเห็นอย่างจริงจังว่าสามีไปมีภรยาน้อยจริงหรือไม่ และสิ่งหนึ่งที่พวกเขาเหล่านั้นต้องทำ คือ การรวบรวมข้อมูลวิเคราะห์ข้อมูลแล้วนำมาคาดเดาด้วยการสร้างจินตนาการตามสามัญสำนึก¹³⁷

ดังนั้น การสืบสวนจึงมีหลักในการปฏิบัติ คือ การรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับคดีให้มากที่สุดเท่าที่จะมากได้แล้วนำข้อมูลนั้นมาวิเคราะห์ และคาดเดาด้วยการสร้างจินตนาการตามสามัญสำนึกแห่งบุคคลบนพื้นฐานของเหตุและผล โดยตั้งเป็นสมมติฐานแล้วพิสูจน์สมมติฐานนั้นฉะนั้น ข้อมูลของคดีจึงเป็นปัจจัยอันสำคัญที่สุดในการสืบสวน โดยทั่วไปแล้ว “ข้อมูล” จะแบ่งออกเป็นชนิดข้อเท็จจริง คือ ข้อมูลที่เป็นความจริงได้รับการพิสูจน์ว่าเป็นความจริงแล้ว และข้ออนุมาน คือ ข้อมูลที่คาดเดาเอาเองยังไม่ได้รับการพิสูจน์ว่าเป็นความจริง หรืออาจกล่าวได้สั้นๆ ว่า การสืบสวน คือ การแสวงหาข้อเท็จจริงและหลักฐาน เพื่อพิสูจน์ความผิดและเพื่อที่จะทราบรายละเอียดแห่งคดี เพราะฉะนั้นหัวใจของการสืบสวน คือ การรวบรวมข้อมูล เพื่อหาข้อเท็จจริงนั่นคือ การนำข้อมูลมาแยกแยะว่า ข้อมูลใดเป็นข้อเท็จจริง ข้อมูลใดเป็นข้ออนุมาน จึงนิยามได้ว่าวิธีการสืบสวน คือ กระบวนการรวบรวมข้อมูลทั้งหลายทั้งปวงที่เกี่ยวข้องกับคดีแล้วนำข้อมูลนั้นมาแยกแยะให้เป็นข้อเท็จจริงและข้ออนุมานเพื่อนำมาวิเคราะห์คดีที่เกิดขึ้นว่า น่าจะเป็นเช่นใด ด้วยการสร้างจินตนาการตามสามัญสำนึกแห่งบุคคลบนพื้นฐานของเหตุและผล โดยตั้งสมมติฐานด้วยการแยกเป็นประเด็นปัญหา และจัดลำดับความสำคัญ และเร่งด่วนของประเด็นปัญหานั้น แล้วรีบดำเนินการสืบสวนเพื่อพิสูจน์สมมติฐานไปตามลำดับความสำคัญและเร่งด่วนอย่างมุ่งมั่น อดทน และต่อเนื่องโดยมิชักช้า เพื่อพิสูจน์ความผิดและจับกุมผู้กระทำผิดมาดำเนินคดี โดยยึดหลักความจริงตามแนวทาง ดังนี้¹³⁸

¹³⁷ ศรภุชณ์ แก้วพลิก. *เทคนิคการสืบสวน*. 7 มิถุนายน 2566 สืบค้นจาก http://suebsuankhunthep.blogspot.com/2015/07/blog-post_25.html.

¹³⁸ “เรื่องเดียวกัน”.

1) ตรรกวิทยา คือ วิชาที่ว่าด้วยเรื่องเหตุและผลซึ่งการสืบสวน ต้องใช้หลักของเหตุและผลเป็นสำคัญในการพิจารณาข้อมูลให้เป็นข้อเท็จจริง

2) จิตวิทยา คือ วิชาที่ว่าด้วยเรื่องพฤติกรรมของมนุษย์ การสืบสวนเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมของคนร้าย พยาน และผู้เสียหายโดยตรง เช่น การใช้หลักของพฤติกรรมมนุษย์ที่แสดงออกต่อสิ่งเร้าไปสร้างเป็นเครื่องมือทางวิทยาศาสตร์ใช้ในการจับเท็จ หรือการพิจารณาพฤติกรรมของผู้ที่เรากำลังสอบปากคำ ดังนั้น การสืบสวนจึงต้องพิจารณาพฤติกรรมของคนร้ายผู้เสียหายและประจักษ์พยาน เพื่อนำไปสู่การพิจารณาข้อมูลเป็นสำคัญ

3) ปรัชญา คือ วิชาที่มีผู้ให้ความหมายไว้มากมาย แต่โดยสรุปแล้ว ปรัชญาคือ วิชาที่ว่าด้วยการแสวงหาความรู้ที่เป็นจริงแท้แน่นอน ที่ไม่มีสิ่งใดจะจริงแท้ไปกว่านี้อีกแล้วนั่นคือ ความรู้อันประเสริฐคือไม่มีความรู้ใดที่ประเสริฐไปกว่านี้อีกแล้ว ปรัชญาที่เอามาใช้เป็นแนวทางในการสืบสวนนั้นคือ วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลที่ต้องวิเคราะห์อย่างปรัชญาว่า ข้อมูลนั้นๆ เป็นจริงอย่างนั้นหรือไม่ มีความจริงเหนือขึ้นไปกว่านั้นอีกหรือไม่ เช่น เราถามคนว่าบ่อน้ำอุ่นหรือเย็นถ้ามีคนตอบว่าน้ำเย็น เราก็ต้องคิดต่อไปอีกว่าคนที่ตอบว่าน้ำในบ่อน้ำเย็นนั้น สภาพแวดล้อมหรือบริบทของเขาขณะนั้นเป็นอย่างไร ถ้าเขามาจากที่ร้อน เขาย่อมตอบว่าน้ำนั้นเย็น แต่ถ้าเขามาจากที่เย็นเขาย่อมตอบว่าน้ำนั้นอุ่น ฉะนั้นการที่คนตอบว่าน้ำเย็น ยังเป็นคำตอบที่ต้องค้นหาความจริงต่อไปว่าที่เขาว่าเย็นนั้นเป็นเพราะเหตุใดเป็นจริงเช่นนั้นหรือไม่

การสืบสวนจึงต้องพิจารณาข้อมูล โดยใช้แนวทางของตรรกวิทยา จิตวิทยาและปรัชญา จึงเป็นแนวทางที่นำไปสู่การพิจารณาแยกแยะข้อมูลให้เป็นข้อเท็จจริงหรือข้ออนุมาน หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งคือ ในกระบวนการรวบรวมข้อมูลเพื่อนำมาวิเคราะห์นั้น ผู้สืบสวนต้องคิดอย่างตรรกวิทยา จิตวิทยา และคิดอย่างปรัชญา¹³⁹

14. หลักนิติวิทยาศาสตร์

กระบวนการพิสูจน์ข้อเท็จจริงจากพยานหลักฐานในคดีอาญาที่สำคัญอย่างหนึ่ง คือ การพิสูจน์หลักฐานตามหลักนิติวิทยาศาสตร์ แนวคิดหรือศาสตร์ ด้านนิติวิทยาศาสตร์จึงมีความสำคัญและเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการสอบสวนที่ระบบการสอบสวนคดีอาญาจะขาดไปเสียมิได้¹⁴⁰

¹³⁹ “เรื่องเดียวกัน”.

¹⁴⁰ พัทธา สิ้นลอยมา และคณะ. การพัฒนาระบบงานด้านนิติวิทยาศาสตร์ เพื่อสนับสนุนการปฏิรูปต้นธารการอำนวยความสะดวกในระดัสถาบันตำรวจ. รายงานผลการวิจัยเสนอต่อคณะนิติวิทยาศาสตร์. โรงเรียนนายร้อยตำรวจ. 2561. หน้า 10-21.

นิติวิทยาศาสตร์ (Forensic Science) คือ “การนำความรู้ทางวิทยาศาสตร์ทุกสาขามาประยุกต์ใช้เพื่อพิสูจน์ข้อเท็จจริงในคดีความเพื่อผลในการบังคับใช้กฎหมายและการลงโทษ” ในปัจจุบันนี้ ได้เกิดปัญหาทางด้านอาชญากรรมขึ้นมากมาย ซึ่งการที่จะเอาตัวผู้กระทำผิดที่แท้จริงมาลงโทษตามกระบวนการยุติธรรมนั้น เป็นเรื่องที่สำคัญอย่างยิ่ง โดยเฉพาะจะต้องมีการรวบรวมพยานหลักฐานมายืนยันให้สามารถพิสูจน์ความผิดได้อย่างชัดเจน ดังนั้น ในประเทศที่พัฒนาแล้ว อาทิ ประเทศญี่ปุ่น ประเทศแถบยุโรป และสหรัฐอเมริกา จึงมีการนำเอาความรู้ทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีต่างๆ มาพัฒนา ใช้ในการตรวจพิสูจน์หลักฐานต่างๆ ให้ได้ผลที่ถูกต้องแท้จริงตามหลักวิทยาศาสตร์ ซึ่งได้ผลอย่างดียิ่งในการสืบสวนติดตามหาคนร้ายต่างๆ โดยเฉพาะประเทศญี่ปุ่น เมื่อเกิดคดีฆาตกรรมเกิดขึ้นสามารถจับกุมคนร้ายได้ถึง 90 เปอร์เซ็นต์ โดยการใช้เครื่องมือวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีที่ค้นคว้าวิจัยและผลิตขึ้นอย่างทันสมัย ผสานกับหลักนิติวิทยาศาสตร์นี้ให้บรรลุผลได้เป็นอย่างมาก¹⁴¹

จากประโยชนดังกล่าว ในกระบวนการสอบสวนคดีอาญาจึงมีการนำเอาความรู้ด้านนิติวิทยาศาสตร์มาใช้พิสูจน์หลักฐานในขอบเขตดังนี้ การตรวจสถานที่เกิดเหตุ และการถ่ายรูป (Crime Scene Investigation and Forensic) การตรวจลายนิ้วมือ ฝ่ามือฝ่าเท้า (Fingerprint, Palmprint, Footprint) การตรวจเอกสาร (Document) เช่น ตรวจลายเซ็น ลายมือเขียน การตรวจอาวุธปืนและกระสุนปืนของกลาง (Forensic Ballistics) การตรวจทางเคมี (Forensic Chemistry) เช่น ตรวจวิเคราะห์องค์ประกอบทางเคมีของสารต่างๆ การตรวจทางฟิสิกส์ (Forensic Physics) เช่น ตรวจร่องรอยการเฉี่ยวชนของรถ การตรวจทางชีววิทยา (Biological Trace Evidence) เช่น ตรวจเส้นผม เลือด อสุจิ การตรวจทางนิติเวช (Forensic Medicine) ได้แก่ งานนิติพยาธิ งานนิติวิทยา งานชีวเคมี งานพิสูจน์บุคคล งานภาพการแพทย์ เป็นต้น¹⁴²

¹⁴¹ “เรื่องเดียวกัน”.

¹⁴² “เรื่องเดียวกัน”.

บทที่ 3

บทบัญญัติกฎหมายที่เกี่ยวกับปัญหาการบังคับใช้กฎหมายในคดีอาญา ศึกษากรณีการใช้อำนาจในการสอบสวนและการดำเนินคดี ของเจ้าพนักงานของประเทศไทยและต่างประเทศ

กระบวนการยุติธรรมทางอาญาของประเทศไทยในปัจจุบันใช้ระบบกล่าวหา อีกทั้งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยได้บัญญัติให้ความคุ้มครองสิทธิของผู้ถูกกล่าวหาในคดีอาญาไว้ โดยให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยเป็นผู้บริสุทธิ์จนกว่าจะมีคำพิพากษาถึงที่สุดว่า ผู้นั้นกระทำความผิด ดังนั้นจึงเป็นหน้าที่ของรัฐที่จะต้องทำการพิสูจน์ข้อเท็จจริงให้ปราศจากข้อสงสัยว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยกระทำความผิดอาญาจริงตามที่ถูกกล่าวหา ทั้งนี้ เนื่องจากผลของกระบวนการยุติธรรมทางอาญาอาจทำให้ผู้ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดนั้น ถูกลงโทษจำคุกหรือประหารชีวิต ซึ่งเป็นการกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของผู้ถูกกล่าวหาอย่างร้ายแรง การสอบสวนซึ่งกระทำโดยพนักงานสอบสวนในเบื้องต้น จึงมีความสำคัญอย่างยิ่งในการรวบรวมพยานหลักฐานทั้งปวงและกลั่นกรองข้อเท็จจริงอย่างรอบคอบ เพื่อพิจารณาว่า ข้อกล่าวหาอันนั้นมีมูลหรือไม่เพียงใด ก่อนเสนอพนักงานอัยการยื่นฟ้องผู้ถูกกล่าวหาต่อศาลเพื่อพิจารณาคดีต่อไป ในการสอบสวนพนักงานสอบสวนจะต้องดำเนินการสอบสวนตามขั้นตอนและวิธีการที่กฎหมายกำหนด มิฉะนั้น การสอบสวนจะไม่ชอบด้วยกฎหมาย ส่งผลให้การฟ้องคดีและการพิจารณาคดีในชั้นศาลเสียไปได้ เนื่องจากประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญากำหนดห้ามไม่ให้พนักงานอัยการยื่นฟ้องคดีต่อศาลโดยไม่ได้มีการสอบสวนในความผิดนั้นก่อน การสอบสวนที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายจึงมีผลเท่ากับว่าไม่เคยมีการสอบสวน ทำให้พนักงานอัยการไม่มีอำนาจยื่นฟ้องคดี และหากคดีขึ้นสู่การพิจารณาคดีของศาลแล้ว ศาลต้องมีคำพิพากษายกฟ้อง¹⁴³

การสอบสวนในคดีอาญาจึงมีความสำคัญเนื่องจากเป็นต้นธารของกระบวนการยุติธรรมเป็นกลไกของรัฐที่ใช้ในการรักษาความสงบเรียบร้อยของสังคม และเป็นหลักประกันในการคุ้มครองสิทธิของผู้ถูกกล่าวหาจำเลยและผู้เสียหาย ดังนั้น พนักงานสอบสวนจึงต้องทำการสอบสวนและรวบรวมพยานหลักฐานทุกอย่างที่เกี่ยวข้องกับคดีทั้งที่เป็นคุณและเป็นโทษแก่ผู้ถูกกล่าวหาหรือจำเลยด้วยความสุจริต เที่ยงธรรม ซึ่งจะทำให้ผู้ที่เกี่ยวข้องกับคดีได้รับความยุติธรรมด้วยกันทุกฝ่าย

¹⁴³ ศรันยา สีม่า. การสอบสวนในคดีอาญา. *ร้อยเรื่องเมืองไทย*. 19 มิถุนายน 2566 สืบค้นจาก <https://library.parliament.go.th/th/radioscript-rr2564-jan2>.

และสร้างความเชื่อมั่นในกระบวนการยุติธรรมให้กับประชาชน¹⁴⁴ ในบทนี้จะศึกษาถึงบทบาทยุติ
กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับปัญหาการบังคับใช้กฎหมายในคดีอาญา ในเรื่องการใช้อำนาจในการสอบสวน
ของเจ้าพนักงานในประเทศไทยและต่างประเทศ เพื่อกำหนดบทบาทภาระหน้าที่ของบุคลากร
ในกระบวนการยุติธรรมที่มีทั้งอำนาจและหน้าที่ในการขับเคลื่อนกระบวนการให้เกิดประโยชน์สูงสุด
นั่นคือ โดยประชาชนทุกฝ่ายที่เข้ามาสู่กระบวนการจะได้รับความเป็นธรรมอย่างยิ่ง อีกทั้ง พนักงานสอบสวน
เป็นบุคลากรด่านแรกในการเริ่มต้นคดีต่างๆ เพื่อไม่ให้ส่งผลกระทบต่อสิทธิเสรีภาพของประชาชน
ที่เข้ามาสู่กระบวนการได้ ดังจะกล่าวต่อไปนี้

1. กฎหมายของประเทศไทย

การสอบสวนของพนักงานสอบสวนนั้น มีขั้นตอนหลายประการ เริ่มตั้งแต่การรับแจ้ง
ความร้องทุกข์พนักงานสอบสวนจะต้องพิจารณาว่า ตนเองมีอำนาจรับคำร้องทุกข์ทำการสอบสวน
หรือไม่ เมื่อพิจารณาแล้วว่า มีอำนาจรับคำร้องทุกข์ พนักงานสอบสวนจะต้องทำการสอบสวน
โดยมิชักช้า และจะต้องทำการสอบสวนต่อเนื่อง และเป็นธรรมไปจนสรุปสำนวนและส่งให้อัยการ
พิจารณาตามกฎหมาย ซึ่งขั้นตอนในการปฏิบัติของพนักงานสอบสวนมีตามรัฐธรรมนูญ กฎหมายวิธีพิจารณา
ความอาญา กฎหมายอาญาและระเบียบการตำรวจที่เกี่ยวกับคดีได้กำหนดอย่างชัดเจนและเหมาะสม

โดยเป้าหมายของการสอบสวน คือ การรวบรวมพยานหลักฐานทุกชนิด เพื่อให้ได้ความจริง
ที่ถูกต้องที่สุดน่าเชื่อถือที่สุดเท่าที่จะทำได้ เพื่อเป็นการให้หลักประกันแก่ผู้ถูกกล่าวหาและสังคม
การสอบสวนของพนักงานสอบสวน จึงมีความสำคัญในการดำเนินการอำนวยความยุติธรรมแก่ประชาชน¹⁴⁵

1.1 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560

รัฐธรรมนูญ คือ กฎหมายสูงสุดของการปกครองประเทศ นับว่า มีความสำคัญ
ต่อประชาชนเป็นอย่างมาก เพราะรัฐธรรมนูญเป็นกฎหมายที่มีไว้รับรองสิทธิเสรีภาพ ผลประโยชน์
ประชาชนและเป็นกฎหมายที่บัญญัติขึ้นเพื่อคุ้มครองสิทธิเสรีภาพ ผลประโยชน์ของประชาชนด้วย
นอกจากนั้น รัฐธรรมนูญยังกำหนดขอบเขตอำนาจหน้าที่ของผู้ปกครอง ซึ่งเป็นหลักประกันไม่ให้
ผู้ปกครองล่วงละเมิดในสิทธิอันชอบธรรมของประชาชน รัฐธรรมนูญยังเป็นเครื่องกำหนดทิศทาง
ในการดำเนินการบริหารประเทศของรัฐบาล ทำให้รัฐบาลสามารถที่จะดำเนินงานให้บรรลุเป้าหมาย
ที่วางไว้ เพื่อสนองความต้องการของประชาชน ฉะนั้น จึงพอสรุปประเด็นสำคัญรัฐธรรมนูญได้ ดังนี้

¹⁴⁴ “เรื่องเดียวกัน”.

¹⁴⁵ รัชชัย ขยันทำ. พนักงานสอบสวนในอุดมคติของประชาชน. *วารสารวิชาการรัตนบุศย์*, 2(1), 45-56.

โดยมีความสำคัญต่อผู้ปกครอง คือ รัฐธรรมนูญจะเป็นหลัก เป็นโครงสร้าง การบริหารประเทศอันเป็นแนวที่จะให้ผู้ปกครองนั้นได้ยึดเป็นแนวในการบริหารประเทศตามวิธีการ หลักการ นโยบายและวัตถุประสงค์ของรัฐธรรมนูญนั้นๆ

อีกทั้ง มีความสำคัญต่อประชาชน คือ รัฐธรรมนูญจะมีบทบัญญัติเกี่ยวกับการให้สิทธิเสรีภาพมากน้อยอย่างไรรัฐธรรมนูญจะกำหนดไว้ นอกจากนี้รัฐธรรมนูญยังจะมีบทบัญญัติ ออกมาเพื่อป้องกันสิทธิเสรีภาพของประชาชนแต่ละคน มิให้ใครคนอื่นมาละเมิดสิทธิที่มีอยู่นั้น

ตามหลักรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ได้กำหนดหลักพื้นฐาน ที่สำคัญเกี่ยวกับการให้อำนาจเจ้าพนักงาน สิทธิผู้ต้องหาหรือผู้ถูกจับกุม ไว้ดังนี้

หลักการพื้นฐานในการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชน

หลักสิทธิและเสรีภาพนั้น นับว่าเป็นหลักการพื้นฐานที่สำคัญ คำว่า “สิทธิ” นั้น หมายถึง อำนาจของบุคคลที่กฎหมายบัญญัติรับรองไว้ว่าจะกระทำการใดได้อย่างอิสระ ส่วนคำว่า “เสรีภาพ” นั้น หมายถึง ความสามารถของบุคคลในภาวะการณ์เช่นนั้นจะกระทำการใดๆ ตามที่ตนปรารถนา ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 3 วรรคสอง ได้กล่าวถึงหลักนิติธรรม ซึ่งเป็นบ่อเกิดแห่งสิทธิเสรีภาพของปวงชนชาวไทย ล้วนมีบัญญัติรับรองอยู่ในรัฐธรรมนูญเป็นหลัก

มาตรา 4 เป็นหลักเกณฑ์ทั่วไปว่าด้วยเรื่องการคุ้มครองสิทธิมนุษยชน โดยคุ้มครอง ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิ เสรีภาพ และความเสมอภาคของบุคคล¹⁴⁶ อีกทั้ง รัฐธรรมนูญ แห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 28 และมาตรา 29 ได้กำหนดหลักเกณฑ์ เกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของบุคคลไว้ดังนี้

มาตรา 28 บุคคลย่อมมีสิทธิและเสรีภาพในชีวิตและร่างกาย การจับและการคุมขังบุคคลจะกระทำมิได้ เว้นแต่มีคำสั่งหรือหมายของศาลหรือมีเหตุ อย่างอื่นตามที่กฎหมายบัญญัติ

การค้นตัวบุคคล หรือการกระทำใดอันกระทบกระเทือนต่อสิทธิหรือเสรีภาพในชีวิต หรือร่างกายจะกระทำมิได้ เว้นแต่มีเหตุตามที่กฎหมายบัญญัติ

การทรมาน ทารุณกรรมหรือการลงโทษด้วยวิธีการโหดร้ายหรือไร้มนุษยธรรม จะกระทำมิได้

¹⁴⁶ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 4 บัญญัติไว้ว่า ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิ เสรีภาพ และความเสมอภาคของบุคคล ย่อมได้รับความคุ้มครอง

นอกจากนี้ ในมาตรา 29¹⁴⁷ ยังได้กำหนดคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องหาหรือจำเลย ในกระบวนการยุติธรรม ซึ่งเป็นหลักสำคัญที่ว่า “สันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นผู้บริสุทธิ์” เป็นหลักการสำคัญของการดำเนินคดีอาญาต่อประชาชน ซึ่งเป็นหลักประกันช่วยคุ้มครองสิทธิขั้นพื้นฐานของประชาชนไม่ให้ถูกจับกุมดำเนินคดี หรือตัดสินลงโทษโดยไม่เป็นธรรม มีอยู่สองประการ ได้แก่

1) หลักการ “ไม่มีโทษ โดยไม่มีกฎหมาย” หรือหลักการที่ว่า บุคคลจะถูกลงโทษได้ก็ต่อเมื่อมีกฎหมายในขณะที่กระทำความผิดบัญญัติไว้ว่า การกระทำนั้นเป็นความผิดและกำหนดโทษเอาไว้ จะนำกฎหมายที่ออกมาภายหลัง มาลงโทษบุคคลย้อนหลังไม่ได้ ซึ่งรัฐธรรมนูญ 2560 เขียนไว้ในมาตรา 29

2) หลักการ “สันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นผู้บริสุทธิ์” หรือหลักการที่ว่า ผู้ต้องหาหรือจำเลยที่ถูกดำเนินคดีถือว่าเป็นผู้บริสุทธิ์จนกว่าจะมีคำพิพากษาถึงที่สุดว่า ได้กระทำความผิดและต้องปฏิบัติต่อผู้นั้นเหมือนเป็นผู้บริสุทธิ์ตลอดกระบวนการ จะปฏิบัติเหมือนกับผู้กระทำความผิดไม่ได้ ซึ่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 กำหนดไว้ในมาตรา 29 วรรคสอง¹⁴⁸

โดยมาตรา 29 ยังรับรองหลักการสำคัญอีกสามประการ คือ หลักการควบคุมตัวผู้ต้องหาได้ “เท่าที่จำเป็น” หลักการไม่ต้องให้การเป็นปฏิปักษ์ต่อตนเอง และหลักการให้ผู้ต้องหาได้รับประกันตัว จะเห็นได้ว่า ในคดีอาญา ให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่มีความผิดและก่อนมีคำพิพากษาอันถึงที่สุดแสดงว่า บุคคลใดได้กระทำความผิดจะปฏิบัติต่อบุคคลนั้นเสมือนเป็นผู้กระทำความผิดมิได้

การควบคุมหรือคุมขังผู้ต้องหาหรือจำเลยให้กระทำได้เพียงเท่าที่จำเป็น เพื่อป้องกันมิให้มีการหลบหนีในคดีอาญา จะบังคับให้บุคคลให้การเป็นปฏิปักษ์ต่อตนเองมิได้ คำขอประกันผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญาต้องได้รับการพิจารณาและจะเรียกหลักประกันจนเกินควรแก่กรณีได้ การไม่ให้ประกันต้องเป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติ

¹⁴⁷ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 29 บัญญัติไว้ว่า บุคคลไม่ต้องรับโทษอาญาเว้นแต่ได้กระทำการอันกฎหมายที่ใช้อยู่ในเวลาที่กระทำนั้นบัญญัติเป็นความผิดและกำหนดโทษไว้ และโทษที่จะลงแก่บุคคลนั้นจะหนักกว่าโทษที่บัญญัติไว้ในกฎหมายที่ใช้อยู่ในเวลาที่กระทำความผิดมิได้

ในคดีอาญา ให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่มีความผิด และก่อนมีคำพิพากษาอันถึงที่สุดแสดงว่าบุคคลใดได้กระทำความผิดจะปฏิบัติต่อบุคคลนั้นเสมือนเป็นผู้กระทำความผิดมิได้

การควบคุมหรือคุมขังผู้ต้องหาหรือจำเลยให้กระทำได้เพียงเท่าที่จำเป็น เพื่อป้องกันมิให้มีการหลบหนีในคดีอาญา จะบังคับให้บุคคลให้การเป็นปฏิปักษ์ต่อตนเองมิได้

¹⁴⁸ ไอลอว์. สรุปรัฐธรรมนูญ 2560: สิทธิในกระบวนการยุติธรรมตัดให้สั้นลง สิทธิมีทนายความหายไป. 19 มิถุนายน 2566 สืบค้น จาก <https://ilaw.or.th/node/5464>.

ดังนั้น เมื่อรัฐธรรมนูญรับรองและคุ้มครองสิทธิขั้นพื้นฐานดังกล่าวแล้ว บุคคลทุกคนจึงมีสิทธิและเสรีภาพในชีวิตและร่างกาย การจำกัดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลนั้นจะกระทำได้เฉพาะในกรณีที่ถูกกฎหมายให้อำนาจไว้ และกระทำได้เฉพาะในกรณีที่มีความจำเป็นเท่านั้น โดยทั่วไปแล้วเมื่อมีการกระทำความผิดอาญาเกิดขึ้น การดำเนินคดีอาญาจะเริ่มต้นโดยเจ้าพนักงานตำรวจ ไม่ว่าจะเป็ในชั้นการจับกุม การคุมขัง หรือการสอบสวนเพื่อดำเนินคดีแก่ผู้กระทำความผิดโดยพนักงานสอบสวน ทั้งนี้ เพื่อดำเนินการสอบสวนหาข้อเท็จจริงและรวบรวมพยานหลักฐาน สรุปสำนวนการสอบสวนส่งต่อพนักงานอัยการเพื่อดำเนินการฟ้องคดีต่อศาล เพื่อให้ผู้กระทำความผิดได้รับโทษตามกฎหมายต่อไป

โดยในคดีอาญานั้น เมื่อมีการกระทำความผิดเกิดขึ้นแล้ว อำนาจในการควบคุมตัวผู้กระทำความผิดหรือผู้ต้องหาว่ากระทำความผิดจะเริ่มต้นขึ้นทันทีที่ได้มีการจับกุมหรือควบคุมตัวผู้กระทำความผิดมายังสถานที่ทำการของพนักงานสอบสวนหรือสถานีตำรวจ เพื่อดำเนินการสอบสวนในความผิดที่ถูกกล่าวหาหรือที่ผู้กระทำความผิดได้ก่อขึ้น และเมื่อได้มีการควบคุมตัวผู้กระทำความผิดไว้ในอำนาจรัฐแล้ว จึงอาจทำให้บุคคลนั้นต้องขาดอิสรภาพ จึงเป็นการกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของ บุคคลนั้นได้

ดังนั้น จึงต้องมีการคุ้มครองสิทธิของผู้ถูกจับหรือผู้ต้องหาในชั้นการสอบสวนของพนักงานสอบสวน ให้ได้รับการปฏิบัติตามสิทธิที่บุคคลดังกล่าวมีตามที่กฎหมายรับรองและคุ้มครองไว้¹⁴⁹

ส่วนรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 บัญญัติแนวทางการพัฒนาระบบยุติธรรมไว้ในหมวด 6 แนวนโยบายแห่งรัฐ มาตรา 68 ให้รัฐพึงจัดระบบการบริหารงานในกระบวนการยุติธรรมทุกด้านให้มีประสิทธิภาพ เป็นธรรม ไม่เลือกปฏิบัติ ให้ประชาชน เข้าถึงกระบวนการยุติธรรมได้โดยสะดวก รวดเร็ว ไม่เสียค่าใช้จ่ายสูงเกินสมควร และบัญญัติถึงการพัฒนาระบบการสอบสวนคดีอาญาไว้ในหมวด 16 การปฏิรูปประเทศ มาตรา 258 ให้ดำเนินการปฏิรูปประเทศอย่างน้อยในด้านต่างๆ ให้เกิดผล ดังต่อไปนี้ (1) ด้านกระบวนการยุติธรรม (2) ปรับปรุงระบบการสอบสวนคดีอาญาให้มีการตรวจสอบและถ่วงดุลระหว่างพนักงานสอบสวนกับพนักงานอัยการอย่างเหมาะสม กำหนดระยะเวลาในการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายให้ชัดเจน เพื่อมิให้คดีขาดอายุความ และสร้างความเชื่อมั่นในการปฏิบัติหน้าที่ของพนักงานสอบสวน และพนักงานอัยการในการสอบสวนคดีอาญา รวมทั้งกำหนดให้การสอบสวนต้องใช้ประโยชน์จากนิติวิทยาศาสตร์ และจัดให้มีบริการทางด้านนิติวิทยาศาสตร์มากกว่าหนึ่งหน่วยงานที่มีอิสระจากกันเพื่อให้ประชาชนได้รับบริการในการพิสูจน์ข้อเท็จจริงอย่างมีทางเลือก¹⁵⁰

¹⁴⁹ อริยพร โปธิโส. การคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของผู้ถูกจับหรือผู้ต้องหาในคดีอาญา. *วารสารจุลนิติ*, 18(4), 155-157. หน้า 157.

¹⁵⁰ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 258.

1.2 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

ในกระบวนการยุติธรรมนั้น บทบาทภาระหน้าที่ของบุคลากรในกระบวนการยุติธรรม มีทั้งอำนาจและหน้าที่ในการขับเคลื่อนกระบวนการให้เกิดประโยชน์สูงสุดนั้น คือ ประชาชนทุกฝ่าย ที่เข้ามาสู่กระบวนการได้รับความเป็นธรรม ไม่ว่าจะประชาชนที่เข้ามาสู่กระบวนการนั้นจะเข้ามา ในฐานะเป็นผู้กล่าวหา ผู้ต้องหา โจทก์ หรือจำเลยก็ตาม การขับเคลื่อนกระบวนการของบุคลากร ในกระบวนการยุติธรรมนั้น นอกจากต้องอาศัยความรู้ความสามารถของบุคลากรในกระบวนการยุติธรรมแล้ว บุคลากรในกระบวนการยุติธรรมต้องมีจิตสำนึกความรับผิดชอบในการที่ตนเองต้องมีหน้าที่ และรวมทั้ง ต้องมีจิตสำนึกในการใช้อำนาจด้วย เพราะหากบุคลากรในกระบวนการยุติธรรมขาดจิตสำนึกเหล่านี้แล้ว ก็จะส่งผลกระทบต่อสิทธิเสรีภาพของประชาชนที่เข้ามาสู่กระบวนการได้ ซึ่งในที่สุดแล้วก็อาจส่งผลกระทบต่อความเชื่อมั่นในกระบวนการยุติธรรมในที่สุด ซึ่งในการดำเนินคดีอาญา มีบุคลากรในองค์กร ของรัฐหลายฝ่ายที่เข้ามาเกี่ยวข้องกับการพิสูจน์ทราบความผิดของผู้ที่ต้องตกเป็นผู้ต้องหาในคดีอาญา และที่เป็นหลักในกระบวนการของการดำเนินการ ได้แก่ พนักงานสอบสวน พนักงานอัยการศาล และที่ขาดไม่ได้สำหรับผู้ที่ต้องตกเป็นผู้ถูกกล่าวหาคือทนายความ¹⁵¹

ดังนั้น เมื่อสังคมมนุษย์ประกอบขึ้นด้วยบุคคลหลายหมู่เหล่า ซึ่งมักจะเกิดปัญหา การกระทำความผิดอาญาที่ก่อให้เกิดความไม่สงบ ดังนั้น แต่ละสังคมจึงต้องสร้างกฎเกณฑ์ที่จะสามารถ นำตัวผู้ซึ่งก่อให้เกิดความไม่สงบมาลงโทษตามความเหมาะสมแห่งยุคสมัยของแต่ละสังคม โดยกำหนด หลักเกณฑ์วิธีการเพื่อให้ได้ตัวผู้กระทำความผิดมารับโทษ หลักเกณฑ์และวิธีการเช่นนี้รวมกันเรียกว่า “กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา” ซึ่งวัตถุประสงค์และความสำคัญของกฎหมายวิธีพิจารณา ความอาญา ก็เพื่อการคุ้มครองส่วนได้เสียของสังคมของบุคคลและส่วนได้เสียร่วมกันของสังคม และบุคคล ความสำคัญของกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาอยู่ที่การให้ได้ตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษ อย่างเป็นธรรม และการป้องกันไม่ให้เกิดข้อผิดพลาดในการดำเนินคดีตั้งแต่การสอบสวน ฟ้องร้อง การพิจารณาพิพากษา และการลงโทษ โดยการดำเนินคดีอาญามีขั้นตอนทั้งก่อนฟ้องคดีอาญา และหลังฟ้องคดีอาญา ทั้งสองขั้นตอนมีความสำคัญไม่ยิ่งหย่อนไปกว่ากัน ซึ่งกฎหมายได้กำหนดวิธีการ และบุคลากรผู้มีอำนาจหน้าที่ปฏิบัติไว้อย่างชัดเจนดังนี้

1.2.1 การใช้ระบบการฟ้องคดีอาญาคู่ขนานในประเทศไทย

ระบบการฟ้องคดีคู่ขนาน หมายถึง ระบบที่ให้อำนาจฟ้องแก่ทั้งเจ้าพนักงาน ของรัฐและราษฎรผู้เสียหายตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 28 ซึ่งบัญญัติว่า “บุคคลเหล่านี้มีอำนาจฟ้องคดีอาญาต่อศาล (1) พนักงานอัยการ (2) ผู้เสียหาย”

¹⁵¹ นิธิ ภูริคุปต์ และ ปุณณรัช เกตุเทศ. ความไม่เป็นธรรมในคดีและแนวทางแก้ไข. 19 มิถุนายน 2566 สืบค้นจาก <https://www.dsi.go.th/en/Detail/ความไม่เป็นธรรมในคดีและแนวทางแก้ไข-T0000987>.

การฟ้องคดีอาญาโดยพนักงานอัยการใช้ระบบที่เรียกว่า “การฟ้องคดีโดยรัฐ” ซึ่งต้องผ่านขั้นตอนการสอบสวนมาก่อนทั้งหมด เป็นขั้นตอนการอำนวยความสะดวกเบื้องต้นของรัฐ ก่อนการฟ้องคดี

การฟ้องคดีโดยผู้เสียหาย ใช้ระบบที่เรียกว่า การฟ้องคดีโดยเอกชน ซึ่งหมายถึง การฟ้องคดีโดยเอกชนที่เป็นผู้เสียหายหรือผู้แทนตามมาตรา 2 (4) มาตรา 4 มาตรา 5 และมาตรา 6 โดยไม่ต้องผ่านขั้นตอนการอำนวยความสะดวกเบื้องต้นของรัฐ ซึ่งได้แก่ การสอบสวนก่อนการฟ้องคดี¹⁵² จะเห็นได้ว่า หลักเกณฑ์การเริ่มต้นฟ้องคดีดังกล่าวนี้ให้สิทธิแก่ผู้เสียหายที่จะเลือกการดำเนินคดีด้วยตนเอง แต่ทั้งนี้ จะต้องผ่านกระบวนการการสอบสวนในชั้นเริ่มต้นเสมอ

1.2.2 พนักงานสอบสวน อธิบายได้ดังนี้

พนักงานสอบสวน อำนาจการสอบสวนคดีอาญาที่ขอบด้วยกฎหมาย จะต้องประกอบด้วย

- 1) ได้ทำโดยเจ้าพนักงานที่กฎหมายกำหนดให้เป็นพนักงานสอบสวน
- 2) ได้กระทำด้วยความผิดอาญานั้นอยู่ในเขตอำนาจ
- 3) วิธีการที่นำไปถูกต้องตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

ซึ่งหลักเกณฑ์ประการแรก ทำโดยเจ้าพนักงานที่กฎหมายกำหนดให้เป็นพนักงานสอบสวน

พนักงานสอบสวน จึงหมายความว่า เจ้าพนักงานซึ่งกฎหมาย ให้มีอำนาจ และหน้าที่ทำการสอบสวน¹⁵³ โดยความหมายของการสอบสวน ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 2 (11) ได้บัญญัติว่า การสอบสวน หมายความว่ารวมถึง การรวบรวมพยานหลักฐาน และการดำเนินการทั้งหลายอื่นตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายนี้ ซึ่งพนักงานสอบสวนได้ทำไปเกี่ยวกับความผิดที่กล่าวหา เพื่อที่จะทราบข้อเท็จจริงหรือข้อพิสูจน์ความผิดและเพื่อจะเอาตัวผู้กระทำผิดมาฟ้องลงโทษ

¹⁵² จตุรงค์ เพิ่มรุ่งเรือง และอาจารย์ สุรศักดิ์ มีบัว. เอกสารประกอบการสอนวิชาการบริหารงานยุติธรรม (LAW 4614). สาขานิติวิทยาศาสตร์ คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา. 19 มิถุนายน 2566 สืบค้นจาก https://elcpg.ssu.ac.th/jaturong_po/pluginfile.php/77/mod_resource/content/0การบริหารงานยุติธรรม_merged.pdf.

¹⁵³ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 2 (6) บัญญัติว่า พนักงานสอบสวน หมายความว่า เจ้าพนักงานซึ่งกฎหมายให้มีอำนาจและหน้าที่ทำการสอบสวน

ดังนั้น เมื่อพิจารณาจากบทบัญญัติประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 2 (11) แล้ว ความหมายของการสอบสวนคดีอาญา มีดังนี้

- 1) เป็นการรวบรวมพยานหลักฐาน
- 2) การดำเนินการทั้งหลายอื่นตามบทบัญญัติตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา
- 3) โดยพนักงานสอบสวนเกี่ยวกับความผิดที่กล่าวหา
- 4) เพื่อทราบข้อเท็จจริงหรือพิสูจน์ความผิดและเพื่อจะเอาตัวผู้กระทำความผิด¹⁵⁴

ซึ่งตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา กำหนดให้ผู้เป็นพนักงานสอบสวนมี 2 ประเภท คือ

ก. ในกรณีความผิดเกิดในราชอาณาจักร คือ เจ้าหน้าที่ตำรวจ หรือพนักงานฝ่ายปกครอง ตามมาตรา 18

ข. ในกรณีความผิดเกิดนอกราชอาณาจักรตามมาตรา 20 คือ

- (1) อัยการสูงสุด หรือผู้รักษาการแทน หรือ
- (2) พนักงานอัยการ กรณีอัยการสูงสุดเป็นผู้มอบหมายหน้าที่ให้เป็นผู้รับผิดชอบทำการสอบสวนแทน

ในกรณีความผิดเกิดในราชอาณาจักร คือ เจ้าหน้าที่ตำรวจหรือพนักงานฝ่ายปกครอง ตามมาตรา 18¹⁵⁵ กรณีความผิดอาญาเกิดขึ้นในราชอาณาจักรผู้ที่จะเป็นพนักงานสอบสวนแยกเป็น 2 กรณี คือ

¹⁵⁴ เรวดี ฉ่ำเฉลิม. การสอบสวนโดยมิชอบ. *วารสารสำนักงานการสอบสวนและนิติกร กรมการปกครอง*, (ฉบับพิเศษ เดือนมกราคม), หน้า 3.

¹⁵⁵ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 18 บัญญัติว่า “ในจังหวัดอื่นนอกจากจังหวัดพระนคร และจังหวัดธนบุรี พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจชั้นผู้ใหญ่ ปลัดอำเภอ และข้าราชการตำรวจซึ่งมียศตั้งแต่ชั้นนายร้อยตำรวจตรีหรือเทียบเท่า นายร้อยตำรวจตรีขึ้นไปมีอำนาจสอบสวนความผิดอาญาซึ่งได้เกิด หรืออ้าง หรือเชื่อว่า ได้เกิดภายในเขตอำนาจของตนหรือผู้ต้องหามีที่อยู่หรือถูกจับภายในเขตอำนาจของตนได้

สำหรับในจังหวัดพระนครและจังหวัดธนบุรี ให้ข้าราชการตำรวจซึ่งมียศตั้งแต่ชั้นนายร้อยตำรวจตรีหรือเทียบเท่า นายร้อยตำรวจตรีขึ้นไปมีอำนาจสอบสวนความผิดอาญาซึ่งได้เกิด หรืออ้าง หรือ เชื่อว่า ได้เกิดภายในเขตอำนาจของตนหรือผู้ต้องหามีที่อยู่หรือถูกจับภายในเขตอำนาจของตนได้

ภายใต้บังคับแห่งบทบัญญัติใน มาตรา 19 มาตรา 20 และมาตรา 21 ความผิดอาญาได้เกิดในเขตอำนาจพนักงานสอบสวนคนใด โดยปกติให้เป็นที่พนักงานสอบสวนผู้นั้น เป็นผู้รับผิดชอบในการสอบสวนความผิดนั้นๆ เพื่อดำเนินคดี เว้นแต่เมื่อมีเหตุจำเป็นหรือเพื่อความสะดวก จึงให้พนักงานสอบสวนแห่งท้องที่ที่ผู้ต้องหามีที่อยู่หรือถูกจับ เป็นผู้รับผิดชอบดำเนินการสอบสวน

ในเขตท้องที่ใดมีพนักงานสอบสวนหลายคน การดำเนินการสอบสวนให้อยู่ในความรับผิดชอบของพนักงานสอบสวนผู้เป็นหัวหน้าในท้องที่นั้นหรือผู้รักษาการแทน”

(1) ในจังหวัดอื่น นอกจากจังหวัดพระนครและจังหวัดธนบุรี คือ พนักงานฝ่ายปกครอง หรือ ตำรวจชั้นผู้ใหญ่ ปลัดอำเภอและข้าราชการตำรวจ ซึ่งมียศตั้งแต่ ชั้นนายร้อยตำรวจตรีหรือเทียบเท่า นายร้อยตำรวจตรีขึ้นไป

(2) ในจังหวัดพระนครและจังหวัดธนบุรี ให้ข้าราชการตำรวจซึ่งมียศ ตั้งแต่ชั้นนายร้อยตำรวจตรีหรือเทียบเท่า นายร้อยตำรวจตรีขึ้นไป

ข้อสังเกตในทางปฏิบัติ ในต่างจังหวัดพนักงานสอบสวนจะเป็น ข้าราชการตำรวจชั้นสัญญาบัตรเท่านั้นที่เป็นหลักในการสอบสวน ส่วนพนักงานฝ่ายปกครองส่วนใหญ่ จะเป็นพนักงานสอบสวนผู้ร่วมสอบสวนกับพนักงานสอบสวนที่เป็นเจ้าที่ตำรวจเท่านั้น

ส่วนในกรณีความผิดเกิดนอกราชอาณาจักรตามมาตรา 20¹⁵⁶ กรณีความผิดอาญาเกิดขึ้นนอกราชอาณาจักรผู้ที่จะเป็นพนักงานสอบสวนคืออัยการสูงสุด หรือผู้ทำการแทน

---

¹⁵⁶ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 20 ถ้าความผิดซึ่งมีโทษตามกฎหมายไทยได้กระทำ ลงนอกราชอาณาจักรไทย ให้อัยการสูงสุดหรือผู้รักษาการแทนเป็นพนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบหรือจะมอบหมาย หน้าที่นั้นให้พนักงานอัยการหรือพนักงานสอบสวนคนใดเป็นผู้รับผิดชอบทำการสอบสวนแทนก็ได้

ในกรณีที่อัยการสูงสุดหรือผู้รักษาการแทนมอบหมายให้พนักงานสอบสวนคนใดเป็นผู้รับผิดชอบทำ การสอบสวน อัยการสูงสุดหรือผู้รักษาการแทนจะมอบหมายให้พนักงานอัยการคนใดทำการสอบสวนร่วมกับ พนักงานสอบสวนก็ได้

ให้พนักงานอัยการที่ได้รับมอบหมายให้เป็นพนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบ หรือให้ทำการสอบสวน ร่วมกับพนักงานสอบสวนมีอำนาจและหน้าที่ในการสอบสวนเช่นเดียวกับพนักงานสอบสวน บรรดาอำนาจและหน้าที่ ประการอื่นที่กฎหมายบัญญัติไว้ให้เป็นอำนาจและหน้าที่ของพนักงานอัยการ

ในกรณีที่พนักงานอัยการทำการสอบสวนร่วมกับพนักงานสอบสวน ให้พนักงานสอบสวนปฏิบัติ ตามคำสั่งและคำแนะนำของพนักงานอัยการในเรื่องที่เกี่ยวกับการรวบรวมพยานหลักฐาน

ในกรณีจำเป็น พนักงานสอบสวนต่อไปนี้มีอำนาจสอบสวนในระหว่างรอคำสั่งจากอัยการสูงสุด หรือผู้รักษาการแทน

(1) พนักงานสอบสวนซึ่งผู้ต้องหาถูกจับในเขตอำนาจ

(2) พนักงานสอบสวนซึ่งรัฐบาลประเทศอื่น หรือบุคคลที่ได้รับการเสียหายได้ร้องฟ้องให้ทำโทษ ผู้ต้องหา

เมื่อพนักงานอัยการหรือพนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบในการสอบสวนแล้วแต่กรณี เห็นว่า การสอบสวนเสร็จแล้ว ให้ทำความเข้าใจตามมาตรา 140 มาตรา 141 หรือมาตรา 142 ส่งพร้อมสำนวนไปยังอัยการสูงสุด หรือผู้รักษาการแทน

ความผิดอาญาเกิดขึ้นนอกราชอาณาจักร เช่น กรณีความผิดซึ่งมีโทษตามกฎหมายไทยเกิดนอกราชอาณาจักรไม่ว่าจะเกิดในเรือไทย หรืออากาศยานไทยในต่างประเทศ ตามกฎหมายอาญาให้ถือว่า กระทำผิดในราชอาณาจักร¹⁵⁷ แต่โดยแท้จริงแล้วการกระทำความผิดอาญาได้เกิดนอกราชอาณาจักร ในกรณีนี้พนักงานสอบสวนผู้มีหน้าที่รับผิดชอบ คือ อัยการสูงสุด (อสส.) หรือผู้ทำการแทน หรือจะมอบอำนาจให้พนักงานอัยการหรือพนักงานสอบสวนคนใดเป็นผู้รับผิดชอบทำการสอบสวนแทนก็ได้

และในกรณีที่อัยการสูงสุด หรือผู้รักษาการแทนมอบหมายให้พนักงานสอบสวนคนใดเป็นผู้รับผิดชอบทำการสอบสวน อัยการสูงสุดหรือผู้รักษาการแทนจะมอบหมายให้พนักงานอัยการคนใดทำการสอบสวนร่วมกับพนักงานสอบสวนก็ได้ โดยในกรณีจำเป็นในระหว่างรอคำสั่งอัยการสูงสุดหรือผู้รักษาการแทน คือ (1) พนักงานสอบสวนที่ผู้ต้องหาถูกจับในเขตอำนาจ หรือ (2) พนักงานสอบสวนซึ่งรัฐบาลประเทศอื่น หรือบุคคลที่ได้รับความเสียหายได้ร้องฟ้องให้ทำโทษผู้ต้องหา

กรณีความผิดเกิดขึ้นนอกราชอาณาจักร ซึ่งมีได้แบ่งเขตอำนาจรับผิดชอบไว้เหมือนเช่นกรณีเกิดขึ้นในราชอาณาจักร จึงถือได้ว่า เป็นเขตอำนาจอัยการสูงสุดในการสอบสวนความผิดอาญาที่เกิดขึ้น

¹⁵⁷ ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 4 บัญญัติว่า ผู้ใดกระทำความผิดในราชอาณาจักรต้องรับโทษตามกฎหมาย การกระทำความผิดในเรือไทยหรืออากาศยานไทย ไม่ว่าจะอยู่ ณ ที่ใด ให้ถือว่ากระทำความผิดในราชอาณาจักร

ประการที่สอง เมื่อพิจารณาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา หากได้กระทำความผิดอาญานั้นอยู่ในเขตอำนาจใดนั้น ภายใต้บังคับแห่งบทบัญญัติใน มาตรา 19¹⁵⁸ มาตรา 20 มาตรา 21¹⁵⁹ ความผิดอาญาเกิดขึ้นในเขตอำนาจของพนักงานสอบสวนคนใด โดยปกติ ให้เป็นหน้าที่พนักงานสอบสวนผู้นั้นเป็นผู้รับผิดชอบในการสอบสวนความผิดนั้นๆ เพื่อดำเนินคดี เว้นแต่ เมื่อมีเหตุจำเป็นหรือเพื่อความสะดวกจึงให้พนักงานสอบสวนแห่งท้องที่ดังต่อไปนี้ เป็นผู้รับผิดชอบ ดำเนินการสอบสวน แม้ว่าท้องที่ดังกล่าวความผิดจะไม่ได้เกิดขึ้นก็ตาม คือ

- (1) ท้องที่ที่ผู้ต้องหาหนีที่อยู่ หรือ
- (2) ท้องที่ผู้ต้องหาถูกจับ

คำว่า “เขตอำนาจพนักงานสอบสวน” หมายถึง อาณาบริเวณเขตพื้นที่ ที่ความผิดอาญาเกิด หรืออ้าง หรือเชื่อว่าได้เกิดภายในเขตอำนาจของพนักงานสอบสวนคนใด ในราชอาณาจักร ให้เป็นหน้าที่ของพนักงานสอบสวนผู้นั้นเป็นผู้รับผิดชอบในการสอบสวนความผิดนั้นๆ เพื่อดำเนินคดี เช่น สภ.เมืองอุบลราชธานี มีเขตรับผิดชอบตลอดอำเภอเมืองอุบลราชธานี หากมีการกระทำความผิดอาญาเกิดขึ้น หรือกรณีมีผู้กล่าวหามาแจ้งความต่อเจ้าพนักงานตำรวจโดยอ้างว่า ได้มอบเช็คพิพาทให้ ณ ที่ทำการบริษัทซึ่งอยู่ในเขตอำนาจสอบสวนของพนักงานสอบสวน สภ.เมืองอุบลราชธานี นับเป็นเหตุอันสมควรให้พนักงานสอบสวนจะเชื่อว่าความผิดได้เกิดขึ้น พนักงานสอบสวนของ สภ.เมืองอุบลราชธานี ก็เป็นผู้รับผิดชอบในการสอบสวนความผิดอาญานั้นๆ เป็นต้น

¹⁵⁸ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 19 บัญญัติว่า ในกรณีดังต่อไปนี้

- (1) เป็นการไม่แน่ว่าการกระทำความผิดอาญาได้กระทำในท้องที่ใดในระหว่างหลายท้องที่
- (2) เมื่อความผิดส่วนหนึ่งกระทำในท้องที่หนึ่ง แต่มีอีกส่วนหนึ่งในอีกท้องที่หนึ่ง
- (3) เมื่อความผิดนั้นเป็นความผิดต่อเนื่องและกระทำต่อเนื่องกันในท้องที่ต่างๆ เกินกว่าท้องที่หนึ่งขึ้นไป
- (4) เมื่อเป็นความผิดซึ่งมีหลายกรรมกระทำลงในท้องที่ต่างๆ กัน
- (5) เมื่อความผิดเกิดขึ้นขณะผู้ต้องหากำลังเดินทาง
- (6) เมื่อความผิดเกิดขึ้นขณะผู้เสียหายกำลังเดินทาง

พนักงานสอบสวนในท้องที่หนึ่งท้องที่ใดที่เกี่ยวข้องมีอำนาจสอบสวนได้ ในกรณีข้างต้นพนักงานสอบสวนต่อไปนี้เป็นผู้รับผิดชอบในการสอบสวน

- (ก) ถ้าจับผู้ต้องหาได้แล้ว คือ พนักงานสอบสวนซึ่งท้องที่ที่จับได้อยู่ในเขตอำนาจ
- (ข) ถ้าจับผู้ต้องหาไม่ได้ คือ พนักงานสอบสวนซึ่งท้องที่ที่พบการกระทำความผิดก่อนอยู่ในเขตอำนาจ

¹⁵⁹ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 21 บัญญัติว่า ในกรณีที่ไม่ว่าพนักงานสอบสวนคนใด ในจังหวัดเดียวกันควรเป็นพนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบ ให้ข้าหลวงประจำจังหวัดนั้นมีอำนาจชี้ขาด แต่ในจังหวัด พระนครและธนบุรี ให้ผู้บังคับบัญชาของพนักงานสอบสวนซึ่งมีตำแหน่งตั้งแต่รองอธิบดีกรมตำรวจขึ้นไปเป็นผู้ชี้ขาด

ในกรณีที่ไม่ว่าพนักงานสอบสวนคนใดในระหว่างหลายจังหวัด ควรเป็นพนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบ ให้อธิบดีกรมอัยการหรือผู้ทำการแทนเป็นผู้ชี้ขาด การรื้อคำชี้ขาดไม่เป็นเหตุให้งดการสอบสวน

ตัวอย่างเช่น การที่ผู้เสียหายร้องทุกข์ต่อพนักงานสอบสวน และได้ให้การว่า จำเลยได้มอบเช็คพิพาทให้ ณ ที่ทำการบริษัทซึ่งอยู่ในเขตอำนาจสอบสวนของพนักงานสอบสวน สภ.เมืองอุบลราชธานี นับเป็นเหตุอันสมควรให้พนักงานสอบสวนจะเชื่อว่าความผิดได้เกิดขึ้นในเขตอำนาจของตน การสอบสวนที่กระทำจึงชอบด้วยกฎหมาย พนักงานอัยการจึงฟ้องคดีดังกล่าวต่อศาลได้ตามนัยประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 18 ประกอบมาตรา 19 (3) และมาตรา 120¹⁶⁰

กล่าวโดยสรุป เมื่อพิจารณาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 2 (10) มาตรา 18 และ มาตรา 130 แล้ว จะเห็นได้ว่า อำนาจสอบสวนเกิดขึ้นเมื่อได้มีการกระทำความผิดอาญาเกิดขึ้นแล้วนั่นเอง หากไม่มีการกระทำความผิดก็ไม่มีการอำนาจสอบสวน ดังนั้น จึงอาจกล่าวได้ว่า อำนาจสอบสวนผูกพันกับการกระทำความผิดอาญาเป็นรายเรื่อง เมื่ออำนาจสอบสวนของพนักงานสอบสวนเกิดขึ้นถ้าเสร็จแล้ว ก็จะตกอยู่ในอำนาจสอบสวนผู้นั้นทั้งหมดโดยถือการกระทำอันเป็นความผิดนั้นเป็นหลัก ไม่ว่าจะมีส่วนร่วมกระทำความผิดมากน้อยเพียงใด การกระทำนั้นจะเป็นความผิดฐานใดบ้าง ไม่ว่าจะจับกุมผู้กระทำความผิดได้หรือไม่ เมื่อใดก็ตกอยู่ในอำนาจสอบสวนของเจ้าพนักงานสอบสวนผู้นั้นทั้งสิ้น เพราะเป็นการกระทำความผิดในเรื่องเดียวกันจะแยกสอบสวนเป็นคนละคดีมิได้เนื่องจากพยานหลักฐานชุดเดียวกันจึงต้องอยู่ภายใต้หลักกฎหมายอันเดียวกันนั่นเอง เมื่อเริ่มสอบสวนแล้ว พนักงานสอบสวนก็จะใช้อำนาจตามกระบวนการสอบสวนเพื่อรวบรวมพยานหลักฐานทุกชนิดเพื่อหารายละเอียดแห่งความผิด เพื่อพิสูจน์ความผิดหรือความบริสุทธิ์ของผู้ต้องหา ซึ่งมีกฎหมายรองรับการใช้อำนาจสอบสวนทุกขั้นตอนต่อไปจนการสอบสวนเสร็จสิ้น

เมื่ออำนาจสอบสวนเกิดขึ้นแล้ว นับตั้งแต่นั้นเป็นต้นไป พนักงานสอบสวนจึงเริ่มใช้อำนาจต่างๆ ที่เกี่ยวกับการสอบสวนการกระทำความผิดเรื่องนั้นได้อย่างเต็มที่ตามกฎหมายบัญญัติไว้ดังบทบัญญัติในมาตราดังต่อไปนี้

มาตรา 132 เพื่อประโยชน์แห่งการรวบรวมหลักฐาน ให้พนักงานสอบสวนมีอำนาจดังต่อไปนี้

- 1) ตรวจสอบผู้เสียหายเมื่อผู้นั้นยินยอม หรือตรวจตัวผู้ต้องหา (ไม่ต้องยินยอม)
- 2) ค้น
- 3) หมายเรียกบุคคลซึ่งครอบครองสิ่งของ
- 4) ยึดไว้ซึ่งสิ่งของที่ค้นพบ

มาตรา 133 พนักงานสอบสวนมีอำนาจออกหมายเรียกผู้เสียหายหรือบุคคลใดซึ่งมีเหตุอันควรเชื่อว่าถ้อยคำของเขาอาจเป็นประโยชน์แก่คดีให้มาตามเวลาและสถานที่ในหมายแล้วให้ถามปากคำบุคคลนั้นได้

¹⁶⁰ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1314/2513.

การถามปากคำนั้นพนักงานสอบสวนจะให้ผู้ที่ให้ถ้อยคำสาบานหรือปฏิญาณตัวเสียก่อนก็ได้ และต้องปฏิบัติตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายนี้ว่าด้วยเรื่องพยานบุคคล

ห้ามมิให้พนักงานสอบสวนตักเตือน พุดให้ท้อใจ หรือใช้กลอุบายอื่นเพื่อป้องกันมิให้ถ้อยคำ ซึ่งอยากจะให้ด้วยความเต็มใจ ฯลฯ

มาตรา 134 เมื่อผู้ต้องหาถูกเรียก หรือส่งตัวมา หรือเข้าหาพนักงานสอบสวนเอง หรือปรากฏว่า ผู้ใดซึ่งมาอยู่ต่อหน้าพนักงานสอบสวนเป็นผู้ต้องหา ให้ถามชื่อตัว ชื่อรอง ชื่อสกุล สัญชาติบิดามารดา อายุ อาชีพ ที่อยู่ ที่เกิด และแล้วให้ทราบถึงข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการกระทำที่กล่าวหาว่า ผู้ต้องหาได้กระทำความผิด แล้วจึงแจ้งข้อหาให้ทราบ

การแจ้งข้อหาตามวรรคหนึ่ง จะต้องมีหลักฐานตามสมควรว่า ผู้นั้นน่าจะได้กระทำความผิดตามข้อหา นั้น ผู้ต้องหาสิทธิได้รับการสอบสวนด้วยความรวดเร็วต่อเนื่อง และเป็นธรรม พนักงานสอบสวนต้องให้โอกาสผู้ต้องหาที่จะแก้ข้อหาและที่จะแสดงข้อเท็จจริงอันเป็นประโยชน์แก่ตนได้ ดังตัวอย่างต่อไปนี้ การบังคับให้พนักงานสอบสวนต้องแจ้งข้อหาแก่ผู้ต้องหานั้น มีเจตนารมณ์เพียงเพื่อให้ผู้ต้องหาทราบว่า จะถูกสอบสวนในเรื่องใด และทราบว่า การกระทำของผู้ต้องหาเป็นความผิด โดยไม่จำเป็นต้องแจ้งทุกข้อหา ทุกตัวบทกฎหมาย ทุกมาตรา และทุกกระทงความผิดเสมอไป แม้เดิมพนักงานสอบสวนแจ้งข้อกล่าวหาแก่จำเลยว่ากระทำความผิดในช่วงเวลาใดไว้ แต่เมื่อสอบสวนแล้วปรากฏว่าจำเลยกระทำความผิดในช่วงเวลาอื่นด้วย ก็สามารถทำการสอบสวนข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการกระทำในช่วงเวลาอื่นได้

เมื่อข้อเท็จจริงจากการสอบสวนได้ความเพิ่มเติมว่า จำเลยกระทำความผิดในช่วงวันเวลาอื่นที่ใกล้ชิดกับการกระทำความผิดที่ได้แจ้งข้อหาไว้เดิม ย่อมถือได้ว่าการสอบสวนในความผิดที่จำเลยกระทำในช่วงวันเวลาอื่นโดยชอบแล้ว ประกอบกับชั้นสอบสวนจำเลยให้การปฏิเสธโดยไม่มีรายละเอียดแห่งการปฏิเสธ และเพียงมาอ้างว่า จำเลยไม่เข้าใจข้อหาและพฤติการณ์ในการกระทำความผิด ทำให้ไม่สามารถให้การและนำพยานหลักฐานมาต่อสู้คดีได้ถูกต้องหลังจากที่ศาลล่างทั้งสองมีคำพิพากษาแล้ว ไม่น่าเชื่อว่าจำเลยไม่เข้าใจข้อหา และพฤติการณ์ในการกระทำความผิดตามที่โจทก์ฟ้อง โจทก์มีอำนาจฟ้องจำเลยในความผิดที่จำเลยกระทำในช่วงเวลาที่มีการสอบสวนได้ความเพิ่มเติมได้¹⁶¹

มาตรา 134/1 ในคดีที่มีอัตราโทษประหารชีวิต หรือในคดีที่ผู้ต้องหา มีอายุไม่เกินสิบแปดปีในวันที่พนักงานสอบสวนแจ้งข้อหา ก่อนเริ่มถามคำให้การให้พนักงานสอบสวนถามผู้ต้องหาว่ามีทนายความหรือไม่ ถ้าไม่มีให้รัฐจัดหาทนายความให้

¹⁶¹ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 659/2563.

มาตรา 135 ในการถามคำให้การผู้ต้องหา ห้ามมิให้พนักงานสอบสวนทำหรือจัดให้ทำการใดๆ ซึ่งเป็นการให้คำมั่นสัญญาชู้เชียว หลอกลวง ทรมาน ใช้กำลังบังคับ หรือการกระทำโดยมิชอบประการใดๆ เพื่อจูงใจให้เขาให้การอย่างไรๆ ในเรื่องที่ต้องหาขึ้น¹⁶²

ประการที่สาม วิธีการที่นำไปถูกต้องตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญานั้น การสอบสวนเริ่มมีขึ้นตั้งแต่มีคำร้องทุกข์หรือมีคำกล่าวโทษ ซึ่งวิธีการสอบสวนของพนักงานสอบสวนต้องดำเนินการให้ถูกต้องตามที่ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาให้อำนาจไว้ กล่าวคือ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญากำหนดให้ พนักงานสอบสวนมีอำนาจสอบสวนคดีอาญาทั้งปวง ดังนั้น คดีแพ่งพนักงานสอบสวนจึงไม่มีอำนาจสอบสวน ในคดีอาญานั้น ถ้าเป็นคดีความผิดต่อส่วนตัว ห้ามมิให้พนักงานสอบสวนทำการสอบสวน เว้นแต่จะมีคำร้องทุกข์ตามระเบียบหรือมีการร้องทุกข์โดยผู้เสียหายก่อน

การไม่มีการสอบสวนในความผิดนั้น ห้ามมิให้พนักงานอัยการยื่นฟ้องคดีนั้น ดังนั้น ในความผิดอาญาทั้งปวงไม่ว่าจะเป็นความผิดต่อส่วนตัวหรือต่ออาญาแผ่นดิน ต้องมีการสอบสวนในความผิดนั้นก่อนเสมอ และในความผิดต่อส่วนตัวพนักงานสอบสวน จะทำการสอบสวนได้ต้องมีการร้องทุกข์ก่อน

อย่างไรก็ดี ความผิดอาญาต่อแผ่นดินที่ผู้ได้รับความเสียหายมีส่วนร่วมกระทำความผิดด้วย แม้ตัวผู้ได้รับความเสียหายจะมีใช้ผู้เสียหายนิตินัยตาม มาตรา 2 (4) พนักงานสอบสวนก็ชอบที่จะสอบสวนได้ และเมื่อมีการสอบสวนโดยชอบ พนักงานอัยการก็ฟ้องได้ตามมาตรา 120

1.2.3 การสอบสวน

ในระบบการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐนั้น ได้ให้ความสำคัญต่อการสอบสวนคดีเป็นอย่างมาก คือ

1) การสอบสวนเป็นเงื่อนไขในการฟ้องคดีของพนักงานอัยการ มาตรา 120 บัญญัติว่า “ห้ามมิให้พนักงานอัยการยื่นฟ้องคดีใดต่อศาล โดยมีได้มีการสอบสวนในความผิดนั้นก่อน”

2) การสอบสวนเป็นเงื่อนไขในการรับฟ้องคดีของศาล มาตรา 22 เมื่อความผิดเกิดขึ้นอ้าง หรือเชื่อว่าได้เกิดขึ้นในเขตอำนาจของศาลใดให้ชำระที่ตามนั้น แต่ถ้า

(1) เมื่อจำเลยมีที่อยู่หรือถูกจับในท้องที่หนึ่ง หรือเมื่อเจ้าพนักงานทำการสอบสวนในท้องที่หนึ่งนอกเขตของศาลดังกล่าวแล้ว จะชำระคดีที่ศาลซึ่งท้องที่นั้นๆ อยู่ในเขตอำนาจก็ได้

¹⁶² เรวดี ฉ่ำเฉลิม. การสอบสวนโดยมิชอบ. หน้า 4.

(2) เมื่อความผิดเกิดขึ้นนอกราชอาณาจักรไทยให้ข้าราชการที่ศาลอาญา ถ้าการสอบสวนได้กระทำการลงในท้องที่หนึ่งซึ่งอยู่ในเขตอำนาจของศาลใด ให้ข้าราชการที่ศาลนั้นได้ ด้วยคำว่า “มิได้มีการสอบสวนในความผิดนั้นก่อน” หมายความว่าอย่างไร

(3) ไม่มีการสอบสวนความผิดนั้นเลย พนักงานอัยการย่อมไม่มีอำนาจฟ้องแน่นอน เพราะระบบการดำเนินคดี ฟ้องร้องโดยรัฐต้องผ่านกระบวนการสอบสวนเสียก่อนที่เรียกว่า กระบวนการยุติธรรมนั่นเอง สอบสวน > ฟ้องร้อง > รับฟ้อง > พิจารณา > พิพากษา

3) มีการสอบสวนแต่ไม่มีอำนาจ เช่น มีไซ้ท้องที่มีอำนาจสอบสวนที่กฎหมายกำหนดไว้ คือ

- ก. ท้องที่เกิดเหตุ
- ข. ท้องที่ผู้ต้องหาอาศัยอยู่
- ค. ท้องที่ผู้ต้องหาถูกจับ

4) กระทำโดยเจ้าพนักงานผู้ไม่มีตำแหน่งหน้าที่ตามที่กฎหมายกำหนด คือ ต้องกระทำโดยพนักงานฝ่ายปกครอง หรือตำรวจชั้นผู้ใหญ่การกระทำโดยผู้ที่มีไม่มีอำนาจเกี่ยวข้อง เช่น ผู้นั้นมิใช่ผู้มีหน้าที่ หรือมิใช่เวรของตน เป็นต้น

5) กระทำโดยมิชอบด้วยกฎหมาย ได้แก่

ก. การสอบสวนที่ไม่เป็นธรรมอันเป็นการขัดต่อรัฐธรรมนูญ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 134

ข. ความผิดเดียวกันหรือเกี่ยวเนื่องกัน แยกสำนวนสอบสวนเป็นคนละคดี เพื่อนำพยานในสำนวนคดีหนึ่งไปใช้ยืนยันในอีกสำนวนคดีหนึ่ง ทั้งที่เป็นความผิดอันเดียวกัน เป็นการเอาเปรียบผู้ต้องหา เพราะหากรวมสำนวนเป็นเรื่องเดียวกันก็จะอ้างผู้ต้องหาในคดีเดียวกัน เป็นพยานไม่ได้จึงเป็นการสอบสวนที่ไม่เป็นธรรม เป็นการมิชอบด้วยกฎหมาย

ค. เมื่อได้สอบสวนจนพนักงานสอบสวนขออนุมัติต่อศาล เพื่อจับกุมผู้ต้องหาและศาลได้อนุมัติให้จับผู้ต้องหาตามหมายจับ ต่อมาผู้ต้องหาที่เข้าพบพนักงานสอบสวน พนักงานสอบสวนได้ชักปากคำผู้ต้องหาแล้ว เห็นว่า ถ้อยคำเป็นประโยชน์ต่อคดีพนักงานสอบสวน จึงสอบสวนผู้ต้องหานั้นเป็นพยานโดยไม่ปฏิบัติตามมาตรา 134 ไม่แจ้งข้อหาให้ทราบ แล้วสอบสวนเป็นพยานยันต่อผู้ต้องหาอื่นทั้งที่ยังมีสภาพเป็นผู้ต้องหาอยู่จึงรับฟังเป็นพยานไม่ได้

จากตัวอย่างข้างต้น เห็นได้ว่า เป็นปัญหาที่เกิดขึ้นบ่อยจากการปฏิบัติของพนักงานสอบสวน ปัญหาอีกประเภทหนึ่ง คือ การสอบสวนการกระทำความผิดที่เกิดขึ้นนอกราชอาณาจักร ซึ่งกฎหมายบัญญัติให้อธิบดีกรมอัยการหรืออัยการสูงสุดเป็นพนักงานสอบสวน ผู้รับผิดชอบแต่อัยการสูงสุด อาจมอบหมายหน้าที่นั้นให้พนักงานอัยการหรือพนักงานสอบสวนคนใดเป็นผู้รับผิดชอบทำการสอบสวนแทนก็ได้

คำว่า ความผิดซึ่งมีโทษตามกฎหมายไทยได้กระทำลงนอกราชอาณาจักรไทย
มีหมายความว่า

- (1) กระทำนอกเขตพื้นแผ่นดินไทย
- (2) กระทำในเขตสถานทูตหรือสถานกงสุลต่างประเทศที่ตั้งอยู่ในประเทศไทย
- (3) กระทำในสถานทูตหรือสถานกงสุลไทยในต่างประเทศ
- (4) กระทำบนเรือไทยหรืออากาศยานไทยที่อยู่นอกประเทศไทย
- (5) กระทำบนเรือหรืออากาศยานต่างประเทศที่อยู่ในประเทศไทย

ถ้อยคำของบทบัญญัติในมาตรา 20 ดังกล่าว หมายความว่า “ความผิดนั้น
ได้กระทำลงนอกราชอาณาจักรไทย” ซึ่งถือเอาการกระทำผิดแท้จริงเป็นหลักในการพิจารณาว่า
การกระทำผิดนั้นได้กระทำลงนอกราชอาณาจักรไทยหรือไม่ ถ้าการกระทำนั้นกระทำลงนอกราชอาณาจักรไทย
(นอกเขตแดนไทย) การสอบสวนก็อยู่ภายใต้บังคับมาตรา 20 ตัวอย่างเช่นกรณีความผิดที่กระทำ
ลงในเขตสถานทูตหรือสถานกงสุลต่างประเทศในประเทศไทย จะถือเป็นการกระทำลงนอกราชอาณาจักรไทย
หรือไม่ อีกนัยหนึ่ง คือ พื้นที่ดินอันเป็นที่ตั้งสถานทูต หรือสถานกงสุลของรัฐต่างประเทศจะเป็นดินแดน
ของรัฐต่างประเทศหรือไม่นั้น เห็นว่า พื้นที่ดินอันเป็นที่ตั้งของสถานทูตหรือสถานกงสุลในประเทศไทย
เป็นแผ่นดินไทย จึงเป็นราชอาณาจักรไทยอยู่ภายใต้อำนาจสอบสวนของเจ้าพนักงานสอบสวน
ตามมาตรา 18 มาตรา 19 ซึ่งใช้กับการกระทำที่ได้กระทำลงในราชอาณาจักรไทยที่ความผิดได้เกิดอ้าง
หรือเชื่อว่าได้เกิดในเขตท้องที่นั้น หรือผู้ต้องหามีที่อยู่หรือถูกจับในเขตท้องที่นั้น¹⁶³

แต่อย่างไรก็ดี สถานทูตหรือสถานกงสุลต่างๆ ของทุกประเทศได้รับเอกสิทธิ์
และความคุ้มกันทางการทูตตามหลักกฎหมายระหว่างประเทศ ดังนั้น เมื่อมีการกระทำความผิดเกิดขึ้น
ในเขตสถานทูตหรือสถานกงสุลต่างประเทศในประเทศไทย พนักงานสอบสวนแห่งท้องที่ที่เหตุเกิดขึ้น
ก็ไม่อาจจะเข้าไปดำเนินการสอบสวนหรือกระทำการใดๆ ในสถานที่ดังกล่าวได้ เว้นแต่จะได้รับอนุญาต
จากผู้แทนของรัฐต่างประเทศที่เป็นเจ้าของสถานทูตหรือสถานกงสุลดังกล่าวจึงจะเข้าไปดำเนินการได้¹⁶⁴

ส่วนการกระทำผิดบนเรือไทยหรืออากาศยานไทยกระทำในสถานทูต
หรือสถานกงสุลไทย ที่อยู่ต่างประเทศการสอบสวนอยู่ภายใต้มาตรา 20 ราชอาณาจักรไทยมีพื้นที่ ดังนี้

- (1) พื้นดิน พื้นน้ำ ภาควัพื้นอากาศเหนือประเทศไทย ทะเลอาณาเขต - 12
ไมล์ทะเลนับแต่น้ำลงต่ำสุด
- (2) เรือไทย อากาศยานไทยที่อยู่นอกเขต ส่วนสถานทูตไทย ที่อยู่ต่างประเทศ
มิใช่เขตราชอาณาจักรไทย

¹⁶³ “เรื่องเดียวกัน”.

¹⁶⁴ “เรื่องเดียวกัน”.

(3) เขตเศรษฐกิจจำเพาะ 200ไมล์ทะเล มิใช่ราชอาณาจักรไทย (มิใช่อำนาจอธิปไตย) แต่อยู่ในสิทธิอธิปไตย (ความดูแล) เฉพาะบางกรณี เช่น ประมง ทรัพยากรทางทะเล

(4) ฐานเขตเจาะน้ำมัน แก๊สในอ่าวไทยตั้งอยู่นอกราชอาณาจักรไทย (พื้นที่ 12 ไมล์ทะเล) แต่อยู่บนไหล่ทวีป ภายในเขตเศรษฐกิจจำเพาะจึงอยู่ในสิทธิอธิปไตยของประเทศไทยที่รักษาประโยชน์ได้ตามพระราชบัญญัติปิโตรเลียม พ.ศ. 2514 มาตรา 4 นิยามคำว่าราชอาณาจักร “ หมายความว่ารวมถึง เขตไหล่ทวีปที่เป็นสิทธิของประเทศไทยตามหลักกฎหมายระหว่างประเทศที่ยอมรับนับถือกันโดยทั่วไปและตามสัญญากับต่างประเทศด้วย” ซึ่งต่อมาได้มีพระบรมราชโองการประกาศเขตเศรษฐกิจจำเพาะของราชอาณาจักรไทย เมื่อวันที่ 23 กุมภาพันธ์ พุทธศักราช 2524 และได้ประกาศในราชกิจจานุเบกษาเมื่อวันที่ 25 กุมภาพันธ์ พุทธศักราช 2524 โดยประกาศว่า “เขตเศรษฐกิจจำเพาะของราชอาณาจักรไทย ได้แก่ บริเวณที่อยู่ถัดออกจากทะเลอาณาเขตของราชอาณาจักรไทย มีความกว้าง 200 ไมล์ทะเล วัดจากเส้นฐานที่ใช้วัดความกว้างของทะเลอาณาเขต”¹⁶⁵

สิทธิในเขตเศรษฐกิจจำเพาะของราชอาณาจักรไทย

1) สิทธิอธิปไตยอันที่จะสำรวจและแสดงประโยชน์อนุรักษ์และจัดการเกี่ยวกับทรัพยากรธรรมชาติทั้งหลาย ทั้งที่มีชีวิตและไม่มีชีวิต บนพื้นดินท้องทะเลและใต้พื้นดินท้องทะเล และในห้วงน้ำเหนือขึ้นไปสิทธิอธิปไตยในส่วนที่เกี่ยวกับกิจกรรมอื่นๆ เพื่อสำรวจและแสดงประโยชน์ทางเศรษฐกิจในเขตดังกล่าว การผลิตพลังงานจากน้ำกระแสน้ำ กระแสลม

2) อำนาจเกี่ยวกับ

- (1) การสร้างและการใช้เกาะเทียม สิ่งติดตั้งและโครงสร้างต่างๆ
- (2) การสำรวจเกี่ยวกับวิทยาศาสตร์ทางทะเล
- (3) การรักษาสภาพแวดล้อมทางทะเล

3) สิทธิอื่นใดซึ่งมีตามกฎหมายระหว่างประเทศในเขตเศรษฐกิจจำเพาะนี้ เสรีภาพในการเดินเรือและการบินผ่านและการวางสายเคเบิล และท่อใต้น้ำให้เป็นไปตามกฎหมายระหว่างประเทศ ในกรณีนี้เขตเศรษฐกิจจำเพาะของราชอาณาจักรไทยอยู่ประชิดหรือตรงข้ามกับเขตเศรษฐกิจจำเพาะของรัฐชายฝั่งอื่น รัฐบาลแห่งราชอาณาจักรไทยพร้อมที่จะเจรจากับรัฐชายฝั่งที่เกี่ยวข้องเพื่อกำหนดเขตเศรษฐกิจจำเพาะระหว่างกันต่อไป¹⁶⁶

¹⁶⁵ “เรื่องเดียวกัน”.

¹⁶⁶ “เรื่องเดียวกัน”.

เขตอำนาจการสอบสวน มีความสำคัญต่อการดำเนินคดีอาญาเป็นอย่างมาก เพราะหากการสอบสวนเกิดขึ้นโดยพนักงานสอบสวนที่ไม่มีอำนาจ จะมีผลให้การสอบสวนนั้น ก็เป็นการสอบสวนที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย มีค่าเท่ากับคดีอาญาที่ยังไม่มีการสอบสวน ทำให้พนักงานอัยการไม่สามารถฟ้องคดีนั้นได้ และหากมีการฟ้องคดีไป ศาลก็ต้องพิพากษายกฟ้อง ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 120¹⁶⁷

จะเห็นได้ว่า อำนาจสอบสวนเกิดขึ้น เมื่อมีการกระทำความผิดอาญาเกิดขึ้น อ้างหรือเชื่อว่าได้เกิดขึ้นแล้วเท่านั้น กล่าวคือ หากไม่มีการกระทำความผิดเกิดขึ้น ก็ไม่เกิดอำนาจสอบสวน เมื่ออำนาจสอบสวนเกิดขึ้นแล้วกระบวนการสอบสวนก็จะดำเนินเรื่อยไปตามที่กฎหมายบัญญัติให้เป็นหน้าที่ และอำนาจของพนักงานสอบสวนเพื่อรู้ตัวผู้กระทำความผิด เพื่อทราบรายละเอียดแห่งความผิด เพื่อพิสูจน์ความผิดหรือความบริสุทธิ์ของผู้ต้องหา เพื่อประโยชน์ในการสอบสวนและรวบรวมพยานหลักฐาน กฎหมายให้อำนาจพนักงานสอบสวนไว้อย่างกว้างขวาง แต่อย่างไรก็ดี การใช้อำนาจของพนักงานสอบสวนก็ต้องกระทำภายในขอบเขตของคดีนั้นๆ เท่านั้น จะกระทำการนอกกรอบมิได้

ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 140¹⁶⁸ ซึ่งเมื่อพนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบในการสอบสวน เห็นว่า การสอบสวนเสร็จแล้วให้จัดการอย่างหนึ่งอย่างใดดังต่อไปนี้

1) ถ้าไม่ปรากฏว่าผู้ใดเป็นผู้กระทำความผิดและความผิดนั้นมีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงไม่เกิน 3 ปี ให้พนักงานสอบสวนงดการสอบสวน และบันทึกเหตุฟังตัว แล้วให้ส่งบันทึกพร้อมสำนวนไปยังพนักงานอัยการ

ถ้าอัตราโทษเกิน 3 ปี ให้พนักงานสอบสวนส่งสำนวนไปยังพนักงานอัยการพร้อมทั้งความเห็นที่ควรให้งดการสอบสวน ถ้าพนักงานอัยการสั่งให้งด หรือให้ทำการสอบสวนต่อไปให้พนักงานสอบสวนปฏิบัติตามนั้น

2) ถ้ารู้ตัวผู้กระทำความผิดให้ใช้บทบัญญัติในสี่มาตราต่อไปนี้ จากบทบัญญัติดังกล่าว เห็นว่า บทบาทอำนาจหน้าที่ของพนักงานในการสอบสวนคดีอาญาได้เริ่มขึ้นเมื่อมีการกระทำความผิดอาญาเกิดขึ้นเริ่มสอบสวน มาตรา 130¹⁶⁹ และรวบรวมหลักฐานมาตรา 131¹⁷⁰

¹⁶⁷ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 120 ห้ามมิให้พนักงานอัยการยื่นฟ้องคดีใดต่อศาลโดยมิได้มีการสอบสวนในความผิดนั้นก่อน

¹⁶⁸ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 140.

¹⁶⁹ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 130.

¹⁷⁰ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 131 ให้พนักงานสอบสวนรวบรวมหลักฐานทุกชนิดเท่าที่สามารถจะทำได้ เพื่อประสงค์จะทราบข้อเท็จจริงและพฤติการณ์ต่างๆ อันเกี่ยวกับความผิดที่ถูกล่ามคาเพื่อจะรู้ตัวผู้กระทำความผิดและพิสูจน์ให้เห็นความผิดหรือความบริสุทธิ์ของผู้ต้องหา

กล่าวโดยสรุป อำนาจสอบสวนมีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งต่อกระบวนการยุติธรรมของประเทศไทย ซึ่งในการดำเนินคดีนั้น เรื่องในการสอบสวนของเจ้าพนักงานนั้น ต้องไม่กระทบต่อสิทธิของผู้เสียหาย จำเลย และบุคคลที่เป็นพยาน ทั้งนี้ เพื่อให้การรวบรวมพยานหลักฐานเป็นการพิสูจน์ความผิดหรือความบริสุทธิ์ของผู้ต้องหาเป็นไปอย่างถูกต้องและเป็นธรรมแก่ทั้งสองฝ่าย

1.2.4 การจับ

การคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของผู้ถูกจับกุม หรือผู้ต้องหาในคดีอาญา ควรเป็นไปตามหลักการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพตามกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาในประเทศไทย คือ

- (1) สิทธิที่จะได้รับแจ้งข้อกล่าวหา แจ้งเรื่องราวที่ผู้ต้องหาได้ก่อขึ้นและยืนยันให้ผู้ต้องหาทราบว่ามีความผิดอาญาใด
- (2) สิทธิที่จะโต้แย้งแสดงพยานหลักฐาน โดยผู้ต้องหาหรือจำเลยมีสิทธิต่อสู้คดีเพื่อพิสูจน์ความบริสุทธิ์ของตนเอง
- (3) สิทธิที่จะได้รับการสอบสวนด้วยความรวดเร็ว เป็นธรรม และมีระยะเวลาที่เพียงพอในการเตรียมคดี
- (4) สิทธิที่จะให้การหรือไม่ให้การในชั้นสอบสวน เป็นสิทธิที่จะไม่ให้การและสิทธิที่จะไม่ถูกบังคับให้พูดในทางที่เป็นผลร้ายแก่ตนเอง
- (5) สิทธิที่จะได้รับการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นผู้บริสุทธิ์
- (6) สิทธิที่จะมีนายความช่วยเหลือทางคดี
- (7) สิทธิที่จะได้รับการปล่อยตัวชั่วคราว การขอประกันตัวผู้ต้องหาหรือจำเลยในประเทศไทยถึงแม้ว่า จะมีกฎหมายเป็นระเบียบข้อปฏิบัติ แต่ประชาชนอาจไม่รู้ถึงสิทธิของตนเองเมื่อถูกจับกุมหรือเป็นผู้ต้องหา เพราะรายละเอียดของกฎหมายมีข้อจำกัด ดังนั้น นอกจากการพิจารณาตามหลักกฎหมายแล้ว การคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของผู้ถูกจับกุมหรือผู้ต้องหาอาจต้องคำนึงถึงลักษณะของปัจเจกบุคคลที่มีความแตกต่างกันตามปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ เพื่อไม่ให้มีการเลือกปฏิบัติ และทำให้เกิดการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพอย่างสมบูรณ์¹⁷¹

1) วิธีการจับ

หลักเกณฑ์ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามีหลักในการจับกุมตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา แบ่งเป็น 2 ประเภท คือ¹⁷²

- (1) การจับโดยมีหมายจับของศาล
- (2) การจับโดยไม่มีหมายจับของศาล

¹⁷¹ พจนานพิจ ทีวีสว่างผล. การคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของผู้ถูกจับกุมหรือผู้ต้องหาในคดีอาญา. วารสารวิชาการอาชญาวិทยา และนิติวิทยาศาสตร์ โรงเรียนนายร้อยตำรวจ, 6(2), 211-225. หน้า 211.

¹⁷² “เรื่องเดียวกัน”.

วิธีการจับโดยมีหมายจับของศาลประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 83 นั้น วางหลักไว้ว่า ในการจับนั้น เจ้าพนักงานหรือราษฎร ซึ่งทำการจับต้องแจ้งแก่ผู้ที่จะถูกจับ นั้นว่าเขาต้องถูกจับ แล้วส่งให้ผู้ถูกจับไปยังที่ทำการของพนักงานสอบสวนแห่งท้องที่ที่ถูกจับ พร้อมด้วยผู้จับ เว้นแต่สามารถนำไปที่ทำการของพนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบได้ในขณะนั้น ให้นำไปที่ทำการของพนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบดังกล่าว แต่ถ้าจำเป็นก็ให้จับตัวไป

มาตรา 77 หมายจับให้ใช้ได้ทั่วราชอาณาจักรการจัดการตามหมายจับนั้น จะจัดการตามเอกสารหรือหลักฐานอย่างหนึ่งอย่างใด ดังต่อไปนี้ก็ได้

- (1) สำเนาหมายจับรับรองว่าถูกต้องแล้ว
- (2) โทรเลขแจ้งว่าได้หมายแล้ว
- (3) สำเนาหมายที่ส่งทางโทรสาร สื่ออิเล็กทรอนิกส์ หรือสื่อเทคโนโลยี สารสนเทศประเภทอื่น ทั้งนี้ หลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดในข้อบังคับของประธานศาลฎีกา

การจัดการตาม (2) และ (3) ให้ส่งหมายหรือสำเนาอันรับรองแล้วไปยัง เจ้าพนักงานผู้จัดการตามหมายโดยพลัน

ในกรณีที่เจ้าพนักงานตำรวจหรือราษฎรเป็นผู้จับตามหมายจับของศาล เจ้าพนักงานตำรวจจับต้องแสดงหมายจับต่อผู้ถูกจับ และแจ้งข้อกล่าวหาให้ผู้ถูกจับทราบ พร้อมทั้ง แจ้งด้วยว่า ผู้ถูกจับมีสิทธิที่จะไม่ให้การหรือให้การก็ได้และถ้อยคำของผู้ถูกจับนั้นอาจใช้เป็นพยานหลักฐาน ในการพิจารณาคดีได้และผู้ถูกจับมีสิทธิที่จะพบและปรึกษาทนายความ ถ้าผู้ถูกจับประสงค์จะแจ้ง ใ้ญาติ หรือผู้ซึ่งตนไว้วางใจทราบถึงการจับกุมสามารถดำเนินการได้โดยสะดวกและไม่เป็นการขัดขวาง การจับหรือการควบคุมผู้ถูกจับ หรือทำให้เกิดความไม่ปลอดภัยแก่บุคคลหนึ่งบุคคลใด ก็ให้เจ้าพนักงานอนุญาต ให้ผู้ถูกจับดำเนินการได้ตามสมควรแก่กรณี ในการนี้ให้เจ้าพนักงานผู้จับนั้นบันทึกการจับดังกล่าวไว้ด้วย

ถ้าบุคคลพึงจะถูกจับขัดขวางหรือจะขัดขวางการจับ หรือหลบหนี หรือพยายามจะหลบหนี ผู้ทำการจับมีอำนาจใช้วิธีหรือการป้องกันทั้งหลายเท่าที่เหมาะสม แก่พฤติการณ์แห่งเรื่องในการจับนั้น

วิธีการจับโดยไม่มีหมายจับของศาลพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจ สามารถจับบุคคลได้ โดยไม่มีหมายจับหรือคำสั่งของศาล

- (1) ถ้าบุคคลนั้น ได้กระทำความผิดซึ่งหน้า ได้แก่ ความผิดซึ่งเห็นกำลัง กระทำหรือพบในอาการใดแทบจะไม่มีเวลาสงสัยเลยว่าเราได้กระทำความผิดมาแล้วสดๆ ดังได้บัญญัติไว้ ในมาตรา 80 อย่างไรก็ดี ความผิดอาญาตั้งระบุไว้ในบัญชีท้ายประมวลกฎหมายที่ให้ถือว่าความผิดนั้น เป็นความผิดซึ่งหน้าในกรณีดังนี้¹⁷³

¹⁷³ “เรื่องเดียวกัน”.

ก. เมื่อบุคคลหนึ่งถูกไล่จับตั้งผู้กระทำโดยมีเสียงร้องเอะอะ

ข. เมื่อพบบุคคลหนึ่งแทบจะทันทีทันใด หลังจากการกระทำผิด ในถิ่นแควใกล้เคียงกับที่เกิดเหตุ นั้นและมีสิ่งของที่ได้มาจากการกระทำผิดหรือเครื่องมือ อาวุธหรือวัตถุ อย่างอื่นอันสันนิษฐานได้ว่าได้ใช้ในการกระทำผิด หรือมีร่องรอยพิรุณเห็นประจักษ์ที่เสื้อผ้าหรือเนื้อตัว ของผู้นั้น

(2) เมื่อพบบุคคลโดยพฤติการณ์อันควรสงสัยว่า ผู้นั้นน่าจะก่อเหตุร้าย ให้เกิดอันตรายแก่บุคคลหรือทรัพย์สินของผู้อื่น โดยมีเครื่องมือ อาวุธ หรือวัตถุอย่างอื่นอันสามารถ อาจใช้ในการกระทำความผิด

(3) เมื่อมีเหตุที่จะออกหมายจับบุคคลนั้นตามมาตรา 66(2) แต่มีความจำเป็น เร่งด่วนที่ไม่อาจขอให้ศาลออกหมายจับบุคคลนั้นได้

(4) เป็นการจับผู้ต้องหาหรือจำเลยที่หนีหรือจะหลบหนีในระหว่าง ถูกปล่อยชั่วคราว มาตรา 117 หรือถ้าบุคคลนั้น เข้าหลักเกณฑ์ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณา ความอาญา มาตรา 66 (2) ประกอบมาตรา 8 (1) กล่าวคือ เมื่อมีเหตุที่จะออกหมายจับบุคคลนั้น ตามมาตรา 66 (2) แต่มีความจำเป็นเร่งด่วนที่ไม่อาจขอให้ศาลออกหมายจับบุคคลนั้นได้ เมื่อมีหลักฐาน ตามสมควรว่า บุคคลใดน่าจะได้กระทำความผิดอาญาและมีเหตุอันควรเชื่อว่าจะหลบหนี หรือไปยุ่งเหยิง กับพยานหลักฐานหรือก่อเหตุอันตรายประการอื่น

ถ้าบุคคลนั้นไม่มีที่อยู่เป็นหลักแหล่ง หรือไม่มาตามหมายเรียกหรือตามนัด โดยไม่มีข้อแก้ตัวอันควรให้สันนิษฐานว่าบุคคลนั้นจะหลบหนี

กรณีดังกล่าวเป็นข้อยกเว้น ตามมาตรา 78 (3) ซึ่งเป็นกรณีที่สามารถจับ โดยไม่มีหมายจับหรือคำสั่งของศาลได้¹⁷⁴

2) การปฏิบัติต่อผู้ถูกจับ

เมื่อพนักงานตำรวจหรือราษฎรได้ทำการจับบุคคลใดแล้ว ให้รับนำผู้ถูกจับ ไปยังที่ทำการของพนักงานสอบสวนโดยทันที มาตรา 84 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา วางหลักเอาไว้ว่า เจ้าพนักงานหรือราษฎรผู้ทำการจับต้องเอาตัวผู้ถูกจับไปยังที่ทำการของพนักงานสอบสวน ตามมาตรา 83 โดยทันที และเมื่อถึงที่นั้นแล้ว ให้ส่งตัวผู้ถูกจับแก่พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจ ของที่ทำการของพนักงานสอบสวนดังกล่าว เพื่อดำเนินการดังต่อไปนี้

(1) ในกรณีที่เจ้าพนักงานเป็นผู้จับให้เจ้าพนักงานผู้จับนั้นแจ้งข้อกล่าวหา และรายละเอียดเกี่ยวกับเหตุแห่งการจับให้ผู้ถูกจับทราบ ถ้ามีหมายจับให้แจ้งให้ผู้ถูกจับทราบ และอ่านให้ฟังและมอบสำเนาบันทึกการจับแก่ผู้ถูกจับนั้น

¹⁷⁴ “เรื่องเดียวกัน”.

(2) ในกรณีที่ราษฎรเป็นผู้จับ ให้พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจซึ่งรับมอบตัวบันทึกชื่อ อาชีพ ที่อยู่ของผู้จับ อีกทั้ง ข้อความและพฤติการณ์แห่งการจับนั้นไว้ และให้ผู้จับลงลายมือชื่อกำกับไว้เป็นสำคัญ เพื่อดำเนินการแจ้งข้อกล่าวหาและรายละเอียดแห่งการจับให้ผู้ถูกจับทราบ และแจ้งให้ผู้ถูกจับทราบด้วยว่า ผู้ถูกจับมีสิทธิที่จะไม่ให้การหรือให้การก็ได้และถ้อยคำของผู้ถูกจับอาจใช้เป็นพยานหลักฐานในการพิจารณาคดีได้¹⁷⁵

เมื่อได้ดำเนินการตามวรรคหนึ่งแล้ว ให้พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจ ซึ่งมีผู้นำผู้ถูกจับมาส่งแจ้งให้ผู้ถูกจับทราบถึงสิทธิตามที่กำหนดไว้ในมาตรา 7/1 รวมทั้งจัดให้ผู้ถูกจับสามารถติดต่อกับญาติ หรือผู้ซึ่งผู้ถูกจับไว้วางใจ เพื่อแจ้งให้ทราบถึงการจับกุมและสถานที่ที่ถูกควบคุมได้ในโอกาสแรกเมื่อผู้ถูกจับมาถึงที่ทำการของพนักงานสอบสวนตามวรรคหนึ่ง หรือถ้ากรณีผู้ถูกจับร้องขอให้พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจเป็นผู้แจ้ง ก็ให้จัดการตามคำร้องขอนั้นโดยเร็ว และให้พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจบันทึกไว้ ในการนี้มีให้เรียกค่าใช้จ่ายใดๆ จากผู้ถูกจับกรณีผู้ถูกจับได้รับบาดเจ็บ ในกรณีที่จำเป็นเจ้าพนักงาน หรือราษฎรซึ่งทำการจับจะจัดการพยาบาลผู้ถูกจับเสียก่อนนำตัวไปส่งตามมาตรานี้ก็ได้ ถ้อยคำใดๆ ที่ผู้ถูกจับให้ไว้ต่อเจ้าพนักงานผู้จับ หรือพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจในชั้นจับกุมหรือรับมอบตัวผู้ถูกจับ ถ้าถ้อยคำนั้นเป็นคำรับสารภาพของผู้ถูกจับว่าตนได้กระทำความผิด ห้ามมิให้รับฟังเป็นพยานหลักฐาน แต่ถ้าเป็นถ้อยคำอื่นจะรับฟังเป็นพยานหลักฐานในการพิสูจน์ความผิดของผู้ถูกจับได้ต่อเมื่อได้มีการแจ้งสิทธิตามวรรคหนึ่ง หรือตามมาตรา 83 วรรคสอง แก่ผู้ถูกจับแล้วแต่กรณี

3) สิทธิของผู้ถูกจับ

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 7/1 วางหลักไว้ว่า ผู้ถูกจับ หรือผู้ต้องหาซึ่งถูกควบคุมหรือขังมีสิทธิแจ้ง หรือขอให้เจ้าพนักงานแจ้งให้ญาติ หรือผู้ซึ่งผู้ถูกจับ หรือผู้ต้องหาไว้วางใจทราบถึงการถูกจับกุมและสถานที่ที่ถูกควบคุมในโอกาสแรกและให้ผู้ถูกจับ หรือผู้ต้องหามีสิทธิ ดังต่อไปนี้ด้วย¹⁷⁶

- (1) พบและปรึกษาผู้ซึ่งจะเป็นทนายความเป็นการเฉพาะตัว
- (2) ให้ทนายความหรือผู้ซึ่งตนไว้วางใจเข้าฟังการสอบปากคำตนได้ในชั้นสอบสวน
- (3) ได้รับการเยี่ยมหรือติดต่อกับญาติได้ตามสมควร
- (4) ได้รับการรักษาพยาบาลโดยเร็ว เมื่อเกิดการเจ็บป่วยให้พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจซึ่งรับมอบตัวผู้ถูกจับ หรือผู้ต้องหามีหน้าที่แจ้งให้ผู้ถูกจับ หรือผู้ต้องหานั้นทราบในโอกาสแรกถึงสิทธิตามวรรคหนึ่ง

¹⁷⁵ “เรื่องเดียวกัน”.

¹⁷⁶ “เรื่องเดียวกัน”.

เจ้าพนักงานผู้จับมีสิทธิค้นตัวผู้ถูกจับประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 85 วางหลักไว้ว่า เจ้าพนักงานผู้จับหรือรับตัวผู้ถูกจับไว้มีอำนาจค้นตัวผู้ต้องหาและยึดสิ่งของต่างๆ ที่อาจใช้เป็นพยานหลักฐานได้ การค้นนั้นจักต้องทำโดยสุภาพ ถ้าค้นผู้หญิงต้องให้หญิงอื่นเป็นผู้ค้น

สิ่งของใดที่ยึดไว้เจ้าพนักงานมีอำนาจยึดไว้จนกว่าคดีถึงที่สุด เมื่อเสร็จคดีแล้วก็ให้คืนแก่ผู้ต้องหา หรือแก่ผู้อื่น ซึ่งมีสิทธิเรียกร้องขอคืนสิ่งของนั้น เว้นแต่ศาลจะสั่งเป็นอย่างอื่น ราษฎรสามารถจับผู้อื่นได้

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 79 วางหลักไว้ว่า ราษฎรจะจับผู้อื่นไม่ได้ เว้นแต่จะเข้าอยู่ในเกณฑ์แห่งมาตรา 82 หรือเมื่อผู้นั้นกระทำความผิดซึ่งหน้า และความผิดนั้นได้ระบุไว้ในบัญญัติห้ามทำประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

4) สถานที่ห้ามจับ

(1) ที่รโหฐาน ความหมายของที่รโหฐาน ที่รโหฐานหมายความว่าถึงที่ต่างๆ ซึ่งมีใช้ที่สาธารณสถาน ดังบัญญัติไว้ในกฎหมายลักษณะอาญา ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 2 (13) และสาธารณสถาน หมายความว่า สถานที่ใดๆ ซึ่งประชาชนมีความชอบธรรมที่จะเข้าไปได้ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 1 (3) การพิจารณาว่า สถานที่นั้นเป็นที่สาธารณสถานหรือไม่ ต้องพิจารณาว่า ถ้าสถานที่นั้นประชาชนมีความชอบธรรมที่จะเข้าไปได้ สถานที่นั้นก็เป็นที่สาธารณสถานไม่ใช่ที่รโหฐาน เพราะฉะนั้นที่รโหฐาน จึงหมายถึง สถานที่ใดๆ ซึ่งประชาชนทั่วไปไม่มีความชอบธรรมที่จะเข้าไปได้¹⁷⁷

มาตรา 81 ไม่ว่าจะมีความหมายจับหรือไม่ก็ตาม ห้ามมิให้จับในที่รโหฐาน เว้นแต่จะทำได้ตามบทบัญญัติในประมวลกฎหมายนี้อันว่าด้วยการค้นในที่รโหฐาน

(2) ในพระบรมมหาราชวัง พระราชวัง พระตำหนักฯ มาตรา 81/1 ไม่ว่าจะมีความหมายจับหรือไม่ก็ตาม ห้ามมิให้จับในพระบรมมหาราชวัง พระราชวัง วังของพระราชทายาท หรือของพระบรมวงศ์ตั้งแต่สมเด็จพระเจ้าฟ้าขึ้นไป พระราชินีเวศน์ พระตำหนัก หรือในที่ซึ่ง พระมหากษัตริย์ พระราชินี พระรัชทายาท พระบรมวงศ์ตั้งแต่สมเด็จพระเจ้าฟ้าขึ้นไป หรือผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ ประทับหรือพำนัก เว้นแต่

ก. นายกรัฐมนตรี หรือรัฐมนตรีซึ่งนายกรัฐมนตรีมอบหมาย อนุญาตให้จับ และได้แจ้งเลขาธิการพระราชวัง หรือสมุหราชองครักษ์รับทราบแล้ว

¹⁷⁷ “เรื่องเดียวกัน”.

ข. เจ้าพนักงานผู้ถวาย หรือให้ความปลอดภัยแด่พระมหากษัตริย์ พระราชินี พระรัชทายาท พระบรมวงศ์ตั้งแต่สมเด็จพระเจ้าฟ้าขึ้นไป หรือผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ เป็นผู้จับ ตามกฎหมายว่าด้วยราชองครักษ์ หรือตามกฎหมาย กฎ หรือระเบียบเกี่ยวกับการให้ความปลอดภัย¹⁷⁸

จะเห็นได้ว่า การที่จะทำการเข้าจับกุมผู้ใดนั้น จะกระทำได้ตามที่กฎหมายกำหนดเท่านั้น ทั้งนี้ เพื่อไม่ให้กระทบถึงสิทธิและเสรีภาพของผู้ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดนั้นๆ

1.2.5 การรวบรวมพยานหลักฐาน

การรวบรวมพยานหลักฐานเป็นหน้าที่ของพนักงานสอบสวนหรือตำรวจ การพิจารณาพยานหลักฐานที่ได้จากการสอบสวนตกเป็นหน้าที่ของพนักงานอัยการ ส่วนศาลยุติธรรม โดยผู้พิพากษาซึ่งนำพยานหลักฐานของคู่ความที่ได้จากการสอบสวน จึงปฏิเสธไม่ได้ว่า การรวบรวมพยานหลักฐานเป็นสิ่งที่ค่อนข้างยากลำบากที่สุด ซึ่งเป็นหน้าที่ของพนักงานสอบสวนหรือผู้เกี่ยวข้อง ในการสืบสวนสอบสวน เมื่อก้าวถึงการสืบสวน หมายความถึง การแสวงหาข้อเท็จจริงและหลักฐาน ซึ่งพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจได้ปฏิบัติไปตามอำนาจหน้าที่ เพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยของประชาชน และเพื่อที่จะทราบรายละเอียดแห่งความผิด

ดังนั้น ผู้มีอำนาจสืบสวน คือ พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจ ส่วนการสอบสวน หมายความถึง การรวบรวมพยานหลักฐานและการดำเนินการทั้งหลายอื่นตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายนี้ ซึ่งพนักงานสอบสวนได้ทำไปเกี่ยวกับความผิดที่กล่าวหา เพื่อที่จะทราบข้อเท็จจริงหรือพิสูจน์ความผิด เพื่อจะเอาตัวผู้กระทำความผิดมาฟ้องลงโทษ ซึ่งเป็นหน้าที่ของพนักงานสอบสวน คือ เจ้าพนักงาน ซึ่งกฎหมายให้มีอำนาจและหน้าที่ทำการสอบสวน¹⁷⁹

อีกทั้ง พนักงานสอบสวนจึงเป็นผู้ทำการรวบรวมพยานหลักฐาน ทั้งพยานบุคคล พยานวัตถุ และพยานเอกสารกระบวนการสืบสวนและสอบสวน ถึงแม้จะมีความแตกต่างในวัตถุประสงค์ และวิธีการก็ตามแต่ต้องควบคู่กันไป ซึ่งการสืบสวนมีทั้งเป็นการดำเนินการก่อนการกระทำความผิดทางอาญา เพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยอันเป็นมาตรการเชิงรุก เพื่อตัดวงจรการเกิดของคดีอาญา และเป็นการดำเนินการหลังมีการกระทำความผิดทางอาญาเกิดขึ้น อันเป็นมาตรการเชิงรับ โดยมุ่งเน้น เพื่อแสวงหาข้อเท็จจริงและหลักฐาน และทราบรายละเอียดแห่งการกระทำความผิดที่กล่าวหา ถูกนำมาประกอบเข้ากับการสอบสวนที่พนักงานสอบสวนเป็นผู้ใช้อำนาจตามกฎหมายในการรวบรวมข้อเท็จจริงและหลักฐานที่ได้ เพื่อพิสูจน์ความผิดตามข้อกล่าวหาและเอาตัวผู้กระทำความผิดมาฟ้องลงโทษ

¹⁷⁸ สถานีตำรวจวัดพระยาไกร. คู่มือแนวปฏิบัติในการจับหรือค้น สถานีตำรวจวัดพระยาไกร. 19 มิถุนายน 2566 สืบค้นจาก <https://watphrayakhrai.metro.police.go.th/o12> -แนวปฏิบัติในการจับหรือ.

¹⁷⁹ “เรื่องเดียวกัน”.

การรวบรวมพยานหลักฐานของพนักงานสอบสวน อาจกระทำได้โดยใช้วิธีการหรือกระบวนการตามหลักทั่วไปว่าด้วยการสอบสวน คือ¹⁸⁰

- 1) พยานบุคคล ใช้วิธีบันทึกถ้อยคำของบุคคลนั้น โดยพนักงานสอบสวนรวมเข้าไว้ในสำนวน เช่น คำให้การของผู้กล่าวหา ผู้ต้องหา พยาน เป็นต้น
- 2) พยานเอกสาร คือ เอกสารต่างๆ ที่เป็นประโยชน์ในการสอบสวน เช่น บันทึกการตรวจบาดแผลของแพทย์ บันทึกการตรวจพิสูจน์ของกลางของผู้ชำนาญการพิเศษให้รวมเข้าไปในสำนวนถ้าสิ่งใดไม่สามารถรวมเข้าสำนวนการสอบสวน ก็ให้ถ่ายภาพรวมเข้าสำนวนได้
- 3) พยานวัตถุ ได้แก่ วัตถุของกลางที่จะพิสูจน์ความผิดหรือทราบข้อเท็จจริงนำมารวมในสำนวนการสอบสวนไม่ได้ก็ให้ทำบัญชีติดไว้ในสำนวน เช่น มีด ไม้ อาวุธปืน เป็นต้น
- 4) การดำเนินงานอันจำเป็นของพนักงานสอบสวน เพื่อให้ได้มาซึ่งพยานหลักฐานตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ได้แก่ การออกหมายเรียกพยาน การจับกุมผู้กระทำความผิด การตรวจค้น การตรวจตัวผู้เสียหาย การตรวจค้นตัวผู้ต้องหา การตรวจสิ่งของการตรวจสถานที่เกิดเหตุ ถ่ายรูป การจัดทำแผนที่สังเขป วาดภาพ พิมพ์ลายนิ้วมือ พิมพ์ลายเท้า เหล่านี้ เป็นต้น ย่อมถือเป็นการสอบสวนรวบรวมพยานหลักฐานทั้งสิ้น เช่น การออกหมายเรียกพยานบุคคลมาบันทึกถ้อยคำ ออกหมายเรียกให้ส่งพยานเอกสารประกอบสำนวนการสอบสวนคดีอาญา หรือขอยุติคดีเพื่อพบหรือยึดพยานวัตถุหรือของกลางประกอบคดี เป็นต้น

การที่จะทำให้การรวบรวมพยานหลักฐานของพนักงานสอบสวนเกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลนั้น ประการแรก คือ ความละเอียดรอบคอบของพนักงานสอบสวนในการรวบรวมพยานหลักฐาน ประการต่อมา ได้แก่ ตัวพยานหลักฐานที่มีอยู่ในสำนวนการสอบสวน ประการที่สามคือ ความสามารถนำพยานไปเบิกความต่อศาล ทั้งสามประการดังกล่าวจะต้องอยู่บนพื้นฐานของความชอบด้วยกฎหมาย ซึ่งถือว่าเป็นหลักของการสอบสวนที่จะต้องปฏิบัติตามวิธีการของบทบัญญัติกฎหมายอย่างเคร่งครัด การกระทำที่ขัดต่อหลักกฎหมายย่อมทำให้พยานหลักฐานซึ่งได้มาโดยมิชอบศาลจะไม่รับฟังหรือกล่าวอีกนัยหนึ่งเป็นไปตามบทบัญญัติของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 226 วางหลักไว้ว่า พยานวัตถุ พยานเอกสาร หรือพยานบุคคล (ผู้ชำนาญการพิเศษ) ซึ่งน่าจะพิสูจน์ได้ว่าจำเลยมีความผิดหรือบริสุทธิ์ให้อ้างเป็นพยานหลักฐานได้ แต่ต้องเป็นพยานชนิดที่มีได้เกิดขึ้นจากการจงใจ มีคำมั่นสัญญา ชูเชิญ หลอกลวง หรือโดยมิชอบประการอื่น และให้สืบตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายนี้ หรือกฎหมายอื่นๆ ด้วยการสืบพยาน

¹⁸⁰ “เรื่องเดียวกัน”.

คดีอาญา การรวบรวมพยานหลักฐานเป็นหน้าที่ของพนักงานสอบสวน ที่จะต้องรวบรวมพยานหลักฐานให้เป็นไปตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา คือ¹⁸¹

1) การรวบรวมพยานหลักฐานจะชอบด้วยกฎหมาย ก็ต่อเมื่อนั้นได้กระทำ โดยพนักงานสอบสวน และพนักงานสอบสวนจะต้องมีเขตอำนาจที่จะสอบสวนรวบรวมพยานหลักฐาน คดีนั้นๆ ได้ การรวบรวมพยานหลักฐานใดที่ไม่ได้เป็นไปตามนัยดังกล่าว ย่อมเป็นการไม่ชอบ และอาจถือไม่ได้ว่า มีการสอบสวนรวบรวมพยานหลักฐานแล้ว

2) การสอบสวนรวบรวมพยานหลักฐาน ถือเป็นเงื่อนไขสำคัญในการยื่นฟ้องคดี ของพนักงานอัยการ ถ้ายังไม่มี การสอบสวนของพนักงานสอบสวนก็ยังไม่ฟ้องคดีอาญาไม่ได้ การสอบสวน รวบรวมพยานหลักฐาน จึงถือเป็นหัวใจของการดำเนินคดีอาญา ฉะนั้น การสอบสวนรวบรวมพยานหลักฐาน จึงต้องทำด้วยความบริสุทธิ์ยุติธรรม สอดคล้องกับหลักกฎหมายที่บัญญัติและจะต้องมีประสิทธิภาพ ในการจัดการกับผู้กระทำผิด เพื่อส่งผลต่อการควบคุมอาชญากรรมในกระบวนการยุติธรรม

3) การสอบสวนรวบรวมพยานหลักฐาน เป็นการให้อำนาจแก่พนักงานสอบสวน ในการปฏิบัติหน้าที่ตามบทบัญญัติของกฎหมายที่กระทบต่อสิทธิเสรีภาพของบุคคลโดยตรงหลายประการ อาทิ อำนาจในการตรวจตัวผู้ต้องหา การค้นพบสิ่งของที่มิใช่เป็นความผิด การจับ การควบคุม เป็นต้น¹⁸²

มาตรา 84 วรรคท้าย ถ้อยคำใดๆ ที่ผู้ถูกจับให้ไว้ต่อเจ้าพนักงานผู้จับ หรือพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจในชั้นจับกุมหรือรับมอบตัวผู้ถูกจับ ถ้าถ้อยคำนั้นเป็นคำรับสารภาพ ของผู้ถูกจับว่าตนได้กระทำความผิด ห้ามมิให้รับฟังเป็นพยานหลักฐาน แต่ถ้าเป็นถ้อยคำอื่นจะรับฟัง เป็นพยานหลักฐานในการพิสูจน์ความผิดของผู้ถูกจับได้ต่อเมื่อได้มีการแจ้งสิทธิตามวรรคหนึ่ง หรือตามมาตรา 83 วรรคสอง แก่ผู้ถูกจับแล้วแต่กรณี

นอกจากนี้ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ยังมีมาตรา 86 มาตรา 131 มาตรา 132 มาตรา 134/4 มาตรา 226 มาตรา 226/1 มาตรา 226/2 มาตรา 227 ที่เกี่ยวข้อง ว่างหลักการนำผู้ต้องหาไปทำแผนการนำชี้ที่เกิดเหตุประกอบคำรับสารภาพก็อาจมีความจำเป็น น้อยลง การดำเนินการโดยใช้หลักการของการควบคุมอาชญากรรม (Crime Control) คือ หลักเสรีภาพ และหลักของการควบคุมอาชญากรรมซึ่งต้องมีความสมดุลกัน¹⁸³

¹⁸¹ “เรื่องเดียวกัน”.

¹⁸² ดร.ทองทัช ยศประสิทธิ์ และวรัชช วิชชวาณิชย์. ความรู้ความคิดเห็นในการเก็บรวบรวมพยานหลักฐาน ทางนิติวิทยาศาสตร์ของพนักงานสอบสวน กองบังคับการตำรวจนครบาล 8. วารสารวิชาการบัณฑิตวิทยาลัยสวนดุสิต, 16(2), 79-99.

¹⁸³ อธิกร ขำเด. การนำตัวผู้ต้องหาในคดีอาญาไปนำชี้ที่เกิดเหตุประกอบคำรับสารภาพและการแถลง ข่าวด่วนต่อสื่อมวลชนกระทบกับการละเมิดสิทธิมนุษยชน. วารสารกระบวนการยุติธรรม, 9(1), 1-21.

จะเห็นได้ว่า การทำแผนประกอบคำรับสารภาพ เป็นส่วนหนึ่งของคำรับสารภาพ ไม่มีกฎหมายบังคับต้องทำเป็นดุลพินิจของพนักงานสอบสวนจะทำหรือไม่ก็ได้ แต่การทำแผนประกอบคำรับสารภาพผู้ต้องหาต้องสมัครใจทำ ไม่ใช่เป็นการชี้หน้าของเจ้าหน้าที่ตำรวจ การทำแผนประกอบคำรับสารภาพ ต้องมีคำรับสารภาพก่อนและคำสั่งรับคำรับสารภาพต้องเป็นคำรับสารภาพโดยสมัครใจ ไม่ใช่เกิดจากการข่มขู่หรือหลอกลวง หลังจากนั้นพนักงานสอบสวนจะพาไปชี้จุดต่างๆ เกี่ยวกับการลงมือกระทำความผิดเรียกว่า ทำแผนประกอบคำรับสารภาพ เมื่อถึงชั้นศาลแล้ว ผู้ต้องหาเปลี่ยนฐานะเป็นจำเลยก็สามารถที่จะกลับคำให้การได้เป็นปฏิเสธคำให้การรับสารภาพในชั้นสอบสวน เป็นเพียงพยานบอกเล่าเท่านั้น

1.3 พระราชบัญญัติตำรวจแห่งชาติ พ.ศ. 2547

เป็นกฎหมายว่าด้วยเรื่องเกี่ยวกับข้าราชการตำรวจทั้งปวง ตั้งแต่เข้าเป็นข้าราชการตำรวจจนออกจากข้าราชการตำรวจ เช่น การบรรจุแต่งตั้ง การกำหนดชั้นยศและตำแหน่ง เงินเดือน เงินประจำตำแหน่ง เงินเพิ่มอื่น วินัยข้าราชการตำรวจ การอุทธรณ์ ร้องทุกข์ และเครื่องแบบตำรวจ เป็นต้น รวมถึงเป็นกฎหมาย เกี่ยวกับการจัดระเบียบราชการในสำนักงานตำรวจแห่งชาติการบริหารงานบุคคลของข้าราชการตำรวจ นอกจากนี้ ยังเป็นกฎหมายจัดตั้งกองทุน เพื่อการสืบสวนและสอบสวนคดีอาญา เพื่อให้กระบวนการยุติธรรมในชั้นตำรวจมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นอีกด้วย¹⁸⁴

ทั้งนี้ ในลักษณะ 1 บททั่วไปที่กล่าวถึงสถานะและอำนาจหน้าที่ของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ และประเภทของข้าราชการตำรวจ ซึ่งมาตรา 6 (3) สำนักงานตำรวจแห่งชาติ เป็นส่วนราชการมีฐานะเป็นนิติบุคคลอยู่ในบังคับบัญชาของนายกรัฐมนตรี และมีอำนาจหน้าที่ป้องกันและปราบปรามการกระทำความผิดทางอาญา ซึ่งในพระราชบัญญัติตำรวจแห่งชาติ พ.ศ. 2547 ไม่ได้มีบทบัญญัติกฎหมายใดที่กำหนดระดับ ขั้นตอน และขอบเขตการใช้กำลังจับไว้แค่นั้นอย่างไร

ดังนั้น ในการใช้กำลังจับนั้น ถือเป็นการใช้อำนาจเกินขอบเขตของเจ้าหน้าที่ตำรวจที่ผ่านมามีคดีสิทธิมนุษยชนในกระบวนการยุติธรรม ส่วนใหญ่จะมีปัญหาที่เกิดจากเจ้าหน้าที่ตำรวจ ทั้งเรื่องการละเมิดสิทธิจากการตรวจค้น การบุกจับ การประจานต่อสาธารณะ การข่มขู่ผู้ต้องหา เพื่อให้รับสารภาพหรือให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการสืบสวน การสร้างพยานหลักฐานเท็จ การวิสามัญฆาตกรรม การละเว้นการปฏิบัติหน้าที่ ซึ่งความเหลื่อมล้ำทางสิทธิมนุษยชนดังกล่าว พบว่า เกิดจากสาเหตุ 3 กรณีด้วยกัน ดังนี้¹⁸⁵

¹⁸⁴ ดร.ทองทัฬห ยศประสิทธิ์ และวรัชช วิชชวาณิชย์. ความรู้ความคิดเห็นในการเก็บรวบรวมพยานหลักฐานทางนิติวิทยาศาสตร์ของพนักงานสอบสวน กองบังคับการตำรวจนครบาล 8.

¹⁸⁵ “เรื่องเดียวกัน”.

- 1) การทำไปเองโดยพลการ เพื่อแสวงหาผลประโยชน์เข้าตัว
- 2) การทำตามหน้าที่ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาทั้งการทำไปเพราะเจตนาที่ดีหรือต้องการผลประโยชน์
- 3) การที่รัฐใช้ตำรวจเป็นเครื่องมือจมนละเมิดต่อประชาชน ซึ่งจะกระทำด้วยเจตนาหรือไม่ก็ตาม การละเมิดนั้นเป็นผลสืบเนื่องมาจากนโยบายของรัฐ ซึ่งเป็นปัจจัยทางการเมืองที่มีผลต่อพฤติกรรมของเจ้าหน้าที่ตำรวจ เช่น นโยบายการเมืองที่กดดันต่อผลของการปฏิบัติหน้าที่ของตำรวจ การครอบงำของฝ่ายการเมืองที่ต้องการมีอิทธิพลเหนือตำรวจ เพื่อผลประโยชน์ในการดำเนินกิจการของตนเอง เช่น การสั่งสลายการชุมนุมประชาชนที่มาเคลื่อนไหวทางการเมือง การปราบจลาจล เป็นต้น สำหรับพฤติกรรมการใช้อำนาจเกินขอบเขตของเจ้าหน้าที่ตำรวจจนสร้างความเหลื่อมล้ำทางสิทธิมนุษยชนสามารถสรุปได้ ดังนี้

- 1) การใช้อำนาจหน้าที่ในการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ความเหลื่อมล้ำต่อสิทธิมนุษยชนที่เกิดขึ้นมีหลายคดีที่เจ้าหน้าที่ตำรวจใช้อำนาจช่วยเหลือซึ่งกันจนเป็นอุปสรรคในการคลี่คลายคดีเพื่อให้เกิดความเป็นธรรมแก่สังคมและประชาชนซึ่งได้รับผลกระทบ เช่น คดีเซอร์รี่แอน ดันแคน คดีผู้กองณัฐ คดีการอุ้มทนายสมชาย นีละไพจิตร รวมไปถึงคดีที่ได้รับความสนใจจากสังคมอีกจำนวนมาก เช่น คดีนายเกียรติศักดิ์ (นามสมมุติ) ซึ่งถูกเจ้าหน้าที่ตำรวจสถานีตำรวจภูธรแห่งหนึ่งจับกุมและต่อมาถึงแก่ความตายที่ได้มีการร้องเรียนให้กรมสอบสวนคดีพิเศษรับเป็นคดีพิเศษ เพราะผู้กระทำความผิดเป็นเจ้าหน้าที่ตำรวจ ซึ่งคณะกรรมการคดีพิเศษได้มีมติในการประชุมครั้งที่ 5/2548 เมื่อวันที่ 3 มิถุนายน 2548 ให้คดีเกี่ยวกับการเสียชีวิตของนายเกียรติศักดิ์ เป็นคดีพิเศษที่จะต้องทำการสืบสวนสอบสวนตามมาตรา 21 วรรค 1 (2) แห่งพระราชบัญญัติการสอบสวนคดีพิเศษ พ.ศ. 2547 และเห็นชอบให้พนักงานอัยการเข้าร่วมทำการสอบสวนด้วย ซึ่งคณะพนักงานสืบสวนสอบสวนได้สรุปผลและออกหมายเรียก เจ้าหน้าที่ตำรวจสถานีตำรวจภูธรอำเภอแห่งหนึ่ง จำนวน 6 นาย เป็นเจ้าหน้าที่ตำรวจชั้นสัญญาบัตร 3 นาย และชั้นประทวน 3 นาย มารายงานตัวและรับทราบข้อกล่าวหา ซ้ำผู้อื่นโดยไตร่ตรองไว้ก่อนและซ่อนเร้นปิดบังอำพรางการตาย ซึ่งกรมสอบสวนคดีพิเศษ (DSI) ส่งสำนวนให้อัยการรับไปพิจารณาเมื่อวันที่ 11 สิงหาคม 2552 และอัยการส่งฟ้องศาลเมื่อวันที่ 23 กันยายน 2552 ในข้อหาร่วมกันฆ่าผู้อื่นโดยเจตนา และโดยไตร่ตรองไว้ก่อน ย้ายศพเพื่อปิดบังเหตุแห่งความตาย และเจ้าพนักงานผู้มีอำนาจสอบสวนคดีอาญากระทำการในตำแหน่งอันเป็นการมิชอบเพื่อช่วยเหลือบุคคลหนึ่งบุคคลใดมิให้ต้องรับโทษ¹⁸⁶

¹⁸⁶ หนังสือที่พิเศษ/2552 เรื่องขอให้ปฏิรูปตำรวจและกรมสอบสวนคดีพิเศษ (DSI) สร้างบรรทัดฐานคดีสิทธิมนุษยชน หยุดวัฒนธรรมไม่ต้องรับผิดชอบของเจ้าหน้าที่รัฐและผู้มีอำนาจ ผู้กระทำผิดจะต้องไม่ลอยนวลถึงนายอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ นายกรัฐมนตรี ลงวันที่ 18 สิงหาคม 2552; ประชาไท, 2552; มติชน, 2552

2) การซ้อม การทรมาน เพื่อให้ผู้ต้องหาหรือผู้ต้องสงสัยรับสารภาพ การซ้อม การทรมาน เพื่อให้ผู้ต้องหาหรือผู้ต้องสงสัยรับสารภาพมีเกิดขึ้นทั้งคดีอาญาทั่วๆ ไป และคดีที่เกี่ยวข้อง กับยาเสพติด เช่น เมื่อวันที่ 2 พฤศจิกายน 2547 มีผู้ร้องไปยังสำนักงานคณะกรรมการป้องกัน และปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ (ป.ป.ช.) ว่า ได้ถูกเจ้าหน้าที่ตำรวจจับกุมตัว โดยถูกกล่าวหาว่า กระทำความผิดฉ้อโกงทรัพย์ และตนได้ถูกควบคุมตัวอยู่ที่สถานีตำรวจและเจ้าหน้าที่ตำรวจได้ใช้กำลัง ในการทำร้ายร่างกายโดยใช้ไฟฟ้าช็อตบริเวณร่างกายและอวัยวะเพศ เพื่อบังคับให้รับสารภาพ ในความผิดฉ้อโกงทรัพย์เป็นเหตุให้ผู้ร้องได้รับอันตรายสาหัส หรือกรณีเมื่อวันที่ 6 ตุลาคม 2549 มีผู้ที่ถูกเจ้าหน้าที่ตำรวจสถานีตำรวจแห่งหนึ่ง จับกุมดำเนินคดีในความผิดยาเสพติดให้โทษ ซึ่งหลังจากถูกจับกุมกลับถูกเจ้าหน้าที่ตำรวจทำร้ายร่างกาย เพื่อให้รับสารภาพในความผิดมียาเสพติด ประเภท 1 ไว้ในความครอบครองโดยผิดกฎหมาย

3) การประจานผู้ต้องหาต่อสาธารณชน กรณีตัวอย่างที่ถือว่า เจ้าหน้าที่ตำรวจ ใช้อำนาจเกินขอบเขตจนสร้างความเหลื่อมล้ำและกระทบต่อสิทธิมนุษยชนของผู้ต้องหา ซึ่งเป็น การประจานผู้ต้องหาต่อสาธารณชน และในเวลาต่อมาได้รับเสียงวิพากษ์วิจารณ์จากสังคม อย่างรุนแรงมาก เช่น การนำผู้ต้องหามาแถลงข่าวผ่านสื่อมวลชนโดยมีการเขียนป้ายในลักษณะ ที่เป็นการประจานการกระทำ ซึ่งการกระทำดังกล่าวกับผู้ต้องหาถือเป็นคนบริสุทธิ์ยังไม่เข้าสู่กระบวนการศาล เจ้าหน้าที่ตำรวจจึงไม่มีสิทธิไปกล่าวหาต่อสาธารณะหรือแม้จะเข้าสู่กระบวนการศาลและตัดสินแล้วก็ตาม เจ้าหน้าที่ตำรวจก็ไม่มีอำนาจหน้าที่ไปกระทำกับผู้ต้องหาในลักษณะดังกล่าว ซึ่งเป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชน อย่างยิ่ง ซึ่งจากกรณีดังกล่าวมานั้นผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับเรื่องของสิทธิมนุษยชน กระบวนการยุติธรรม¹⁸⁷

4) การวิสามัญฆาตกรรมกรณีที่เจ้าหน้าที่ตำรวจได้มีการต่อสู้กับผู้กระทำความผิด กฎหมาย และใช้อาวุธปืนในการยิงต่อสู้ เพื่อป้องกันไม่ให้ตนได้รับอันตรายถึงแก่ชีวิต จนในการปะทะกัน ทั้งสองฝ่ายอาจทำให้กระสุนปืนไปโดนผู้กระทำความผิดทำให้ถึงแก่ความตาย การกระทำดังกล่าว เรียกว่า “การวิสามัญฆาตกรรม” ตัวอย่างเช่น เมื่อวันที่ 3 มกราคม 2542 ได้เกิดเหตุคนร้ายจำนวน 4 คน ปล้นทรัพย์ที่ปั้มน้ำมันเอสโซ่ ถนนศรีนครินทร์อำเภอสำโรงเหนือ จังหวัดสมุทรปราการ ใช้รถตู้ เป็นยานพาหนะหลบหนี มุ่งหน้าไปทางถนนศรีนครินทร์ กรุงเทพมหานคร ต่อมาเจ้าหน้าที่ตำรวจ ได้ตรวจค้นและจับกุมคนร้ายในระหว่างกำลังใส่กุญแจมือคนร้าย 3 คน ปรากฏว่า คนร้ายคนหนึ่ง ได้วิ่งหลบหนีจึงถูกเจ้าหน้าที่ตำรวจใช้อาวุธปืนยิงถึงแก่ความตาย (คดีหมายเลขดำที่ ช. 5/2546 ศาลอาญากรุงเทพใต้) การที่ผู้กระทำความผิดถูกเจ้าหน้าที่ตำรวจใช้อาวุธปืนยิงจนถึงแก่ความตาย หรือการตายระหว่างอยู่ในความควบคุมของเจ้าหน้าที่ตำรวจที่ผ่านมามีคดีในลักษณะนี้เกิดขึ้นจำนวนมาก

¹⁸⁷ อธิกร ขำเด. การนำตัวผู้ต้องหาในคดีอาญาไปนำขึ้นที่เกิดเหตุประกอบคำรับสารภาพและการแถลง ข่าวต่อสื่อมวลชนกระทบกับการละเมิดสิทธิมนุษยชน.

แต่กรณีการวิสามัญฆาตกรรมอาจพิจารณาได้ 2 ประเภท ได้แก่ การวิสามัญฆาตกรรม โดยกฎหมาย คือ การที่เจ้าหน้าที่ตำรวจยิงต่อสู้เพื่อป้องกันตัว กรณีที่สอง การวิสามัญฆาตกรรม ที่เจ้าหน้าที่ตำรวจใช้อาวุธปืนยิงผู้ต้องหาหรือผู้ร้ายโดยเจตนาหวังจะเอาชีวิต กรณีนี้ อาจไม่สามารถที่จะเรียกได้ว่า เป็นการวิสามัญฆาตกรรม แต่เป็นความผิดอาญาฐานเจตนาฆ่าผู้อื่น ซึ่งถือว่าเป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชน ก่อให้เกิดความเหลื่อมล้ำทางสิทธิมนุษยชน¹⁸⁸

1.4 กฎ ก.ตร.ว่าด้วยประมวลจริยธรรมและจรรยาบรรณของตำรวจ (ฉบับที่ 2)

พ.ศ. 2553

ตามพระราชบัญญัติตำรวจแห่งชาติ พ.ศ. 2547 และรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ได้บัญญัติถึงคำว่า “จรรยาบรรณ” “ประมวลจริยธรรม” และ “มาตรฐานทางจริยธรรม” ตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2545 ได้กำหนดความหมายของ “จรรยาบรรณ” และ “จริยธรรม” ไว้คือ¹⁸⁹

“จรรยาบรรณ” หมายความว่า ประมวลความประพฤติที่ผู้ประกอบวิชาชีพต่างๆ ร่วมกันกำหนดขึ้น เพื่อรักษาและส่งเสริมเกียรติคุณชื่อเสียงและฐานะของสมาชิก

“จริยธรรม” หมายความว่า ธรรมที่เป็นข้อประพฤติปฏิบัติ ซึ่งธรรมก็คือ คุณความดี จึงอาจกล่าวได้ อีกนัยหนึ่งว่า “จริยธรรม” ก็คือ คุณความดีเป็นข้อควรปฏิบัติ ดังนั้น ประมวลจริยธรรม และมาตรฐานทางจริยธรรม จึงมีความหมายว่า ข้อประพฤติปฏิบัติที่มีคุณความดีของคณะบุคคล ซึ่งเป็นผู้ประกอบวิชาชีพนั้นๆ

เหตุผลที่ทำให้ตำรวจต้องมีจริยธรรมวิชาชีพ เนื่องจาก

- 1) มีอำนาจใช้ดุลพินิจตามกฎหมายอย่างกว้างขวาง กระทบต่อความมั่นคง สิทธิและเสรีภาพ ต้องการมาตรฐานเชิงจริยธรรมขั้นสูง
- 2) สาธารณชนต้องการให้ตำรวจ มีกรอบการปฏิบัติหน้าที่และใช้ดุลพินิจ มีการลงโทษ ถ้าประพฤติปฏิบัติผิดนอกกรอบ

¹⁸⁸ พิเชษฐ พิณทอง. การใช้อำนาจหน้าที่เกินขอบเขตของตำรวจไทย: ผลกระทบด้านสิทธิมนุษยชน. *วารสารกระบวนการยุติธรรม*, 4(1), 146-150.

¹⁸⁹ คู่มือคำอธิบายแนวทางการปฏิบัติตามกฎ ก.ตร.ว่าด้วยประมวลจริยธรรมและจรรยาบรรณของตำรวจ พ.ศ. 2551 (แก้ไขตามกฎ ก.ตร.ว่าด้วยประมวลจริยธรรมและจรรยาบรรณของตำรวจ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2553) ของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ. หน้า 50.

สาระสำคัญของประมวลจริยธรรมและจรรยาบรรณของตำรวจ มีการกำหนดค่านิยมที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติหน้าที่ กล่าวคือ

ตามประมวลจริยธรรมและจรรยาบรรณของตำรวจกำหนดค่านิยมไว้ใน ข้อ 2 ดังนี้¹⁹⁰

“การไม่เลือกปฏิบัติ” หมายความว่า การไม่ใช้ความรู้สึกพึงพอใจหรือไม่พึงพอใจส่วนตัวต่อบุคคลหรือกลุ่มบุคคล อันเนื่องมาจากชาติกำเนิด เพศ ศาสนาหรือความเชื่อ เชื้อชาติ สัญชาติ อายุ การศึกษา ความเห็นทางการเมืองหรือความเห็นอื่น ความนิยมทางเพศส่วนบุคคล ความพิการ สภาพร่างกาย จิตใจหรือสุขภาพ หรือสถานะทางเศรษฐกิจหรือสังคม

“ประโยชน์” หมายความว่า เงิน ทรัพย์สิน บริการ ตำแหน่งหน้าที่การงาน สิทธิประโยชน์หรือประโยชน์อื่นใด หรือค้ำประกันสัญญาที่จะให้หรือจะได้รับสิ่งดังกล่าวในอนาคตด้วย

“การทารุณหรือทารุณกรรม” หมายความว่า การปฏิบัติหรือกระทำใดๆ ต่อร่างกายหรือจิตใจของบุคคลในลักษณะที่โหดร้าย ไร้มนุษยธรรมหรือก่อให้เกิดความเจ็บปวดอย่างแสนสาหัสหรือถูกคุกคามหรือตีความว่าเป็นมนุษย์

ทั้งนี้ ตามประมวลจริยธรรมและจรรยาบรรณของตำรวจฯ ท้ายกฎ ก.ตร. นี้ กำหนดกรอบการประพฤติปฏิบัติไว้ใน 6 ด้านด้วยกัน คือ

1) สำนึกในการอำนวยความสะดวกและรักษาความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของประชาชน (Service – Minded)

ตามประมวลจริยธรรมและจรรยาบรรณของตำรวจฯ ข้อ 16 กำหนดว่า “ข้าราชการตำรวจจะต้องสำนึกในการให้บริการประชาชนด้านอำนวยความสะดวกและความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ให้สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญและสิทธิมนุษยชน เพื่อให้ประชาชนมีความเชื่อมั่น และศรัทธา ซึ่งต้องประพฤติปฏิบัติ” ดังนี้¹⁹¹

(1) อำนวยความสะดวกแก่ประชาชนในการร้องทุกข์ กล่าวโทษ ขออนุญาต ขอข้อมูลข่าวสารหรือติดต่อราชการอื่นด้วยความเต็มใจ เป็นมิตร ไม่เลือกปฏิบัติและรวดเร็ว เพื่อไม่ให้ประชาชนเสียสิทธิหรือเสรีภาพตามกฎหมาย

(2) สุภาพ อ่อนน้อม และให้เกียรติประชาชน เพื่อให้เกิดความน่าเคารพยำเกรง ไม่ใช่ถ้อยคำกริยาหรือท่าทางที่มีลักษณะหยาบคาย ดุหมั่น หรือเหยียดหยามประชาชน

(3) ในขณะปฏิบัติหน้าที่ ต้องดำรงตนให้อยู่ในสภาพที่พร้อมและเหมาะสมแก่การปฏิบัติหน้าที่ด้วยความน่าเชื่อถือและน่าไว้วางใจ

¹⁹⁰ “เรื่องเดียวกัน”. หน้า 51.

¹⁹¹ “เรื่องเดียวกัน”. หน้า 68.

(4) พกพาอาวุธตามระเบียบแบบแผน ไม่จับหรือถืออาวุธหรือเล็งอาวุธไปยังบุคคล โดยปราศจากเหตุอันสมควร

(5) พกพาเอกสารหรือตราประจำตัวและแสดงเอกสารหรือตราประจำตัว เมื่อมีบุคคลร้องขอ

2) การระงับเหตุ จับกุมผู้กระทำความผิด (Order & Arrest)

ประมวลจริยธรรมและจรรยาบรรณของตำรวจฯ จรรยาบรรณของตำรวจฯ ข้อ 17 กำหนดว่า “เมื่อเข้าจับกุมหรือระงับการกระทำความผิด ข้าราชการตำรวจต้องยึดถือและปฏิบัติตามรัฐธรรมนูญ และกฎหมายอย่างเคร่งครัด” ซึ่งต้องประพฤติปฏิบัติ ดังนี้¹⁹²

(1) แสดงถึงการอุทิศตนและจิตใจให้แก่การปฏิบัติหน้าที่อย่างกล้าหาญ และมีสติปัญญา

(2) ยืนหยัดเจตนารมณ์ในการรักษากฎหมายให้ถึงที่สุด ไม่ประนีประนอม ผ่อนปรนหรือละเลยการดำเนินการตามกฎหมายต่อผู้กระทำความผิด ทั้งนี้ ให้ระลึกเสมอว่าการใช้กฎหมายจะต้องคำนึงถึงหลักมนุษยธรรมด้วย

(3) ไม่ใช้มาตรการรุนแรง เว้นแต่การใช้มาตรการปกติแล้ว ไม่เพียงพอที่จะหยุดยั้งผู้กระทำความผิดหรือผู้ต้องสงสัยได้

3) การใช้อาวุธและกำลัง (Force & Firearm)

ประมวลจริยธรรมและจรรยาบรรณของตำรวจฯ ข้อ 18 กำหนดว่า “ข้าราชการตำรวจต้องตระหนักว่า การใช้อาวุธ กำลัง หรือความรุนแรงเป็นมาตรการที่รุนแรงที่สุด ข้าราชการตำรวจอาจใช้อาวุธ กำลัง หรือความรุนแรงได้ต่อเมื่อมีความจำเป็นภายใต้กรอบของกฎหมายและระเบียบแบบแผน หรือเมื่อผู้กระทำความผิดหรือผู้ต้องสงสัยใช้อาวุธต่อสู้ขัดขวางการจับกุม หรือเพื่อช่วยบุคคลอื่นที่อยู่ในอันตรายต่อชีวิต เมื่อมีการใช้อาวุธ กำลัง หรือความรุนแรง ไม่ว่าจะมิผู้บาดเจ็บหรือเสียชีวิตหรือไม่ ข้าราชการตำรวจต้องรายงานเป็นหนังสือต่อผู้บังคับบัญชาตามระเบียบแบบแผนทันที”

4) การสืบสวนสอบสวน (Evidence & Investigation)

ประมวลจริยธรรมและจรรยาบรรณของตำรวจฯ ข้อ 19 กำหนดว่า “ในการรวบรวมพยานหลักฐาน การสืบสวนสอบสวน การสอบปากคำ หรือการซักถามผู้กระทำความผิด ผู้ต้องหา ผู้ที่อยู่ในความควบคุมตามกฎหมาย ผู้เสียหาย ผู้รู้เห็นเหตุการณ์ หรือบุคคลอื่น ข้าราชการตำรวจต้องแสดงความเป็นมืออาชีพโดยใช้ความรู้ความสามารถทางวิชาการตำรวจ รวมทั้งใช้ปฏิภาณไหวพริบ และสติปัญญา เพื่อให้ได้ข้อเท็จจริงและธำรงไว้ซึ่ง “ความยุติธรรม” ซึ่งต้องประพฤติปฏิบัติ ดังนี้¹⁹³

¹⁹² “เรื่องเดียวกัน”. หน้า 70.

¹⁹³ “เรื่องเดียวกัน”. หน้า 71.

(1) ไม่ทำการทารุณ หรือทารุณกรรมต่อบุคคล หรือต่อบุคคลอื่นที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กับบุคคลนั้น

(2) ไม่ใช่ จ้าง วาน หรือยุยงส่งเสริม หรือปล่อยปละละเลยให้มีการทารุณ หรือทารุณกรรมต่อบุคคล หรือต่อบุคคลอื่นที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กับบุคคลนั้น

(3) ไม่กระทำการข่มขู่ หรือรังควาน หรือไม่ใช้อำนาจที่มีชอบ หรือแนะนำ เสี้ยมสอนบุคคลให้ถ้อยคำอันเป็นเท็จ หรือปรักปรำผู้อื่น

(4) ไม่กักขังหรือหน่วงเหนี่ยวบุคคลที่ยังไม่ได้ถูกจับกุมตามกฎหมาย เพื่อการสอบปากคำ

(5) ไม่ใช้อำนาจที่มีชอบเพื่อให้ได้มาซึ่งพยานหลักฐาน

5) การดูแลผู้ต้องหาในความควบคุม (In-custody)

ประมวลจริยธรรมและจรรยาบรรณของตำรวจฯ ข้อ 20 กำหนดว่า “ข้าราชการตำรวจ ต้องควบคุมดูแลบุคคลที่อยู่ในการควบคุมของตนอย่างเคร่งครัดตามกฎหมายและมีมนุษยธรรม” ซึ่งต้องประพฤติปฏิบัติ ดังนี้¹⁹⁴

(1) ไม่ผ่อนปรนให้บุคคลนั้น มีสิทธิหรือได้ประโยชน์โดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย และระเบียบแบบแผน

(2) ไม่รบกวนการติดต่อสื่อสารระหว่างบุคคลกับทนายความตามสิทธิแห่งกฎหมาย

(3) จัดให้บุคคลได้รับการรักษาพยาบาลหรือการดูแลทางการแพทย์ตามสมควร แก่กรณี เมื่อบุคคลนั้นมีอาการเจ็บป่วยหรือร้องขอ

(4) ไม่ควบคุมเด็กและเยาวชนร่วมกับผู้กระทำความผิดที่เป็นผู้ใหญ่ หรือไม่คุมขัง ผู้หญิงร่วมกับผู้ชาย เว้นแต่เป็นกรณีที่มีกฎหมายและระเบียบแบบแผนอนุญาต

6) การรักษาความลับที่จรรยาบรรณได้จากการปฏิบัติราชการ (Confidentiality)

ประมวลจริยธรรมและของตำรวจฯ ข้อ 21 กำหนดว่า “ข้อมูลข่าวสารที่ข้าราชการตำรวจ ได้มาจากการปฏิบัติหน้าที่ตามข้อ 19 หรือจากการปฏิบัติหน้าที่อื่น ข้าราชการตำรวจจะต้องรักษา ข้อมูลข่าวสารนั้นเป็นความลับอย่างเคร่งครัด เพราะอาจเป็นอันตรายต่อผลประโยชน์หรือชื่อเสียง ของบุคคล หรืออาจเป็นคุณหรือเป็นโทษทั้งต่อผู้เสียหายหรือผู้กระทำความผิด ข้าราชการตำรวจ จะเปิดเผยข้อมูลนั้นได้ต่อเมื่อมีความจำเป็นต่อการปฏิบัติหน้าที่หรือเพื่อประโยชน์ในราชการตำรวจ ที่ชอบด้วยกฎหมาย หรือเพื่อการดำเนินการตามกระบวนการยุติธรรมเท่านั้น”¹⁹⁵

¹⁹⁴ “เรื่องเดียวกัน”. หน้า 73.

¹⁹⁵ “เรื่องเดียวกัน”. หน้า 75.

2. กฎหมายต่างประเทศ

ในต่างประเทศได้ให้ความสำคัญกับการสอบสวนเป็นอย่างยิ่ง ซึ่งในหลายประเทศพยายามจะพัฒนาระบบการสอบสวนให้มีความสอดคล้องกับบริบทของสังคมที่เปลี่ยนไปและมุ่งสร้างกลไกที่สร้างความเชื่อมั่นและความศรัทธาของประชาชนต่อกระบวนการยุติธรรมในต่างประเทศได้สังเกตเห็นความสำคัญของการกระทำของรัฐที่ต้องอยู่บนพื้นฐานของหลักนิติรัฐ และการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนที่ต้องได้รับการปฏิบัติอย่างถูกต้องและเป็นธรรมตามหลักสิทธิมนุษยชนมากที่สุด ทั้งนี้เพื่อให้การสอบสวนคดีอาญารวมถึงการดำเนินบทบาทหน้าที่ในฐานะผู้แทนเกี่ยวกับการรักษาผลประโยชน์ของสาธารณชนเป็นไปด้วยความยุติธรรมที่สุด

จากการศึกษาเพื่อพัฒนาระบบการสอบสวนและการดำเนินคดีอาญาไทยในบทบาทพนักงานสอบสวน จึงมีความจำเป็นที่ต้องศึกษาระบบสอบสวนคดีอาญาของต่างประเทศ ทั้งประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายแบบจารีตประเพณี (Common Law) และประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายลายลักษณ์อักษร (Civil Law) เพื่อให้เห็นกระบวนการดำเนินการสืบสวนค้นหาตัวผู้กระทำความผิดและการตีความตามกฎหมาย ข้อดีและข้อเสียของแต่ละประเทศ เพื่อนำมาเปรียบเทียบและปรับใช้เข้ากับระบบสอบสวนคดีอาญา และการดำเนินคดีในไทย

2.1 สหรัฐอเมริกา

กระบวนการยุติธรรมทางอาญาในสหรัฐอเมริกามีลักษณะและรูปแบบเฉพาะ คือ เป็นระบบ Dual Sovereignty กล่าวคือ มีการแยกอำนาจในการดำเนินคดีอาญาระหว่างรัฐบาลกลาง (Federal System) และมลรัฐ (State System) ออกจากกันอย่างชัดเจน ตามระบบ Dual Sovereignty ทั้งรัฐบาลกลางและมลรัฐมีอำนาจดำเนินคดีอาญาจำเลยในการกระทำเดียวกัน หากพบว่า การกระทำนั้นเป็นความผิดตามกฎหมายของรัฐบาลกลางและกฎหมายของแต่ละมลรัฐในคราวเดียวกัน ดังนั้นกระบวนการยุติธรรมทางอาญาในสหรัฐอเมริกาจำแนกเป็น 2 ระดับ คือ ระดับสหพันธรัฐ (Federal State) และระดับมลรัฐ (States) การดำเนินคดีอาญาทั้งในระดับ Federation และระดับ State จะเป็นหน้าที่ความรับผิดชอบของพนักงานอัยการเท่านั้น ประชาชนไม่สามารถนำคดีอาญาขึ้นฟ้องต่อศาลได้ด้วยตนเอง เพราะการควบคุมการดำเนินคดีอาญาเป็นภารกิจของรัฐแต่เพียงผู้เดียว เพื่อป้องกันเอกชนในการเอาคดีอาญามาแก่งแย่งเพื่อให้ร้ายกัน หรือเพื่อทำลายความน่าเชื่อถือของอีกฝ่าย หรือใช้คดีอาญาในการสร้างอำนาจต่อรองกับคู่กรณี¹⁹⁶

¹⁹⁶ สันติ ผิวทองคำ. การพัฒนาระบบสอบสวนคดีอาญาในบทบาทพนักงานสอบสวน. (วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต) มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, กรุงเทพมหานคร. 2565. หน้า 70.

ทั้งนี้ ในกรณีที่คดีอาญาไม่มีพยานหลักฐานเพียงพอที่จะสามารถเอาผิดต่อผู้ต้องหาได้ พนักงานอัยการผู้ตรวจสำนวนจะปฏิเสธการรับสำนวนตั้งแต่ต้น หรือแม้ว่าผู้ตรวจสำนวนจะได้รับสำนวนนั้นแล้ว แต่หากปรากฏในภายหลังว่า พยานหลักฐานในสำนวนคดีอาญาไม่เพียงพอ พนักงานอัยการเจ้าของสำนวนก็สามารถใช้ดุลยพินิจที่จะปฏิเสธการฟ้องคดีต่อศาลได้ โดยการไม่ยื่นคำร้องต่อคณะลูกขุนใหญ่ (Grand Jury) เพื่อขออนุมัติให้พนักงานอัยการเสนอคำฟ้องต่อศาล ในทางกลับกัน ถ้าพนักงานอัยการเจ้าของสำนวนพบว่า มีพยานหลักฐานที่สำคัญและจำเป็นต่อคดีบางส่วนขาดหายไป หรือไม่ได้รับรวมไว้ในสำนวนการสอบสวนหรือมีความจำเป็นที่จะต้องรวบรวมถ้อยคำจากบางคนอีก พนักงานอัยการเจ้าของสำนวนก็มีอำนาจสั่งให้เจ้าหน้าที่ตำรวจสอบสวนเพิ่มเติมหรือจะมอบหมายให้เจ้าหน้าที่สืบสวนสอบสวนประจำสำนักงานอัยการแห่งนั้นๆ ดำเนินการรวบรวมพยานหลักฐาน โดยไม่จำเป็นต้องแจ้งเจ้าหน้าที่ตำรวจผู้ส่งสำนวนการสอบสวนนั้นทราบก็ได้ ในทางปฏิบัติสำหรับคดีอาญาที่สำคัญๆ ที่กระทบต่อความสงบเรียบร้อยของประชาชนเป็นส่วนรวมหรือคดีอาญาใดๆ ที่เจ้าหน้าที่ตำรวจละเลยไม่ดำเนินการสืบสวนสอบสวน ซึ่งอาจเกิดจากการอิทธิพลท้องถิ่นของผู้ต้องหา หรือกรณีที่เจ้าหน้าที่ตำรวจพยายามให้ความช่วยเหลือแก่ผู้ต้องหาเสียเอง หากมีการร้องขอจากผู้เสียหาย หรือพนักงานอัยการทราบเหตุดังกล่าวด้วยตนเอง พนักงานอัยการก็มีอำนาจที่จะริเริ่มการสืบสวนสอบสวนคดีอาญาเองได้ โดยการสั่งให้เจ้าหน้าที่สืบสวนสอบสวนประจำสำนักงานอัยการแห่งนั้นๆ ดำเนินการสืบสวนสอบสวน เพื่อรวบรวมพยานหลักฐานใดๆ ที่จำเป็นต่อคดีอาญาโดยไม่ต้องรอให้เจ้าหน้าที่ตำรวจส่งสำนวนการสอบสวนก็ได้ ซึ่งเจ้าหน้าที่สืบสวนสอบสวนประจำสำนักงานอัยการมีอำนาจในการพกพาอาวุธปืนและจับกุมผู้กระทำความผิดเช่นเดียวกับเจ้าหน้าที่ตำรวจ

พนักงานอัยการมีอำนาจและดุลยพินิจที่เป็นอิสระในการพิจารณาคดี เรียกว่า “Prosecutorial Discretion” แม้ว่า คดีอาญาจะมีพยานหลักฐานเพียงพอที่จะพิสูจน์ความผิดของจำเลยได้ โดยปราศจากข้อสงสัย แต่ถ้าพนักงานอัยการเห็นว่า เป็นคดีความผิดเล็กน้อย และเห็นควรให้โอกาสแก่ผู้ต้องหากลับตนเป็นคนดี พนักงานอัยการอาจสั่งไม่ฟ้องคดีอาญานั้นก็ได้ ในกรณีนี้พนักงานอัยการอาจกำหนดเงื่อนไขบางประการ เช่น ผู้ต้องหาต้องจ่ายค่าสินไหมทดแทน เป็นต้น ดังนั้น ข้อดีของกระบวนการนี้ คือ ผู้ต้องหาจะไม่มีประวัติอาชญากรติดตัวและไม่ต้องดำเนินกระบวนการ Plea Bargaining แต่หากผู้ต้องหาไม่ปฏิบัติตามเงื่อนไข ผู้ต้องหาจะต้องถูกฟ้องคดีต่อศาลในภายหลัง จึงอาจกล่าวได้ว่า หากพนักงานอัยการมีทางเลือกในการบริหารจัดการคดีอาญามากเท่าใด (Diversion Program) ก็จะสามารถให้ความเป็นธรรมได้มากยิ่งขึ้น¹⁹⁷

¹⁹⁷ มติชนออนไลน์. กระบวนการยุติธรรมทางอาญาในสหรัฐอเมริกา. 8 กรกฎาคม 2566 สืบค้นจาก https://www.matichon.co.th/article/news_2815728.

คณะลูกขุนใหญ่ (Grand Jury) นั้น ผู้พิพากษาในแต่ละศาลจะเลือกบุคคลจำนวน 5 คน เป็นคณะกรรมการสรรหาคณะลูกขุนใหญ่ กรรมการแต่ละคนจะเสนอรายชื่อผู้มีสิทธิได้รับการคัดเลือก เป็นคณะลูกขุนใหญ่ จำนวน 10 คน รวมทั้งสิ้น 50 คน ผู้พิพากษาจะทำการสัมภาษณ์บุคคลเหล่านั้น และจะเลือกคณะบุคคลจำนวนระหว่าง 16 – 23 คน ทำหน้าที่เป็นคณะลูกขุนใหญ่เป็นเวลา 1 – 4 เดือน เมื่อครบกำหนดผู้พิพากษาผู้ซึ่งรับผิดชอบในแต่ละศาล จะสรรหาคณะลูกขุนใหญ่เพื่อมาปฏิบัติหน้าที่ แทนชุดเดิม ในทางปฏิบัติพนักงานอัยการผู้ทำหน้าที่ตรวจรับสำนวนคดีอาญาจะจัดการประชุม คณะลูกขุนใหญ่เพื่อขออนุมัติคำฟ้อง (Indictment) โดยคำฟ้องนั้น พนักงานอัยการเป็นผู้ร่าง ส่วนคณะลูกขุนใหญ่จะทำหน้าที่เพียงไต่สวนและกลั่นกรองคดีอาญาที่นำเสนอโดยพนักงานอัยการว่า พนักงานอัยการมีพยานหลักฐานเพียงพอที่จะฟ้องคดีอาญานั้นได้หรือไม่เพียงใด ซึ่งมีข้อสังเกตว่า การที่คณะลูกขุนใหญ่ซึ่งเป็นประชาชนทั่วไปพิจารณาพยานหลักฐาน เพื่ออนุมัติคำฟ้องของพนักงานอัยการนั้น จะเป็นหลักการเดียวกันกับการใช้บุคคลธรรมดาเป็นคณะลูกขุน (Jury) เพื่อพิจารณาคดีอาญา ของศาล เนื่องจากคณะลูกขุนใหญ่ก็มาจากประชาชนทั่วไปที่อาศัยอยู่ในท้องถิ่นเดียวกันกับคณะลูกขุน จึงน่าจะมีความคิดเห็นใกล้เคียงกัน อนึ่ง คณะลูกขุนใหญ่ต้องได้คะแนนเสียงข้างมากจำนวนไม่น้อยกว่า 12 เสียง อนุมัติให้พนักงานอัยการฟ้องคดีอาญา (True Bill) โดยเป็นอำนาจเด็ดขาดของคณะลูกขุนใหญ่ ที่จะพิจารณาว่า ข้อหาใดที่เหมาะสมที่สุดสำหรับคดีอาญานั้น ถ้าคณะลูกขุนใหญ่ปฏิเสธข้อหา ที่พนักงานอัยการร้องขอ (No Bill) พนักงานอัยการผู้เป็นหัวหน้าประจำสำนักงานอัยการนั้น ก็มีสิทธิ ยื่นขออนุมัติคำฟ้องต่อคณะลูกขุนใหญ่ชุดใหม่อีกครั้งหนึ่ง เมื่อคำฟ้องได้รับอนุมัติแล้ว คำฟ้องจะถูก ส่งไปที่เสมียนท้องถิ่น (District Clerk) เพื่อส่งต่อไปยังศาลที่มีเขตอำนาจ หลังจากนั้นคดีอาญาจะอยู่ภายใต้ ความรับผิดชอบของพนักงานอัยการโดยอัตโนมัติ

มีข้อสังเกตว่า ในคดีอุกฉกรรจ์ (Felony) พนักงานอัยการจำเป็นที่จะต้องได้รับอนุมัติ คำฟ้องจากคณะลูกขุนใหญ่เพื่อฟ้องคดีอาญาต่อศาลเสมอ โดยหลังจากมีการอนุมัติคำฟ้องแล้ว คำฟ้องจะถูกส่งไปที่เสมียนท้องถิ่น (District Clerk) เพื่อตีพิมพ์คำฟ้องและหมายเรียกคดีอาญา โดยจะต้องมีการแจ้งคำสั่งฟ้องดังกล่าว แต่ในคดีความผิดเล็กน้อย (Misdemeanor) พนักงานอัยการ ไม่จำเป็นต้องได้รับอนุมัติคำฟ้องจากคณะลูกขุนใหญ่แต่อย่างใด ทั้งนี้ เจ้าหน้าที่ตำรวจจะส่งคำฟ้อง อย่างย่อ (Complaint) เป็นกระดาษแผ่นเดียวที่ระบุข้อหาและรายละเอียดวันเวลาสถานที่ที่กระทำ ความผิด ลงชื่อและยื่นโดยเจ้าหน้าที่ตำรวจมาที่สำนักงานอัยการแล้ว พนักงานอัยการจะใช้เวลา เพียงสองสามวันเพื่อพิจารณาคำฟ้องอย่างย่อ นั้น ถ้าหากเห็นด้วยพนักงานอัยการก็สามารถใช้เป็นคำฟ้อง ยื่นต่อศาลได้เลย อย่างไรก็ตาม เป็นอำนาจเด็ดขาดของพนักงานอัยการที่จะพิจารณาว่า ข้อหาใด สมควรจะถูกฟ้องต่อศาลหรือไม่เพียงใด¹⁹⁸

¹⁹⁸ “เรื่องเดียวกัน”.

คณะลูกขุน (Jury) นั้น แนวคิดการใช้คณะลูกขุนในการตัดสินคดีวิวัฒนาการมาจากประเทศอังกฤษมากกว่าร้อยปีก่อนการปฏิวัติ สหรัฐอเมริกาโดยรัฐธรรมนูญสหรัฐอเมริกา Article II, Section 2 ได้บัญญัติรับรองสิทธิในการได้รับการพิจารณาตัดสินจากคณะลูกขุน ซึ่งเป็นประชาชนผู้อาศัยอยู่ในท้องถิ่นที่เกิดเหตุกับจำเลยไว้ ในการนี้สหรัฐอเมริกาได้ให้ความไว้วางใจและเชื่อมั่นในการมอบอำนาจให้คณะลูกขุนเป็นผู้พิจารณาพิพากษาคดีอาญาอย่างมาก เนื่องมาจากการตัดสินโดยมติเอกฉันท์ของคณะลูกขุนนั้นทำให้มีความน่าเชื่อถือและไว้วางใจได้ยิ่งกว่าการตัดสินคดีอาญาโดยผู้พิพากษานายเดียวมาก เหตุผลสำคัญอีกประการหนึ่ง ก็คือ ผู้พิพากษานายเดียวอาจจะมื่อคติเอนเอียงและปราศจากระบบการตรวจสอบแตกต่างจากคณะลูกขุนที่มีระบบตรวจสอบความมื่อคติเอนเอียงของคณะลูกขุน และทำให้ขาดคุณสมบัติในการเป็นคณะลูกขุนได้อย่างดี ยิ่งอีกทั้งคณะลูกขุนเป็นประชาชนผู้อาศัยอยู่ในท้องถิ่นที่เกิดเหตุกับจำเลยจะมีความคุ้นเคยกับภูมิประเทศ ประเพณีและวัฒนธรรมท้องถิ่นเป็นอย่างดี ซึ่งจะส่งผลดีต่อการพิจารณาพิพากษาคดีอาญาเนื่องจากคณะลูกขุนนั้นเป็นประชาชนธรรมดาที่มาจากชุมชนเดียวกันกับจำเลยและเป็นผู้ได้รับผลกระทบจากอาชญากรรมที่จำเลยก่อขึ้น จึงสมควรที่จะมีส่วนร่วมในการพิจารณาพิพากษาคดีว่า จำเลยเป็นผู้ที่มีความประพฤติดันตรายเกินกว่าที่จะให้อยู่ร่วมในชุมชนของตนต่อไปหรือไม่ หากเห็นว่า เป็นอันตรายก็จะพิพากษาจำคุก โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การที่พยานเบิกความต่อหน้าคณะลูกขุน ซึ่งเป็นประชาชนผู้อยู่อาศัยในท้องถิ่นเดียวกันจะทำให้พยานมีแนวโน้มที่จะเบิกความด้วยความจริงมากกว่าเบิกความเท็จ นอกจากนี้ อำนาจตุลาการเป็นอำนาจอธิปไตยและเป็นของประชาชน การพิจารณาพิพากษาคดีอาญาโดยคณะลูกขุน จึงถือเป็นการใช้อำนาจตุลาการโดยประชาชนอย่างแท้จริง

ในทางปฏิบัติเสมือนท้องถิ่นจะคัดเลือกรายชื่อของผู้ที่จะทำหน้าที่เป็นคณะลูกขุน โดยวิธีการสุ่มจากหมายเลขใบอนุญาตขับขี่รถยนต์ของประชาชนแล้วแจ้งให้ผู้ที่ได้รับการสุ่มทราบเพื่อเข้าสู่ระบบกระบวนการคัดเลือกเป็นคณะลูกขุนด้วยวิธีการส่งหมายเรียก ซึ่งถือเป็นหน้าที่ตามกฎหมายโดยผู้ที่ได้รับการสุ่มรายชื่อนั้น ไม่สามารถปฏิเสธการเข้าสู่กระบวนการคัดเลือกด้วยเหตุผลส่วนตัว เว้นแต่จะแสดงเหตุผลความจำเป็นเพื่อปฏิเสธกระบวนการเข้าสู่การคัดเลือกได้ เช่น การเจ็บป่วยโดยการแสดงใบรับรองแพทย์ หรือมีหน้าที่ต้องดูแลเด็กเล็กหรือมีนัดสำคัญล่วงหน้า ที่จำเป็นไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ หลังจากนั้นรายชื่อของผู้ที่ได้รับการสุ่มรายชื่อจะถูกส่งไปยังสำนักงานอัยการและศาลล่วงหน้า สำนักงานอัยการจะทำหน้าที่ตรวจสอบประวัติของผู้ที่ได้รับการสุ่มรายชื่อจากระบบข้อมูลอย่างละเอียด เช่น สถานภาพการสมรส การเข้าร่วมปฏิบัติหน้าที่เป็นคณะลูกขุนในอดีต ประวัติอาชญากรรม เป็นต้น หลังจากนั้นประวัติต่างๆ จะถูกส่งไปให้พนักงานอัยการผู้มีหน้าที่รับผิดชอบคดีพิจารณาต่อไป โดยข้อมูลต่างๆ เหล่านี้¹⁹⁹

¹⁹⁹ “เรื่องเดียวกัน”.

กระบวนการคัดเลือกคณะลูกขุน (Jury Selection) นั้น จะกระทำต่อหน้าจำเลย โดยผู้ที่ได้รับการสุ่มรายชื่อประมาณ 50 คน จะนั่งเรียงตามลำดับภายในห้องพิจารณาและกระบวนการจะเริ่มต้นโดยผู้พิพากษาจะแจ้งให้บุคคลที่รับการสุ่มรายชื่อได้ทราบเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของคดีอาญารวมถึงจะเตือนให้ทุกคนได้ทราบว่า ผู้ใดมีอคติในประเด็นแห่งคดีหรือไม่เห็นด้วยกับตัวบทกฎหมายที่จะใช้ในการพิจารณาอันจะเป็นอุปสรรคต่อการใช้ดุลพินิจโดยปราศจากอคติหรือไม่ โดยบุคคลที่มีทัศนคติดังกล่าว อาจจะไม่เข้าสู่การคัดเลือกได้ตลอดเวลา นอกจากนี้ ผู้พิพากษาจะแจ้งให้ผู้เข้าสู่การคัดเลือกทราบว่า ผู้ใดเคยปฏิบัติหน้าที่เป็นคณะลูกขุนใหญ่ (Grand Jury) ในการพิจารณาอนุมัติคำฟ้องในคดีมาก่อนหน้านี้ จะถือว่า ขาดคุณสมบัติในการปฏิบัติหน้าที่ในฐานะลูกขุน หลังจากนั้นผู้พิพากษาจะชี้แจงข้อเท็จจริงเบื้องต้นแห่งคดีอาญาและส่งมอบหน้าที่ให้แก่พนักงานอัยการเพื่อดำเนินการคัดเลือกผู้ที่จะทำหน้าที่เป็นคณะลูกขุนต่อไป ในการปฏิบัติหน้าที่ดังกล่าวพนักงานอัยการจะพยายามค้นหาข้อเท็จจริงและปัจจัยต่างๆ ที่อาจจะทำให้ผู้เข้าสู่การคัดเลือกปฏิบัติหน้าที่โดยมีอคติ เช่น ความสัมพันธ์ระหว่างผู้เข้าสู่การคัดเลือกด้วยกันเองและระหว่างคู่ความ พยานและผู้มีส่วนได้เสียทุกคนในห้องพิจารณาคดี นอกจากนี้ พนักงานอัยการจะอธิบายประเด็นข้อกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญา ข้อหาและอัตราโทษแห่งคดี ภูมิหลังของผู้เข้ารับการคัดเลือกและข้อเท็จจริงอื่นที่เกี่ยวเนื่องที่เกี่ยวข้องกับทัศนคติของผู้เข้ารับการคัดเลือก เป็นต้น หลังจากนั้นจะเป็นหน้าที่ของทนายจำเลยที่จะตั้งคำถาม เพื่อที่จะทราบให้มากที่สุดเท่าที่เป็นไปได้ ในทุกๆ แง่มุมของผู้เข้ารับการคัดเลือก ทั้งนี้ เพื่อที่จะกันบุคคลที่ทนายจำเลยคิดว่า อาจจะมีทัศนคติที่ไม่ดีต่อลูกความของตนหรืออาจมีความเอนเอียงในทางที่เป็นประโยชน์ต่อฝ่ายผู้เสียหาย ต่อมาทั้งพนักงานอัยการและทนายจำเลยมีสิทธิที่จะคัดและตัดรายชื่อบุคคลผู้ที่ตนคิดว่า มีทัศนคติที่ไม่ดีต่อฝ่ายตนได้ถึงฝ่ายละ 10 คน สำหรับคดีที่มีโทษอุกฉกรรจ์ และคัดออก 3 คน สำหรับคดีที่มีโทษเบา เสร็จแล้วในขั้นตอนต่อไปจะเป็นการนำรายชื่อบุคคล จำนวน 12 คนแรกตามลำดับที่ไม่ถูกคัดออกเป็นผู้ได้รับการเสนอชื่อในการปฏิบัติหน้าที่เป็นคณะลูกขุน

อนึ่ง ในกรณีที่มีจำเลยร่วมกันหลายคนทนายจำเลยแต่ละคนก็มีสิทธิที่จะเข้าร่วมกระบวนการคัดเลือกคณะลูกขุนเช่นเดียวกัน ส่วนผู้ที่ไม่ได้รับการคัดเลือกก็จะได้รับอนุญาตจากผู้พิพากษาให้ออกจากห้องพิจารณาไปได้ ทั้งนี้ คณะลูกขุนที่ได้รับการคัดเลือกจะปฏิญาณตนและสาบานต่อผู้พิพากษาและจะได้รับการแจ้งข้อบังคับข้อกำหนดและคำสั่งต่างๆ ที่จำเป็นต่อการพิจารณาคดีต่อไป โดยคณะลูกขุนเป็นผู้พิจารณาปัญหาข้อเท็จจริง (Question of Fact) ว่าจำเลยได้กระทำความผิดจริง (Guilty) แล้วผู้พิพากษาก็จะพิจารณาปัญหาข้อกฎหมาย (Question of Law) และกำหนดโทษที่จะลงโทษแก่จำเลยตามกฎหมายแล้ว Sheriff ก็จะนำตัวจำเลยไปควบคุมและรับโทษ

ตามคำพิพากษาของศาลทันที จากระบบกระบวนการดังกล่าวนี้ในองค์กรตำรวจระบบการทำงาน และมีอำนาจหน้าที่ในการสอบสวน ดังนี้²⁰⁰

2.1.1 องค์กรตำรวจ อำนาจหน้าที่ทั่วไปของตำรวจ

กฎหมายรัฐบาลกลาง กฎหมายมลรัฐ และกฎหมายท้องถิ่น บัญญัติให้เจ้าหน้าที่ตำรวจมีหน้าที่บังคับใช้กฎหมายและรักษาความสงบเรียบร้อยภายในตลอดถึงการให้บริการแก่ประชาชนแบ่งเป็น 3 รูปแบบ คือ แบบ Watchman Style Department ได้แก่ สำนักงานตำรวจที่เน้นการรักษาความสงบเรียบร้อย (Order Maintenance) ผู้บริหารสำนักงานตำรวจจะส่งเสริมการรักษาความสงบในชุมชน เช่น ผู้ที่ประพฤติดู่นวายหรือก่อความรำคาญจะถูกส่งให้ออกไปจากเมืองหรือกลับบ้าน ข้อพิพาทส่วนบุคคลจะได้รับการแก้ไขภายในชุมชนโดยวิธีการไม่เป็นทางการกับแบบ Legalistic Style Department ได้แก่ สำนักงานตำรวจที่เน้นความเป็นมืออาชีพในการบังคับใช้กฎหมาย เช่น ออกใบสั่งกรณีทำผิดกฎจราจร จับกุมผู้ที่กระทำความผิดกฎหมาย ไม่ว่าจะเป็นเด็กหรือผู้ใหญ่และปราบปรามอบายมุขในชุมชน ผู้บริหารสำนักงานตำรวจแบบนี้จะให้กำลังใจแก่เจ้าหน้าที่ในการดำเนินการต่างๆ ดังกล่าว เพราะเห็นว่า เป็นการถูกต้องที่จะบังคับใช้กฎหมายทั้งหมด และขณะเดียวกันเป็นการป้องกันข้อครหาเกี่ยวกับการคอร์รัปชันของผู้บริหารหรือการปฏิบัติหน้าที่ไม่ได้ผล และแบบ Service Style Department สำนักงานตำรวจที่เน้นการให้บริการ สำนักงานเหล่านี้ จะตั้งอยู่ในชุมชนเขตเมือง ซึ่งเป็นที่อยู่ของชนชั้นกลาง ประชาชนในเขตนี้ต้องการได้รับบริการจากตำรวจเป็นส่วนตัวอย่างมาก เนื่องจากในเขตนี้มีอาชญากรรมรุนแรงเกิดขึ้นน้อยทำให้ตำรวจมีเวลาให้บริการประชาชนมากขึ้น ผู้บริหารสำนักงานตำรวจแบบนี้จะให้ความสนใจแก่บุคคลสำคัญในท้องถิ่นและการเมืองระดับท้องถิ่นมาก และมีหน้าที่สำคัญ 3 ประการคือ²⁰¹

1) การให้บริการ เจ้าหน้าที่ตำรวจเป็นกำลังสำคัญของรัฐบาลท้องถิ่นที่จะสนองตอบต่อปัญหาทางสังคมและเหตุฉุกเฉินอื่นๆ เมื่อประชาชนในท้องถิ่นมีปัญหาที่จะเรียกร้องขอความช่วยเหลือจากตำรวจอาจเป็นเรื่องส่วนตัว เรื่องเศรษฐกิจ เรื่องสังคม หรือเรื่องอื่นๆ ที่จะต้องได้รับการช่วยเหลืออย่างรีบด่วน นอกจากปัญหาต่างๆ ดังกล่าว ตำรวจยังจะต้องดำเนินการกับปัญหาด้านการแพทย์ฉุกเฉิน และบางครั้งก็ต้องช่วยปฐมพยาบาลผู้บาดเจ็บ ในกรณีของผู้ป่วยจิตเวชตำรวจก็จะได้รับรายงานเกี่ยวกับผู้ประพฤติดู่นวายที่ก่อความเดือดร้อนรำคาญหรือเกิดอันตรายแก่ตนเอง

2) การรักษาความสงบ งานของตำรวจอีกอย่างหนึ่ง คือ การรักษาความสงบ (Order Maintenance) หรือการจัดการกับความขัดแย้งที่สำคัญ ได้แก่ เทคนิคในการตรวจท้องที่ แบ่งออกได้เป็นสายตรวจเดินเท้า สายตรวจยานพาหนะ สายตรวจสัตว์พาหนะ และสายตรวจสุนัข

²⁰⁰ “เรื่องเดียวกัน”.

²⁰¹ สันติ ผิวทองคำ. การพัฒนาระบบสอบสวนคดีอาญาในบทบาทพนักงานสอบสวน. หน้า 61.

การจะใช้สายตรวจประเภทใดขึ้นอยู่กับท้องที่ที่ตรวจ เช่น เขตเมืองที่แน่นแออัดหรือเขตชนบทที่ห่างไกล หรือเขตที่มีอาชญากรรมเกิดขึ้นมาก เทคนิคการใช้สายตรวจเหล่านี้เน้นการป้องกันอาชญากรรม (Preventive Patrol) ซึ่งหน่วยงานสายตรวจ (Patrol) ซึ่งกำลังตำรวจประมาณ 50 เปอร์เซ็นต์ จะถูกจัดเป็นสายตรวจและเจ้าหน้าที่ตำรวจสายอื่นๆ จะต้องถูกหมุนเวียนมาเป็นสายตรวจ รวมถึงหัวหน้าองค์กรตำรวจนั้น ก็จะต้องผ่านงานสายตรวจมาด้วยเช่นกัน

3) การบังคับใช้กฎหมาย ตำรวจสายตรวจและตำรวจสืบสวนสอบสวน เป็นนายตำรวจที่ได้สาบานหรือปฏิญาณตนที่จะบังคับใช้กฎหมาย (Sworn Officers) เป้าหมายหลักของการบังคับใช้กฎหมาย คือ การจับกุมผู้กระทำความผิดและการรวบรวมพยานหลักฐานที่จะนำไปสู่การฟ้องร้องดำเนินคดีในชั้นศาล เจ้าหน้าที่สายตรวจ (Patrol Officers) และเจ้าพนักงานตำรวจที่เรียกว่า Detective Officers ต่างก็มีบทบาทในการสืบสวนสอบสวน หน่วยสืบสวน (Investigation) จะแบ่งเป็นหลายแผนก ตามประเภทคดีและความชำนาญเฉพาะสายงาน โดยจะมีเจ้าหน้าที่สืบสวนสอบสวน (Detective) เป็นผู้ดำเนินการสืบสวนในแผนกต่างๆ ได้แก่ แผนกสืบสวนคดีต่อชีวิตร่างกาย (Crime Against Person Unit) แผนกสืบสวนคดีประทุษร้ายต่อทรัพย์สิน (Crime Against Property Unit) แผนกสืบสวนคดีที่เด็กตกเป็นผู้กระทำความผิดหรือตกเป็นเหยื่อ (Juvenile Unit) แผนกสืบสวนคดีอาชญากรรมทางคอมพิวเตอร์ (Computer Crime Unit) แผนกสืบสวนคดีสื่อลามก การพนัน โสเภณี และยาเสพติด (Vice and Narcotic) แผนกสนับสนุนการตรวจที่เกิดเหตุเพื่อหาร่องรอยพยานหลักฐาน (Crime Science Investigation)²⁰²

2.1.2 อำนาจหน้าที่สืบสวนคดีอาญา

การสืบสวนคดีอาญาแบ่งออกเป็น 3 ขั้นตอน ได้แก่

1) การสอบสวนเบื้องต้น เมื่อมีการแจ้งความว่า มีอาชญากรรมเกิดขึ้น เจ้าหน้าที่ตำรวจสายตรวจจะเป็นเจ้าหน้าที่กลุ่มแรกที่เดินทางไปยังที่เกิดเหตุและทำหน้าที่สอบสวนเบื้องต้น กรอกแบบฟอร์ม เช่น รับคำร้องทุกข์ สอบปากคำพยาน และจับกุมผู้กระทำความผิดกรณีมีผู้ต้องสงสัย และนำตัวผู้ต้องหาไปศาล ถ้าคดีไม่ได้คลี่คลายโดยการจับกุมหรือจำเป็นต้องมีผู้เชี่ยวชาญทำการสอบสวน เจ้าพนักงานตำรวจที่เรียกว่า Detective จะถูกเรียกตัวไปทำการสอบสวน

2) การคลี่คลายคดี งานแรกของตำรวจ Detective ได้แก่ การตรวจสอบข้อเท็จจริง เพื่อทราบว่า มีการกระทำความผิดทางอาญาเกิดขึ้นจริงหรือไม่และควรทำการสอบสวนต่อไปหรือไม่ ถ้ามีการริเริ่มการสอบสวนอย่างเต็มรูปแบบ ตำรวจ Detective จะรวบรวมพยานหลักฐาน สอบปากคำพยานและผู้เสียหาย

²⁰² ระบบตำรวจของสหรัฐอเมริกา. 2 กรกฎาคม 2566 สืบค้นจาก http://mytranslationarchives.blogspot.com/2011/02/blog-post_28.html.

3) *การเตรียมคดี* เมื่อจับกุมผู้กระทำความผิดได้แล้ว งานสอบสวนเป็นงานที่สำคัญมากต่อผลคดีของศาล การสอบสวนเป็นกระบวนการที่สำคัญเป็นการเตรียมพยานหลักฐานสำหรับการฟ้องร้องดำเนินคดี พนักงานสอบสวนจะรวบรวมพยานหลักฐานทั้งหมดและนำไปแสดงและให้การต่อศาลพิจารณาความถูกต้องตามกฎหมายของพยานหลักฐานที่ได้รวบรวมมา การเตรียมคดีหมายรวมถึง การตรวจสอบทบทวนและประเมินพยานหลักฐานทั้งหมด และรายงานเกี่ยวกับคดีสอบปากคำพยานเพิ่มเติม และช่วยเหลือพยานในการเตรียมตัวไปให้การในชั้นศาล และเตรียมรายงานฉบับสุดท้าย เพื่อส่งต่อให้พนักงานอัยการดำเนินการต่อไป

2.1.3 การดำเนินคดีอาญาของตำรวจ

กระบวนการสอบสวน (Investigation) เป็นขั้นตอนหนึ่งในการดำเนินคดีอาญาของตำรวจมีวัตถุประสงค์ที่สำคัญ 3 ประการคือ

- (1) เป็นการค้นหาพยานหลักฐานเพื่อให้รู้ตัวผู้กระทำความผิด
- (2) การยึดสิ่งที่เป็นพยานหลักฐาน
- (3) การใช้พยานหลักฐานดังกล่าวในการพิจารณาคดีในชั้นศาล

การสอบสวนอาจเริ่มขึ้นหลังจากมีผู้แจ้งความต่อเจ้าพนักงานตำรวจว่ามีการทำความผิดทางอาญาเกิดขึ้นเรียกว่า การสอบสวนก่อนจับกุม ขั้นตอนมา คือ การติดตามจับกุมผู้ต้องสงสัยและพาไปสถานีตำรวจเพื่อบันทึกการจับกุมและแจ้งข้อหา ขั้นตอนไป คือ การสอบสวนเพิ่มเติมหลังจากจับกุมและการนำตัวผู้ต้องหาไปศาล เพื่อตรวจสอบการจับกุมและพิจารณาการควบคุมหรือปล่อยตัวไปชั่วคราว การสอบสวนหลังการจับกุม รวมถึงการสอบปากคำผู้ต้องหาและการรวบรวมพยานหลักฐานโดยการค้นและการยึด กระบวนการดำเนินคดีอาญาของตำรวจสหรัฐอเมริกาจึงแบ่งออกเป็น 3 ขั้นตอนคือ การจับ การสอบปากคำ การค้นและการยึด

1) *การจับกุม (Arrest)* เป็นขั้นตอนแรกของคดีอาญา ได้แก่ การจับกุมตัวผู้กระทำความผิดโดยเจ้าหน้าที่ตำรวจในการจับกุมผู้กระทำความผิด เจ้าหน้าที่ตำรวจจะต้องแจ้งให้ผู้ต้องหาทราบถึงสิทธิที่เขามี ทั้งนี้ การจับกุม หมายถึง การนำตัวบุคคลไปขังไว้ในสถานที่ควบคุมเพื่อว่า บุคคลที่ถูกขังไว้จะต้องตอบคำถามเกี่ยวกับความผิดต่อหน้าศาล ปัจจัยเกี่ยวกับการจับกุมมี 4 ประการคือ เจ้าพนักงานมีเจตนาจับกุม มีอำนาจที่จะจับกุม มีการยึดหรือการควบคุมตัว และมีความเข้าใจโดยบุคคลนั้นๆ ว่า เขาต้องถูกจับ กฎหมายของทุกมลรัฐให้อำนาจเจ้าพนักงานบังคับใช้กฎหมายจับผู้กระทำความผิดทางอาญา แต่ตามรัฐธรรมนูญการจับกุมที่ขบด้วยกฎหมายต้องมีหมายจับ เหตุผลสำหรับการจับที่ถูกกฎหมายตำรวจต้องมีเหตุตามสมควร (Probable Cause) อันเป็นข้อเท็จจริงที่เชื่อว่าผู้ต้องสงสัยได้กระทำความผิดหรือกำลังกระทำความผิด ส่วนการจับโดยไม่ต้องมีหมายจับคือการจับในความผิดซึ่งหน้าหรือความผิดอื่นตามที่กฎหมายกำหนดเท่านั้น

ตัวอย่างเช่น ในคดี *Miranda v. Arizona* มีข้อเท็จจริงและคำชี้ขาดของศาลสูงสหรัฐ ดังนี้²⁰³

ในวันที่ 13 มีนาคม ค.ศ.1963 ผู้ร้องชื่อ Ernesto Miranda ถูกจับกุมที่บ้าน และถูกนำมาควบคุมตัวไว้ที่สถานีตำรวจเมืองฟีนิกซ์ (Phoenix) พยานซึ่งเป็นผู้เสียหายได้ชี้ตัวจำเลย หลังจากนั้นตำรวจได้นำตัวจำเลยมายังห้องสอบสวนหมายเลข 2 ของสำนักงานสืบสวน ซึ่งมีพนักงานตำรวจ 2 คน ยอมรับในการพิจารณาคดีว่า Miranda ไม่ได้รับคำแนะนำว่า Miranda มีสิทธิที่จะให้ทนายความอยู่ด้วยขณะให้ถ้อยคำแก่เจ้าพนักงานตำรวจ อีกสองชั่วโมงต่อมา เจ้าหน้าที่ที่ก้อออกจากห้องสอบสวนพร้อมกับคำรับสารภาพ โดยมีลายเซ็นของมิแรนด้าด้วย ตอนบนของคำให้การมีการพิมพ์ข้อความว่า การรับสารภาพเป็นการกระทำด้วยความสมัครใจ ปราศจากการข่มขู่ หรือคำสัญญาว่าจะให้เอกสิทธิ์ความคุ้มกัน (Promises of Immunity) และทราบดีถึงสิทธิตามกฎหมายของตนเอง และทราบว่าคำให้การใดๆ อาจถูกใช้ยื่นกับตนเองในศาลได้

มิแรนด้าถูกตัดสินว่า มีความผิดฐานลักพาตัวผู้อื่นและข่มขืนกระทำชำเรา ศาลสูงมลรัฐอริโซนา (Supreme Court of Arizona) ตัดสินว่า สิทธิตามรัฐธรรมนูญของมิแรนด้ามิได้ถูกล่วงละเมิดในการได้มาซึ่งคำรับสารภาพและตัดสินยืนตามคำพิพากษาของศาลชั้นต้น ในการทำคำพิพากษาของศาลสูงมลรัฐอริโซนาได้เน้นข้อเท็จจริงที่ว่า มิแรนด้ามิได้มีการเจาะจงที่ขอให้ทนายความอยู่ด้วย

ศาลสูงสหรัฐได้กลับคำพิพากษาของศาลสูงมลรัฐอริโซนา โดยมีเหตุผลว่า จากคำให้การของเจ้าหน้าที่และของจำเลยเป็นที่ชัดเจนว่า จำเลยไม่ได้รับการแจ้งสิทธิที่จะหารี้อกับทนายความเลย หรือมีทนายความอยู่ด้วยขณะสอบสวน และสิทธิที่จะไม่ให้การเป็นปฏิกิริยาต่อตนเองก็ไม่ได้ได้รับการปกป้องคุ้มครองอย่างจริงจัง ถ้าไม่มีการเตือนถึงเรื่องต่างๆ ดังกล่าว คำให้การก็ไม่อาจรับฟังเป็นพยานหลักฐาน ข้อเท็จจริงที่จำเลยลงลายมือชื่อในคำให้การโดยมีข้อความที่พิมพ์ไว้ว่า จำเลยทราบดีถึงสิทธิตามกฎหมายของตน ไม่ถือว่า จำเลยได้รู้และสละสิทธิตามรัฐธรรมนูญด้วยความเฉลียวฉลาดตามที่กฎหมายกำหนดไว้²⁰⁴

โดยเหตุนี้ ศาลสูงสหรัฐจึงตัดสินว่า ผู้ใดก็ตามที่ถูกควบคุมตัวไว้ เพื่อสอบสวน จะต้องได้รับการแจ้งโดยชัดแจ้งว่า ตนเองมีสิทธิที่จะหารี้อกับทนายความและอาจให้ทนายความอยู่ด้วยกับตนเองขณะที่มีการสอบสวน เพื่อคุ้มครองสิทธิที่กล่าวไว้โดยละเอียด ในส่วนของการเตือนว่า จำเลยมีสิทธิที่จะอยู่นิ่งเฉยและสิ่งใดที่มีการกล่าวออกมาอาจสามารถใช้เป็นพยานหลักฐานยันเขาได้ คำเตือนนี้ ถือเป็นเรื่องเด็ดขาดก่อนมีการสอบสวน เพื่อให้บุคคลที่ถูกสอบสวนทราบถึงสิทธิของตนเอง

²⁰³ *Miranda v. Arizona*, 384 U.S. 436 (1966).

²⁰⁴ *Miranda v. Arizona* 334 U.S. 439 (1966).

อย่างเต็มที่ เจ้าพนักงานไม่เพียงแต่ต้องแจ้งให้จำเลยทราบถึงสิทธิที่จะหารือกับทนายความเท่านั้น หากเขาเป็นคนอนาถาจะต้องมีการแต่งตั้งทนายความเพื่อแก้ต่างให้เขาด้วย

โดยผลแห่งคดี *Miranda V. Arizona* เป็นเหตุให้พนักงานเจ้าหน้าที่ ทั้งของรัฐบาลกลางและของมลรัฐ จะต้องแจ้งให้จำเลยทราบถึงสิทธิของตนเองตามรัฐธรรมนูญ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง สิทธิในการไม่ให้การเป็นปฏิปักษ์ต่อตนเอง สิทธิในการได้รับความช่วยเหลือจากทนายความ แม้จำเลยจะเป็นคนยากไร้ รัฐก็จำเป็นต้องแต่งตั้งทนายความให้แก่จำเลย

ในการจับกุมและการค้นผู้ต้องหา นั้น เคยมีประเด็นว่า การที่เจ้าหน้าที่ตำรวจ สั่งให้ผู้ต้องหาหยุดอยู่กับที่และเอามือตบและลูบไปตามตัวผู้ต้องหา เพื่อตรวจดูว่า ผู้ต้องหา มีอาวุธหรือไม่ ซึ่งเรียกเป็นภาษาอังกฤษสำหรับการกระทำของเจ้าหน้าที่ตำรวจในลักษณะเช่นนี้ว่า *Stop and Frisk* มีการพยายามที่ได้เปรียบกันว่า *stop* ซึ่งคือ การสั่งให้ผู้ต้องสงสัยหยุดอยู่กับที่เท่ากับการจับกุม (*Arrest* หรือ *Seizure of a Person*) หรือไม่ และ *Frisk* เท่ากับการค้น (*Search*) หรือไม่ประเด็น ในข้อนี้ได้มีคำพิพากษาของศาลสูงสหรัฐฯ ในคดี *Terry v. Ohio*²⁰⁵ ตัดสินว่า การที่เจ้าพนักงานตำรวจ สั่งให้ผู้ต้องหาหยุดและค้นตัวผู้ต้องหาด้วยการตบและลูบไปตามตัวของผู้ต้องหา (*Stop and Frisk*) เท่ากับเป็นการจับกุม (*Arrest*) และการค้น (*Search*) แล้ว

ในคดีนี้ มีข้อเท็จจริงว่า เจ้าหน้าที่ซึ่งเป็นนักสืบนอกเครื่องแบบของเมือง คลีฟแลนด์ (*Cleveland*) สงสัยชายสองคนซึ่งยืนอยู่หัวมุมถนนในท้องที่ใจกลางเมือง เมื่อเวลา ประมาณบ่าย 14.30 น. ผู้ต้องหาคนหนึ่งเดินไปตามถนนและจ้องเข้าไปในร้านแห่งหนึ่งและเดิน กลับมาจ้องเข้าไปในร้านเดียวกันนั้นอีกครั้งหนึ่ง หลังจากนั้นก็ย้อนกลับมาอยู่กับชายอีกคนหนึ่ง ชายคนที่สองก็ทำในลักษณะอย่างเดียวกัน สรุปแล้วชายทั้งสองคนทำในลักษณะอย่างเดียวกันนี้ ประมาณสิบสองครั้ง ในขณะเดียวกันเจ้าหน้าที่ตำรวจก็มีความสงสัยผู้ต้องสงสัยว่า ทั้งสามคนจะทำการปล้นและอาจมีอาวุธ จึงเดินตามไปและเผชิญหน้ากับผู้ต้องสงสัยทั้งสามคน ซึ่งกำลังยืนคุยกันอยู่ เจ้าหน้าที่จึงแสดงตนและถามชื่อของผู้ต้องหาทั้งหมด ชายทั้งสามคนได้แต่พูดจาพึมพำ เจ้าหน้าที่จึงจับเทอร์รี่ให้หมุนตัวและเอามือตบไปที่กระเป๋าสี้อที่หน้าอกของเทอร์รี่ก็รู้ว่า เป็นปืนพกจึงหยิบออกมา และก็ได้ปืนพกจากเพื่อนของเทอร์รี่จากการกระทำในลักษณะอย่างเดียวกัน จากการตบและลูบไปตามตัวของผู้ต้องสงสัยคนที่สามไม่พบอาวุธ จึงไม่มีการดันต่อไป เทอร์รี่ถูกตั้งข้อหาว่ามีการแอบพกพาอาวุธ เทอร์รี่ร้องขอให้ตัดอาวุธปืนจากการเป็นพยานหลักฐาน

²⁰⁵ *Terry v. Ohio* 392 U.S. 1, 88 S.Ct. 1868, 20 L. Ed. 2d 889 (1968).

ศาลชั้นต้นมลรัฐโอไฮโอยกคำขอของเทอร์ ศาลอุทธรณ์มลรัฐโอไฮโอตัดสินยืน และศาลสูงมลรัฐโอไฮโอตัดสินให้ยกอุทธรณ์ของเทอร์ เทอร์จึงนำคดีขึ้นสู่ศาลสูงสหรัฐฯ ประเด็นที่ขึ้นสู่ศาลสูงสหรัฐมีว่า จากสถานการณ์ที่เจ้าหน้าที่ตำรวจและจำเลยเผชิญกันบนท้องถนนในลักษณะเช่นนี้ สิทธิในความปลอดภัยต่อร่างกายของตนเอง (Right to Personal Security) ถูกละเมิดโดยการจับกุม และการค้นโดยไม่มีเหตุอันควรหรือไม่ ศาลสูงสหรัฐเห็นว่า ต้องเป็นที่ยอมรับว่า เมื่อใดก็ตามถ้าเจ้าหน้าที่บอกกล่าวให้บุคคลหนึ่งบุคคลใดหยุดเพื่อพูดคุยด้วย และหวังเหยี่ยวไม่ให้ผู้นั้นใช้เสรีภาพในการเดินจากไป ถือว่า เป็นการจับกุมแล้ว

ประเด็นต่อมา คือว่า การจับกุมและการค้นของเจ้าหน้าที่ตำรวจในคดีนี้มีเหตุอันควรหรือไม่ ศาลสูงสหรัฐเห็นว่า ตามข้อเท็จจริงในคดีเจ้าหน้าที่ตำรวจมีเหตุอันสมควรที่กล่าวหาว่า มีความไม่ปลอดภัยแก่ตนเองหรือผู้อื่น และมีสิทธิที่ป้องกันตนเองหรือผู้อื่นในท้องที่นั้นและทำการค้นเสื้อผ้า ด้านนอกของผู้ต้องสงสัย เพื่อค้นอาวุธที่อาจใช้ทำร้ายตำรวจ การค้นในลักษณะเช่นนี้ เป็นการค้นที่มีเหตุอันสมควรตามบทบัญญัติเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญฉบับที่ 4 และอาวุธที่ยึดได้จากการค้น ย่อมสามารถใช้เป็นพยานหลักฐาน เพื่อพิสูจน์ความผิดของบุคคลถูกยึดเอาปืนนั้นมาได้

หากพยานหลักฐานที่รวบรวมได้มาโดยอาศัยข้อมูลที่เกิดจากการค้น โดยมีขอบด้วยกฎหมายหรือด้วยวิธีการอื่นอันมิชอบด้วยรัฐธรรมนูญ เช่น การรับสารภาพผิดเนื่องจากการถูกบังคับ อัยการจะนำเสนอพยานหลักฐานในกรณีเช่นนี้ต่อศาลไม่ได้

หลักการในเรื่องนี้มีว่า หากต้นไม้เป็นพิษ ซึ่งหมายถึง พยานหลักฐานอันแรกได้มาโดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย สิ่งที่เกิดจากต้นไม้ นั้นย่อมเสียไปด้วย เช่น คำรับสารภาพที่เกิดจากการถูกบังคับโดยจำเลยไม่ได้รับการเตือนให้ทราบถึงสิทธิของตนเอง รวมทั้งการที่จำเลยมีสิทธิอยู่นิ่งเฉยโดยไม่จำเป็นต้องให้ถ้อยคำใดๆ สิ่งใดที่จำเลยกล่าวอาจถูกใช้ยืนยันจำเลยในศาลได้จากการที่จำเลยถูกบังคับให้รับสารภาพจนต้องบอกกล่าวแก่ตำรวจถึงสถานที่ซ่อนทรัพย์สินที่ลักมา ในกรณีนี้คำรับสารภาพของจำเลยไม่อาจใช้เป็นพยานหลักฐานในศาล ทรัพย์สินที่ลักมาย่อมไม่อาจนำมาเป็นพยานหลักฐานในศาลด้วยหลักการนี้มีชื่อเรียกว่า “ผลของต้นไม้ที่เป็นพิษ” (Fruit of The Poisonous Tree)

2) การสอบปากคำ (Interrogation) เป็นขั้นตอนหลังจากการจับกุมโดยทั่วไป หลังจากการจับกุม ถ้าผู้ถูกจับกุมถูกกล่าวหาว่า กระทำความผิดทางอาญา หลังจากผู้ต้องสงสัยถูกจับและถูกควบคุมตัวแล้ว ตำรวจอาจถามผู้ต้องสงสัยถึงความเกี่ยวข้องกับอาชญากรรม เพื่อพบผู้ร่วมกระทำผิดหรือผู้ต้องสงสัยเกี่ยวข้องกับความผิดที่คล้ายคลึงกันเรียกว่า การสอบสวนหลังจับกุม (Post Arrest Investigation) ซึ่งผู้ถูกจับอาจให้ข้อมูลที่เป็นโทษแก่ตัวเองและตำรวจอาจใช้ยืนยันผู้ต้องสงสัยในชั้นศาลได้²⁰⁶

²⁰⁶ สันติ ผิวทองคำ. การพัฒนาระบบสอบสวนคดีอาญาในบทบาทพนักงานสอบสวน. หน้า 65.

การไต่สวนในขั้นนี้ จะเป็นการไต่สวนโดยเปิดเผยและไม่มีพิธีรีตองมากนัก วัตถุประสงค์ของการไต่สวนก็เพื่อจะดูว่า ได้มีการกระทำความผิดเกิดขึ้นหรือไม่และมีเหตุอันควร เชื่อหรือไม่ว่าจำเลยน่าจะเป็นผู้กระทำความผิด การที่ต้องมีการไต่สวนเช่นนี้ก็เพื่อป้องกันมิให้ มีการกล่าวหาว่า บุคคลใดบุคคลหนึ่งได้กระทำความผิดที่ร้ายแรงอันปราศจากมูลความจริง ซึ่งจะทำให้ ผู้ถูกกล่าวหาเสียชื่อเสียงและต้องเสียค่าใช้จ่ายต่างๆ ในการแก้ข้อกล่าวหาสำหรับความผิดขั้นไม่ร้ายแรง (Misdemeanor) มลรัฐส่วนมากไม่ได้กำหนดให้มีการไต่สวนเบื้องต้น อัยการอาจฟ้องผู้ต้องหาต่อศาล โดยตรง

เมื่อ Magistrate เห็นว่า ผู้ที่ถูกกล่าวหา กระทำความผิดไม่น่าจะเป็นผู้กระทำความผิดก็จะสั่งให้ปล่อยตัวผู้ต้องหาไป แต่ถ้าหากเห็นว่า ผู้ต้องหาน่าจะเป็นผู้กระทำความผิด ดังที่แนวความคิดในการปล่อยจำเลยให้เป็นอิสระชั่วคราวนั้น ตั้งอยู่บนรากฐานที่ว่า จำเลยในคดีอาญานั้น ต้องได้รับการสันนิษฐานว่าเป็นผู้บริสุทธิ์เสมอจนกว่าจะพิสูจน์ได้ว่า เป็นผู้กระทำความผิดจริง การปล่อยจำเลยไปชั่วคราวย่อมทำให้จำเลยมีโอกาสที่จะเตรียมการเพื่อต่อสู้คดี ในขณะที่เดียวกัน ยังเป็นการป้องกันมิให้เกิดความลำบากในการครองชีพ นอกจากนี้ ยังเป็นการทำให้จำเลยไม่ต้องรับโทษ ก่อนมีคำพิพากษา แต่มีผู้เห็นว่า การปล่อยให้ผู้ต้องหาเป็นอิสระชั่วคราวนั้น อาจก่อให้เกิดผลเสียหลายประการ คือ ผู้ต้องหาอาจหลบหนีไปได้หรือมีฉันทาก็อาจทำให้ผู้ต้องหาไม่โอกาสช่มชู้พยานได้ นอกจากนี้ การปล่อยตัวชั่วคราวโดยมีหลักประกัน ยังเป็นการก่อให้เกิดความไม่เสมอภาคกันระหว่างคนร่ำรวยและคนยากจน การกำหนดเงินประกันเพื่อปล่อยจำเลยชั่วคราวเป็นการประนีประนอมความคิดเห็นที่แย้งกันดังได้กล่าวมาข้างต้น เป็นการข่มขู่จำเลยว่าถ้าจำเลยหลบหนีไปเงินประกันตัวก็จะถูกริบ ในบทบัญญัติเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญฉบับที่ 8 กำหนดห้ามมิให้มีการกำหนดเงินประกันตัวไว้สูงเกินไป ซึ่งหมายความว่า จำนวนเงินประกันจะต้องมีจำนวนสูงเพียงพอเท่าที่คิดว่าจำเลยจะไม่หลบหนี และจะมาศาลเมื่อศาลพิจารณาคดีของจำเลย แต่การกำหนดให้ปล่อยจำเลยไปชั่วคราวโดยมีหลักประกัน ซึ่งเป็นเงินสดก็ดี พันธบัตรก็ดี มักจะถูกโจมตีว่า เป็นการทำให้คนยากจนเสียเปรียบอย่างชัดแจ้งตามหลักวิธีพิจารณาความอาญาของศาลรัฐบาลกลาง (Federal Rules of Criminal Procedure) เมื่อผู้ต้องหาถูกจับตามหมายจับหรือถูกจับ เนื่องจากกระทำความผิดซึ่งหน้า เจ้าพนักงานตำรวจต้องนำผู้ต้องหามาพบผู้พิพากษา ในกรณีผู้ที่ถูกจับกุมโดยไม่มีหมายจับจะถูกนำมาหาผู้พิพากษาหรือเจ้าหน้าที่อื่นให้เจ้าหน้าที่ตำรวจยื่นข้อกล่าวหาต่อผู้พิพากษาโดยพลัน ผู้พิพากษาจะต้องแจ้งให้ผู้ต้องหารับทราบถึงข้อกล่าวหา และขณะเดียวกันต้องแจ้งให้ผู้ต้องหาทราบถึงสิทธิของผู้ต้องหาที่จะได้รับการช่วยเหลือจากทนายความ หากผู้ต้องหาไม่สามารถจ้างทนายความเอง ผู้ต้องหามีสิทธิขอให้ศาลแต่งตั้งทนายความให้และมีสิทธิได้รับการไต่สวนเบื้องต้น (Preliminary Examination) ผู้พิพากษาจะต้องแจ้งให้ผู้ต้องหารับทราบ

3) การค้นและการยึด (Search and Seizure) ตามรัฐธรรมนูญการค้นต้องมีเหตุผลสมควร (Reasonable Cause) การออกหมายต้องเข้าหลักเกณฑ์ที่กำหนดไว้ คือ มีเหตุที่จะออกหมายได้ (Probable Cause) ดังนั้น การค้นและการตรวจยึดสิ่งของในคดีอาญาโดยหลักทั่วไปจะต้องมีหมายที่ออกโดยผู้พิพากษาและมีเหตุผลสมควรที่จะออก พร้อมรายละเอียดเกี่ยวกับสถานที่ที่จะค้น หรือตัวบุคคลหรือสิ่งของที่จะยึด²⁰⁷

การค้นโดยไม่มีหมายเป็นการฝ่าฝืนรัฐธรรมนูญเป็นการไม่ชอบด้วยกฎหมาย พยานหลักฐานที่ได้มาไม่อาจใช้ในการพิจารณาตัดสินได้ เหตุของการออกหมายต้องการมากกว่าความสงสัย คือ ต้องมีข้อเท็จจริงหรือข้อพิสูจน์ที่วิญญูชนจะเชื่อได้ว่าได้มีการกระทำความผิด (Probable Cause) หรืออาคารสถานที่นั้นๆ มีพยานหลักฐานของการกระทำความผิดในข้อเท็จจริงและสิ่งแวดล้อมต่างๆ ตามความรู้ของเจ้าหน้าที่ผู้จับกุม และเจ้าหน้าที่มีข้อมูลที่มีเหตุผลและเชื่อถือได้เป็นข้อมูลเพียงพอที่จะทำให้วิญญูชนเชื่อว่าความผิดได้เกิดขึ้นหรือกำลังเกิดขึ้น ขณะเดียวกันหลักเกณฑ์ดังกล่าวตำรวจมีอำนาจค้นได้ เพราะมีเหตุสมควรในกรณีจำต้องมีหมายค้น

ดังนั้น การค้นและการจับที่ถูกกฎหมายอาจเป็นการค้น และการจับโดยมีหมายหรือไม่มีหมายก็ได้²⁰⁸

(1) การค้นและการจับที่ต้องมีหมาย ได้แก่ การจับและการค้นในทันทีที่จับตัว (Search Incidental to Arrest) การจับผู้กระทำความผิดเล็กๆ น้อยๆ ซึ่งไม่ใช่ความผิดซึ่งหน้า

(2) การค้นและการจับที่ไม่ต้องมีหมาย โดยทั่วไป ตำรวจจะต้องมีหมายจับและหมายค้น แต่ศาลสูงสุดของสหรัฐอเมริกามีคำพิพากษายกเว้นไม่ต้องมีหมายจับในการจับและในการค้นใน 7 กรณี ดังต่อไปนี้ กรณี ที่ 1 กรณี ฉุกเฉินหรือเร่งด่วน (Exigent Circumstances) เป็นการติดตามทันที (Hot Pursuit) เป็นกรณีฉุกเฉินที่ไม่ต้องมีหมายเช่น ตำรวจเข้าไปสอบสวนเกี่ยวกับคดีฆาตกรรมพบผู้ต้องสงสัย 3 คน วิ่งหลบเข้าไปในบ้านหลังหนึ่ง ตำรวจอาจเข้าไปในบ้านหลังนั้นได้โดยไม่ต้องมีหมายเพื่อพบและจับกุมผู้ต้องสงสัยได้เพราะเป็นการติดตามทันที กรณีที่ 2 การหยุดและการค้นตามตัว (Stop and Frisk) เป็นอำนาจหน้าที่ของตำรวจในการสอบสวนพฤติกรรมของบุคคลที่ต้องสงสัย กรณีที่ 3 การค้นในที่เปิดเผย (Plain View Search) หมายถึง พยานหลักฐานที่ไม่ได้ปิดบังหรือซ่อนเร้นและมองเห็นได้ โดยเจ้าพนักงานผู้ปฏิบัติงานตามหน้าที่ การค้นอย่างนี้เป็นการชอบด้วยกฎหมาย กรณีที่ 4 การค้นต่อเนื่องจากการจับกุมที่ถูกกฎหมาย (Search Incidental to a Lawful Arrest) คือ การค้นที่ทำใกล้ชิดกับเวลาจับกุม เจ้าหน้าที่ตำรวจที่ค้นผู้ต้องสงสัยหลังการจับกุมที่ถูกต้อง

²⁰⁷ “เรื่องเดียวกัน”.

²⁰⁸ ดวงจิตต์ กำประเสริฐ. *กฎหมายแองโกลอเมริกันเบื้องต้น*. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

ตามกฎหมายโดยทั่วไปต้องปฏิบัติตามกฎ 2 ข้อ คือ ข้อแรกการค้นต้องทำในเวลาจับกุมหรือทันที หลังการจับกุม และข้อสองเจ้าหน้าที่ตำรวจอาจค้นเฉพาะผู้ต้องสงสัยหรือบริเวณที่อยู่ในควบคุมของผู้ต้องสงสัย การค้นอย่างนี้ไม่ต้องมีหมายค้น กรณีที่ 5 การค้นรถยนต์ (Automobile Search) ศาลสูงสุดสหรัฐอเมริกาได้ตัดสินและวางหลักไว้ ในคดี Carroll v. United States, 1925 ว่า การค้นรถยนต์ โดยไม่มีหมายค้นใช้ได้ รวมถึงการค้นภาชนะหรือหีบห่อที่ปิดมิดชิดซึ่งอยู่ในรถยนต์ด้วย กรณีที่ 6 การค้นโดยผู้ต้องสงสัยยินยอม เจ้าพนักงานตำรวจอาจทำการค้นโดยไม่มีหมายค้นได้เมื่อบุคคลผู้ครอบครองสถานที่หรือวัตถุสิ่งของยินยอมให้ค้นโดยสมัครใจ กรณีที่ 7 ความผิดซึ่งหน้า (Crime Commission in an Officer's Presence) ตามกฎหมายรัฐบาลกลางและกฎหมายของมลรัฐต่างๆ ตำรวจสามารถจับผู้ต้องสงสัยได้โดยไม่มีหมายจับ ตำรวจต้องนำตัวผู้ถูกจับไปยังศาลทันที เพื่อไต่สวนว่า การจับกุม ถูกต้องตามกฎหมายหรือไม่²⁰⁹

2.1.4 การควบคุมการปฏิบัติหน้าที่ของตำรวจ

ในสหรัฐอเมริกา หน่วยงานยุติธรรม หน่วยงานภาครัฐอื่นๆ ชุมชนท้องถิ่น และสื่อมวลชนต่างก็มีบทบาทในการควบคุมการทำงานของตำรวจ เพื่อให้แน่ใจว่า ตำรวจได้ปฏิบัติหน้าที่อย่างถูกต้องตามกฎหมาย การควบคุมดังกล่าวขยายไปถึงความประพฤติที่ขัดต่อวิชาชีพ ความหย่อนสมรรถภาพ และการคอร์รัปชัน ดังต่อไปนี้²¹⁰

1) ฝ่ายนิติบัญญัติ คือ รัฐบาลกลาง มลรัฐ หรือท้องถิ่น มีอำนาจออกกฎหมาย ขยายหรือจำกัดอำนาจของตำรวจ สร้างมาตรฐานและหาทางแก้ไขการปฏิบัติงานของตำรวจที่ประชาชนในชุมชนไม่ยอมรับ

2) ศาล อำนาจศาลที่มีผลกระทบต่อพฤติกรรมของตำรวจจากการออกหลักเกณฑ์เกี่ยวกับพยานเอกสาร (Rule of Evidence) ผ่านการพิพากษาของศาลสูงสุดเกี่ยวกับการกระทำที่ขัดต่อรัฐธรรมนูญ

3) อัยการ อัยการเขต (District Attorney) มีอำนาจพิเศษที่จะเรียกร้องให้ตำรวจประพฤติดีและถูกต้องตามกฎหมายผ่านการใช้ดุลพินิจในการตั้งข้อหาหรือไม่ตั้งข้อหา

4) ตำรวจสอบสวนกลาง (F.B.) ตำรวจสอบสวนกลางไม่ใช่องค์กรตำรวจแห่งชาติ ไม่มีอำนาจควบคุมดูแลตำรวจท้องถิ่นหรือตำรวจมลรัฐ แต่ตำรวจสอบสวนกลางมีส่วนส่งเสริมวิชาชีพตำรวจลดการคอร์รัปชันของตำรวจลงด้วยการรณรงค์อย่างเข้มแข็ง เพื่อความเป็นมืออาชีพในการบังคับใช้กฎหมายโดยจัดให้มีการฝึกอบรมอย่างทั่วถึงแก่หน่วยงานตำรวจมลรัฐและท้องถิ่นที่วิทยาลัยแห่งชาติที่เมืองควานติโก มลรัฐเวอร์จิเนีย

²⁰⁹ “เรื่องเดียวกัน”.

²¹⁰ สันติ ผิวทองคำ. การพัฒนาระบบสอบสวนคดีอาญาในบทบาทพนักงานสอบสวน. หน้า 67-68.

5) หน่วยงานกิจการภายในของสำนักงานตำรวจ มีหน้าที่สอบสวนคำร้องเกี่ยวกับความประพฤติไม่ชอบของตำรวจ และรายงานต่อหัวหน้าสำนักงานตำรวจเพื่อดำเนินการต่อไป

6) คณะกรรมการสอบสวน (Investigation Commission) เช่น คณะกรรมการ The Wickersham Commission (ค.ศ. 1931) คณะกรรมการ The Knapp Commission (ค.ศ. 1972) และคณะกรรมการ The Mollen Commission (ค.ศ. 1998) ซึ่งได้รับการแต่งตั้งต่างวาระเพื่อตรวจสอบการประพฤติมิชอบ และการทำผิดกฎหมายของตำรวจเสนอรัฐบาลกลางพร้อมยุทธศาสตร์การแก้ไขปัญหา แต่คณะกรรมการเหล่านี้ไม่มีอำนาจลงโทษตำรวจโดยตรง

7) คณะกรรมการตรวจสอบโดยประชาชน (Citizen Review Board) หน้าที่เบื้องต้นของคณะกรรมการตรวจสอบโดยประชาชน คือ รับคำร้องทุกข์จากประชาชนเกี่ยวกับความประพฤติผิดของตำรวจประเมินข้อกล่าวหา และเสนอมาตรการการลงโทษ โดยแต่ละชุมชนจะกำหนดว่า ชุมชนมีความจำเป็นต้องมีคณะกรรมการตรวจสอบโดยประชาชนหรือไม่ ถ้ามีควรจะเป็นรูปแบบใด โดย 30 เมืองใหญ่ที่สุดจาก 50 เมืองของสหรัฐอเมริกาจัดให้มีคณะกรรมการตรวจสอบโดยประชาชน คณะกรรมการตรวจสอบโดยประชาชนมี 3 แบบ คือ²¹¹

(1) *The Citizen Monitor Model* เป็นตัวแบบคณะกรรมการที่มีการตรวจสอบน้อยที่สุด เนื่องจากสมาชิกของคณะกรรมการเป็นเจ้าหน้าที่พลเรือนของสำนักงานตำรวจที่แต่งตั้งโดยหัวหน้าสำนักงานตำรวจ คณะกรรมการตรวจสอบโดยประชาชนตามตัวแบบนี้ไม่มีอำนาจและทำงานไม่เป็นอิสระ

(2) *The Citizen Input Model* สมาชิกของคณะกรรมการตัวแบบนี้เป็นบุคลากรที่ไม่ได้ทำหน้าที่ตำรวจมีอำนาจหน้าที่รับและสอบสวนคำร้องทุกข์เกี่ยวกับการกระทำโดยมิชอบของเจ้าหน้าที่ตำรวจอย่างเป็นอิสระ แต่ไม่มีอำนาจเสนอแนะมาตรการลงโทษใดๆ

(3) *The Citizen Review Model* สมาชิกของคณะกรรมการตรวจสอบตามตัวแบบนี้มีอำนาจมากที่สุด เพราะไม่ได้เป็นลูกจ้างของสำนักงานตำรวจและได้รับการแต่งตั้งโดยหน่วยงานรัฐบาลกลาง สมาชิกของคณะกรรมการมีบุคลากรของตนเอง ไม่ต้องตอบสนองต่อสำนักงานตำรวจหรืออยู่ใต้อำนาจของสำนักงานตำรวจ คณะกรรมการมีอำนาจสอบสวนคำร้องทุกข์อย่างเป็นอิสระ จัดให้มีการพิจารณาคำร้องทุกข์ เรียกพยานบุคคลมาพบและตรวจสอบพยานหลักฐาน ถ้าคำร้องทุกข์มีหลักฐานเพียงพอคณะกรรมการตามตัวแบบนี้มีอำนาจที่จะยื่นข้อเสนอต่อผู้บริหารสำนักงานตำรวจ เพื่อลงโทษเจ้าหน้าที่ตำรวจแต่ไม่สามารถบังคับให้เป็นไปตามข้อเสนอได้คณะกรรมการตามตัวแบบนี้เป็นที่นิยมใช้อย่างกว้างขวางมากกว่าตัวแบบอื่น

²¹¹ “เรื่องเดียวกัน”. หน้า 68.

2.1.5 การคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องหา

สหรัฐอเมริกาเป็นประเทศหนึ่งที่มีความสำคัญต่อการเปิดเผยข้อมูลเกี่ยวกับผู้ต้องหาในขั้นตอนการสอบสวนที่มีลักษณะ ทำให้เห็นว่า ผู้ต้องหาเป็นผู้กระทำความผิดมาก โดยถือว่า ผู้ต้องหายังเป็นผู้บริสุทธิ์อยู่ การปฏิบัติเช่นนี้กับผู้ต้องหาอาจเกิดความไม่เป็นธรรมต่อผู้ต้องหาในการต่อสู้คดี และยิ่งส่งผลให้การพิจารณาชี้ขาดข้อเท็จจริงของคณะลูกขุนเกิดอคติปราศจากความยุติธรรมได้

แต่ทั้งนี้ สหรัฐอเมริกาก็เป็นประเทศหนึ่งที่ถือว่า สื่อมวลชนมีเสรีภาพโดยอิสระในการเสนอข้อมูลข่าวสาร เห็นได้จากบทบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ ฉบับที่ 1 (First Amendment) ที่บัญญัติห้ามมิให้รัฐสภาจำกัดเสรีภาพในการพูดหรือการพิมพ์โฆษณา ทำให้สื่อมวลชนในสหรัฐอเมริกามีเสรีภาพในการเสนอข่าว แต่ทั้งนี้ หากสื่อมวลชนมีเสรีภาพมากเกินไปในการเสนอข่าวก็อาจส่งผลกระทบต่อสิทธิของบุคคลอื่นเช่นกัน โดยเฉพาะการเสนอข่าวเกี่ยวกับคดีอาญา ดังนั้น จึงมี Freedom of Information Act 1974 เป็นบทบัญญัติเกี่ยวกับเสรีภาพของข้อมูลข่าวสารโดยเฉพาะในส่วนของการให้ข่าวคดีอาญาของเจ้าหน้าที่ของรัฐต่อสื่อมวลชนที่ถือว่า เจ้าหน้าที่ของรัฐจะต้องให้ข่าวหรือเปิดเผยข้อมูลข่าวสารให้ประชาชนได้รับทราบมากที่สุด เท่าที่จะทำได้ เว้นแต่จะเข้าข่ายกเว้นที่ไม่ต้องเปิดเผย คือ²¹²

- 1) เป็นการสอดแทรกต่อกระบวนการบังคับใช้กฎหมาย
- 2) เป็นการกีดกันบุคคลจากสิทธิที่จะได้รับการพิจารณาคดีด้วยความเป็นธรรมหรือปราศจากอคติและความลำเอียงจากการตัดสินคดี
- 3) เป็นการรุกรานต่อความเป็นส่วนตัวของบุคคล
- 4) เป็นการเปิดเผยหลักฐานที่แสดงว่า เป็นบุคคลนั้นจากแหล่งกำเนิดที่เป็นความลับหรือข้อมูลข่าวสารที่เป็นความลับซึ่งเอามาจากแหล่งกำเนิด
- 5) การเปิดเผยวิธีการเกี่ยวกับการสืบสวนและวิธีดำเนินการ
- 6) เป็นอันตรายต่อชีวิตหรือความปลอดภัยเกี่ยวกับร่างกายจากการบังคับใช้กฎหมาย

²¹² พจนานพจิ ทวีสว่างผล. การคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของผู้ถูกจับกุมหรือผู้ต้องหาในคดีอาญา. หน้า 219.

ในสหรัฐอเมริกา จึงมีการกำหนดแนวทางในการให้ข่าวของเจ้าหน้าที่ของรัฐ ในคดีอาญาไว้ว่า ไม่ว่าจะเวลาใดๆ เจ้าหน้าที่ผู้ให้ข่าวจะต้องไม่ให้ข่าว เพื่อให้มีอิทธิพลเหนือการพิจารณาคดีของผู้ถูกกล่าวหาและจะต้องไม่ให้ข่าวที่มีเหตุผลน่าเชื่อว่าจะก่อให้เกิดอิทธิพลขึ้นในระหว่างการพิจารณาคดี หรือการพิจารณาคดีที่จะเริ่มขึ้นในภายหลัง นับตั้งแต่ที่ได้จับกุมตัวไปจนกว่าการดำเนินคดีนั้นจะสิ้นสุด โดยคำพิพากษาของศาลหรือโดยวิธีอื่น และภายใต้กฎเกณฑ์ที่กำหนดโดยกฎหมายหรือโดยวิธีอื่น และภายใต้กฎเกณฑ์ที่กำหนด

ในส่วนของ การบังคับใช้กฎหมายของเจ้าหน้าที่ของรัฐเกี่ยวกับเสรีภาพของข้อมูลข่าวสาร เจ้าหน้าที่ของรัฐไม่ควรที่จะสนับสนุนให้มีการถ่ายภาพหรือแพร่ภาพทางโทรทัศน์เกี่ยวกับผู้ต้องหาในสถานที่สาธารณะ ที่มากกว่านั้น คือ ในห้องพิจารณาคดีหรือการเข้าจับกุมแบบกะทันหัน การถ่ายรูปหรือการถ่ายภาพโดยคำสั่งศาล ยกเว้นอาจจะมีความจำเป็นในการคุ้มครองกระบวนการพิจารณาคดี อย่างไรก็ตาม บุคคลที่อยู่ในความควบคุมไม่ควรจะอนุญาตให้มีการถ่ายรูปหรือแพร่ภาพทางโทรทัศน์และไม่ควรพิมพ์คำสัมภาษณ์ของผู้ต้องหา นอกเสียว่าบุคคลที่ตกเป็นผู้ต้องหาขอร้องให้มีการสัมภาษณ์โดยทำเป็นหนังสือหรือให้ความยินยอมที่จะให้สัมภาษณ์ภายหลังจากที่เริ่มแจ้งสิทธิที่จะปรึกษาทนายความและสิทธิที่จะไม่ยอมให้สัมภาษณ์ได้

กล่าวโดยสรุป สหรัฐอเมริกา ดำรงมีอำนาจจับกุมผู้ต้องหาให้อยู่ในความควบคุมได้ภายใน 24 ถึง 48 ชั่วโมง หากเป็นกรณีไม่ร้ายแรง พนักงานอัยการส่งคดีนั้นฟ้องศาลและเข้าสู่กระบวนการพิจารณาคดี ซึ่งอาจเป็นต่อหน้าคณะลูกขุนหรือไม่ก็ได้ หากพบว่า จำเลยกระทำความผิดจริง ศาลจะพิพากษาว่า กระทำความผิดและกำหนดเวลาพักการกำหนดโทษ หากเป็นกรณีร้ายแรง เจ้าหน้าที่ตำรวจและพนักงานอัยการจะร่วมกันเสนอพยานหลักฐานต่อหน้าคณะลูกขุน เพื่อตัดสินว่าจะฟ้องคดีหรือไม่ หากฟ้องคดีพนักงานอัยการจะจัดทำคำฟ้องเสนอต่อศาลต่อไป ไม่ว่าจะ เป็นคดีไม่ร้ายแรงหรือคดีร้ายแรง จำเลยจะตกลงกับพนักงานอัยการต่อรองรับคำสารภาพเพื่อลดความร้ายแรงของคดี หากศาลเห็นชอบ จะพิพากษาตามที่คู่กรณีตกลง เพื่อให้การพิจารณาคดีเสร็จสิ้นโดยเร็ว การดำเนินคดีอาญาของพนักงานอัยการ ใช้หลักการฟ้องคดีตามกฎหมาย (Legality Principal) หากการสอบสวนนั้น มีพยานหลักฐานน่าเชื่อถือถือว่าผู้ต้องหากระทำความผิด พนักงานอัยการต้องฟ้องผู้ต้องหาเสมอ โดยใช้หลักการฟ้องจากดุลยพินิจ (Opportunity Principal) หากแม้ว่ามีพยานหลักฐานน่าเชื่อถือ ผู้ต้องหากระทำความผิดแต่พนักงานอัยการอาจมีคำสั่งไม่ฟ้องได้ เพราะถือปฏิบัติจนเป็นประเพณีแทนหลักการฟ้องคดีตามกฎหมาย²¹³

²¹³ Meeboonsalang, n.d. อ้างใน. พจมานพจี ทวีสว่างผล. 2563. การคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของผู้ถูกจับกุมหรือผู้ต้องหาในคดีอาญา. วารสารวิชาการอาชญวิทยาและนิติวิทยาศาสตร์ โรงเรียนนายร้อยตำรวจ, 6(2), หน้า 219.

2.2 สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี

แม้สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีจะเป็นประเทศรัฐรวมเหมือนสหรัฐอเมริกา แต่โครงสร้างภายในรูปแบบการปกครองประเทศบางอย่างแตกต่างกัน จึงเป็นผลทำให้มีระบบตำรวจที่แตกต่างกัน และหากจะเปรียบเทียบกับประเทศไทย ซึ่งเป็นรัฐเดี่ยวที่เน้นการรวมอำนาจเข้าสู่ศูนย์กลาง ความแตกต่างก็จะมีมากยิ่งขึ้น²¹⁴

กระบวนการพิจารณาคดีแบบไต่สวนกับกระบวนการพิจารณาแบบกล่าวหา ศาลทำหน้าที่พิจารณาพิพากษาคดีไม่เข้ามายุ่งเกี่ยวกับการสืบสวนสอบสวน แต่ยังคงลักษณะของกระบวนการพิจารณาคดีแบบไต่สวนหลังจากการยื่นคำฟ้องแล้ว ผู้พิพากษาจะเป็นผู้มีบทบาทหลักในการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดี ไม่ว่าจะเป็นในชั้นไต่สวนมูลฟ้องหรือในชั้นพิจารณาพิพากษา ผู้พิพากษาไม่ได้ทำหน้าที่แต่เพียงการซักถามพยาน แต่จะทำหน้าที่ในการค้นหาพยานหลักฐานที่จะนำไปสู่การลงโทษจำเลยหรือยกฟ้องโจทก์ด้วยตนเองเป็นไปตามหลักการตรวจสอบ (Der Ermittlungsgrundsatz) ซึ่งกระบวนการยุติธรรมของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี

กฎหมายของรัฐบาลกลางกำหนดโครงสร้างของฝ่ายตุลาการ โดยให้มลรัฐ (Länder) เป็นผู้ดูแลศาลในระดับล่าง และให้รัฐบาลกลางดูแลศาลสูงสุด (highest courts) ทั้งนี้ เพื่อให้กฎหมายสามารถบังคับใช้ทั่วประเทศ และการที่ศาลสังกัดมลรัฐเป็นการป้องกันมิให้รัฐบาลกลางเข้าแทรกแซงหรือก้าวล่วงการตัดสินของศาล รวมทั้งการแต่งตั้งผู้พิพากษา

ระบบศาลเยอรมัน แบ่งศาลออกเป็น 3 ประเภท คือ²¹⁵

1) ศาลทั่วไป (Ordinary Courts) เป็นศาลพิจารณาพิพากษาคดีอาญาและคดีแพ่ง ทั้งปวง โดยแบ่งออกเป็น 4 ระดับ คือ

ระดับต่ำสุด คือ ศาลท้องถิ่น (Local Courts) พิจารณาคดีอาญาที่มีความผิดเล็กน้อยหรือคดีแพ่งเล็กๆ มีจำนวน 687 ศาล

ระดับที่สอง คือ ศาลระดับเขต (regional Courts) ทำหน้าที่พิจารณาอุทธรณ์คดีจากศาลท้องถิ่น มีจำนวน 116 ศาล

ระดับที่สาม คือ ศาลอุทธรณ์ระดับมลรัฐ (Land Appeal Courts) ทำหน้าที่พิจารณาคดีที่อุทธรณ์มาจากศาลชั้นล่าง รวมทั้งเป็นศาลแรกที่มีอำนาจพิจารณาคดีเกี่ยวกับการขบถและการกระทำที่ขัดต่อรัฐธรรมนูญ (Treason and Anti-constitutional Activity) มีจำนวนทั้งหมด 24 ศาล โดยบางมลรัฐที่มีขนาดใหญ่ อาจมีศาลอุทธรณ์จำนวน 2 ศาลหรือมากกว่า

²¹⁴ ชาตรี ดิเรกศรี. ระบบตำรวจ ของเยอรมัน-ระบบตำรวจแตกต่างจากอเมริกาและไทย. 2 กรกฎาคม 2566 สืบค้นจาก <https://tridirek.com/7-stories-police-form-government-germany/>.

²¹⁵ “เรื่องเดียวกัน”.

ระดับที่สี่ คือ ศาลยุติธรรมของรัฐบาลกลาง (Federal Court of Justice) เป็นศาลสูงสุด ทำหน้าที่พิจารณาคดีที่อุทธรณ์มาจากศาลระดับเขตและศาลอุทธรณ์ระดับมลรัฐ

2) ศาลชำนาญการพิเศษ (Specialized Courts) ได้แก่

- (1) ศาลปกครอง (Administrative)
- (2) ศาลแรงงาน (Labor)
- (3) ศาลประกันสังคม (Social Security)
- (4) ศาลกฎหมายสิทธิบัตรและภาษี (Tax and Patent Law)

3) ศาลรัฐธรรมนูญ (Constitutional Courts) ซึ่งมีทั้งศาลรัฐธรรมนูญของรัฐบาลกลาง และศาลรัฐธรรมนูญของมลรัฐ

ทั้งนี้ ระบบศาลของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี นอกจากระบบตำรวจจะต้องสอดคล้องกับรูปแบบการปกครองประเทศแล้ว ระบบตำรวจและระบบศาลก็ต้องสอดคล้องกัน เพราะต้องทำงานประสานกันอย่างใกล้ชิด หากระบบไม่สอดคล้องกัน การประสานงานก็จะทำได้ยาก ดังนั้น ระบบองค์กรตำรวจเยอรมันอธิบายได้ต่อไป

2.2.1 องค์กรตำรวจ โครงสร้างและอำนาจหน้าที่ทั่วไป

โดยระบบตำรวจของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีไม่มีระบบตำรวจแห่งชาติ ในทำนองเดียวกันกับสหรัฐอเมริกา ถึงแม้จะมีความพยายามในช่วงปี 1960-1970 แต่ก็ไม่ประสบความสำเร็จ สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีเคยมีระบบตำรวจแห่งชาติในช่วงที่อยู่ภายใต้การปกครองของระบบนาซี หรือฮิตเลอร์เท่านั้น

โครงสร้างระบบตำรวจของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีได้วางน้ำหนักไว้ที่ระบบตำรวจของมลรัฐ ซึ่งสอดคล้องระบบศาลที่ศาลสังกัดมลรัฐ ยกเว้นศาลสูงที่สังกัดสหพันธ์รัฐ แต่ก็ยังคงมีตำรวจของรัฐบาลกลาง และตำรวจท้องถิ่นอยู่บ้าง สรุปได้ดังนี้²¹⁶

1) ตำรวจของรัฐบาลกลาง (Federal Police) ตั้งขึ้นเมื่อปี ค.ศ. 1951 ขึ้นตรงต่อกระทรวงมหาดไทย มีอำนาจหน้าที่ในการดูแลรักษาชายแดน แต่บทบาทในด้านการรักษาชายแดนได้ลดความสำคัญลงตั้งแต่ปี 2005 หลังจากการเปิดสหภาพยุโรป ทำให้ประเทศในสหภาพยุโรปสามารถไปหาผู้กันได้อย่างสะดวกเสมือนหนึ่งเป็นประเทศเดียวกัน

สำนักงานตำรวจสอบสวนกลาง (Federal Criminal Investigation Office) มีอัตรากำลังประมาณ 3,000 คน มีอำนาจหน้าที่สอบสวนคดีอาญาใหญ่ๆ ที่เป็นความผิดทางอาญา ตามกฎหมายของรัฐบาลกลาง รวมทั้งมีอำนาจหน้าที่ในการประสานงานระหว่างรัฐบาลกลางและตำรวจมลรัฐ มีอำนาจในการสอบสวนคดีอาชญากรรมระหว่างประเทศ การต่อสู้กับผู้ก่อการร้าย การปกป้องสถาบัน

²¹⁶ “เรื่องเดียวกัน”.

ตามรัฐธรรมนูญ ประธานงานกับตำรวจสากลและให้ความช่วยเหลือตำรวจมลรัฐในการสืบสวนสอบสวนคดีใหญ่ๆ เมื่อได้รับการร้องขอจากมลรัฐหรือกระทรวงมหาดไทย²¹⁷

อำนาจหน้าที่ตำรวจของรัฐบาลกลาง มีดังนี้

(1) รักษาความมั่นคงชายแดน (Border security) รวมทั้งตรวจตราหนังสือเดินทาง และดูแลชายฝั่งทะเลของเยอรมันในรัศมี 700 กิโลเมตร

(2) ดูแลความสงบเรียบร้อยที่สนามบินนานาชาติและเส้นทางรถไฟ

(3) จัดตั้งกองกำลังต่อสู้การก่อการร้าย

(4) จัดตั้งกองกำลังเคลื่อนที่ของรัฐบาลกลาง สำหรับการรักษาความสงบเรียบร้อยภายใน

(5) รักษาอาคารสถานที่ที่สำคัญของรัฐบาลกลาง เช่น ทำเนียบประธานาธิบดี ศาลรัฐธรรมนูญ และศาลยุติธรรมของรัฐบาลกลาง

(6) สนับสนุนการปฏิบัติการกิจของตำรวจนานาชาติของสหประชาชาติ และสหภาพยุโรป

(7) ดำเนินการช่วยเหลือความปลอดภัยทางเฮลิคอปเตอร์ (helicopter service) อัตรากำลังตำรวจของรัฐบาลกลาง มีจำนวนทั้งหมด 48,686 คน²¹⁸

2) ตำรวจมลรัฐ (State Police)

ในยุคการปกครองของระบบนาซีภายใต้การนำของฮิตเลอร์ช่วงปี ค.ศ. 1933-1945 ระบบตำรวจของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีเป็นระบบตำรวจแห่งชาติ แต่พอสิ้นสุดสงครามโลกครั้งที่ 2 สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีถูกแบ่งออกเป็น 2 ประเทศ เมื่อปี ค.ศ. 1949 คือ สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีตะวันตก และสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีตะวันออก ต่อมาได้รวมเข้าเป็นประเทศเดียวกันเมื่อปี ค.ศ. 1990 หลังจากกำแพงเบอร์ลินถูกทำลายลงเมื่อปี ค.ศ. 1989

ดินแดนที่เคยเป็นสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีตะวันตก ได้จัดระบบตำรวจใหม่ โดยให้เป็นระบบตำรวจของมลรัฐเป็นหลักครบเท่าทุกวันนี้ แม้จะให้มิตำรวจของรัฐบาลกลาง แต่ก็ให้มีอำนาจจำกัดเฉพาะด้าน ในแต่ละมลรัฐของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีมีระบบตำรวจของตนเอง เรียกว่า Land Police/State Police โดยขึ้นตรงต่อรัฐมนตรีมหาดไทยของแต่ละรัฐ (Land Minister of Interior) แม้ว่า ตำรวจจะอยู่สังกัดคนละรัฐแต่ก็มีการทำงานประสานกันและยกกระดับให้ได้มาตรฐานระดับชาติ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ปัญหาการก่อการร้ายและการก่ออาชญากรรมได้ ทำให้มีแนวคิดที่จะสร้างระบบตำรวจแห่งชาติขึ้นมาอีกครั้งหนึ่งในช่วงปี 1960-1969 แต่ไม่ประสบผลสำเร็จ

²¹⁷ Wikipedia, Federal Criminal Police Office (Germany), 13th August 2020

²¹⁸ Wikipedia, Law enforcement in Germany, 12th August 2020.

ทั้งนี้ ตำรวจของมลรัฐได้กระจายกำลังไปอยู่ตามพื้นที่ต่างๆ ของมลรัฐ ทั้งในเมืองและชนบท ตำรวจของมลรัฐแบ่งออกเป็น 2 ประเภทใหญ่ๆ คือ

ประเภทแรก เป็นตำรวจที่แต่งเครื่องแบบทำหน้าที่ดูแลงานประจำวัน เรียกชื่อว่า ตำรวจด้านป้องกัน (Schupo/Protective Police)

ประเภทที่สอง เป็นตำรวจที่ทำหน้าที่ในการสืบสวนสอบสวนคดีอาชญากรรม เรียกชื่อว่า Kripo/Criminal Police

3) ตำรวจท้องถิ่น (Municipal Police) ในบางมลรัฐกำหนดให้มีตำรวจท้องถิ่น ที่เรียกว่า ตำรวจเทศบาล ทำหน้าที่ในการบังคับใช้กฎหมายของเทศบาลในลักษณะที่ไม่ยุ่งยาก หรือสลับซับซ้อน เช่น ดูแลเรื่องการจราจรดูแลผู้กระทำผิดเกี่ยวกับความสะอาดบนท้องถนน โดยการว่ากล่าวตักเตือนหรือปรับ แต่ในบางมลรัฐตำรวจเทศบาลอาจมีอำนาจจับกุมดำเนินคดี ผู้กระทำผิดกฎหมายเทศบาลได้เอง ตำรวจท้องถิ่นส่วนใหญ่มักจะแต่งเครื่องแบบให้เห็นสังกัดเทศบาล

สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีเป็นประเทศรัฐรวมในทำนองเดียวกันกับสหรัฐอเมริกา แต่มีขนาดประเทศเล็กกว่า โดยรัฐบาลมี 2 ระดับ คือ รัฐบาลกลาง ใช้รัฐธรรมนูญแห่งสหพันธ์สาธารณรัฐ เยอรมนีเป็นกฎหมายสูงสุดในการปกครองประเทศ และรัฐบาลมลรัฐใช้รัฐธรรมนูญของแต่ละมลรัฐ เป็นกฎหมายสูงสุดในการปกครองภายในแต่ละมลรัฐ ระบบกฎหมายของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี เป็นระบบประมวลกฎหมาย การปกครองประเทศใช้ระบบรัฐสภา

ดังนั้น ระบบตำรวจของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีใช้ระบบตำรวจของมลรัฐ เป็นหลัก โดยขึ้นตรงต่อรัฐมนตรีมหาดไทยของแต่ละมลรัฐ ในบางมลรัฐอาจกำหนดให้มีตำรวจเทศบาล หรือตำรวจท้องถิ่น ซึ่งมีอำนาจหน้าที่ในด้านการจัดระเบียบจราจรและความสะอาดของถนนหนทาง

อย่างไรก็ดี รัฐบาลกลางมีตำรวจของรัฐบาลกลาง แต่มีอำนาจหน้าที่ค่อนข้างจำกัด โดยเน้นหนักไปด้านการดูแลความสงบเรียบร้อยของสนามบิน ท่าเรือ และระบบรถไฟ ตำรวจรัฐบาลกลาง ขึ้นตรงต่อรัฐมนตรีมหาดไทยของรัฐบาลกลาง แต่ถ้าเป็นคดีอาญาที่มีความร้ายแรงเป็นคดีใหญ่ๆ และเป็นความผิดตามกฎหมายของรัฐบาลกลาง อำนาจในการสอบสวนดำเนินคดี เป็นอำนาจของสำนักงานตำรวจสอบสวนกลาง²¹⁹

²¹⁹ ชาตรี ดิเรกศรี. ระบบตำรวจ ของเยอรมัน-ระบบตำรวจแตกต่างจากอเมริกาและไทย.

2.2.2 อำนาจหน้าที่สอบสวนคดีอาญา

หน้าที่การสืบสวนสอบสวน ในการสืบสวนสอบสวนคดีอาญาดำรวจจะทำหน้าที่เป็นผู้ช่วยอัยการ แต่โครงสร้างองค์กรตำรวจไม่ได้อยู่ภายใต้การบังคับบัญชาของอัยการ แต่อยู่ภายใต้อำนาจของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยของมลรัฐ การปฏิบัติหน้าที่กฎหมายกำหนดให้ตำรวจอยู่ในส่วนขององค์กรอัยการ ซึ่งต้องแยกความแตกต่างระหว่างตำรวจในฐานะผู้ช่วยอัยการ (Die Hilfsbeamten Der Staatsanwaltschaft) มีอำนาจใช้มาตรการบังคับเป็นพิเศษต่างจากเจ้าตำรวจทั่วไป ตำรวจคนใดเป็นเจ้าของพนักงานผู้ช่วยอัยการเป็นไปตามกฎหมายภายในของแต่ละมลรัฐ²²⁰

1) การสืบสวนสอบสวน²²¹ ตำรวจต้องเริ่มทำการสืบสวนสอบสวนด้วยตนเอง หากว่า รู้ถึงการกระทำความผิดอาญา จากนั้นต้องส่งมอบผลการสืบสวนสอบสวนให้แก่อัยการทันที อำนาจการควบคุมกระบวนการพิจารณาในชั้นสืบสวนสอบสวนยังคงอยู่ที่อัยการ

2) การสอบคำให้การ ถือว่า เป็นภารกิจอีกประการหนึ่งของตำรวจในชั้นสืบสวนสอบสวน

3) การค้นในชั้นสืบสวนสอบสวน เป็นอีกมาตรการหนึ่งที่เจ้าพนักงานตำรวจใช้ในการสืบสวนสอบสวนการกระทำความผิด การค้นบัญญัติไว้ในหมวด 8 เล่ม 1 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา โดยในหมวดดังกล่าวบัญญัติเรื่องการยึดทรัพย์ (Beschlagnahme) และมาตรการบังคับอื่นๆ บางประการไว้ด้วย การค้นตามที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามีหลายกรณีด้วยกัน เช่น การค้นโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อที่จะเป็นการยืนยันตัวบุคคล การค้นเพื่อหาพยานหลักฐานและร่องรอยการกระทำความผิด

4) การออกหมายค้นเป็นอำนาจของผู้พิพากษา เมื่อมีคำร้องของอัยการเท่านั้น ผู้พิพากษาที่ทำหน้าที่ในการออกหมายค้น ชั้นสืบสวนสอบสวน คือ ผู้พิพากษาในศาลแขวงในท้องที่ทำการตรวจค้น กรณีความผิดอาญาที่เกี่ยวกับความมั่นคงแห่งราชอาณาจักร (In Staatsschutzsachen) คือ ผู้พิพากษาในศาลสูงสุดแห่งมลรัฐ (OLG และผู้พิพากษาในศาลสูงสุดแห่งสหพันธรัฐ (BGH)

5) การสืบสวนสอบสวนอยู่ในความรับผิดชอบของอัยการเป็นหลัก แต่อัยการอาจจะมอบหมายหน้าที่การสืบสวนสอบสวนบางประการให้แก่ตำรวจ ในทางปฏิบัติ กระบวนการพิจารณาในชั้นสืบสวนสอบสวนกลับมาอยู่ในความรับผิดชอบของตำรวจเกือบทั้งหมด บ่อยครั้งที่ตำรวจทำการสืบสวนสอบสวนด้วยตนเองตั้งแต่ต้น และหลังจากที่ดำเนินการสืบสวนสอบสวนเสร็จแล้ว จะส่งสำนวนการสืบสวนสอบสวนไปยังอัยการโดยอัยการจะทำหน้าที่พิจารณาสำนวนการสืบสวน

²²⁰ สุรสิทธิ์ แสงวิโรจน์พัฒน์. กระบวนการยุติธรรมทางอาญาของประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมันนี้. วารสารกฎหมายและสังคมรังสิต มหาวิทยาลัยรังสิต, 2(3), หน้า 13-16.

²²¹ “เรื่องเดียวกัน”.

สอบสวนแล้วมีคำสั่งให้ยุติกระบวนการพิจารณาคดีหรือสั่งฟ้องเท่านั้น อัยการมีอำนาจสืบสวนสอบสวนคดีด้วยตนเอง แต่กรณีมีข้อสงสัยว่า มีการกระทำความผิดอาญาเกิดขึ้น ตำรวจไม่จำเป็นต้องรอให้อัยการสั่งให้ทำการสืบสวนสอบสวนคดี แต่สามารถเริ่มต้นสืบสวนสอบสวนคดีได้ด้วยตนเอง

2.2.3 การควบคุมการปฏิบัติหน้าที่ของตำรวจในการจับกุมผู้ต้องหา

ในแต่ละขั้นตอนกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีได้กำหนดองค์กรต่างๆ ที่จะเข้ามามีบทบาทที่แตกต่างกัน โดยภาระหลักขององค์กรทั้งหลายก็คือ การช่วยกันตรวจสอบค้นหาความจริง (Untersuchungsgrund Satz) การค้นหาความจริงขององค์กรต่างๆ เหล่านี้ จะต้องทำการค้นหาความจริงในเนื้อหา โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ไม่ว่าข้อความจริงที่ได้มานั้นจะเป็นคุณหรือเป็นโทษแก่ผู้ต้องหาก็ตาม เพื่อบรรลุเป้าหมายของการดำเนินคดีอาญา คือ การชี้ขาดเรื่องที่กล่าวหา

1) การจับและควบคุมตัวตามกฎหมายทั่วไป รัฐธรรมนูญสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมัน (Grundgesetz) ได้วางหลักเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของบุคคลที่ถูกจับกุมและควบคุมตัวในมาตรา 104 ดังนี้²²²

(1) การจำกัดเสรีภาพของบุคคลจะกระทำได้ก็แต่โดยกฎหมายลายลักษณ์อักษร และตามวิธีการที่ได้บัญญัติไว้ในกฎหมายนั้นเท่านั้น ผู้ที่ถูกคุมขังจะต้องไม่ได้รับการทารุณทางจิตใจหรือร่างกาย

(2) ผู้พิพากษาเท่านั้นที่มีอำนาจสั่งจำกัดเสรีภาพ หรือเพิ่มการจำกัดเสรีภาพ หากปรากฏว่า การจำกัดเสรีภาพไม่ได้เกิดจากคำสั่งศาลแล้ว ให้ยื่นคำร้องขอคำสั่งของศาลโดยมิชักช้า ตำรวจจะควบคุมบุคคลโดยอำนาจของตนเกินกว่าสี่วันถัดวันที่จับกุมไม่ได้ ให้กำหนดรายละเอียดเกี่ยวกับเรื่องนี้ไว้ในกฎหมาย

(3) บุคคลที่ถูกควบคุมขังชั่วคราวในข้อหาสงสัยว่า ได้กระทำความผิดอาญา จะต้องถูกนำตัวมาปรากฏต่อหน้าศาลภายในวันถัดจากวันถูกคุมขังเป็นอย่างช้า ผู้พิพากษาจะแจ้งเหตุผลของการคุมขังให้ผู้ต้องคุมขังทราบซักถามผู้ถูกคุมขัง และให้โอกาสแก่ผู้ถูกคุมขังคัดค้านได้ ผู้พิพากษาจะต้องออกหมายจับในทันทีโดยแจ้งข้อหาหรือสั่งให้ปล่อยผู้ต้องคุมขังให้พ้นจากการคุมขังก็ได้

²²² ไพศาล วัตตธรรม. การคุ้มครองสิทธิของบุคคลในการออกหมายจับ (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารนิติศาสตร์) มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต, กรุงเทพมหานคร. 2549. หน้า 47.

(4) เมื่อศาลสั่งให้มีการจำกัดเสรีภาพหรือเพิ่มการจำกัดเสรีภาพจะต้องแจ้งให้ญาติของผู้ถูกคุมขังหรือผู้ที่ผู้ถูกคุมขังไว้วางใจทราบโดยมิชักช้า

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของเยอรมนี (STPO.) ได้บัญญัติวิธีการต่างๆ ที่เป็นมาตรการบังคับต่อผู้ต้องหาซึ่งมาตรการบางอย่างเป็นการกระทำที่กระทบเสรีภาพของผู้ต้องหาไว้ 3 ประการ คือการจับชั่วคราว การออกหมายนำ และการออกหมายจับ และการขังชั่วคราว

ก. การจับชั่วคราว เป็นกรณีที่ปรากฏความผิดซึ่งหน้า โดยพนักงานอัยการ ตำรวจ หรือประชาชนสามารถจับบุคคลที่ต้องสงสัยว่า กระทำผิดและกำลังหลบหนีไว้ชั่วคราว นอกจากนี้ พนักงานอัยการหรือตำรวจยังมีอำนาจจับบุคคลที่เห็นว่า อาจให้ข้อมูลความกระจ่างแก่ความผิดที่เกิดขึ้นได้ หากผู้ถูกจับไม่ได้รับการปล่อยตัวจะต้องนำตัวบุคคลดังกล่าวไปยังผู้พิพากษาโดยเร็วอย่างช้าที่สุดในวันรุ่งขึ้น

กรณีการจับโดยพนักงานอัยการหรือตำรวจมีอำนาจทำการจับได้เท่าที่จำเป็น เพื่อทราบชื่อที่อยู่ของผู้ต้องสงสัยได้เท่านั้น แต่ต้องไม่เกิน 12 ชั่วโมง หลังจากนั้นต้องนำตัวผู้ต้องสงสัยส่งผู้พิพากษา เว้นแต่ได้รับอนุญาตจากผู้พิพากษาให้สามารถจับไว้ได้นานกว่านั้น โดยผู้ถูกจับต้องได้รับทราบข้อกล่าวหาและสิทธิของผู้ถูกจับก่อนจะทำการสอบปากคำและนำตัวส่งผู้พิพากษาสอบสวนต่อไป

ข. การออกหมายนำ กรณีที่ผู้ต้องหาปฏิเสธหมายเรียกไม่มาทำการสอบสวน ผู้พิพากษาสอบสวนหรือพนักงานอัยการมีอำนาจออกหมายนำผู้ต้องหาได้ โดยเหตุที่จะทำการออกหมายนำได้นั้นมี 2 ประการ คือ²²³

ก) เมื่อผู้ต้องหาไม่มาปรากฏตัวโดยไม่มีเหตุอันสมควร

ข) เมื่อมีเหตุที่จะออกหมายจับได้ (แต่ยังไม่ออกหมายจับ)

การบังคับตามหมายนำตัวนี้ พนักงานอัยการเป็นผู้บังคับตามหมาย โดยมีตำรวจจะเป็นผู้ช่วย

ค. การออกหมายจับ การออกหมายจับตามกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี มีวัตถุประสงค์เพื่อนำตัวผู้ต้องหามาขังไว้ชั่วคราว ซึ่งถือว่าเป็นการกระทำที่กระทบต่อสิทธิของผู้ต้องหาอย่างยิ่ง เพราะเป็นการที่ผู้ต้องหาถูกจำกัดเสรีภาพก่อนมีคำพิพากษาอันเป็นการขัดต่อหลักที่สันนิษฐานว่าเป็นผู้บริสุทธิ์จนกว่าจะมีคำพิพากษาและหมายจับนั้นออกโดยผู้พิพากษาสอบสวน

²²³ “เรื่องเดียวกัน”.

ก) ผู้มีอำนาจออกหมายจับและควบคุมตัว

การสอบสวนของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีกระทำโดยพนักงานอัยการเป็นผู้รับผิดชอบ แต่ในการใช้มาตรการบังคับบางอย่างในการสอบสวนนั้น จะต้องให้ผู้พิพากษาสอบสวนเป็นผู้อนุญาต²²⁴ โดยเป็นผู้ตรวจสอบว่า มาตรการที่จะใช้นั้นชอบด้วยกฎหมายหรือไม่²²⁵ เช่น การออกหมายจับ (มาตรา 114 วรรคหนึ่ง) การขัง (มาตรา 114) การควบคุมตัวในสถานพยาบาลจิตเวช (มาตรา 126 วรรคสาม) การเพิกถอนใบอนุญาตขับขี่รถยนต์ (มาตรา 111a) การรับฟังถ้อยคำพยานหรือผู้เชี่ยวชาญโดยมีการสาบานตนหรือไม่อยู่ในดุลพินิจของผู้พิพากษา (มาตรา 161a) เป็นต้น

ในกรณีฉุกเฉิน ผู้พิพากษาสอบสวนอาจทำการสอบสวนเองได้ โดยเป็นผู้ทำการแทนพนักงานอัยการทำการสอบสวนทุกอย่าง รวมถึงการออกหมายจับด้วย (มาตรา 125) แต่อำนาจในการวินิจฉัยการสอบสวนอื่นยังคงเป็นอำนาจของพนักงานอัยการ (มาตรา 167)

กล่าวโดยสรุป พนักงานอัยการของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีเป็นองค์กรหลักในการสอบสวน แต่ใช้มาตรการบังคับซึ่งต้องขออนุญาตจากผู้พิพากษาสอบสวน เพื่อทำการตรวจสอบและการคานอำนาจกันตามหลัก check and balance นั้นเอง

ข) เหตุในการจับและควบคุมตัว

ในการออกหมายจับในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีไม่ได้เรียกว่า เหตุออกหมายจับแต่เรียกว่าเหตุที่จะควบคุมตัว (Cemissibility of Preliminary Detention) กล่าวคือ ถ้ามีเหตุที่จะควบคุมได้แล้ว ก็สามารถออกหมายจับได้ตามกฎหมายของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีนั้น ไม่ได้แยกการจับกับการควบคุมออกจากกัน การออกหมายจับตามกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ได้ตัวมาขังไว้ชั่วคราว ซึ่งเป็นการที่กระทบต่อเสรีภาพของผู้ต้องหาอย่างยิ่ง เพราะผู้ต้องหาถูกจำกัดเสรีภาพก่อนมีคำพิพากษาอันเป็นการขัดต่อหลักที่สันนิษฐานที่ว่า ผู้ต้องหาเป็นผู้บริสุทธิ์จนกว่าจะมีคำพิพากษา โดยเหตุในการออกหมายจับของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีมีหลักเกณฑ์ที่สำคัญ 3 ประการ ดังนี้

โดยต้องมีเหตุอันควรสงสัยอย่างยิ่งว่า ผู้ต้องหาได้กระทำความผิด (Die Dringende Tatverdacht) ซึ่งหมายถึง ตามทางการสืบสวนสอบสวนที่ดำเนินการมานั้น มีความเป็นไปได้อย่างมาก (Die Hohe Wahrscheinlichkeit) ที่ผู้ถูกกล่าวหาจะเป็นผู้กระทำความผิด หรือเป็นผู้มีส่วนร่วมในการกระทำความผิด หรืออาจกล่าวได้ว่า มีความเป็นไปได้ที่จะสามารถ

²²⁴ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเยอรมนี มาตรา 162 วรรคหนึ่ง.

²²⁵ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเยอรมนี มาตรา 162 วรรคสาม.

ลงโทษผู้กระทำความผิดได้ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี มาตรา 112 วรรคหนึ่ง²²⁶ ต้องมีเหตุแห่งการออกหมายจับอย่างใดอย่างหนึ่ง ดังต่อไปนี้²²⁷

(ก) มีเหตุเกรงว่า ผู้ต้องหาหลบหนีหรือจะหลบหนี การพิจารณาว่า มีเหตุที่หลบหนีหรือจะหลบหนีหรือไม่ขึ้นอยู่กับข้อเท็จจริงและพฤติการณ์ที่มีอยู่ของผู้ต้องหา โดยวินิจฉัยจากมาตรฐานของวิญญูชนว่า ข้อเท็จจริงที่ปรากฏนั้นผู้ต้องหาหลบหนีหรือจะหลบหนีหรือไม่ ไม่ใช่เพียงแค่ว่าเพียงแต่สันนิษฐานเท่านั้น โดยผู้พิพากษาจะต้องพิจารณาจากข้อเท็จจริงทั้งหมด เป็นต้นว่า ความร้ายแรงของข้อกล่าวหา ระดับความรุนแรงของโทษที่คาดว่าจะได้รับหรือบุคลิกส่วนตัวของผู้ต้องหา มาใช้พิจารณาประกอบกันว่า มีเหตุที่ผู้ต้องหาหลบหนีหรือจะหลบหนีหรือไม่ ดังนั้น การพิจารณาเพียงแค่อัตราโทษที่คาดว่าจะต้องได้รับไม่เป็นการเพียงพอในการออกหมายจับในกรณีนี้ได้

(ข) มีเหตุอันตรายที่จะไปยุ่งเหยิงกับพยานหลักฐาน การพิจารณาว่า มีเหตุอันตรายที่จะไปยุ่งเหยิงกับพยานหลักฐานหรือไม่ เมื่อปรากฏข้อเท็จจริงว่า การกระทำของผู้ถูกกล่าวหา มีเจตนาที่จะทำลาย เปลี่ยนแปลง เอาไปเสีย ซ่อนเร้น หรือปลอมแปลงพยานหลักฐาน หรือใช้อิทธิพล ด้วยวิธีการอันมิชอบต่อผู้ร่วมกระทำผิด พยาน หรือพยานผู้เชี่ยวชาญ หรือให้ผู้อื่นกระทำเช่นนั้น และจากการกระทำดังกล่าวก่อให้เกิดความเสียหายที่จะทำให้เกิดความเสียหายยิ่งขึ้น

(ค) มีเหตุสงสัยอย่างชัดเจนว่า มีการกระทำความผิดตามที่ระบุไว้ ตามมาตรา 112 วรรคสาม ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี (StPO) เหตุที่จะจับได้ในสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีต้องเป็นเหตุความร้ายแรงของความผิด โดยกฎหมาย สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีมิได้บัญญัติโดยระบุอัตราโทษ แต่กฎหมายสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ระบุฐานความผิดลงไปเลยและความผิดที่ระบุลงไปนั้นโดยสภาพของความผิดเห็นได้ชัดเจนว่าเป็นความผิดที่ร้ายแรงจริงๆ เช่น ความผิดเกี่ยวกับชีวิต²²⁸ ศาลจึงสามารถที่จะออกหมายจับได้

แต่อย่างไรก็ตาม ศาลรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีได้พิจารณาตีความบทบัญญัติดังกล่าวว่า การจะจับตัวผู้ถูกกล่าวหาเพื่อนำตัวมาสืบสวน สอบสวน (eine Untersuchungshatt) ตามมาตรา 112 วรรคสาม ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณา ความอาญาเยอรมนี (StPO) จะทำได้เฉพาะไม่แต่เพียงเมื่อมีความสงสัยอย่างชัดเจนว่า ผู้ถูกกล่าวหาได้ กระทำความผิดตามฐานความผิดที่ระบุไว้ในมาตรา 112 วรรคสาม ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณา ความอาญาของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี (StPO) เท่านั้น แต่จะต้องมีเหตุที่จะออกหมายจับด้วย²²⁹

²²⁶ ไพศาล วัตตธรรม. การคุ้มครองสิทธิของบุคคลในการออกหมายจับ. หน้า 47.

²²⁷ “เรื่องเดียวกัน”.

²²⁸ คณิต ฒ นคร. คำอธิบายกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา. กรุงเทพมหานคร: วิญญูชน. 2549. หน้า 216.

²²⁹ สุรสิทธิ์ แสงวิโรจน์พัฒน์. กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาที่แก้ไขใหม่กับการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ ของประชาชน. วารสารศาลยุติธรรมฉบับพิเศษ, 5, 49.

เหตุที่จะออกหมายจับตามมาตรา 112 วรรคสามนี้ ศาลรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีวางมาตรฐานในการพิสูจน์ถึงเหตุที่จะออกหมายจับไว้ต่ำกว่ากรณีของเหตุที่จะออกหมายจับตามมาตรา 112 วรรคสอง ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี (StPO) ดังนั้นจึงไม่จำเป็นที่จะต้องมิข้อเท็จจริงอย่างชัดแจ้งถึงความเสี่ยงที่ผู้ถูกกล่าวหาจะหลบหนี หรือไปยุ่งเหยิงกับพยานหลักฐาน เพียงแต่มีข้อเท็จจริงเพียงพอว่า มีความเป็นไปได้ที่ผู้ถูกกล่าวหาจะหลบหนีหรือจะไปยุ่งเหยิงกับพยานหลักฐานก็เป็นการเพียงพอแล้วที่จะเป็นเหตุในการออกหมายจับของศาลในความสงสัยอย่างชัดแจ้งว่า มีการกระทำความผิดตามที่ระบุไว้นั้นเอง

(ง) เหตุเพราะอันตรายที่จะไปกระทำความผิดซ้ำ (Wiederholungsgefahr) ตามมาตรา 112 a ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี (SPO) โดยเป็นเหตุแห่งการออกหมายจับเหตุสุดท้าย กล่าวคือ มีเหตุเกรงว่า ผู้ต้องหาจะไปก่อความผิดขึ้นใหม่ ซึ่งเหตุแห่งการออกหมายจับโดยอาศัยเหตุดังกล่าวนี้ถูกจำกัดให้ใช้ได้บางกรณีเท่านั้น อาจกล่าวได้ว่า ใช้ได้สำหรับกับความผิดบางประเภท เช่น ความผิดฐานข่มขืนหากไม่ควบคุมตัวผู้กระทำความผิดไว้ผู้กระทำความผิดอาจจะไปกระทำความผิดซ้ำอีกนั่นเอง

2) การจับและควบคุมตัวตามกฎหมายที่เกี่ยวกับสถานการณ์ฉุกเฉิน แต่เดิมสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีได้กำหนดบทบัญญัติกฎหมายเกี่ยวกับการควบคุมตัวในสถานการณ์ฉุกเฉินไว้ในมาตรา 48 แห่งรัฐธรรมนูญเวิมาร์ (Weimar Republic) โดยกำหนดให้ใช้บังคับในเหตุการณ์ก่อการจลาจล แต่ต่อมาเมื่อลัทธินาซี ฮิตเลอร์ ขึ้นเถลิงอำนาจ บทบัญญัติดังกล่าวก็ไม่ถูกนำมาใช้แต่อย่างใด จนกระทั่งภายหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีได้บัญญัติรับรองหลักการพื้นฐานเกี่ยวกับการใช้กฎหมายในสถานการณ์ฉุกเฉินไว้ในรัฐธรรมนูญสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ซึ่งเป็นกฎหมายหลักที่ใช้ในการปกครองประเทศ (Basic Law for the Federal Republic of Germany: Grundgesetz) ซึ่งจำกัดการบังคับเฉพาะในสถานการณ์ฉุกเฉินสถานการณ์อันตึงเครียด และสถานการณ์อันเป็นภัยพิบัติร้ายแรง ดังนี้²³⁰

มาตรา 104 แห่งรัฐธรรมนูญสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี (GG)

(1) การจำกัดเสรีภาพของบุคคลจะกระทำได้ก็แต่โดยกฎหมายลายลักษณ์อักษรและตามวิธีที่ได้บัญญัติในกฎหมายนั้นเท่านั้น ผู้ที่ถูกคุมขังจะต้องไม่ได้รับการทรมานทางจิตใจหรือร่างกาย

(2) ผู้พิพากษาเท่านั้นที่มีอำนาจสั่งให้จำกัดเสรีภาพหรือเพิ่มการจำกัดเสรีภาพ หากปรากฏว่า การจำกัดเสรีภาพไม่ได้เกิดจากคำสั่งศาลแล้ว ให้ยื่นคำร้องขอคำสั่งของศาลโดยไม่ชักช้า ตำรวจจะควบคุมบุคคลโดยอำนาจของตนเกินกว่าสิ้นวันถัดวันที่จับกุมไม่ได้

²³⁰ “เรื่องเดียวกัน”.

(3) บุคคลที่ถูกควบคุมขังชั่วคราวในข้อสงสัยว่า ได้กระทำความผิดอาญา จะต้องถูกนำตัวมาปรากฏต่อศาลภายในวันถัดจากวันถูกคุมขังเป็นอย่างช้า ผู้พิพากษาจะแจ้งเหตุผลของการคุมขังให้ผู้ต้องคุมขังทราบ ชักถามผู้ถูกคุมขังและให้โอกาสแก่ผู้ถูกคุมขังคัดค้านได้ ผู้พิพากษาจะต้องออกหมายจับในทันทีโดยแจ้งข้อหาหรือสั่งให้ปล่อยผู้ต้องคุมขังให้ขึ้นจากการคุมขังก็ได้

(4) เมื่อศาลสั่งให้มีการจำกัดเสรีภาพหรือเพิ่มการจำกัดเสรีภาพจะต้องแจ้งให้ญาติของผู้ถูกคุมขังหรือผู้ที่ผู้ถูกคุมขังไว้วางใจได้ทราบโดยไม่ชักช้า ซึ่งต่อมาได้บัญญัติรายละเอียดประกอบบทบัญญัติดังกล่าวไว้ในรัฐบัญญัติว่าด้วยสถานการณ์ฉุกเฉิน (German Emergency Acts 1968) การประกาศสถานการณ์ฉุกเฉินตามรัฐบัญญัติว่าด้วยสถานการณ์ฉุกเฉิน (German Emergency Acts 1968) หมายถึง การที่รัฐบาลแห่งสหพันธ์รัฐได้ประกาศให้ประชาชนทราบถึงสถานการณ์ที่ผิดปกติ ซึ่งเกิดขึ้นภายในประเทศอันเป็นภัยคุกคามต่อความสงบเรียบร้อยของประเทศจึงประกาศใช้รัฐบัญญัติที่อาจลดทอนสิทธิเสรีภาพของประชาชนบางประการ เพื่อให้รัฐสามารถบริหารจัดการประเทศได้โดยสะดวกในเหตุการณ์ฉุกเฉินเร่งด่วน รัฐบัญญัติว่าด้วยสถานการณ์ฉุกเฉินให้อำนาจแก่รัฐโดยมีขอบเขตเพื่อลดทอนสิทธิเสรีภาพเท่านั้น แต่มิใช่เพื่อทำให้ประชาชนไร้ซึ่งสิทธิเสรีภาพดังกล่าวโดยมีสาระสำคัญ ดังนี้²³¹

ก. Right to resist คือ การให้สิทธิแก่ประชาชนในการต่อต้านผู้ใดที่พยายามจะขัดขืนหรือล้มล้างรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธ์รัฐ (Grundgesetz) หากไม่มีวิธีอื่นใด

ข. States of defence, stance of tention, internal states of emergency, disaster ได้แก่ ในกรณีการป้องกันตน กรณีความตึงเครียด กรณีสถานการณ์ฉุกเฉินภายในประเทศและภัยธรรมชาติต่างๆ สิทธิพื้นฐานซึ่งรัฐธรรมนูญรับรองอาจถูกจำกัดได้

ค. Emergency legislation คือ การออกกฎหมายในลักษณะฉุกเฉินจะต้องกระทำโดยคณะกรรมการร่วมทั้งสองสภา (Bundestag และ Bundesrat) แต่ทั้งนี้ ไม่สามารถแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธ์รัฐได้

ง. Limitations of basic constitytional right คือ การจำกัดสิทธิบางประการในสถานการณ์ฉุกเฉิน เช่น มาตรา 10 วางหลักว่า การละเมิดสิทธิส่วนบุคคล หากเป็นไปเพื่อเหตุผลเรื่องความมั่นคง รัฐสามารถกระทำได้โดยไม่ต้องให้บุคคลนั้นทราบ รัฐสามารถจำกัดสิทธิในการเลือกถิ่นที่อยู่โดยไม่อนุญาตให้เดินทางไปมาอย่างอิสระ หรือไม่อนุญาตให้ออกจากเคหสถานบ้านเรือนได้ Compulsory military service คือ การบังคับชายอายุกว่า 18 ปี เข้ารับการเกณฑ์ทหารสามารถกระทำได้หากมีความจำเป็น

²³¹ “เรื่องเดียวกัน”.

จ. National disasters คือ ภัยพิบัติทางธรรมชาติ
 ตำรวจและทหารอาจถูกเรียกเข้าประจำการเฉพาะกิจ และในกรณีภัยพิบัตินี้ รัฐบาลกลาง
 แห่งสหพันธ์มีอำนาจสั่งการในมลรัฐต่างๆ ของประเทศได้

เมื่อได้พิจารณารัฐบัญญัติว่าด้วยสถานการณ์ฉุกเฉิน
 (German Emergency Acts 1968) แล้วพบว่า มิได้กำหนดเรื่องการจับและการควบคุมตัวบุคคล
 ในสถานการณ์ฉุกเฉิน รวมถึงมาตรการทางกฎหมายที่กำหนดการตรวจสอบการใช้อำนาจ
 ของเจ้าพนักงานของรัฐในการควบคุมตัวไว้โดยเฉพาะ แต่มีบทบัญญัติรับรองไว้ว่า ให้เป็นอำนาจรัฐ
 ซึ่งจะกระทำได้อีกเมื่อไม่ขัดต่อรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ดังนั้น ในเรื่องเกี่ยวกับ
 มาตรการในการจับและควบคุมตัวตามรัฐบัญญัติว่าด้วยสถานการณ์ฉุกเฉิน (German Emergency
 Acts 1968) รวมถึงมาตรการในการควบคุมตรวจสอบการใช้อำนาจของเจ้าพนักงานต้องเป็นไป
 ตามที่กำหนดในรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีและประมวลกฎหมายวิธีพิจารณา
 ความอาญาของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี (StPO) กล่าวคือ การกำหนดระยะเวลาในการควบคุมตัว
 บุคคลต้องไปตามที่กฎหมายบัญญัติเท่านั้น

2.2.4 การคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องหา

สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีไม่มีการนำผู้ต้องหาซึ่งที่เกิดเหตุประกอบคำรับสารภาพ
 โดยให้ผู้ต้องหาแสดงท่าทางกรำความผิดตามที่สาธารณะ และมีสื่อมวลชนเสนอข่าวในลักษณะ
 ที่ให้เห็นว่า ผู้ต้องหาเป็นผู้กระทำความผิดเหมือนเช่นประเทศไทย จะมีก็แต่บทบัญญัติรัฐธรรมนูญ
 และประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาที่คุ้มครองสิทธิของผู้ต้องหาที่จะไม่ถูกกระทำการใดๆ
 จากเจ้าหน้าที่ของรัฐในลักษณะที่กระทบเกียรติและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของผู้ต้องหา และข้อบังคับ
 ของสภานักหนังสือพิมพ์สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีที่เกี่ยวกับแนวทางปฏิบัติสำหรับการทำงาน
 ของนักหนังสือพิมพ์ในการเสนอข่าว (German Press Council Press Code with guidelines for
 editorial work as of 1996)

รัฐธรรมนูญของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ให้ความสำคัญต่อสิทธิ
 ขั้นพื้นฐานของประชาชนอย่างมาก โดยบัญญัติไว้ในมาตรา 1 เกี่ยวกับการคุ้มครองป้องกันเกียรติยศ
 ของมนุษย์คือ²³²

1) เกียรติยศของบุคคลเป็นสิ่งที่ละเมิดไม่ได้ เป็นหน้าที่ของรัฐที่จะต้องให้
 ความเคารพและปกป้อง

²³² สักฤกษ์ อังสัจจะพงษ์. สิทธิของผู้ต้องหาตามกฎหมายในขั้นตอนการสอบสวนของพนักงานสอบสวน
 ศึกษาเฉพาะกรณีการนำผู้ต้องหาที่เกิดเหตุประกอบคำรับสารภาพ (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารนิติศาสตร์,
 มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์, กรุงเทพมหานคร. 2548. หน้า 55.

2) ประชาชนชาวเยอรมนีรับรู้ว่ามีสิทธิมนุษยชนจะถ่วงละเมิดและโอนให้กันไม่ได้ เป็นหลักการพื้นฐานของทุกๆ ประเทศในการรักษาความสงบสุขและความยุติธรรมในโลก

3) สิทธิขั้นพื้นฐานมีผลผูกพันกับฝ่ายนิติบัญญัติ ฝ่ายบริหาร ฝ่ายตุลาการ การเป็นผู้บังคับบัญชาในการใช้กฎหมายโดยตรง

ดังนั้น ในสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ให้ความสำคัญกับการรวบรวมพยานหลักฐานมาก โดยหลีกเลี่ยงการนำตัวผู้ถูกกล่าวไปทำแผนประทุษกรรมต่อสื่อมวลชน รัฐบาลของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีจึงได้มีการตั้งกล้อง 15 ตัว เพื่อเป็นการเพิ่มประสิทธิภาพในการรวบรวมพยานหลักฐานในสถานที่เกิดเหตุโดยเจ้าหน้าที่ตำรวจ อีกทั้ง ยังมีการจัดหลักสูตรการบริหารจัดการกับสถานที่เกิดเหตุในคดีอาญา ซึ่งในหลักสูตรดังกล่าว ผู้เชี่ยวชาญด้านสถานที่เกิดเหตุในคดีอาญาของเยอรมนีกล่าวว่า ร้อยละ 80 ของหลักฐานที่จำเป็นในการพิจารณาคดีในศาลอยู่ในสถานที่เกิดเหตุในคดีอาญา ดังนั้น เจ้าหน้าที่ตำรวจควรรู้ละเอียดเกี่ยวกับเอกสารในสถานที่เกิดเหตุ ทั้งนี้ ผู้เชี่ยวชาญด้านสถานที่เกิดเหตุในคดีอาญายังเรียกร้องให้เจ้าหน้าที่ตำรวจใช้ความระมัดระวังเป็นพิเศษในการจัดการกับสถานที่เกิดเหตุในคดีอาญา เพราะบุคคลเหล่านั้น มีส่วนร่วมอย่างมากในการรวบรวมพยานหลักฐานในการนำคดีอาญาขึ้นสู่ศาล ดังนั้น ตั้งแต่ปี ค.ศ. 2011 เจ้าหน้าที่ตำรวจ 200 คน จึงได้รับการอบรมในหลักสูตรการบริหารจัดการและการตรวจสอบที่เกิดเหตุอาชญากรรม เพื่อเพิ่มศักยภาพให้กับเจ้าหน้าที่ของรัฐในกระบวนการยุติธรรมให้มีขีดความสามารถมากยิ่งขึ้น

นอกจากนี้ การรวบรวมพยานหลักฐานในคดีอาญาที่มีความซับซ้อนมากขึ้น จะไม่ใช่เพียงการรวบรวมพยานหลักฐานโดยเจ้าหน้าที่ตำรวจเพียงอย่างเดียวเท่านั้น แต่จะมีการใช้เทคโนโลยีต่างๆ เข้ามาช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการรวบรวมพยานหลักฐานด้วย ในสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี กรมสอบสวนคดีความผิดทางอาญาในภูมิภาค Baden-Witemberg มีการใช้เครื่อง 3D เลเซอร์สแกน และการประมวลผลเป็นเครื่องมือช่วยในการรวบรวมพยานหลักฐาน ซึ่งเทคโนโลยีดังกล่าวได้รับจดทะเบียนสิทธิบัตรไว้แล้ว

เครื่อง 3D เลเซอร์สแกนสามารถสแกนข้อมูลจากสถานที่ที่มีการกระทำความผิดทางอาญาเกิดขึ้น ซึ่งเครื่อง 3D เลเซอร์สแกนช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการรวบรวมพยานหลักฐาน ดังนี้²³³

- 1) หลบสิ่งผิดปกติที่ไม่เกี่ยวข้องกับคดี
- 2) ลดเสียงรบกวน
- 3) ช่วยประมวลผลที่ซับซ้อน
- 4) จำลองภาพวาดเหตุการณ์การกระทำผิดในสถานที่เกิดเหตุ

²³³ เตโช สมศรีธนาเดช. การทำแผนประทุษกรรมและการแถลงข่าวสื่อมวลชน (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารคดี) มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต, กรุงเทพมหานคร. 2557. หน้า 74.

- 5) จำลองภาพเคลื่อนไหวในที่เกิดเหตุ
- 6) รายงานผลและบันทึกข้อมูลลงในที่จัดเก็บ

ทั้งนี้ กฎและระเบียบที่เกี่ยวข้องกับการทำแผนประทุษกรรมและแนวทางการปฏิบัติการให้ข่าวในคดีอาญาของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี มีกระบวนการพิจารณาคดีแบ่งออกได้เป็น 3 ขั้นตอน กล่าวคือ ขั้นตอนสอบสวน (Vorverfahren) ขั้นตอนไต่สวนมูลฟ้อง (Zwischenverfahren) และขั้นพิจารณาพิพากษาคดี (Hauptverfahren) ซึ่งกระบวนการในขั้นสอบสวนมีพนักงานอัยการเป็นผู้รับผิดชอบตั้งแต่กล่าวมาแล้ว การสืบสวนสอบสวนยุติลงโดยการที่พนักงานอัยการใช้ดุลยพินิจซึ่งอาจเป็นได้ 2 ทางคือ²³⁴

- 1) ในทางบวก กล่าวคือ การยื่นฟ้อง
- 2) ในทางลบ กล่าวคือ ยุติคดี (ซึ่งอาจจะมีเหตุผลมาจากด้านข้อเท็จจริงข้อกฎหมายหรือเป็นคดีเล็กๆ น้อยๆ)

การยื่นฟ้องจึงเป็นจุดแบ่งระหว่างกระบวนการพิจารณาในขั้นสอบสวนสอบสวนกับกระบวนการพิจารณาขั้นไต่สวนมูลฟ้อง

สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีให้ความสำคัญกับการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนซึ่งเป็นสิทธิในศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เป็นอย่างมาก ดังนั้น ในกรณีเมื่อผู้ต้องหายอมรับสารภาพแล้ว จะไม่มีการทำแผนประทุษกรรมประกอบคำรับสารภาพแต่อย่างใด แต่สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีได้มีตัวบทกฎหมายที่ระบุบทลงโทษที่เกี่ยวข้องกับบทบัญญัติของกฎหมายที่คุ้มครองชื่อเสียง เกียรติยศ และการคุ้มครองสิทธิของผู้ถูกกล่าวหาไม่ให้ถูกเปิดเผยข้อมูลในชั้นสอบสวนในลักษณะที่ทำให้เห็นได้ว่าผู้้นั้นเป็นผู้กระทำความผิดไว้อย่างชัดเจนและให้บังคับใช้อย่างจริงจัง

กล่าวโดยสรุป สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีจะไม่มีการนำผู้ต้องหาไปทำแผนประทุษกรรมประกอบคำรับสารภาพอย่างใดๆ โดยจะเน้นไปที่วิทยาการสมัยใหม่ในการรวบรวมพยานหลักฐาน ส่วนการแถลงข่าวสื่อมวลชนในคดีอาญานั้น ได้ให้สิทธิรับรู้ข้อมูลข่าวสารของประชาชนไว้ กล่าวคือ การรายงานคดีโดยหนังสือพิมพ์หรือสิ่งพิมพ์ การแสดงความคิดเห็นต่อสาธารณะหรือการอื่นใดอันคล้ายกันก่อนศาลพิพากษาไม่ว่าด้วยประการใดๆ ในสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี บุคคลย่อมกระทำได้โดยไม่มีผิด อย่างไรก็ดี สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีก็ได้ให้ความสำคัญกับศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของบุคคลอย่างยิ่ง รวมทั้งมีกฎหมายบัญญัติคุ้มครองและบังคับใช้อย่างจริงจังถึงสิทธิในชื่อเสียง เกียรติยศของบุคคลไว้โดยชัดเจน เช่น ความรับผิดชอบละเมิดหรือความผิดฐานหมิ่นประมาท เป็นต้น จึงทำให้เจ้าหน้าที่ของรัฐในกระบวนการยุติธรรมให้ความเคารพต่อสิทธิของผู้ถูกกล่าวหาและในการบังคับใช้กฎหมาย ศาลได้ให้ความสำคัญกับสิทธิของผู้ถูกกล่าวหาเป็นอย่างมาก

²³⁴ “เรื่องเดียวกัน”.

จึงเห็นได้ว่า มีขอบเขตที่เหมาะสมระหว่างสิทธิการรับรู้ข้อมูลข่าวสารและการคุ้มครองผู้ถูกกล่าวหา ส่งผลให้ในทางปฏิบัติไม่พบการประจานหรือดูหมิ่นผู้ถูกกล่าวหาโดยเจ้าหน้าที่ของรัฐในกระบวนการยุติธรรม และที่สำคัญศาลสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีจะไม่รับฟังพยานหลักฐานที่ได้มาจากการขู่เข็ญหรือล่อลวง จูงใจอย่างใดๆ โดยเด็ดขาด เพื่อรักษาความเชื่อมั่นศรัทธาของกระบวนการยุติธรรม แต่ก็มีบางกรณี ที่พยานหลักฐานได้มาจากการล่วงละเมิดสิทธิส่วนบุคคล (Privacy) ศาลอาจมีดุลยพินิจไม่รับฟังก็ได้ มิได้ห้ามเด็ดขาดเสียทีเดียว²³⁵

2.3 สาธารณรัฐฝรั่งเศส

กระบวนการยุติธรรมทางอาญาของสาธารณรัฐฝรั่งเศส มีรากฐานมาจากแนวคิดของซีซาร์แบคคาเรีย (Cecar Beccaria) นักเศรษฐศาสตร์และนักกฎหมายชาวอิตาลี ซึ่งได้รับการยกย่องว่าเป็นบิดาแห่งอาชญาวิทยาตั้งเดิม โดยได้อธิบายบทบาทของรัฐ ผู้เสียหายและการกระทำผิดไว้ในหนังสือเรื่องความผิดและโทษ ซึ่งกล่าวโดยสรุปได้ว่า กรณีความผิดเล็กน้อยสามารถยกเว้นโทษให้แก่ผู้กระทำผิดได้ หากผู้เสียหายให้อภัยผู้กระทำผิดสำหรับการกระทำนั้นแล้ว แต่กรณีความผิดที่เกี่ยวกับประโยชน์สาธารณะแม้ว่าผู้เสียหายจะให้อภัยผู้กระทำผิดสำหรับการกระทำนั้นแล้วก็ตาม ย่อมไม่อาจนำเอาเหตุดังกล่าวมาเป็นข้อยกเว้นให้ไม่ต้องรับโทษได้ เนื่องจากอำนาจในการลงโทษไม่ได้เป็นของผู้หนึ่งผู้ใด หากแต่เป็นของรัฐที่จะเป็นผู้กระทำการแทนประชาชนทุกคนในสังคม²³⁶

กระบวนการยุติธรรมทางอาญาของสาธารณรัฐฝรั่งเศส ได้แยกอำนาจการสอบสวนฟ้องร้องและอำนาจการชี้ขาดตัดสินคดีออกจากกัน กล่าวคือ ให้องค์กรอัยการมีหน้าที่สอบสวนฟ้องร้องและองค์กรศาลมีหน้าที่ชี้ขาดตัดสินคดี โดยมีรูปแบบการค้นหาคำความจริงเป็นไปตามระบบไต่สวน ซึ่งให้อำนาจศาลมีบทบาทในการรวบรวม และแสวงหาพยานหลักฐาน ไม่ว่าจะทำการซักถามพยานบุคคลหรือเรียกพยานหลักฐานที่อาจพิสูจน์ข้อเท็จจริงในคดีได้ด้วยตนเอง คู่ความจะซักถามพยานบุคคลได้ต่อเมื่อได้รับอนุญาตจากศาลซึ่งซักถามพยานดังกล่าวเสร็จสิ้นแล้วเท่านั้น ลักษณะการดำเนินคดีมีความเป็นปรปักษ์ต่อกันระหว่างคู่ความน้อยกว่าในระบบกล่าวหา

กระบวนการยุติธรรมทางอาญาในขั้นตอนสอบสวนหรือไต่สวนก่อนชั้นพิจารณาคดี ไม่ว่าจะกระทำโดยพนักงานสอบสวนหรือศาลก็ตาม ถือเป็นกระบวนการพิจารณาที่เป็นความลับห้ามไม่ให้ทนายความของผู้ต้องหาเข้าร่วมรับฟังการสอบสวนด้วย และการสอบสวนจะต้องบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษรเพื่อเป็นพยานหลักฐานไว้ในสำนวนการสอบสวนหรือไต่สวน สำหรับใช้ประกอบการสืบพยานในชั้นพิจารณาคดีในศาล ซึ่งถือว่าเป็นการกระทำต่อเนื่องจากกระบวนการชั้นสอบสวนหรือไต่สวนตามหลักการค้นหาคำความจริงให้สมบูรณ์ที่สุดก่อนมีคำพิพากษาคดี

²³⁵ “เรื่องเดียวกัน”.

²³⁶ อุทัย อาทิวาช. สิทธิของผู้เสียหายในกฎหมายฝรั่งเศส. วารสารบทบัญญัติ, 63(1), 1-19. หน้า 1.

สาธารณรัฐฝรั่งเศส มีรูปแบบการฟ้องคดีตามหลักการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐ โดยมีแนวคิดที่ว่า เมื่อมีความผิดอาญาเกิดขึ้นในสังคมแล้ว ความเสียหายไม่เพียงแต่จะเกิดขึ้นกับผู้เสียหายโดยตรงเท่านั้น หากแต่ยังได้ส่งผลกระทบต่อประชาชนจากความหวาดระแวง ไม่มั่นใจในสวัสดิภาพ และความปลอดภัยในชีวิต ร่างกาย ทรัพย์สิน และสิทธิอื่นๆ อีกทางหนึ่งด้วย ดังนั้น รัฐซึ่งมีหน้าที่รักษาความสงบเรียบร้อยของสังคม ย่อมต้องมีความรับผิดชอบสำหรับการนำผู้กระทำความผิดมาฟ้องคดีต่อศาลเพื่อลงโทษตามกฎหมายต่อไป

ทั้งนี้ ในสาธารณรัฐฝรั่งเศส ผู้เสียหายโดยตรงซึ่งเป็นเอกชนไม่มีสิทธิฟ้องคดีอาญาแต่อย่างใด หากแต่มีสิทธิเพียงเรียกร้องให้ผู้กระทำความผิดเยียวยาความเสียหายด้วยการชดใช้ทางแพ่งเท่านั้น และแม้ว่า ผู้เสียหายจะได้รับการชดใช้ค่าเสียหายจากผู้กระทำความผิดจนเป็นที่พอใจแล้วก็ตาม ก็ไม่ถือเป็นเหตุให้งดเว้นการดำเนินคดีอาญาที่มีผลกระทบต่อความสงบเรียบร้อยของสังคมแต่อย่างใด²³⁷

สาธารณรัฐฝรั่งเศส เป็นประเทศต้นแบบระบบไต่สวนและมีอิทธิพลต่อประเทศที่อยู่ในระบบประมวลกฎหมาย (Civil Law) ทั่วโลก โดยเฉพาะประเทศไทย ซึ่งถือว่าเป็นประเทศที่ใช้ระบบประมวลกฎหมายเช่นกัน กระบวนการยุติธรรมทางอาญาของฝรั่งเศสมีลักษณะเฉพาะในเรื่องบทบาทของศาลและกระบวนการสอบสวนคดีอาญา ความเป็นระบบไต่สวนดั้งเดิม หลักการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐ การนำระบบกล่าวหามาประยุกต์ใช้ในการดำเนินคดีอาญา และความสัมพันธ์ของการแบ่งประเภทความผิดกับวิธีพิจารณาคดีอาญา ซึ่งอำนาจหน้าที่ขององค์กรตำรวจอธิบายได้ดังนี้

2.3.1 การจัดองค์กรตำรวจ

ระบบตำรวจสาธารณรัฐฝรั่งเศสเป็นระบบตำรวจแห่งชาติ แบ่งออกเป็น 3 ประเภทใหญ่ๆ คือ²³⁸

1) ตำรวจแห่งชาติ (Police Nationale) สังกัดกระทรวงมหาดไทย มีจำนวนประมาณ 150,000 คน กรณีเป็นพื้นที่กรุงปารีสและเขตจังหวัด (Departments) โดยรอบกรุงปารีสจำนวน 3 แห่ง ให้รวมเป็นหน่วยเดียวกันในการใช้อำนาจตำรวจเพื่อการบังคับใช้กฎหมายและดูแลความมั่นคง (Prefecture of Police) ในจำนวนนี้มีส่วนหนึ่งเป็นตำรวจหน่วยปฏิบัติการพิเศษ (Compagnie Republique de la Securite: CRS) มีหน้าที่พิเศษเฉพาะด้าน ได้แก่ หน้าที่ดูแลด้านการก่อการร้าย การก่อจลาจล การควบคุมฝูงชน

²³⁷ อุทัย อาทิวา. กระบวนการยุติธรรมทางอาญาของประเทศสาธารณรัฐฝรั่งเศส. ใน *ประมวลสารคดีวิชาการบริหารกระบวนการยุติธรรมเปรียบเทียบชั้นสูง หน่วยที่ 5*, นนทบุรี: สาขาวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. 2553. หน้า 43-44.

²³⁸ ชาตรี ดิเรกศรี. *ระบบตำรวจของฝรั่งเศส-ระบบตำรวจคล้ายไทยในอดีต (10)*. 2 กรกฎาคม 2566 สืบค้นจาก <https://tridirek.com/10-stories-police-form-government-france/#3ระบบตำรวจฝรั่งเศส>.

2) ตำรวจตระเวนชายแดน (*Gendamerie Nationale*) แม้จะอยู่กระทรวงมหาดไทย แต่การบังคับบัญชาที่ขึ้นกับกระทรวงกลาโหมด้วย มีจำนวนประมาณ 105,000 คน

3) ตำรวจเทศบาล (*Municipal Police*) เป็นตำรวจสังกัดเทศบาลขนาดใหญ่ และขนาดกลาง มีอำนาจหน้าที่ดูแลเกี่ยวกับอาชญากรรมเล็กน้อย (*Petty Crime*) การฝ่าฝืนกฎจราจร (*Traffic Offences*) และอุบัติเหตุทางท้องถนน (*Road Accidents*) ตำรวจเทศบาลเป็นตำรวจที่ไม่พกอาวุธ มีจำนวนประมาณ 10,000 คน อยู่ในสังกัดเทศบาลจำนวน 2,860 แห่ง²³⁹

ทั้งนี้เอง ตำรวจฝรั่งเศสแบ่งเป็น 2 ประเภท คือ²⁴⁰

(1) ตำรวจฝ่ายปกครองของฝรั่งเศส อยู่ภายใต้อำนาจการบังคับบัญชาของฝ่ายปกครอง มีหน้าที่รักษาความสงบเรียบร้อยของประชาชน ป้องกันมิให้มีการกระทำความผิดเกิดขึ้น แบ่งออกเป็นสองประเภท คือ

ก. ตำรวจฝ่ายปกครองทั่วไป (*Police Administrative Generale*) มีอำนาจหน้าที่ในการป้องกันมิให้เกิดการกระทำความผิดกฎหมายต่างๆ ไป

ข. ตำรวจฝ่ายปกครองพิเศษ (*Police Administrative Speciale*) คือ ตำรวจที่มีอำนาจหน้าที่ของฝ่ายปกครองในการป้องกันมิให้มีการละเมิดกฎหมายเป็นเรื่องราวเฉพาะกรณีๆ

(2) ตำรวจฝ่ายคดี ตำรวจฝ่ายคดีอยู่ภายใต้อำนาจตุลาการและเข้ามาเกี่ยวกับในคดีต่อเมื่อมีการกระทำความผิดทางอาญาเกิดขึ้นแล้วเทียบได้กับพนักงานสอบสวนของไทย ตำรวจฝ่ายคดี (*La Police Judiciaire*) แบ่งออกเป็น 2 ระดับ คือ

ก. เจ้าพนักงานตำรวจฝ่ายคดี (*Les Oficiers De Policejudiciaire*) มีอำนาจตามบทบัญญัติของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาฝรั่งเศส มาตรา 14 และมาตรา 17 คือ อำนาจรับคำร้องทุกข์ (*Les Plaints*) และคำกล่าวโทษ (*Las Denonciations*) สอบสวนเบื้องต้น สอบสวนความผิดอุกฤษฏ์โทษและความผิดฆังฉิมโทษซึ่งหน้า อำนาจควบคุมตัว อำนาจสั่งให้ผู้ขับขี่ยานพาหนะทำการตรวจพิสูจน์ เพื่อหาระดับแอลกอฮอล์ในคดีอุบัติเหตุ

ข. เจ้าหน้าที่ตำรวจฝ่ายคดี (*Les Agents De Police Judiciaire*) เปรียบเสมือนผู้ช่วยของเจ้าพนักงานตำรวจฝ่ายคดี มีอำนาจตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาฝรั่งเศส มาตรา 20 และมาตรา 22 คือ อำนาจลงบันทึกการกระทำความผิดที่เกิดขึ้น อำนาจบันทึกคำให้การของพยาน แต่ไม่มีอำนาจควบคุมตัวผู้ต้องสงสัย

²³⁹ “เรื่องเดียวกัน”.

²⁴⁰ อุทัย อาทิวา. *กระบวนการยุติธรรมทางอาญาของประเทศฝรั่งเศส*. (พิมพ์ครั้งที่ 3). นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. 2560. หน้า 5-29.

2.3.2 อำนาจหน้าที่สอบสวนคดีอาญา

การสอบสวนคดีอาญาของฝรั่งเศสแบ่งเป็น²⁴¹

1) การสอบสวนความผิดซึ่งหน้า (*L'enquete De Flagrance หรือ L'enquete De Flagrant Delit*) เป็นการสอบสวนประเภทที่ให้อำนาจเจ้าพนักงานตำรวจฝ่ายคดีในการปฏิบัติหน้าที่และใช้มาตรการบังคับเพื่อการแสวงหาและรวบรวมพยานหลักฐาน เพื่อพิสูจน์ความจริงมากกว่าการสอบสวนประเภทอื่น เนื่องจากเป็นความผิดที่เกิดขึ้นในระยะเวลาที่ใกล้ชิดกับการจับกุมตัวผู้กระทำความผิดได้ แต่จำกัดประเภทของความผิดเพียงเฉพาะความผิดที่ร้ายแรง คือความผิดอุกฤษฏ์โทษและความผิดฆัตมิโทษที่มีโทษจำคุกเท่านั้น ดังนั้น ความผิดฆัตมิโทษที่มีแต่โทษปรับและความผิดลหุโทษที่ไม่มีโทษจำคุก ถือเป็นความผิดที่ไม่ร้ายแรงจึงไม่มีความจำเป็นต้องใช้มาตรการบังคับที่รุนแรงในการปฏิบัติหน้าที่ของตำรวจฝ่ายคดี เมื่อเจ้าพนักงานตำรวจฝ่ายคดีพบหรือรับแจ้งเหตุว่ามีกรกระทำความผิดซึ่งหน้าเกิดขึ้น จะต้องรีบแจ้งให้อัยการแห่งสาธารณรัฐทราบทันที และจะรีบเดินทางไปสถานที่เกิดเหตุและดำเนินการในทางที่เป็นประโยชน์แก่การสอบสวน หากอัยการแห่งสาธารณรัฐเห็นว่า เป็นประโยชน์ก็จะเดินทางไปสถานที่เกิดเหตุด้วยตนเอง เพื่ออำนวยความสะดวกการปฏิบัติงาน เจ้าพนักงานตำรวจฝ่ายคดีมีอำนาจใช้มาตรการทุกอย่างที่จำเป็นสำหรับการตรวจตราเก็บรักษาวัตถุหรือสิ่งของทั้งหลายที่สามารถใช้เป็นพยานหลักฐานในการค้นหาความจริงและมีอำนาจเก็บของกลางคือ วัตถุที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิด อาวุธหรือเครื่องมือซึ่งใช้กระทำความผิดหรือมุ่งหมายที่จะใช้กระทำความผิดหรือสิ่งของใดๆ ซึ่งปรากฏว่า ได้มาจากการกระทำความผิด มีอำนาจกันบุคคลทุกคนให้ออกไปไกลจากสถานที่เกิดเหตุและตรวจบัตรประจำตัวประชาชนบุคคล ทุกคนซึ่งอยู่ ณ ที่นั้น การสอบสวนความผิดซึ่งหน้า ซึ่งของเจ้าพนักงานตำรวจฝ่ายคดีเพื่ออำนวยความสะดวกสำหรับการไต่สวนคดี ซึ่งจะตามมาภายหลัง เนื่องจากการสอบสวนความผิดซึ่งหน้าของตำรวจนี้ กฎหมายกำหนดระยะเวลาสำหรับการดำเนินการไว้ไม่เกินแปดวัน บุคคลอาจถูกเรียกให้มาปรากฏตัวต่อหน้าเจ้าพนักงานตำรวจฝ่ายคดี เพื่อทำการสอบสวนได้กรณีเป็นมาตรการบังคับในการทำการสอบสวน ถ้าบุคคลดังกล่าวขัดขึ้น เจ้าพนักงานตำรวจฝ่ายคดีจะต้องรายงานพร้อมทั้งความเห็นให้อัยการแห่งสาธารณรัฐทราบ อัยการแห่งสาธารณรัฐสามารถเรียกใช้กองกำลังสาธารณะ เพื่อนำตัวบุคคลดังกล่าวมาปรากฏตัวได้ระหว่างการสอบสวนความผิดซึ่งหน้านั้นผู้ต้องสงสัย หรือผู้ต้องหาไม่ได้รับสิทธิการช่วยเหลือเรื่องทนายความตราบใดที่บุคคลนั้นยังไม่ถูกควบคุมตัว ในการสอบสวนความผิดซึ่งหน้า เจ้าพนักงานตำรวจฝ่ายคดีมีอำนาจ ดังนี้²⁴²

²⁴¹ สันติ ผิวทองคำ. การพัฒนาระบบสอบสวนคดีอาญาในบทบาทพนักงานสอบสวน. หน้า 97.

²⁴² “เรื่องเดียวกัน”. หน้า 98.

(1) *การควบคุมตัว (La Garde a Vue)* จะกระทำต่อบุคคลที่มีพยานหลักฐาน แสดงว่า บุคคลนั้นเข้าร่วมในการกระทำความผิดเป็นเวลา 24 ชั่วโมง และอัยการแห่งสาธารณรัฐ อาจสั่งขยายได้อีก 24 ชั่วโมง แต่คดีความผิดอุกฤษฎีโทษร้ายแรง เช่น การก่อการร้ายและการค้ายาเสพติดนั้น ผู้พิพากษาหัวหน้าศาลชั้นต้น อาจสั่งขยายเวลาควบคุมตัวต่อไปได้อีกไม่เกิน 48 ชั่วโมง ส่วนการควบคุมตัวบุคคลที่ไม่ปรากฏพยานหลักฐานบ่งชี้ว่า กระทำความผิดทำได้เพียงเท่าระยะเวลา ที่จำเป็น เพื่อสอบปากคำเท่านั้น

(2) *การจับ (Arrest)* ตำรวจฝ่ายคดี ไม่ว่าจะป็นเจ้าพนักงานตำรวจฝ่ายคดี หรือเจ้าหน้าที่ตำรวจฝ่ายคดีมีอำนาจทำการจับกุมตัวบุคคลผู้ต้องข้อสันนิษฐานว่า กระทำความผิด อุกฤษฎีโทษหรือความมชฉิมโทษซึ่งหน้า

(3) *การสอบปากคำพยานบุคคล (Audition Des Temoins)* เจ้าพนักงานตำรวจ ฝ่ายคดีทุกนาย หรือเจ้าหน้าที่ตำรวจฝ่ายคดีทุกนายภายใต้การควบคุมของเจ้าพนักงานตำรวจฝ่ายคดี มีอำนาจสอบปากคำบุคคลที่คาดว่าจะสามารถให้ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดซึ่งหน้าได้

(4) *คุ้มครองพยานบุคคล (La Protection Des Tenmoins)* ในคดีอาญา ให้ปลอดภัย 2 ระดับ คือ การปกปิดภูมิลำเนาของพยานบุคคลและการปกปิดตัวพยานบุคคล

(5) *การสอบปากคำและการเผชิญหน้ากันทางจอภาพ (Tele-Audition et Tele-Confrontation)* กรณีมีความจำเป็นในการสอบสวนหรือการไต่สวน การเผชิญหน้ากันระหว่าง บุคคลหลายคนที่อยู่ในสถานที่ต่างๆ อาจกระทำได้ในคราวเดียวกันโดยอาศัยวิธีการสื่อสารโทรคมนาคม ซึ่งประกันการรักษาความลับในการส่งสัญญาณ เจ้าหน้าที่หรือเจ้าพนักงานตำรวจฝ่ายคดี ของแต่ละสถานที่ที่มีการสอบปากคำหรือการเผชิญหน้ากันทางจอภาพจะจัดทำบันทึกคำให้การไว้

2) *การสอบสวนเบื้องต้น (L'enquete Preliminaire)* เป็นการสอบสวน โดยตำรวจฝ่ายคดีเช่นเดียวกับการสอบสวนความผิดซึ่งหน้า อาจเริ่มต้นโดยพนักงานอัยการ เมื่อรับคำร้องทุกข์หรือคำกล่าวโทษแล้วส่งเรื่องให้เจ้าพนักงานตำรวจฝ่ายคดีดำเนินการสอบสวน หรืออาจเป็นกรณีเจ้าพนักงานตำรวจฝ่ายคดีรับแจ้งเรื่องจากเจ้าหน้าที่ตำรวจฝ่ายคดี หรือมีคำร้องทุกข์ หรือคำกล่าวโทษแล้วรายงานให้พนักงานอัยการทราบ และพนักงานอัยการมีคำสั่งเป็นลายลักษณ์อักษร ให้เจ้าพนักงานตำรวจฝ่ายคดีดำเนินการสอบสวนต่อไปก็ได้ วัตถุประสงค์การสอบสวนเบื้องต้น เหมือนกับการสอบสวนความผิดซึ่งหน้า คือ เพื่อค้นหาพยานหลักฐานที่จำเป็นสำหรับการพิสูจน์ความจริง เป็นการสอบสวนที่มีความมุ่งหมายเพื่อแสวงหาข้อเท็จจริงซึ่งเกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดให้แก่อัยการ แห่งสาธารณรัฐ ลักษณะสำคัญของการสอบสวนเบื้องต้น มีสามประการคือ²⁴³

²⁴³ “เรื่องเดียวกัน”. หน้า 99.

(1) เป็นการสอบสวนที่มีมาตรการบังคับน้อยกว่าการสอบสวนความผิดซึ่งหน้า กล่าวคือ การสอบสวนเบื้องต้นไม่อาจกระทำต่อบุคคลใดได้ เว้นแต่บุคคลนั้นจะให้ความยินยอมโดยชัดแจ้งหรือโดยพฤตินัย ความผิดที่อยู่ในขอบเขตของการสอบสวนเบื้องต้นนั้นมีมากกว่าการสอบสวนความผิดซึ่งหน้า เพราะความผิดทุกประเภทอยู่ในขอบเขตของการสอบสวนเบื้องต้น ไม่ว่าจะความผิดดังกล่าวจะเป็นความผิดลหุโทษ ซึ่งมีแต่เพียงโทษปรับหรือความผิดมีชดเชยโทษ ซึ่งกำหนดไว้แต่เพียงโทษปรับเท่านั้น ก็อยู่ในขอบเขตที่สามารถทำการสอบสวนเบื้องต้นได้ แตกต่างกับการสอบสวนความผิดซึ่งหน้า ซึ่งกระทำเฉพาะความผิดอาญาโทษและมัจฉิมโทษเท่านั้น ไม่สามารถกระทำได้ในกรณีความผิดลหุโทษ ผู้ที่มีอำนาจทำการสอบสวนเบื้องต้นได้ คือ เจ้าพนักงานตำรวจฝ่ายคดีหรือเจ้าหน้าที่ตำรวจฝ่ายคดีภายใต้การควบคุมของเจ้าพนักงานตำรวจฝ่ายคดี แต่เจ้าหน้าที่ตำรวจฝ่ายคดีไม่มีอำนาจควบคุมตัวหรือการกักตัว (Retention) หรือทำคำร้อง (Requisition) นอกจากนี้ อัยการแห่งสาธารณรัฐฝรั่งเศสหรืออัยการผู้ช่วยของอัยการแห่งสาธารณรัฐฝรั่งเศสมีอำนาจออกคำสั่งให้เปิดการสอบสวนเบื้องต้นได้ เนื่องจากเป็นผู้มีอำนาจในการกำหนดทิศทาง กำกับดูแลการสอบสวนหรืออัยการจะสอบสวนด้วยตนเองก็ได้ ระยะเวลาของการสอบสวนเบื้องต้น กรณีอัยการแห่งสาธารณรัฐฝรั่งเศสมีคำสั่งให้เจ้าพนักงานตำรวจฝ่ายคดีทำการสอบสวน อัยการแห่งสาธารณรัฐต้องกำหนดระยะเวลาแล้วเสร็จของการสอบสวนเบื้องต้นไว้ด้วย แต่อาจขยายออกไปได้ ถ้ามีเหตุผลอันสมควร กรณีที่เจ้าพนักงานตำรวจฝ่ายคดีได้เริ่มทำการสอบสวนเบื้องต้นเองต้องรายงานความก้าวหน้าของการสอบสวนเบื้องต้นให้อัยการแห่งสาธารณรัฐฝรั่งเศสทราบภายในหกเดือนนับแต่วันที่เริ่มทำการสอบสวน

(2) การค้นในการสอบสวนเบื้องต้นไม่อาจกระทำได้ หากไม่ได้รับความยินยอมจากบุคคลเจ้าของเคหสถานที่จะทำการค้น ความยินยอมดังกล่าวจะต้องกระทำเป็นลายลักษณ์อักษรด้วยการเขียนของผู้มีส่วนได้เสีย หรือถ้าหากบุคคลดังกล่าวไม่อาจทำการเขียนได้ ก็จะต้องมีการบันทึกเหตุดังกล่าวไว้ในบันทึกการค้นถึงความยินยอม แต่มีข้อยกเว้นบางประการไม่ต้องอาศัยความยินยอมของเจ้าของสถานที่ในการค้น หากเป็นความผิดฐานก่อการร้าย ความผิดฐานมีอาวุธและวัตถุระเบิด รวมทั้งความผิดฐานค้ายาเสพติด

(3) การสอบปากคำในการสอบสวนเบื้องต้น มีวัตถุประสงค์เดียวกับการสอบสวนความผิดซึ่งหน้า เพื่อค้นพบพยานหลักฐานที่เป็นประโยชน์ต่อการพิสูจน์ความจริง รูปแบบของการสอบปากคำของการสอบสวนเบื้องต้นเป็นเช่นเดียวกับการสอบปากคำพยานบุคคลผู้ต้องหา หรือผู้เสียหายในการสอบปากคำของการสอบสวนความผิดซึ่งหน้า เมื่อเจ้าพนักงานตำรวจฝ่ายคดีดำเนินการสอบสวนเบื้องต้นเสร็จสิ้นแล้วจะส่งผลการสอบสวนเบื้องต้นให้อัยการแห่งสาธารณรัฐฝรั่งเศส เพื่อพิจารณาใช้ดุลพินิจในการฟ้องคดีอาญาต่อไป ถ้ามีการควบคุมตัวผู้ต้องหาไว้และพยานหลักฐานที่รวบรวมได้เพียงพอต่อการฟ้องคดีแล้ว อัยการแห่งสาธารณรัฐฝรั่งเศสจะพิจารณา

กระบวนการวิธีตามประเภทความผิด เช่น ในกรณีความผิดมีชดภูมิโทษจะสั่งให้ผู้ต้องหา มาปรากฏตัว โดยทันที (La Comparution Immediate) เพื่อฟ้องคดีหรือในความผิดอุกฤษฏ์โทษอาจร้องขอให้ผู้พิพากษาไต่สวนเปิดการไต่สวน (L'ouverture d'une Information)

3) การสอบสวนโดยผู้พิพากษาไต่สวน (L'instruction Préparatoire)

การสอบสวนโดยผู้พิพากษาไต่สวน เรียกว่า “การไต่สวนคดีอาญา” (L'instruction) เป็นการค้นหาข้อเท็จจริงที่จะเป็นประโยชน์ต่อศาลที่มีเขตอำนาจชั้นพิพากษาคดี การไต่สวนมีความแตกต่างจากการสอบสวนสามประการ การไต่สวนไม่จำกัดเวลา การกระทำของผู้พิพากษาไต่สวนมีความหลากหลาย การไต่สวนจะกระทำต่อเมื่อได้มีการเริ่มคดีอาญา (La Mise En Mouvement Des Poursuits) บุคคลที่อยู่ในกระบวนการไต่สวนจะมีฐานะเป็นผู้ถูกไต่สวน (Le Mis En Examen) และคู่ความฝ่ายแพ่ง²⁴⁴

ขั้นตอนกระบวนการคดีอาญานั้น กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา แห่งสาธารณรัฐฝรั่งเศสกำหนดให้อัยการและตำรวจ เป็นพนักงานมีอำนาจการสอบสวนคดีอาญาร่วมกัน และให้อำนาจการสอบสวนอยู่ภายใต้การควบคุมของพนักงานอัยการ ทั้งนี้ พนักงานอัยการจึงถือว่าเป็นพนักงานสอบสวนด้วยเช่นกัน ดังนั้นแล้วอัยการแห่งสาธารณรัฐฝรั่งเศสจะเป็นผู้รับผิดชอบในการสอบสวนและการดำเนินคดีเพื่อที่จะดำเนินการให้เป็นไปตามภาระหน้าที่ดังกล่าว อัยการแห่งสาธารณรัฐฝรั่งเศสจะกำกับการทำงานของตำรวจและการควบคุมตัวบุคคลผู้ต้องสงสัย แม้ในการพิจารณาเบื้องต้นว่า จะควบคุมตัวผู้ต้องสงสัยหรือไม่ภายใต้หลัก การตามรัฐธรรมนูญ แห่งสาธารณรัฐฝรั่งเศส ได้วางหลักไว้ในมาตรา 66 ว่า “Nul ne peut être arbitrairement detenu. L'autorité judiciaire, gardienne de la liberté individuelle, assure le respect de ce principe dans les conditions prévues par la loi.” ซึ่งหมายถึง การจับกุม คุมขัง บุคคลใดจะทำตามอำเภอใจ ไม่ได้จะทำได้เฉพาะตามที่กฎหมายกำหนดเท่านั้น แม้การจับจะกระทำโดยเจ้าพนักงานตำรวจฝ่ายคดี แต่อัยการแห่งสาธารณรัฐฝรั่งเศสจะต้องได้รับแจ้งโดยเร็วที่สุดทันทีที่เริ่มการควบคุมตัว และการควบคุมตัว นานเกินกว่า 24 ชั่วโมงจะต้องได้รับอนุญาตจากอัยการแห่งสาธารณรัฐฝรั่งเศส โดยอัยการ แห่งสาธารณรัฐฝรั่งเศส อาจอนุญาตให้ขยายระยะเวลาควบคุมตัวอีกไม่เกิน 24 ชั่วโมง

หากกรณีมีความจำเป็นในการสอบสวน โดยจะต้องนำตัวผู้ถูกควบคุมตัว มาปรากฏต่อหน้าก่อน เพื่อความจำเป็นในการสอบสวน เจ้าพนักงานตำรวจฝ่ายคดีอาจควบคุมบุคคลทุกคน ที่สงสัยว่า บุคคลนั้นกระทำความผิดหรือพยายามจะกระทำความผิด เจ้าพนักงานตำรวจฝ่ายคดีจะต้องแจ้งการควบคุมตัวดังกล่าวให้อัยการแห่งสาธารณรัฐฝรั่งเศสทราบทันทีที่เริ่มการควบคุมบุคคลผู้ถูกควบคุมตัว ไม่อาจถูกควบคุมตัวไว้เกินกว่า 24 ชั่วโมง อย่างไรก็ตาม ระยะเวลาควบคุมตัวอาจขยายออกไปได้อีก เมื่อได้รับอนุญาตเป็นลายลักษณ์อักษรจากอัยการแห่งสาธารณรัฐอัยการแห่งสาธารณรัฐอาจมีคำสั่ง

²⁴⁴ “เรื่องเดียวกัน”. หน้า 100.

อนุญาตดังกล่าว ต่อเมื่อมีการนำตัวบุคคลผู้ถูกควบคุมตัวมาปรากฏตัวต่อหน้าก่อน ภายใต้คำสั่งของอัยการแห่งสาธารณรัฐฝรั่งเศสบุคคล ซึ่งจากพยานหลักฐานที่รวบรวมได้จะต้องตกอยู่ภายใต้การพิจารณาฟ้องคดีต่อไปนั้นอาจได้รับการปล่อยชั่วคราวหรือถูกส่งตัวมาที่อัยการแห่งสาธารณรัฐฝรั่งเศสภายหลังจากระยะเวลาการควบคุมตัวสิ้นสุดลง กล่าวคือ ระยะเวลาที่กฎหมายให้อำนาจตำรวจในชั้นนี้จะทำการควบคุมผู้ต้องหาได้ไม่เกิน 24 ชั่วโมง²⁴⁵

กรณีที่ไม่มีการนำตัวบุคคลผู้ถูกจับไปขังศาลและมีได้มีการไต่สวนภายใน 24 ชั่วโมงบุคคลดังกล่าวจะต้องได้รับการปล่อยตัวและการควบคุมตัวดังกล่าวถือเป็นการควบคุมตัวโดยพลการ ทั้งนี้ เป็นไปตามมาตรา 133 กล่าวคือ ผู้เกี่ยวข้องกับการควบคุมตัวโดยพลการดังกล่าวอาจมีความผิดเกี่ยวกับการใช้อำนาจโดยมิชอบต่อเสรีภาพของบุคคล นอกจากนี้ ผู้พิพากษาไต่สวนอาจสั่งให้ปล่อยตัวโดยมีหรือไม่มีคำสั่งควบคุมของศาลภายหลังจากฟังความเห็นของอัยการแห่งสาธารณรัฐฝรั่งเศสโดยมีเงื่อนไขว่า บุคคลที่อยู่ภายใต้การไต่สวนรับรองว่าจะมาปรากฏตัวในทุกขั้นตอนของกระบวนการโดยเร็วที่สุดทันทีที่เขามีหน้าที่ต้องทำเช่นนั้น และจะแจ้งให้ผู้พิพากษาไต่สวนทราบถึงความเคลื่อนไหวของตน และอัยการแห่งสาธารณรัฐอาจร้องขอ ไม่ว่าในเวลาใดให้ปล่อยตัวบุคคลดังกล่าว ซึ่งเมื่อมีการร้องขอผู้พิพากษาไต่สวนจะต้องส่งสำนวนคดีพร้อมด้วยความเห็นของตนไปยังผู้พิพากษาแห่งเสรีภาพและการคุมขัง ภายใน 5 วันนับแต่วันที่มีการร้องขอและผู้พิพากษาแห่งเสรีภาพและการคุมขังจะต้องมีคำสั่งภายใน 3 วันทำการ หรือโดยบุคคลผู้เป็นจำเลยเองหรือทนายความก็ได้ ซึ่งอาจมีการเรียกให้มารายงานตัวตามที่กำหนดได้ โดยต้องแจ้งถิ่นที่อยู่อย่างชัดเจนและหากย้ายที่อยู่ก็ต้องแจ้งให้ทราบด้วย

นอกจากนี้ ผู้ต้องขังจะมีสิทธิในการอุทธรณ์คำสั่งของผู้พิพากษา และในกรณีที่มีการอุทธรณ์คำสั่งศาลและศาลเห็นสมควรให้ปล่อยตัว ศาลก็จะมีคำสั่งให้ปล่อยตัว และต้องปล่อยตัวผู้ต้องหาทันทีและในการปล่อยตัวโดยมีประกันก็ได้

เมื่อสิ้นสุดการควบคุมตัวอัยการแห่งสาธารณรัฐฝรั่งเศสจะเป็นผู้พิจารณาว่าควรตั้งข้อกล่าวหาหรือปล่อยตัวผู้ต้องสงสัยหรือจะส่งคดีไปให้ผู้พิพากษาไต่สวน (use d'instruction) ทำการไต่สวนเพิ่มเติมและหากมีกรณีที่ศาลต้องไต่สวน พยานหลักฐานทั้งหมดจะถูกตรวจสอบโดยผู้พิพากษาไต่สวน (use d'instruction) ซึ่งการไต่สวนโดยผู้พิพากษาไต่สวน (use d'instruction) จะต้องกระทำสำหรับกรณีความผิดอาญา (Crimes) นอกจากนี้ อัยการแห่งสาธารณรัฐอาจขอให้ผู้พิพากษาไต่สวนทำการไต่สวนความผิดมิชฌิมโทษ หรือความผิดลหุโทษ ที่มีความยุ่งยากซับซ้อนได้ จากนั้นผู้พิพากษาไต่สวนจะวินิจฉัยว่า มีเหตุในการที่จะสั่งขังชั่วคราวหรือไม่

²⁴⁵ ซัชชัย ยุระพันธ์. การตรวจสอบการปรับบทความผิดในชั้นเจ้าพนักงาน (วิทยานิพนธ์ปริญญาโท) มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต, กรุงเทพมหานคร. 2558. หน้า 43.

การตรวจสอบการสอบสวนของสหพันธ์รัฐฝรั่งเศสโดยพนักงานอัยการนั้น มีความยืดหยุ่นทำให้การรวบรวมและตระเตรียมข้อเท็จจริงจากการสอบปากคำ และรวบรวมพยานหลักฐาน อันแสดงถึงเหตุจำเป็นในการฝากขัง ซึ่งการสอบสวนในแต่ละความผิดย่อมมีความจำเป็นในการใช้เวลา ทำการสอบสวนที่แตกต่างกันออกไป โดยในบางลักษณะคดีอาจมีความซับซ้อนยุ่งยาก ต้องมีการพิจารณา พยานหลักฐานจำนวนมาก เช่น คดีที่เกี่ยวข้องกับองค์กรอาชญากรรม อาชญากรรมทางเศรษฐกิจ โดยสามารถปรับให้เข้ากับความสะดวกกับการดำเนินคดีซึ่งคดีที่มีความยุ่งยากซับซ้อนแตกต่างกัน โดยผ่านการพิจารณาของพนักงานอัยการ นอกจากนี้เมื่อสิ้นสุดการควบคุมตัวแล้ว ในกรณีที่พนักงานอัยการ เห็นว่า ส่งคดีไปให้ผู้พิพากษาไต่สวนทำการไต่สวนเพิ่มเติมกรณีความผิดอุกฤษฏ์โทษ (Crimes) นอกจากนี้ อัยการแห่งสาธารณรัฐฝรั่งเศสอาจขอให้ผู้พิพากษาไต่สวนทำการไต่สวนความผิดฆาตกรรม หรือความผิดลหุโทษที่มีความยุ่งยากซับซ้อน พยานหลักฐานทั้งหมดจะถูกตรวจสอบโดยผู้พิพากษาไต่สวน ซึ่งผู้พิพากษาไต่สวนอาจสั่งให้ปล่อยตัว โดยมีหรือไม่มีคำสั่งควบคุมของศาล ภายหลังจากฟังความเห็น ของอัยการแห่งสาธารณรัฐฝรั่งเศส โดยมีเงื่อนไขว่า บุคคลที่อยู่ภายใต้การไต่สวนรับรองว่า จะมาปรากฏตัว ในทุกขั้นตอนของกระบวนการพิจารณาโดยเร็วที่สุดทันทีที่เขามีหน้าที่ต้องทำเช่นนั้น และจะแจ้งให้ ผู้พิพากษาไต่สวนทราบถึงความเคลื่อนไหวของตน²⁴⁶

2.3.3 การคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องหา

สิทธิและเสรีภาพของผู้ต้องหาในการทำแผนประกอบคำรับสารภาพ ของสาธารณรัฐฝรั่งเศสเป็นประเทศที่ใช้ระบบการดำเนินคดีอาญาแบบไต่สวน และถือว่าเป็นประเทศ ที่ให้ความสำคัญต่อการรับรองคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนอีกประเทศหนึ่ง โดยจะเห็นได้ จากการมีกฎหมายออกมาบังคับใช้ที่ชัดเจน ไม่ว่าจะเป็นกรณีการสอบสวนของชั้นพนักงานสอบสวน หรืออัยการ และการพิจารณาคดีในชั้นผู้พิพากษาหรือศาล ซึ่งเน้นความสำคัญของการสอบสวนร่วมกัน ระหว่างตำรวจ อัยการ และศาล กฎหมายของสาธารณรัฐฝรั่งเศสเน้นความสำคัญในเรื่องการใช้อำนาจ ควบคุมผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาคดีที่เป็นไปโดยชอบด้วยกฎหมาย และรวดเร็วในการดำเนินคดีอาญา โดยพิจารณาถึงผลกระทบต่อสิทธิของบุคคลดังกล่าวให้มากที่สุด การรับรองคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ ของผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาของสาธารณรัฐฝรั่งเศส สามารถแยกพิจารณาได้ 2 ขั้นตอน คือ²⁴⁷

²⁴⁶ “เรื่องเดียวกัน”.

²⁴⁷ ปรีชา วงศ์วีวรรณ. ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับสิทธิและเสรีภาพของผู้ต้องหา ศึกษาเฉพาะกรณี การทำแผนประกอบคำรับสารภาพ (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารนิติ) มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต, กรุงเทพมหานคร. 2555. หน้า 23-24.

1) สิทธิของผู้ต้องหาในกระบวนการพิจารณาคดีชั้นของพนักงานสอบสวน การคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องหาในกรณีดังกล่าวนี้ เป็นขั้นตอนก่อนการฟ้องคดีอาญา ซึ่งเป็นกระบวนการที่เริ่มต้นในการสืบสวนหาข้อเท็จจริง และตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของฝรั่งเศส จะให้อำนาจหน้าที่ดังกล่าว เป็นของทั้ง 3 องค์กร ได้แก่ ตำรวจสอบสวน พนักงานอัยการและผู้พิพากษาสอบสวน ดังที่กล่าวไปแล้วข้างต้น

2) สิทธิของผู้ต้องหาในกระบวนการพิจารณาคดีชั้นผู้พิพากษาสอบสวน เมื่อเริ่มการสอบสวนในชั้นของผู้พิพากษาสอบสวนแล้ว จะเห็นได้ว่า ผู้พิพากษาสอบสวนมีอำนาจในการสั่งขังผู้ต้องหาเป็นการชั่วคราวได้ หากปรากฏว่า มีพยานหลักฐานเพียงพอที่จะยืนยันว่า ผู้นั้นกระทำความผิด แต่ทั้งนี้ ในส่วนของสิทธิของผู้ต้องขังก็ยังมีหลักกฎหมายวางหลักทั่วไปว่า ก่อนมีคำพิพากษาจะต้องปล่อยผู้ต้องหาให้เป็นอิสระได้

จะเห็นได้ว่า สาธารณรัฐฝรั่งเศสนั้น จะให้ความสำคัญในกระบวนการดำเนินคดีอาญา ในขั้นของการสอบสวนมาก ซึ่งพิจารณาได้จากการทำงานร่วมกันของตำรวจ อัยการ และศาลสอบสวน ในการสอบสวนคดีอาญา ทำให้กระบวนการแสวงหาความจริงในการสอบสวนมีความรอบครอบ และถูกต้องมากขึ้น นอกจากนี้ ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของฝรั่งเศสก็ได้เน้นหลักประกันตัวของผู้ต้องหาในประการที่ว่า ถ้าบุคคลใดกระทำความผิดอาญาเล็กน้อย และไม่มีเหตุอันควรคุกคามตัวผู้นั้นไว้ในที่คุมขังได้ให้ปล่อยตัวบุคคลดังกล่าวไปได้ ซึ่งการปล่อยตัวหรือการไม่ต้องควบคุมตัวเป็นหลักทั่วไป ส่วนการต้องควบคุมตัวบุคคลในที่คุมขังเป็นข้อยกเว้น แต่อย่างไรก็ดี กฎหมายของสาธารณรัฐฝรั่งเศสก็ยังจำกัดสิทธิและเสรีภาพของผู้ต้องหาคดีไว้บ้างบางกรณี เช่น การที่ผู้ต้องหาไม่สามารถมีนายได้ในชั้นเจ้าพนักงานตำรวจ และถ้ามีเหตุสมควรในการต้องควบคุมตัวผู้ต้องหาให้นำไปควบคุมตัวขัง The Chamber of Accusation และถ้าปรากฏว่าอัยการสั่งไม่ฟ้องบุคคลที่อยู่ในระหว่างอำนาจคุมขังของพนักงานสอบสวน ผู้ต้องถูกคุมขังนั้นสามารถเรียกค่าทดแทนการที่ถูกคุมขังจากรัฐได้²⁴⁸

2.4 สรุปและเปรียบเทียบกฎหมายของประเทศไทยกับต่างประเทศ

จากการศึกษาบทบัญญัติกฎหมายของประเทศไทยและต่างประเทศ พบว่า มีบทบัญญัติกฎหมายที่เกี่ยวข้องหลายฉบับที่กำหนดเกี่ยวกับการบังคับใช้กฎหมายในคดีอาญาศึกษากรณีการใช้อำนาจในการสอบสวนและการดำเนินคดีของเจ้าพนักงานไว้ โดยประเทศไทยมีบทบัญญัติที่เกี่ยวข้องคือ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา สำหรับในต่างประเทศมีบทบัญญัติที่เกี่ยวข้องคือ สหรัฐอเมริกา ซึ่งได้แก่ ประมวลกฎหมายสหรัฐอเมริกา United State Code และสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ซึ่งได้แก่ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเยอรมัน (StPO) และสาธารณรัฐฝรั่งเศส

²⁴⁸ “เรื่องเดียวกัน”.

ซึ่งได้แก่ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาสาธารณรัฐฝรั่งเศส France Code of Criminal Procedure (Le Code Procedure Penale) บทบัญญัติต่างๆ ล้วนมีรายละเอียดที่ใกล้เคียง และแตกต่างกันออกไป โดยผู้ศึกษาจะนำกฎหมายของแต่ละประเทศต่างๆ ชำรงต้นมาเปรียบเทียบกัน ดังตารางที่ 3.1

ตารางที่ 3.1 เปรียบเทียบกฎหมายกำหนดอำนาจการสอบสวนระหว่างประเทศไทย สหรัฐอเมริกา สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี และสาธารณรัฐฝรั่งเศส

ข้อพิจารณา	ประเทศไทย	สหรัฐอเมริกา	สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี	สาธารณรัฐฝรั่งเศส
1. กฎหมายกำหนดอำนาจ การสอบสวน	ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา	ประมวลกฎหมายสหรัฐอเมริกา (United State Code)	ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเยอรมัน (STPO)	ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาสาธารณรัฐฝรั่งเศส France Code of Criminal Procedure (Le Code Procedure Penale)
2. องค์กรที่มีหน้าที่ในการสอบสวน	พนักงานสอบสวนหรือ พนักงานฝ่ายปกครองและตำรวจชั้นผู้ใหญ่ ปลัดอำเภอ ปลัดอำเภอและข้าราชการตำรวจซึ่งมียศตั้งแต่ชั้นนายร้อยตำรวจตรี หรือเทียบเท่า นายร้อยตำรวจตรีขึ้นไป มีอำนาจในการสอบสวน แยกจากกัน โดยอิสระ	พนักงานอัยการและตำรวจต่างมีอำนาจในการสอบสวนคนต่อคนอย่างอิสระ โดยสหรัฐอเมริกาเป็นการแยกอำนาจการดำเนินคดีระหว่างระบบรัฐบาลกลาง โดยมีตำรวจสหรัฐอเมริกาคือผู้สอบสวน และระบบมลรัฐโดยมีตำรวจมลรัฐเป็นผู้สอบสวน	พนักงานอัยการเป็นผู้รับผิดชอบ แต่ในการใช้มาตรการบังคับบางอย่างในการสอบสวนนั้น จะต้องให้ผู้พิพากษาสอบสวนเป็นผู้อนุญาต พนักงานอัยการจะมอบหมายหน้าที่การสืบสวนสอบสวนให้แก่ตำรวจ หรือให้เจ้าหน้าที่ตำรวจฝ่ายคดี มาเป็นผู้ช่วยในการสอบสวนก็ได้	พนักงานอัยการมีบทบาทและอำนาจหน้าที่หลักในการสอบสวนคดี โดยจะสอบสวนร่วมกับเจ้าหน้าที่ตำรวจ หรือให้เจ้าหน้าที่ตำรวจฝ่ายคดี มาเป็นผู้ช่วยในการสอบสวนก็ได้ หรือเมื่อพนักงานอัยการร้องขอให้มีการสอบสวน โดยผู้พิพากษา การสอบสวนคดีก็จะดำเนินการโดยผู้พิพากษาได้เสมอ
3. โครงสร้างบริหาร	พนักงานฝ่ายปกครองและปลัดอำเภอ อยู่ภายใต้การบังคับบัญชาของกระทรวงมหาดไทย และตำรวจอยู่ภายใต้บังคับบัญชาสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ซึ่งขึ้นตรงต่อนายกรัฐมนตรี	โครงสร้างองค์กรอัยการของประเทศ สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีกำหนดให้พนักงานอัยการต้องอยู่ตามลำดับการบังคับบัญชาจึงสามารถกำหนดแนวทางการใช้ดุลพินิจในการสั่งคดีอาญาของพนักงานอัยการ ทั้งนี้ มีอำนาจในการสั่งการให้เจ้าหน้าที่ตำรวจฝ่ายคดีมาเป็นผู้ช่วยในการสอบสวน	ตำรวจฝ่ายคดีและพนักงานอัยการเป็นกลไกอำนาจความยุติธรรมอยู่ภายใต้อำนาจตุลาการต่างจากตำรวจฝ่ายปกครองที่มีอำนาจในการป้องกันมิให้เกิดการกระทำความผิดโดยทั่วไป เช่น ออกกฎระเบียบอยู่ภายใต้การบังคับบัญชาของฝ่ายปกครอง	

เมื่อวิเคราะห์จากตารางสรุปข้างต้นแล้ว กฎหมายที่บัญญัติเรื่องการกำหนดอำนาจการสอบสวนระหว่างประเทศไทย สหรัฐอเมริกา สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีและสาธารณรัฐฝรั่งเศส นั้นปรากฏในกฎหมายหลายฉบับมีการกำหนดที่คล้ายและแตกต่างกันออกไป โดยบทบัญญัติแต่ละฉบับต่างก็มีข้อนำสังเกตหลายประการที่แตกต่างกัน ดังนี้

1) กฎหมายที่พิจารณาถึงการกำหนดอำนาจการสอบสวนนั้นมีความคล้ายกัน กล่าวคือ เป็นกฎหมายลายลักษณ์อักษร ที่วางหลักเกณฑ์ของข้อกฎหมายต่างๆ ไว้อย่างชัดเจนแน่นอน โดยบันทึกเป็นประโยคข้อความเกี่ยวกับหลักกฎหมายในแต่ละเรื่องนั้น อีกทั้ง แต่ละประเทศใช้ประมวลกฎหมายที่บัญญัติขึ้นเป็นกฎหมายวิธีสบัญญัติ (Procedural Law) ที่ว่าด้วยวิธีปฏิบัติ คือ การจะนำเอากฎหมายสบัญญัติไปใช้ ดังนี้ จึงจำเป็นต้องมีกฎหมายที่กำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการ ซึ่งเรียกว่า “กฎหมายวิธีสบัญญัติ” ไปใช้ประกอบด้วย เช่น ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามีหลักการปฏิบัติที่เหมือนกัน โดยประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาจะกำหนดตั้งแต่อำนาจของเจ้าหน้าที่ พนักงานของรัฐในการดำเนินคดีอาญา การร้องทุกข์ การสอบสวนคดีโดยเจ้าพนักงาน การฟ้องคดีต่อศาล การพิจารณาคดี การพิพากษาคดีในศาล การลงโทษแก่ผู้กระทำความผิดไว้ อย่างชัดเจน

2) องค์กรที่มีหน้าที่ในการสอบสวนในประเทศไทยนั้น ได้กำหนดให้พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจชั้นผู้ใหญ่ ปลัดอำเภอและข้าราชการตำรวจซึ่งมียศตั้งแต่ชั้นนายร้อยตำรวจตรี หรือเทียบเท่า นายร้อยตำรวจตรีขึ้นไปมีอำนาจในการสอบสวน แยกจากกันโดยอิสระ เพื่อรวบรวมพยานหลักฐาน ในคดีส่งให้แก่พนักงานอัยการเป็นผู้มีหน้าที่ในการสั่งฟ้องคดีให้ ซึ่งประเทศไทยนั้นมีความคล้ายกับสหรัฐอเมริกาที่ให้พนักงานอัยการและตำรวจต่างมีอำนาจในการสอบสวนคดีอย่างอิสระ แต่สหรัฐอเมริกามีการแยกอำนาจการดำเนินคดีระหว่างระบบรัฐบาลกลางโดยมีตำรวจสหรัฐอเมริกาเป็นผู้สอบสวน และระบบมลรัฐโดยมีตำรวจมลรัฐเป็นผู้สอบสวนอีกด้วย ทั้งนี้ ศาลจะเป็นฝ่ายพิจารณาและตัดสินคดีนั้น

โดยมีความแตกต่างจากสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีและสาธารณรัฐฝรั่งเศสนั้น ให้พนักงานอัยการเป็นผู้รับผิดชอบ แต่ในการใช้มาตรการบังคับบางอย่างในการสอบสวนนั้น จะต้องให้ผู้พิพากษาสอบสวนเป็นผู้อนุญาต พนักงานอัยการซึ่งอาจจะมอบหมายหน้าที่การสืบสวนสอบสวน บางประการให้แก่ตำรวจ หรือให้เจ้าหน้าที่ตำรวจฝ่ายคดีมาเป็นผู้ช่วยในการสอบสวนก็ได้ กล่าวคือ ผู้พิพากษาจะเป็นผู้อนุญาตให้พนักงานอัยการดำเนินคดีนั้นๆ กล่าวได้ว่า พนักงานอัยการ มีบทบาทและอำนาจหน้าที่หลักในการสอบสวนคดี โดยจะสอบสวนร่วมกับเจ้าหน้าที่ตำรวจ หรือให้เจ้าหน้าที่ตำรวจฝ่ายคดี มาเป็นผู้ช่วยในการสอบสวนก็ได้

3) โครงสร้างบริหารในกระบวนการยุติธรรมนั้นของแต่ละประเทศ จะมีการกำหนดอำนาจหน้าที่รับผิดชอบไว้อย่างชัดเจน ดังเช่นประเทศไทยนั้น โดยแบ่งโครงสร้างการบริหารให้พนักงานฝ่ายปกครองและปลัดอำเภออยู่ภายใต้การบังคับบัญชาของกระทรวงมหาดไทย และตำรวจอยู่ภายใต้

บังคับบัญชาสำนักงานตำรวจแห่งชาติโดยตรงต่อนายกรัฐมนตรี ซึ่งเป็นลำดับสายงานในการรายงาน การตรวจสอบการทำงานของเจ้าพนักงานในแต่ละองค์กร เพื่อเป็นการช่วยในการตรวจสอบดูแลไม่ให้เกิดความไม่ยุติธรรมขึ้น เป็นการถ่วงดุลอำนาจกันซึ่งแตกต่างจากสหรัฐอเมริกา สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี และสาธารณรัฐฝรั่งเศส โครงสร้างองค์กรนั้น ลำดับการบังคับบัญชาที่เกี่ยวข้องกันในการกำหนด แนวทางการใช้ดุลพินิจในการสั่งคดีอาญาของพนักงานอัยการกับเจ้าหน้าที่ตำรวจฝ่ายคดี มาเป็นผู้ช่วย ในการสอบสวนและสั่งคดีร่วมกัน เพราะถือว่า ตำรวจฝ่ายคดีและพนักงานอัยการเป็นกลไก อำนาจความยุติธรรมอยู่ภายใต้อำนาจตุลาการ ต่างจากตำรวจฝ่ายปกครองที่มีอำนาจในการป้องกัน มิให้เกิดการกระทำผิดโดยทั่วไป เช่น ออกกฎระเบียบอยู่ภายใต้การบังคับบัญชาของฝ่ายปกครอง

จะเห็นได้ว่า โครงสร้างบริหารในกระบวนการยุติธรรมนั้นจะมีความแตกต่างกัน ซึ่งประเทศไทยจัดระบบโครงสร้างบริหารสายงานที่มีความละเอียด โดยต่างฝ่ายต่างมีหน้าที่ถ่วงดุลอำนาจ ซึ่งกันและกัน ดังนั้น ในการดำเนินคดีแต่ละชั้นตอนจึงมีความซับซ้อนและยาวนาน ซึ่งแตกต่างกับต่างประเทศ ที่การทำงานมีลักษณะเป็นการช่วยกันโดยเข้าร่วมในการสืบสวนสอบสวน เพื่อให้ได้มาซึ่งการดำเนินคดี ที่ง่ายและรวดเร็ว

บทที่ 4

วิเคราะห์ปัญหาของบทบัญญัติของกฎหมายไทยที่เกี่ยวข้องกับปัญหา การบังคับใช้กฎหมายในคดีอาญา ศึกษากรณีการใช้อำนาจ ในการสอบสวนและดำเนินคดีของเจ้าพนักงาน

จากการศึกษาบทบัญญัติกฎหมายของประเทศไทยที่เกี่ยวข้องกับเรื่องการบังคับใช้กฎหมายในคดีอาญา ศึกษากรณีการใช้อำนาจในการสอบสวนและดำเนินคดีของเจ้าพนักงานแล้ว พบว่า มีบทบัญญัติหลายฉบับที่เกี่ยวข้องทั้งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา พระราชบัญญัติตำรวจแห่งชาติ พ.ศ. 2547 กฎ ก.ตร.ว่าด้วยประมวลจริยธรรมและจรรยาบรรณของตำรวจ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2553 แต่อย่างไรก็ดี พบว่า ยังมีปัญหาของบทบัญญัติกฎหมายในประเทศไทยหลายประการ ซึ่งสามารถวิเคราะห์ปัญหาได้ 3 ประการ ดังนี้

1. ปัญหาอำนาจหน้าที่ตามกฎหมายของพนักงานสอบสวน ซึ่งยังมีช่องว่างระหว่างการใช้อำนาจสอบสวนพื้นที่ที่เกิดการกระทำผิดหลายพื้นที่ต่างกัน

หากเกิดกรณีที่มีการกระทำความผิดหลายพื้นที่ต่างกันในการสอบสวนบางกรณีทำให้กระทบถึงสิทธิเสรีภาพของประชาชน รวมถึงส่งผลกระทบต่อผู้เสียหาย ผู้ถูกกล่าวหา และพยานในคดีอาญา ทั้งนี้ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 17 กำหนดแต่เพียงผู้มีอำนาจที่จะทำการสอบสวนได้ ซึ่งพนักงานสอบสวนคดีอาญาที่ขอด้วยกฎหมายจะต้องประกอบด้วย

- 1) ได้ทำโดยเจ้าพนักงานที่กฎหมายกำหนดให้เป็นพนักงานสอบสวน
- 2) ได้กระทำโดยความผิดอาญานั้นอยู่ในเขตอำนาจ
- 3) วิธีการที่นำไปถูกต้องตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

กล่าวได้ว่า พนักงานสอบสวน หมายความว่า เจ้าพนักงานซึ่งกฎหมายให้มีอำนาจและหน้าที่ทำการสอบสวน โดยตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา กำหนดให้ผู้เป็นพนักงานสอบสวนมี 2 ประเภท คือ

- 1) ในกรณีความผิดเกิดในราชอาณาจักร คือ เจ้าหน้าที่ตำรวจ หรือพนักงานฝ่ายปกครอง ตามมาตรา 18
- 2) ในกรณีความผิดเกิดนอกราชอาณาจักรตามมาตรา 20 คือ

จะเห็นได้ว่า ปัญหาในเรื่องเขตอำนาจการสอบสวนจึงมีความสำคัญต่อการดำเนินคดีอาญาเป็นอย่างมาก เพราะหากการสอบสวนเกิดขึ้นโดยพนักงานสอบสวนที่ไม่มีอำนาจจะมีผลให้การสอบสวนนั้น ก็เป็นการสอบสวนที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย มีค่าเท่ากับคดีอาญาที่ยังไม่มีการสอบสวน ทำให้พนักงานอัยการไม่สามารถฟ้องคดีนั้นได้ ทั้งนี้ จากที่กล่าวข้างต้นนั้น ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 17 บัญญัติแต่เพียงตำรวจมีอำนาจทำการสืบสวนคดีอาญาได้ หากมีการกระทำความผิดเกิดขึ้นแล้ว ตำรวจที่มีอำนาจในการสอบสวนได้อย่างถูกต้องตามกฎหมายนั้น จะต้องเป็นพนักงานสอบสวน มีอำนาจสอบสวนความผิดอาญาซึ่งได้เกิดในเขตอำนาจของตน หรือผู้ต้องหาที่มีที่อยู่ หรือถูกจับภายในเขตอำนาจของตน นอกจากสามกรณีดังกล่าว พนักงานสอบสวนจะมีอำนาจตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 18 สอบสวนก็ต่อเมื่อมีการอ้าง หรือเชื่อว่าความผิดนั้นได้เกิดภายในเขตอำนาจของพนักงานสอบสวนนั้น หรือกล่าวอีกนัยหนึ่ง คือ พนักงานสอบสวนเข้าใจ หรือมีความเชื่อเกี่ยวกับที่เกิดเหตุว่าความผิดได้เกิดภายในเขตอำนาจของตน ซึ่งผิดพลาดคลาดเคลื่อนจากความเป็นจริง ที่ความผิดไม่ได้เกิดในเขตอำนาจของพนักงานสอบสวน แต่ได้เกิดในสถานที่อื่นนอกเขตอำนาจของพนักงานสอบสวนนั้น

ตัวอย่างกรณี คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 5593/2562 การป้อนคำสั่งให้โอนเงินจากบัญชีของ ป. ผู้ซื้อในจังหวัดปทุมธานีไปเข้าบัญชีของจำเลยที่กรุงเทพมหานคร เกิดขึ้นที่อำเภอท่าม่วง จังหวัดกาญจนบุรี เงินอันเป็นต้นเหตุของการกระทำความผิดฐานยักยอกจึงหลุดพ้นจากความครอบครองของ ป. และเข้าไปอยู่ในความครอบครองของจำเลยตั้งแต่ ป. ส่งโอนเงินผ่านทางธุรกรรมอิเล็กทรอนิกส์ ขณะที่อำเภอท่าม่วง จังหวัดกาญจนบุรี จำเลยสามารถเบิกถอนเงินจำนวนดังกล่าวจากสถานที่ใด เวลาใดนับจากที่ได้รับโอนเงินได้ทันที อำเภอท่าม่วง จังหวัดกาญจนบุรี ถือเป็นส่วนหนึ่งของการกระทำความผิดฐานยักยอกของจำเลยนอกเหนือจากจังหวัดปทุมธานี และกรุงเทพมหานครด้วย ถือเป็นกรณีความผิดส่วนหนึ่งกระทำในท้องที่หนึ่งแต่อีกส่วนหนึ่งกระทำในอีกท้องที่หนึ่งตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 19 (2) เมื่อสถานีตำรวจภูธรท่าม่วงเป็นสถานที่ที่โจทก์ร่วมแจ้งความให้ดำเนินคดีแก่จำเลย พนักงานสอบสวนสถานีตำรวจภูธรท่าม่วงมีอำนาจสอบสวนและเป็นพนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบ ตามมาตรา 19 วรรคสอง (ข) โจทก์มีอำนาจฟ้อง

ตามฎีกานี้ โจทก์ร่วมมอบหมายให้จำเลยชายรถแทรกเตอร์ ป. ตกลงซื้อรถแทรกเตอร์ โดยโอนเงินผ่านระบบธนาคารออนไลน์บนโทรศัพท์มือถือและตู้เบิกถอนเงินอัตโนมัติให้แก่จำเลย ขณะโอนเงิน ป. อยู่ที่อำเภอท่าม่วง จังหวัดกาญจนบุรี ซึ่ง ป. บัญชีเงินฝากอยู่ที่จังหวัดปทุมธานี ไปเข้าบัญชีเงินฝากของจำเลยที่กรุงเทพมหานคร จำเลยโอนเงินจากบัญชีของจำเลยและตู้เบิกถอนเงินอัตโนมัติซึ่งตั้งอยู่ในเขตดอนเมือง กรุงเทพมหานครให้แก่โจทก์ร่วม โดยโอนเข้าบัญชีเงินฝากของ ข. ที่กรุงเทพมหานคร

จากกรณีตัวอย่างตามคำพิพากษาศาลฎีกาเห็นว่า คดีเกิดปัญหาเรื่องการสอบสวนที่ไม่ชอบ โดยการกำหนดอำนาจสอบสวนดังกล่าว ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 18 มาตรา 19 มาตรา 20 นั้นเป็นการแบ่งเขตอำนาจสอบสวน ทำให้ตำรวจที่มีอำนาจสอบสวนเพียงจำกัด และทำให้ผู้มีอำนาจสอบสวนถูกสับเปลี่ยนกันไปมาระหว่างตำรวจที่ทำการสอบสวนตั้งแต่เริ่มต้นคดี หรือตำรวจผู้ที่อยู่ในที่เกิดเหตุ นั้น หรือตำรวจผู้ที่ยับผู้กระทำความผิดได้ หรือตำรวจผู้ที่อยู่ในเขตพื้นที่ของผู้เสียหาย หากพิจารณาการแบ่งแยกอำนาจดังกล่าวแล้วนั้น จะทำให้การสืบสวนสอบสวนคดีไม่เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน เพราะการสืบสวนที่ดำเนิน เป็นการแสวงหาข้อเท็จจริงและหลักฐาน เพื่อให้ได้ตัวผู้กระทำความผิดจริงมาลงโทษให้ถูกต้องและถูกคนด้วย

ทั้งนี้ อาจกล่าวได้ว่า อำนาจสอบสวนผูกพันกับการกระทำความผิดอาญาเป็นรายเรื่อง เมื่ออำนาจสอบสวนของพนักงานสอบสวนเกิดขึ้น ถ้าเสร็จแล้วก็ตกอยู่ในอำนาจสอบสวนผู้นั้นทั้งหมด โดยถือการกระทำอันเป็นความผิดนั้นเป็นหลัก ไม่ว่าจะมีส่วนร่วมกระทำความผิดมากน้อยเพียงใด การกระทำนั้นจะเป็นความผิดฐานใดบ้าง ไม่ว่าจะจับกุมผู้กระทำความผิดได้หรือไม่ เมื่อใดก็ตกอยู่ในอำนาจสอบสวนของเจ้าพนักงานสอบสวนผู้นั้นทั้งสิ้น เพราะเป็นการกระทำความผิดในเรื่องเดียวกัน จะแยกสอบสวนเป็นคนละคดีมิได้ เนื่องจากพยานหลักฐานชุดเดียวกันจึงต้องอยู่ภายใต้หลักกฎหมายอันเดียวกันนั่นเอง เมื่อเริ่มสอบสวนแล้วพนักงานสอบสวนก็จะใช้อำนาจตามกระบวนการสอบสวนเพื่อรวบรวมพยานหลักฐานทุกชนิด เพื่อหารายละเอียดแห่งความผิด เพื่อพิสูจน์ความผิดหรือความบริสุทธิ์ของผู้ต้องหา ซึ่งมีกฎหมายรองรับการใช้อำนาจสอบสวนทุกขั้นตอนต่อเนื่องไปจนการสอบสวนเสร็จสิ้น

จะเห็นได้ว่า เมื่อศึกษาเปรียบเทียบสหรัฐอเมริกา แบ่งเป็นกฎหมายรัฐบาลกลาง กฎหมายมลรัฐ และกฎหมายท้องถิ่น มีระบบตำรวจแห่งชาติ ซึ่งบัญญัติให้เจ้าหน้าที่ตำรวจมีหน้าที่บังคับใช้กฎหมายและรักษาความสงบเรียบร้อย โดยมีการแบ่งประเภทของตำรวจที่มีอำนาจการสอบสวนในคดีอาญาออกไปต่างหาก ตำรวจสืบสวนสอบสวนที่เป็นนายตำรวจจะได้สาบานหรือปฏิญาณตนที่จะบังคับใช้กฎหมาย (Sworn Officers) เป้าหมายหลักของการบังคับใช้กฎหมาย คือ การจับกุมผู้กระทำความผิดและการรวบรวมพยานหลักฐานที่จะนำไปสู่การฟ้องร้องดำเนินคดีในชั้นศาล เจ้าหน้าที่สายตรวจ (Patrol Officers) และเจ้าพนักงานตำรวจที่เรียกว่า Detective Officers ต่างก็มีบทบาทในการสืบสวนสอบสวน หน่วยสืบสวน (Investigation) จะแบ่งเป็นหลายแผนก ตามประเภทคดีและความชำนาญเฉพาะสายงาน โดยจะมีเจ้าหน้าที่สืบสวนสอบสวน (Detective) เป็นผู้ดำเนินการสืบสวนในแผนกต่างๆ ได้แก่ แผนกสืบสวนคดีต่อชีวิตร่างกาย (Crime against person unit) แผนกสืบสวนคดีประทุษร้ายต่อทรัพย์สิน (Crime Against Property Unit) แผนกสืบสวนคดีที่เด็กตกเป็นผู้กระทำความผิดหรือตกเป็นเหยื่อ (Juvenile Unit) แผนกสืบสวนคดีอาชญากรรมทางคอมพิวเตอร์ (Computer Crime Unit) แผนกสืบสวนคดีสื่อลามก การพนัน โสเภณี และยาเสพติด (Vice and Narcotic) แผนกสนับสนุนการตรวจที่เกิดเหตุ เพื่อหาร่องรอยพยานหลักฐาน (Crime Science Investigation)

การสอบสวนอาจเริ่มขึ้นหลังจากมีผู้แจ้งความต่อเจ้าพนักงานตำรวจว่า มีการทำความผิดทางอาญาเกิดขึ้นเรียกว่า การสอบสวนก่อนจับกุม ขั้นต่อมา คือ การติดตามจับกุมผู้ต้องสงสัยและพาไปสถานีตำรวจเพื่อบันทึกการจับกุมและแจ้งข้อหา ขั้นต่อไป คือ การสอบสวนเพิ่มเติมหลังจากจับกุมและการนำตัวผู้ต้องหาไปศาล เพื่อตรวจสอบการจับกุมและพิจารณาการควบคุมหรือปล่อยตัวไปชั่วคราว การสอบสวนหลังการจับกุม รวมถึงการสอบปากคำผู้ต้องหาและการรวบรวมพยานหลักฐานโดยการค้นและการยึด ซึ่งสหรัฐอเมริกา กฎหมายไม่ได้แยกเขตอำนาจการสอบสวนไว้ หากมีการกระทำความผิดเกิดขึ้นเจ้าหน้าที่ตำรวจมีหน้าที่บังคับใช้กฎหมายและรักษาความสงบเรียบร้อยสามารถทำการสอบสวนได้ แต่ทั้งนี้ สหรัฐอเมริกาจะแบ่งการสอบสวนเป็นแผนกๆ ไปดังที่กล่าวไว้ข้างต้น โดยแยกแผนกตามคดีที่เกิดขึ้นในแต่ละฐานความผิด จากการศึกษาที่ผู้ศึกษาเห็นว่า การแบ่งการสอบสวนเป็นแผนกๆ ตามลักษณะคดีนั้น เป็นผลดีเพราะหากตำรวจมีความชำนาญในการสอบสวนสืบสวนคดีประเภทใด ก็จะทำให้มีการรวบรวมพยานหลักฐานที่ถูกต้องและรวดเร็ว อีกทั้ง เป็นการดำเนินคดีที่รวดเร็วและไม่ทำให้สับสนในเรื่องของเขตอำนาจการสอบสวน ซึ่งหากประเทศไทยสามารถปรับเปลี่ยนเขตอำนาจการสอบสวนให้เจ้าพนักงานตำรวจมีอำนาจการสอบสวนได้ทุกพื้นที่ ก็จะทำให้ไม่เกิดปัญหาเรื่องของการยกฟ้องคดีในเรื่องการไม่มีอำนาจสอบสวนได้

ทั้งนี้ ประเทศไทยเองจะต้องพัฒนาระบบการสอบสวนของพนักงานสอบสวน โดยแบ่งแยกหน้าที่ของเจ้าพนักงานตำรวจตามแผนกหน้าที่เหมือนดังเช่นสหรัฐอเมริกา เพื่อให้พนักงานตำรวจแต่ละแผนกนั้นๆ มีความชำนาญในการสอบสวนคดีแต่ละประเภท เพื่อให้สามารถรวบรวมพยานหลักฐานและทำตามระบบกระบวนการยุติธรรมได้อย่างรวดเร็ว เพื่อป้องกันไม่ให้เกิดการกระทบสิทธิ หรือเสรีภาพของผู้ต้องหาหรือจำเลย ให้ได้รับความคุ้มครองทางกฎหมายตามรัฐธรรมนูญไทยและกฎหมายอื่นๆ ที่บังคับใช้ในประเทศอยู่ในขณะนั้น เห็นได้ว่า การสอบสวนในคดีอาญาจึงมีความสำคัญ เนื่องจากเป็นต้นทางของกระบวนการยุติธรรม เป็นกลไกของรัฐที่ใช้ในการรักษาความสงบเรียบร้อยของสังคม และเป็นหลักประกันในการคุ้มครองสิทธิของผู้ถูกกล่าวหา จำเลยและผู้เสียหาย ดังนี้ พนักงานสอบสวนจึงต้องทำการสอบสวนและรวบรวมพยานหลักฐานทุกอย่างที่เกี่ยวข้องกับคดีทั้งที่เป็นคุณและเป็นโทษแก่ผู้ถูกกล่าวหา หรือจำเลยด้วยความสุจริต เที่ยงธรรม ซึ่งจะทำให้ผู้ที่เกี่ยวข้องกับคดีได้รับความยุติธรรมด้วยกันทุกฝ่าย และสร้างความเชื่อมั่นในกระบวนการยุติธรรมให้กับประชาชน และเป็นการแก้ปัญหาที่ทำให้เกิดช่องว่างทางกฎหมายในชั้นก่อนฟ้องคดีต่อศาล หรือในชั้นของพนักงานอัยการที่ก่อให้เกิดความล่าช้าและความไม่เป็นธรรมในการต่อสู้คดีของผู้ต้องหาหรือจำเลย

นอกจากนี้ เมื่อศึกษาเปรียบเทียบกับสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี แม้ว่า สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีเป็นประเทศรัฐรวมเหมือนสหรัฐอเมริกา แต่โครงสร้างภายในรูปแบบการปกครองประเทศบางอย่างแตกต่าง จึงเป็นผลทำให้มีระบบตำรวจที่แตกต่างกัน และหากจะเปรียบเทียบกับประเทศไทย ซึ่งเป็นรัฐเดี่ยวที่เน้นการรวมอำนาจเข้าสู่ศูนย์กลาง ความแตกต่างก็จะมีมากยิ่งขึ้นโดยระบบตำรวจ

ของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีไม่มีระบบตำรวจแห่งชาติในทำนองเดียวกันกับสหรัฐอเมริกา แต่มีตำรวจของรัฐบาลกลาง (Federal Police) มีอำนาจหน้าที่สอบสวนคดีอาญาใหญ่ๆ ที่เป็นความผิดทางอาญาตามกฎหมายของรัฐบาลกลาง รวมทั้งมีอำนาจหน้าที่ในการประสานงานระหว่างรัฐบาลกลางและตำรวจมลรัฐ มีอำนาจในการสอบสวนคดีอาญากรรมระหว่างประเทศ การต่อสู้กับผู้ก่อการร้าย การปกป้องสถาบันตามรัฐธรรมนูญ ประสานงานกับตำรวจสากล และให้ความช่วยเหลือตำรวจมลรัฐในการสืบสวนสอบสวนคดีใหญ่ๆ เมื่อได้รับการร้องขอจากมลรัฐ หน้าที่การสืบสวนสอบสวนในการสืบสวนสอบสวนคดีอาญาตำรวจจะทำหน้าที่เป็นผู้ช่วยอัยการ การสืบสวนสอบสวนตำรวจต้องเริ่มทำการสืบสวนสอบสวนด้วยตนเอง หากว่า รู้ถึงการกระทำความผิดอาญา จากนั้นต้องส่งมอบผลการสืบสวนสอบสวนให้แก่อัยการทันที อำนาจการควบคุมกระบวนการพิจารณาในชั้นสืบสวนสอบสวนยังคงอยู่ที่อัยการ จะเห็นได้ว่าสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีไม่ได้มีการแบ่งเขตอำนาจการสอบสวนเหมือนประเทศไทย หากมีคดีอาญาเกิดขึ้นนั้น หน้าที่การสืบสวนสอบสวน ในการสืบสวนสอบสวนคดีอาญาตำรวจจะทำหน้าที่เป็นผู้ช่วยอัยการ แต่สำหรับประเทศไทยมีการแบ่งเขตอำนาจพนักงานสอบสวน อันหมายถึง อาณาบริเวณเขตพื้นที่ที่ความผิดอาญาเกิด หรืออ้าง หรือเชื่อว่า ได้เกิดภายในเขตอำนาจของพนักงานสอบสวนคนใดในราชอาณาจักร ให้เป็นหน้าที่ของพนักงานสอบสวนผู้นั้นเป็นผู้รับผิดชอบในการสอบสวนความผิดนั้นๆ เพื่อดำเนินคดี ทั้งนี้เอง เจ้าพนักงานตำรวจผู้มีอำนาจสอบสวนจะทำการสอบสวนรวบรวมพยานหลักฐานต่างส่งให้เจ้าพนักงานอัยการเพื่อทำการฟ้องคดี ดังนี้ จะเห็นได้ว่า สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีจะให้พนักงานอัยการทำการสอบสวนควบคู่กับตำรวจที่จะทำหน้าที่เป็นผู้ช่วยอัยการอีกที โดยจากการศึกษาเปรียบเทียบสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ผู้ศึกษาเห็นว่า อำนาจในการสอบสวนคดีควรมีการแบ่งแยกให้ชัดเจนระหว่างตำรวจและเจ้าพนักงานอัยการ เพื่อเป็นการตรวจสอบถ่วงดุลอำนาจกันมากกว่า แต่สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีก็ไม่ได้มีการแบ่งเขตอำนาจการสอบสวนไว้เช่นกัน

อีกทั้ง สำหรับการศึกษาเปรียบเทียบกับสาธารณรัฐฝรั่งเศสนั้น สาธารณรัฐฝรั่งเศสเป็นประเทศต้นแบบระบบไต่สวนและมีอิทธิพลต่อประเทศที่อยู่ในระบบประมวลกฎหมาย (Civil Law) ทั่วโลก โดยมีการกระทำความผิดทางอาญาเกิดขึ้นจะมีการดำเนินคดีโดยเทียบได้กับพนักงานสอบสวนของไทยตำรวจฝ่ายคดี (La Police Judiciaire) แบ่งออกเป็น 2 ระดับ คือ

1) เจ้าพนักงานตำรวจฝ่ายคดี (Les Officiers De Policejudiciaire) มีอำนาจตามบทบัญญัติของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาฝรั่งเศส มาตรา 14 และมาตรา 17 คือ อำนาจรับคำร้องทุกข์ (Les Plaintes) และคำกล่าวโทษ (Las Denonciations) สอบสวนเบื้องต้น สอบสวนความผิดอุกฤษฏ์โทษและความผิดมีชฉิมโทษซึ่งหน้า อำนาจควบคุมตัว อำนาจสั่งให้ผู้ขับขี่ยานพาหนะทำการตรวจพิสูจน์เพื่อหาระดับแอลกอฮอล์ในคดีอุบัติเหตุ

2) เจ้าหน้าที่ตำรวจฝ่ายคดี (Les Agents De Police Judiciaire) เปรียบเสมือนผู้ช่วยของเจ้าพนักงานตำรวจฝ่ายคดี มีอำนาจตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาฝรั่งเศส มาตรา 20 และมาตรา 22 คือ อำนาจลงบันทึกการกระทำความผิดที่เกิดขึ้น อำนาจบันทึกคำให้การของพยาน แต่ไม่มีอำนาจควบคุมตัวผู้ต้องสงสัย

ขั้นตอนกระบวนการคดีอาญานั้น กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาประเทศฝรั่งเศส กำหนดให้อัยการและตำรวจเป็นพนักงานมีอำนาจการการสอบสวนคดีอาญาร่วมกัน และให้อำนาจการสอบสวนอยู่ภายใต้การควบคุมของพนักงานอัยการ ทั้งนี้ พนักงานอัยการจึงถือว่าเป็นพนักงานสอบสวนด้วยเช่นกัน ดังนั้น อัยการแห่งสาธารณรัฐฝรั่งเศสจะเป็นผู้รับผิดชอบในการสอบสวนและการดำเนินคดีเพื่อที่จะดำเนินการให้เป็นไปตามภาระหน้าที่ดังกล่าว อัยการแห่งสาธารณรัฐฝรั่งเศสจะกำกับการทำงานของตำรวจ และการควบคุมตัวบุคคลผู้ต้องสงสัยแม้ในการพิจารณาเบื้องต้นว่า จะควบคุมตัวผู้ต้องสงสัยหรือไม่ ภายใต้หลักการตามรัฐธรรมนูญแห่งประเทศสาธารณรัฐฝรั่งเศส หากเป็นกรณีมีความจำเป็นในการสอบสวน โดยจะต้องนำตัวผู้ถูกควบคุมตัวมาปรากฏต่อหน้าก่อน เพื่อความจำเป็น ในการสอบสวน เจ้าพนักงานตำรวจฝ่ายคดีอาจควบคุมบุคคลทุกคนที่สงสัยว่าบุคคลนั้นกระทำความผิดหรือพยายามจะกระทำความผิด เจ้าพนักงานตำรวจฝ่ายคดีจะต้องแจ้งการควบคุมตัวดังกล่าวให้อัยการแห่งสาธารณรัฐฝรั่งเศสทราบทันทีที่เริ่มการควบคุมบุคคลผู้ถูกควบคุมตัวไม้อาจถูกควบคุมตัวไว้เกินกว่า 24 ชั่วโมง

นอกจากนี้ การตรวจสอบการสอบสวนของสาธารณรัฐฝรั่งเศสโดยพนักงานอัยการนั้น มีความยืดหยุ่น ทำให้การรวบรวมและเตรียมข้อเท็จจริงจากการสอบปากคำ และรวบรวมพยานหลักฐานอันแสดงถึงเหตุจำเป็นในการฝากขัง ซึ่งการสอบสวนในแต่ละความผิดย่อมมีความจำเป็นในการใช้เวลาทำการสอบสวนที่แตกต่างกันออกไป โดยในบางลักษณะคดีอาจมีความซับซ้อนยุ่งยาก ต้องมีการพิจารณาพยานหลักฐานจำนวนมาก เช่น คดีที่เกี่ยวข้องกับองค์กรอาชญากรรมอาชญากรรมทางเศรษฐกิจโดยสามารถปรับให้เข้ากับความสะดวกเหมาะสมกับการดำเนินคดีซึ่งคดีที่มีความยุ่งยากซับซ้อนแตกต่างกัน โดยผ่านการพิจารณาของพนักงานอัยการ

จะเห็นได้ว่า สาธารณรัฐฝรั่งเศสให้อำนาจตำรวจในการรวบรวมและเตรียมข้อเท็จจริงจากการสอบปากคำ และรวบรวมพยานหลักฐานส่งให้พนักงานอัยการเหมือนประเทศไทย และมีการแบ่งงานเป็นละแผนๆ เช่นกัน แต่ไม่มีกำหนดในเรื่องของเขตอำนาจการสอบของพนักงานตำรวจไว้เหมือนกับประเทศไทย สาธารณรัฐฝรั่งเศส มีรูปแบบการฟ้องคดีตามหลักการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐ โดยมีแนวคิดว่ามีเมื่อมีความผิดอาญาเกิดขึ้นในสังคมแล้ว ความเสียหายไม่เพียงแต่จะเกิดขึ้น กับผู้เสียหายโดยตรงเท่านั้น หากแต่ยังได้ส่งผลกระทบต่อประชาชนจากความหวาดระแวง ไม่มั่นใจในสวัสดิภาพและความปลอดภัยในชีวิต ร่างกาย ทรัพย์สิน และสิทธิอื่นๆ อีกทางหนึ่งด้วย ดังนั้น รัฐซึ่งมีหน้าที่รักษาความสงบเรียบร้อยของสังคม ย่อมต้องมีความรับผิดชอบสำหรับการนำผู้กระทำความผิดมาฟ้องคดีต่อศาล เพื่อลงโทษตามกฎหมายต่อไป

กล่าวโดยสรุป คือ จากการศึกษาในเรื่องเขตอำนาจและหน้าที่การสอบสวนของตำรวจแต่ละประเทศดังที่กล่าวข้างต้นนั้น ทั้งสามประเทศไม่ได้มีการแบ่งเขตอำนาจการสอบสวนไว้ในกฎหมาย แต่มีการกำหนดอำนาจการสอบสวนตามลักษณะหน้าที่ของตำรวจแต่ละแผนกๆ ไปอีก ทำให้ผู้ศึกษาพบว่า การที่ไม่กำหนดเขตอำนาจการสอบสวนนั้น ทำให้เจ้าพนักงานตำรวจสามารถรวบรวมพยานหลักฐานได้อย่างรวดเร็วและเห็นว่า ควรมีการกำหนดแผนกหน้าที่โดยเฉพาะในการรวบรวมพยานหลักฐาน เพื่อส่งให้แก่พนักงานอัยการฟ้องคดีโดยเร็ว หรืออาจจะมีการกำหนดเจ้าพนักงานตำรวจที่เรียกว่า Detective Officers ต่างก็มีบทบาทในการสืบสวนสอบสวน หน่วยสืบสวน (Investigation) จะแบ่งเป็นหลายแผนก ตามประเภทคดีและความชำนาญเฉพาะสายงานในคดีนั้น และสมควรมีการปรับปรุงพัฒนาระบบสอบสวนให้มีมาตรฐานน่าเชื่อถือเข้าถึงได้ โดยแยกพนักงานสอบสวนออกจากสำนักงานตำรวจแห่งชาติ จัดให้พนักงานสอบสวนและอัยการร่วมมือกันค้นหาความจริงและสืบสวนสอบสวนร่วมอัยการ ควรมีการปรับปรุงขั้นตอนการสอบสวนคดีอาญา ให้กระชับ รวดเร็ว สะดวก กว่าที่เป็นอยู่เดิมนี่ และจัดให้มีการพัฒนาศักยภาพของผู้ทำหน้าที่เป็นพนักงานสอบสวนคดี ให้มีความเป็นมืออาชีพ และความชำนาญเฉพาะสายงานในคดี กำหนดให้เจ้าพนักงานตำรวจฝ่ายสืบสวนมีบทบาทหน้าที่ในการสืบสวนสอบสวนพิสูจน์ รวบรวมหลักฐาน เพื่อค้นหาความจริง โดยจัดให้พนักงานสอบสวนมีหลักสูตรการศึกษาอบรมพัฒนาศักยภาพการสอบสวนคดีให้เป็นวิชาชีพสอบสวน มีมาตรฐานทัดเทียมกับการประกอบวิชาชีพกฎหมายของผู้พิพากษา อัยการและทนายความ เป็นต้น

2. ปัญหาเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของผู้ต้องหาในคดีอาญา กรณีขอบเขตการพิจารณา การใช้กำลังจับกุมความชอบเขตหรือความเหมาะสม

เป็นการพิจารณาจากพฤติการณ์ของผู้ถูกจับเป็นสำคัญ หากไม่มีพฤติการณ์หลบหนีหรือขัดขวางการจับกุมเสียแล้ว เจ้าพนักงานตำรวจจึงไม่สามารถใช้กำลังในการจับได้เลย เพราะไม่มีกฎหมายให้อำนาจไว้ และการใช้กำลังในกรณีเช่นนี้ ย่อมเป็นการใช้กำลังเกินความเหมาะสมอย่างแน่นอน

การใช้กำลังจับที่เหมาะสมกับพฤติการณ์ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 83 ให้อำนาจเจ้าพนักงานตำรวจผู้ปฏิบัติหน้าที่ในสถานการณ์เช่นนั้น เป็นผู้ใช้ดุลพินิจในการพิจารณาการใช้กำลังจับ อันเป็นการกำหนดการใช้ดุลพินิจไว้อย่างกว้างและในพระราชบัญญัติตำรวจแห่งชาติ พ.ศ. 2547 ในลักษณะ 1 บททั่วไปที่กล่าวถึงสถานะและอำนาจหน้าที่ของสำนักงานตำรวจแห่งชาติและประเภทของข้าราชการตำรวจ ไม่ได้มีบทบัญญัติกฎหมายใดที่กำหนดระดับ ขั้นตอน และขอบเขตการใช้กำลังจับไว้ นอกจากนี้ด้วยหน้าที่ของเจ้าพนักงานตำรวจ ย่อมเผชิญกับความเสี่ยงภัย

ในการปฏิบัติหน้าที่อยู่ตลอดเวลา การตัดสินใจในการใช้กำลังเข้าจับกุมต้องกระทำด้วยความรวดเร็วทันที เพื่อหลีกเลี่ยงความเสียหายที่อาจจะเกิดขึ้น

ทั้งนี้ การใช้การตัดสินใจภายใต้สภาวะความกดดันหรือภัยอันตรายต่างๆ ในการเข้าจับกุม เช่นนี้ วิธีการปฏิบัติตามหลักประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 83 อาจกล่าวได้ว่า อำนาจในการวิสามัญฆาตกรรมนั้น ถือว่า เป็นอำนาจในการใช้มาตรการขั้นสุดท้ายของเจ้าพนักงานผู้รักษากฎหมายใช้ในการจับกุมผู้ต้องสงสัยหรืออาชญากร จะเห็นว่า หลักเกณฑ์ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามีหลักในการจับกุมตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาแบ่งเป็น 2 ประเภท คือ

- 1) การจับโดยมีหมายจับของศาล
- 2) การจับโดยไม่มีหมายจับของศาล

ทั้งนี้ มีการกำหนดวิธีการจับ โดยมีหมายจับของศาลประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 83 นั้น วางหลักไว้ว่า ในการจับนั้น เจ้าพนักงานหรือราษฎร ซึ่งทำการจับต้องแจ้งแก่ผู้ที่จะถูกจับนั้นว่า เขาต้องถูกจับ แล้วสั่งให้ผู้ถูกจับไปยังที่ทำการของพนักงานสอบสวนแห่งท้องที่ที่ถูกจับพร้อมด้วยผู้จับ เว้นแต่สามารถนำไปที่ทำการของพนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบได้ในขณะนั้น ให้นำไปที่ทำการของพนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบดังกล่าวแต่ถ้าจำเป็นก็ให้จับตัวไปการแจ้งตามขั้นตอนนี้ เพียงแต่แจ้งว่าเขาต้องถูกจับโดยไม่ต้องแจ้งข้อหาก็ได้ แต่ถ้าพฤติการณ์ไม่เปิดโอกาสให้เจ้าพนักงานตำรวจทำได้ก็ไม่จำเป็นต้องแจ้งได้ เช่น มีการต่อสู้ขัดขวางและตามมาตรา 83 วรรคสาม ที่กำหนดว่า หากบุคคลซึ่งจะถูกจับขัดขวางหรือจะขัดขวางการจับ หรือหลบหนีหรือพยายามจะหลบหนี เจ้าพนักงานตำรวจมีอำนาจใช้วิธีหรือการป้องกันทั้งหลายเท่าที่เหมาะสมแก่พฤติการณ์แห่งเรื่องในการจับนั้น ดังนั้นจึงเกิดปัญหาว่า หากพิจารณาในเรื่องหลักเกณฑ์กรณีที่เจ้าพนักงานตำรวจใช้กำลังจับเกินความเหมาะสมโดยจะพิจารณาจากพฤติการณ์ของผู้ถูกจับเป็นสำคัญ หากไม่มีพฤติการณ์หลบหนีหรือขัดขวางการจับกุมเสียแล้ว เจ้าพนักงานตำรวจก็ไม่สามารถใช้กำลังในการจับได้เลย การใช้กำลังในกรณีเช่นนี้ย่อมเป็นการใช้กำลังเกินความเหมาะสมอย่างแน่นอน

ดังนั้น ในการเริ่มต้นการจับนั้น จะต้องเป็นการจับโดยชอบด้วยกฎหมาย กล่าวคือเป็นการจับโดยเจ้าพนักงานตำรวจ หรือผู้อื่นที่มีอำนาจหน้าที่ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ไม่ว่าจะเป็นการจับโดยมีหมายหรือไม่มีหมายในกรณีเป็นความผิดซึ่งหน้า ถ้าหากเป็นการจับที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายก็ไม่จำเป็นต้องพิจารณามาตรา 83 วรรคสามเลย และเจ้าพนักงานตำรวจอาจมีความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการอีกด้วย ทั้งนี้ เจ้าพนักงานตำรวจจะต้องตระหนักถึงการใช้กำลังจับทุกครั้งว่า การใช้กำลังเป็นเพียงมาตรการหรือวิธีการเพียงเพื่อสามารถเข้าควบคุมผู้ต้องสงสัย หรือผู้กระทำความผิด อันจะนำไปสู่การดำเนินคดีตามกระบวนการยุติธรรม ซึ่งเป็นวัตถุประสงค์หลักของการจับเท่านั้น แม้จะมีเหตุให้เจ้าพนักงานตำรวจสามารถใช้กำลังจับได้โดยชอบ

ด้วยกฎหมายก็ตาม แต่เจ้าพนักงานตำรวจมีความจำเป็นที่จะใช้กำลังจับนั้นจะต้องเป็นทางเลือกสุดท้าย โดยต้องเลือกวิธีการที่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อผู้จะถูกจับน้อยที่สุดเท่าที่จะกระทำได้ในสถานการณ์ต่างๆ ที่เจอ กล่าวคือ การใช้กำลังจะต้องเป็นทางเลือกสุดท้าย โดยเริ่มจากการสั่ง หรือเตือนด้วยวาจา ก่อนแล้วผู้จะถูกจับไม่ปฏิบัติตามจึงจะสามารถเพิ่มระดับเป็นการใช้กำลังจับได้ เพราะหากไม่ใช้กำลังเช่นนั้น ก็คงไม่สามารถจับบุคคลนั้นได้

ดังนั้น เจ้าพนักงานตำรวจจะใช้กำลังได้ต่อเมื่อวิธีการอื่นไม่สามารถเข้าจับกุมผู้กระทำความผิดได้ หากมีทางเลือกอื่นที่สามารถกระทำได้อยู่ในสถานการณ์นั้น ก็ไม่มีความจำเป็นในการใช้กำลังจับ แต่อย่างไรก็ตาม หากผู้จะถูกจับไม่ปฏิบัติตามคำสั่งโดยปราศจากอาวุธ หรือผู้จะถูกจับมีท่าทีชัดเจนไม่ยอมจำนน โดยปราศจากอาวุธ ดังนั้น ตามพฤติการณ์ปรากฏเหตุแห่งการใช้กำลังจับแล้ว แต่ข้อเท็จจริงปรากฏว่า ในสถานการณ์นั้น มีเจ้าพนักงานตำรวจอยู่หลายคนก็สามารถเข้าควบคุมได้ไม่ยาก ในสถานการณ์นี้ ก็ถือว่า ยังไม่มีความจำเป็นที่จะต้องใช้กำลัง หากมีการใช้กำลังในสถานการณ์เช่นนี้ ก็ถือว่า เกินความเหมาะสม และการใช้กำลังจะต้องใช้ เพื่อให้การจับกุมเป็นผลสำเร็จเท่านั้น หากเจ้าพนักงานตำรวจ สามารถควบคุมตัวได้แล้ว ก็ไม่มีความจำเป็นในการใช้กำลังจับอีกต่อไป ถือว่า เหตุแห่งการจับและเหตุ แห่งการใช้กำลังจับได้หมดสิ้นไปแล้ว และเมื่อในการเริ่มต้นการใช้กำลังจับเป็นการกระทำ โดยชอบด้วยกฎหมายแล้ว แม้การใช้กำลังที่ต่อเนื่องมา ภายหลังจะเป็นการใช้กำลังโดยไม่จำเป็น ก็ยังคงเป็นการใช้กำลังเพื่อจับ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 83 วรรคสาม เพียงแต่เป็นการใช้กำลังจับเกินความจำเป็นจึงเป็นการใช้กำลังจับเกินความเหมาะสมจะเห็นได้ว่าการที่จะทำการเข้าจับกุมผู้ใดนั้นจะกระทำได้ตามที่กฎหมายกำหนดเท่านั้น เพื่อไม่ให้กระทบถึงสิทธิ และเสรีภาพของผู้ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดนั้นๆ อีกทั้ง เจ้าพนักงานตำรวจจำเป็นต้องยึดหลัก “สันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นผู้บริสุทธิ์” หรือหลักการที่ว่า “ผู้ต้องหาหรือจำเลยที่ถูกดำเนินคดี” ถือว่า เป็นผู้บริสุทธิ์จนกว่าจะมีคำพิพากษาถึงที่สุดว่า ได้กระทำความผิด และต้องปฏิบัติต่อผู้นั้น เหมือนเป็นผู้บริสุทธิ์ตลอดกระบวนการ จะปฏิบัติเหมือนกับผู้กระทำความผิดไม่ได้ ซึ่งรัฐธรรมนูญ แห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 เขียนไว้ในมาตรา 29 ที่รัฐธรรมนูญให้การรับรองและคุ้มครองสิทธิขั้นพื้นฐานดังกล่าวแล้วบุคคลทุกคนจึงมีสิทธิและเสรีภาพในชีวิตและร่างกายของตนเอง

ในปัจจุบัน เห็นได้ว่า มีการจับกุมโดยใช้กำลังนำจับเกินสมควร ในบางกรณีทำให้เกิดการวิสามัญฆาตกรรมที่เกิดขึ้นง่าย ๆ ยิ่งเป็นการสร้างความเจ็บแค้นให้กับผู้ถูกกระทำและครอบครัว ทั้งยังสร้างความคลุมเครือในแต่ละคดี เพราะไม่มีใครรู้ว่าเกิดอะไรขึ้น จึงนำมาสู่การวิสามัญฆาตกรรม โดยส่วนใหญ่แล้วเจ้าหน้าที่มักจะอ้างว่า ผู้ถูกจับกุมต่อสู้ขัดขวางการจับกุม แต่ในทางกลับกัน ในมุมมองของชาวบ้านเชื่อว่าเจ้าหน้าที่เองสามารถจับได้โดยไม่ต้องฆ่า คือ สามารถจับเป็นได้ เพราะผู้ที่กระทำความผิดหรือโจรนั้นมีไม่กี่คน แต่เจ้าหน้าที่มีมากกว่า อาวุธก็มากกว่า ซึ่งน่าจะจับเป็นได้ แต่กลับกลายเป็นว่าคนที่ถูกจับโดนวิสามัญฆาตกรรมทุกคดีที่ผู้กระทำความผิดนั้นหลบหนีไป และการตาย

ในกรณีที่เกิดจากการกระทำของเจ้าหน้าที่ซึ่งอ้างว่า ปฏิบัติงานตามหน้าที่ กฎหมายถือว่าเจ้าหน้าที่มีอำนาจในการจับกุมหรือควบคุมตัวบุคคลที่กระทำผิดกฎหมาย แต่หากผู้ต้องหาต่อสู้หรือขัดขวางไม่ให้เจ้าหน้าที่จับกุมได้โดยสะดวก หรือมีอาวุธที่จะทำร้ายเจ้าหน้าที่ก่อน ก็อาจเป็นเหตุให้เจ้าหน้าที่ต้องกระทำวิสามัญฆาตกรรมเพื่อป้องกันตนเอง ในกรณีมีการวิสามัญฆาตกรรม พนักงานสอบสวนจะต้องทำการสอบสวนถึงสาเหตุการตาย และสรุปสำนวนส่งให้พนักงานอัยการยื่นคำร้องต่อศาลเพื่อไต่สวนการตาย จุดประสงค์ก็เพื่อหาสาเหตุว่า ความตายเกิดจากอะไร เป็นการกระทำของใคร ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 150

จะเห็นว่า การวิสามัญฆาตกรรม ถือว่า เป็นกรณีที่กฎหมายให้อำนาจแก่เจ้าหน้าที่ ในกรณีมีเหตุจำเป็น หลักของการวิสามัญฆาตกรรมจะต้องกระทำ เพื่อป้องกันตนเองให้พ้นจากภัยอันตรายที่คนร้ายจะก่อเหตุขึ้น การใช้อำนาจในกรณีนี้ ต้องใช้อย่างจำกัด เพราะไม่มีกฎหมายใดให้อำนาจเจ้าหน้าที่เข้าไปควบคุมตัวผู้ต้องหา กฎหมายให้เจ้าหน้าที่ใช้อำนาจได้เท่าที่จำเป็น เพื่อป้องกันมิให้หลบหนีเท่านั้น แต่ในทางกลับกัน หากเจ้าพนักงานตำรวจมีความจำเป็นที่จะต้องใช้กำลังนำจับ และจะต้องทำการวิสามัญฆาตกรรมผู้กระทำความผิดจริง ดังตัวอย่างคดีดัง คือ เหตุกราดยิงโคราช โดยในการควบคุมเหตุกราดยิงแบบข้ามวันข้ามคืนจนถึงการลงมือวิสามัญฆาตกรรมรวม 17 ชั่วโมง ของเจ้าพนักงานตำรวจซึ่งมีความจำเป็นที่ต้องวิสามัญฆาตกรรมคนร้ายรายนั้น ถ้าเจ้าพนักงานตำรวจจำต้องมีหลักประกันให้แก่เจ้าพนักงานตำรวจผู้ปฏิบัติงานภายในอำนาจหน้าที่ ซึ่งเผชิญกับความเสี่ยงภัยและความกดดันในการป้องกันและรักษาความสงบสุขของสังคมด้วย

ทั้งนี้ จะคำนึงถึงสถานการณ์ที่เกิดขึ้นในขณะนั้น ความเสี่ยงภัยของเจ้าพนักงานตำรวจที่ต้องเผชิญในการปฏิบัติหน้าที่ การใช้ดุลพินิจตัดสินใจอย่างฉับพลันว่า การใช้กำลังดังกล่าวเหมาะสมหรือไม่ โดยเจ้าพนักงานตำรวจอื่นในฐานะเช่นนั้น ซึ่งเจ้าพนักงานตำรวจที่ได้รับการฝึกฝนตามยุทธวิธีจะตัดสินใจใช้ดุลพินิจดังกล่าวหรือไม่ การกำหนดให้เจ้าพนักงานตำรวจใช้ดุลพินิจตัดสินใจใช้กำลังจับบนความเสี่ยงภัยที่ต้องเผชิญนั้น แม้จะกำหนดให้เจ้าพนักงานตำรวจสามารถใช้กำลังจับได้ เมื่อผู้จะถูกจับมีพฤติการณ์หลบหนีหรือขัดขวางการจับ และสามารถใช้อำนาจขั้นรุนแรงถึงตายได้ หากในทันใดนั้นผู้จะถูกจับจะก่อให้เกิดเจ้าพนักงานตำรวจหรือผู้อื่นได้รับอันตรายสาหัสหรือถึงแก่ชีวิต แต่ในสถานการณ์ที่เกิดขึ้นจริง เจ้าพนักงานตำรวจจะต้องรอให้เกิดภัยอันตรายในระดับใด หากในบางสถานการณ์ที่คาดหมายไม่ได้ว่า ผู้จะถูกจับจะมีการใช้กำลังหรือไม่ เจ้าพนักงานตำรวจจะต้องรอให้มีพฤติการณ์ความเสี่ยงภัยถึงเพียงใด ในกรณีนี้ เห็นว่า เจ้าพนักงานตำรวจไม่จำเป็นต้องรอถึงขนาดให้เป็นพฤติการณ์ที่เสี่ยงภัยต่อชีวิตและร่างกายของตนหรือผู้อื่นก่อน เช่น หากเห็นว่าผู้จะถูกจับชักอาวุธออกมาต่อสู้ เจ้าพนักงานตำรวจก็สามารถใช้กำลังได้โดยไม่ต้องรอให้มีการใช้อาวุธนั้นเสียก่อน กล่าวคือ เพียงแค่ผู้จะถูกจับมีพฤติการณ์ตามที่กฎหมายกำหนดและเจ้าพนักงานเชื่อโดยมีเหตุอันสมควรเชื่อว่า จะมีการหลบหนี

หรือขัดขวาง เจ้าพนักงานตำรวจก็สามารถใช้กำลังจับโดยไม่ต้องรอให้ตนเองหรือผู้อื่นต้องเข้าเสี่ยงภัยนั้นก่อน แต่จะใช้กำลังประเภทใด ปริมาณเท่าใด ก็ต้องพิจารณาสถานการณ์ในขณะนั้น ดังนั้นกฎหมายควรกำหนดหลักเกณฑ์ เพื่อเป็นแนวทางในการใช้ดุลพินิจของเจ้าพนักงานตำรวจว่า หากผู้จะถูกจับมีพฤติกรรมตามที่สมมติแล้ว เจ้าพนักงานตำรวจควรมีวิธีการสังเกตหรือตีความสถานการณ์ต่างๆ และเลือกใช้ยุทธวิธีอย่างไร จึงจะเหมาะสมและไม่เป็นการใช้กำลังนำจับเกินกว่าเหตุ เพราะสถานการณ์ดังกล่าวข้างต้นนั้นกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของเจ้าหน้าที่ตำรวจ และผู้กระทำความผิดเอง นอกจากนี้ กฎหมายจึงต้องมีการออกหลักเกณฑ์ มาตรการคุ้มครองสิทธิของทั้งสองฝ่าย และกำหนดให้ผู้มีอำนาจในการสั่งการนั้นๆ จะเห็นได้ว่า เมื่อศึกษาเปรียบเทียบกับสหรัฐอเมริกาในเรื่องดังกล่าวนี้ จะมีหน่วยงานยุติธรรม หน่วยงานภาครัฐอื่นๆ ควบคุมการปฏิบัติหน้าที่ของตำรวจ เพื่อให้แน่ใจว่า ตำรวจได้ปฏิบัติหน้าที่อย่างถูกต้องตามกฎหมาย การควบคุมดังกล่าวขยายไปถึงความประพฤตินักชกต่อวิชาชีพ ทั้งในการจับกุมและการค้นผู้ต้องหา นั้นจะต้องไม่เป็นการกระทำที่ฝ่าฝืนรัฐธรรมนูญ เป็นการไม่ชอบด้วยกฎหมาย เพราะการกระทำของเจ้าพนักงานตำรวจที่ใช้กำลังจับเกินความเหมาะสมมีความรับผิดชอบภายใต้กฎหมายอาญาของรัฐบาลกลางและกฎหมายมลรัฐ ดังนี้ เห็นได้ว่า สหรัฐอเมริกามีหน่วยงานตรวจสอบภายใน (Internal Affairs Bureau) ซึ่งขึ้นตรงต่อคณะกรรมการตำรวจ (the Police Commissioner) มีการก่อตั้งหน่วยงานตรวจสอบการใช้กำลัง (Force Investigation Division (FID)) มีหน้าที่โดยเฉพาะ เพื่อสืบสวนสอบสวนกรณีเจ้าพนักงานตำรวจใช้กำลังนำจับ เช่น เป็นการใช้กำลังที่เป็นเหตุให้ถึงแก่ความตายหรืออันตรายสาหัส อำนาจหน้าที่ของ FID และมีคณะกรรมการกลั่นกรองการใช้กำลัง (Use-of-Force Review Board) แต่ทั้งนี้เอง สหรัฐอเมริกาจะระมัดระวังในเรื่องการใช้กำลังจับเกินความเหมาะสม เพราะการละเมิดข้อบังคับเกี่ยวกับความประพฤตินักชกที่อยู่ในอำนาจการสืบสวนสอบสวน เป็นการกระทำที่ละเมิดสิทธิต่อพลเมืองตามรัฐธรรมนูญของสหรัฐอเมริกา จะเห็นได้ว่า หากพิจารณาเปรียบเทียบตามกฎหมายของประเทศไทยในเรื่องของการที่เจ้าพนักงานตำรวจใช้กำลังจับเกินความเหมาะสม จนเป็นเหตุให้จะต้องมีการวิสามัญฆาตกรรมผู้กระทำความผิดนั้น แม้ว่ากฎหมายจะให้อำนาจที่จะกระทำได้ตามมาตรา 83 แต่อย่างไรก็ดีกฎหมายควรให้มีหน่วยงานเข้ามาใช้ดุลพินิจพิจารณาว่า สถานการณ์เช่นไรถึงจะให้กระทำการดังกล่าวได้ เหมือนของประเทศสหรัฐอเมริกา เพราะหากให้อำนาจการตัดสินใจให้เพียงหัวหน้างานของเจ้าพนักงานตำรวจแล้วนั้น ถือว่าเป็นการใช้ดุลพินิจในการตัดสินใจภายใต้สภาวะความกดดันหรือภัยอันตรายต่างๆ ในการเข้าจับกุม อีกทั้งควรมีหน่วยงานที่ได้รับการฝึกฝนมาโดยเฉพาะในการเป็นเจ้าพนักงานตำรวจที่มีหน้าที่เข้าจับกุมผู้กระทำความผิดที่หลบหนีการจับกุมเป็นการเฉพาะกิจ

นอกจากนี้ เมื่อศึกษาเปรียบเทียบสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี การควบคุมการปฏิบัติหน้าที่ของตำรวจในการจับกุมผู้ต้องหา เพื่อไม่ให้เกิดเป็นกรณีการใช้กำลังจับเกินความเหมาะสมนั้น กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของเยอรมนีได้กำหนดองค์กรต่างๆ ที่จะเข้ามามีบทบาทที่แตกต่างกัน

โดยภาระหลักขององค์กรทั้งหลาย คือ การช่วยกันตรวจสอบค้นหาความจริง (Untersuchungsgrund Satz) การค้นหาความจริงขององค์กรต่างๆ เหล่านี้ จะต้องทำการค้นหาความจริงในเนื้อหาโดยเฉพาะอย่างยิ่ง ไม่ว่าข้อความจริงที่ได้มานั้นจะเป็นคุณหรือเป็นโทษแก่ผู้ต้องหาก็ตาม เพื่อบรรลุเป้าหมายของการดำเนินคดีอาญาการจับและควบคุมตัวตามกฎหมายทั่วไป รัฐธรรมนูญสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี (Grundgesetz) ได้วางหลักเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของบุคคลที่ถูกจับกุมและควบคุมตัว ในมาตรา 104 โดยกำหนด ดังนี้

(1) การจำกัดเสรีภาพของบุคคลจะกระทำได้อีกแต่โดยกฎหมายลายลักษณ์อักษร และตามวิธีการที่ได้บัญญัติไว้ในกฎหมายนั้นเท่านั้น ผู้ที่ถูกคุมขังจะต้องไม่ได้รับการทารุณทางจิตใจ หรือร่างกาย

(2) ผู้พิพากษาเท่านั้นที่มีอำนาจสั่งจำกัดเสรีภาพหรือเพิ่มการจำกัดเสรีภาพ หากปรากฏว่าการจำกัดเสรีภาพไม่ได้เกิดจากคำสั่งศาลแล้ว ให้ยื่นคำร้องขอคำสั่งของศาลโดยมิชักช้าตำรวจจะควบคุมบุคคลโดยอำนาจของตนเกินกว่าสิ้นวันถัดวันที่จับกุมไม่ได้ให้กำหนดรายละเอียดเกี่ยวกับเรื่องนี้ไว้ในกฎหมาย

(3) บุคคลที่ถูกควบคุมขังชั่วคราวในข้อหาสงสัยว่าได้กระทำความผิดอาญาจะต้องถูกนำตัวมาปรากฏต่อหน้าศาลภายในวันถัดจากวันถูกคุมขังเป็นอย่างช้า ผู้พิพากษาจะแจ้งเหตุผลของการคุมขังให้ผู้ต้องคุมขังทราบ ชักถามผู้ถูกคุมขัง และให้โอกาสแก่ผู้ถูกคุมขังคัดค้านได้ ผู้พิพากษาจะต้องออกหมายจับในทันทีโดยแจ้งข้อหา หรือสั่งให้ปล่อยผู้ต้องคุมขังให้พ้นจากการคุมขังก็ได้

(4) เมื่อศาลสั่งให้มีการจำกัดเสรีภาพ หรือเพิ่มการจำกัดเสรีภาพจะต้องแจ้งให้ญาติของผู้ถูกคุมขังหรือผู้ที่ผู้ถูกคุมขังไว้วางใจทราบโดยมิชักช้า

โดยประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของเยอรมนี (STPO.) ได้บัญญัติวิธีการต่างๆ ที่เป็นมาตรการบังคับต่อตัวผู้ต้องหา ซึ่งมาตรการบางอย่างเป็นการกระทำที่กระทบเสรีภาพของผู้กระทำความผิดซึ่งรวมถึงกรณีผู้กระทำความผิดนั้นๆ หลบหนีจากเจ้าหน้าที่ด้วย โดยหากมีเหตุเกรงว่าผู้ต้องหาหลบหนีหรือจะหลบหนี การพิจารณาว่ามีเหตุที่หลบหนีหรือจะหลบหนีหรือไม่ขึ้นอยู่กับข้อเท็จจริงและพฤติการณ์ที่มีอยู่ของผู้ต้องหา โดยวินิจฉัยจากมาตรฐานของวิญญูชนว่า ข้อเท็จจริงที่ปรากฏนั้นผู้ต้องหาหลบหนีหรือจะหลบหนีหรือไม่ ไม่ใช่เพียงแต่สันนิษฐานเท่านั้น โดยผู้พิพากษาจะต้องพิจารณาจากข้อเท็จจริงทั้งหมด เป็นต้นว่า ความร้ายแรงของข้อกล่าวหา ระดับความรุนแรงของโทษที่คาดว่าจะได้รับหรือบุคลิกส่วนตัวของผู้ต้องหามาใช้พิจารณาประกอบกันว่า มีเหตุที่ผู้ต้องหาหลบหนีหรือจะหลบหนีหรือไม่ ดังนี้ การใช้กำลังจับกุมความเหมาะสมของเจ้าพนักงานตำรวจจะเป็นไปได้ยาก เพราะหากจำเป็นที่จะต้องมีการวิสามัญฆาตกรรมผู้กระทำความผิดนั้นศาลสั่งใช้รัฐบัญญัติว่าด้วยสถานการณ์ฉุกเฉิน (German Emergency Acts 1968) การประกาศสถานการณ์ฉุกเฉินตามรัฐบัญญัติว่าด้วยสถานการณ์ฉุกเฉิน (German Emergency Acts 1968) หมายถึง การที่รัฐบาล

แห่งสหพันธรัฐได้ประกาศให้ประชาชนทราบถึงสถานการณ์ที่ผิดปกติ ซึ่งเกิดขึ้นภายในประเทศ อันเป็นภัยคุกคามต่อความสงบเรียบร้อยของประเทศ จึงประกาศใช้รัฐบัญญัติที่อาจลิดรอนสิทธิเสรีภาพของประชาชนบางประการ เพื่อให้รัฐสามารถบริหารจัดการประเทศได้โดยสะดวก ในเหตุการณ์ฉุกเฉินเร่งด่วน รัฐบัญญัติว่าด้วยสถานการณ์ฉุกเฉินให้อำนาจแก่รัฐ โดยมีขอบเขตเพื่อลดทอนสิทธิเสรีภาพเท่านั้น แต่มิใช่เพื่อทำให้ประชาชนไร้ซึ่งสิทธิเสรีภาพ การจำกัดสิทธิบางประการในสถานการณ์ฉุกเฉิน เช่น มาตรา 10 วางหลักว่า การละเมิดสิทธิส่วนบุคคล หากเป็นไปเพื่อเหตุผลเรื่องความมั่นคงรัฐสามารถกระทำได้โดยไม่ต้องให้บุคคลนั้นทราบ เมื่อได้พิจารณา รัฐบัญญัติว่าด้วยสถานการณ์ฉุกเฉิน (German Emergency Acts 1968) แล้วพบว่า มิได้กำหนดเรื่องการจับและการควบคุมตัวบุคคลในสถานการณ์ฉุกเฉิน รวมถึงมาตรการทางกฎหมายที่กำหนดการตรวจสอบการใช้อำนาจของเจ้าพนักงานของรัฐในการควบคุมตัวไว้โดยเฉพาะ แต่มีบทบัญญัติรับรองไว้ว่าให้อำนาจรัฐซึ่งจะกระทำต่อเมื่อไม่ขัดต่อรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ดังนั้น ในเรื่องเกี่ยวกับมาตรการในการจับและควบคุมตัวตามรัฐบัญญัติว่าด้วยสถานการณ์ฉุกเฉิน (German Emergency Acts 1968) รวมถึงมาตรการในการควบคุมตรวจสอบการใช้อำนาจของเจ้าพนักงาน ต้องเป็นไปตามที่กำหนดในรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธ์รัฐ (Grundgesetz) ทั้งนี้ จะต้องได้รับอนุญาตจากผู้พิพากษาเป็นการเฉพาะ เพื่อประกาศใช้รัฐบัญญัติว่าด้วยสถานการณ์ฉุกเฉิน (German Emergency Acts 1968)

อีกทั้ง สำหรับการศึกษาเปรียบเทียบกับสาธารณรัฐฝรั่งเศสนั้น มีเจ้าพนักงานตำรวจฝ่ายคดีจะทำการการจับ (Arrest) เป็นการจับกุมตัวบุคคลผู้ต้องข้อสันนิษฐานว่า กระทำความผิด อุกฤษฏ์โทษหรือความมัวหมองโทษซึ่งหน้า เป็นกรณีที่มีความผิดซึ่งหน้านั้นเกิดขึ้น สาธารณรัฐฝรั่งเศสเป็นประเทศที่มีการเกิดการก่อการจลาจลมากอีกประเทศหนึ่ง ซึ่งบางครั้งจำเป็นต้องมีการใช้ตำรวจในการใช้กำลังจับกุมความเหมาะสมเช่นกัน แต่ทั้งนี้เอง สาธารณรัฐฝรั่งเศสจะมีการตั้งหน่วยงานสำนักงานตำรวจแห่งชาติเป็นการเฉพาะ ในการจับกุมผู้กระทำความผิดที่หลบหนีและมีการยิงต่อสู้เป็นเจ้าพนักงานตำรวจฝ่ายคดีซึ่งจะมีการฝึกปฏิบัติจนเกิดความชำนาญ เพื่อทำหน้าที่ในที่เกิดเหตุการณ์โดยปฏิบัติการในการรักษาความสงบเรียบร้อยของกำลังพิเศษ และมีกฎหมายอาญุปินปี 2560 ซึ่งอนุญาตให้เจ้าหน้าที่วิสามัญได้หากผู้ถูกจับเพิกเฉยต่อคำสั่งให้หยุด ถือได้ว่า เป็นเหตุการณ์ความไม่สงบซึ่งจำเป็นต้องบังคับใช้กฎหมายดังกล่าวและขั้นตอนกระบวนการคดีอาญานั้น กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาสาธารณรัฐฝรั่งเศสกำหนดให้อัยการและตำรวจ เป็นพนักงานมีอำนาจการสอบสวนคดีอาญาร่วมกันและให้อำนาจการสอบสวนอยู่ภายใต้การควบคุมของพนักงานอัยการ ทั้งนี้ พนักงานอัยการจึงถือว่า เป็นพนักงานสอบสวนด้วยเช่นกัน ดังนั้น อัยการแห่งสาธารณรัฐฝรั่งเศสจะเป็นผู้รับผิดชอบในการสอบสวนและการดำเนินคดี เพื่อที่จะดำเนินการให้เป็นไปตามภาระหน้าที่ดังกล่าว อัยการแห่งสาธารณรัฐฝรั่งเศสจะกำกับการทำงานของตำรวจ และการควบคุมตัวบุคคลผู้ต้องสงสัย

แม้ในการพิจารณาเบื้องต้นว่าจะควบคุมตัวผู้ต้องสงสัยหรือไม่ภายใต้หลักการตามรัฐธรรมนูญ แห่งสาธารณรัฐฝรั่งเศส

กล่าวโดยสรุป จากการศึกษาวิเคราะห์เปรียบเทียบกับประเทศดังกล่าวข้างต้นนั้น แต่ละประเทศได้วางขอบเขตหลักเกณฑ์ในการใช้กำลังจับที่เหมาะสม เพื่อป้องกันมิให้มีการใช้กำลังจับเกินความเหมาะสมจึงมีความสำคัญอย่างยิ่ง ในการสร้างความสมดุลระหว่างเป็นหลักประกันสิทธิเสรีภาพของประชาชนผู้อยู่ภายใต้บังคับของกฎหมายและเป็นหลักประกันให้แก่เจ้าพนักงานตำรวจ ผู้ปฏิบัติงานภายใต้อำนาจหน้าที่ ซึ่งเผชิญกับความเสี่ยงภัยและความกดดันในการป้องกัน และรักษาความสงบสุขของสังคม ซึ่งประเทศสหรัฐอเมริกาได้กำหนดให้เจ้าพนักงานตำรวจมีหน้าที่ในการรายงานการใช้กำลังในขณะปฏิบัติหน้าที่แก่ผู้บังคับบัญชาตามลำดับชั้น นำไปสู่การดำเนินการทางอาญา ทั้งนี้ แต่ละประเทศได้มีการกำหนดหน่วยงานที่จะกระทำการใช้กำลังจับผู้กระทำความผิดไว้เป็นการเฉพาะ และทำการฝึกเจ้าพนักงานตำรวจที่รับผิดชอบเหตุการณ์นั้นๆ ให้มีทักษะการจับกุมแบบประนีประนอมที่สุด เพื่อไม่ให้กระทบถึงสิทธิของผู้กระทำความผิดนั้นๆ รวมถึงประชาชนที่อยู่ในสถานที่นั้นอีกด้วย ดังนั้น ประเทศไทยเองควรให้ความสำคัญกับการที่ให้อำนาจเจ้าพนักงานตำรวจใช้กำลังจับเกินขอบเขตและควรมีการจัดตั้งหน่วยงานเพื่อช่วยเหลือเจ้าหน้าที่ตำรวจในการปฏิบัติหน้าที่ในกรณี ที่ผู้กระทำความผิดต่อสู้ขัดขวางเจ้าพนักงานจนเกิดเหตุการณ์วิสามัญฆาตกรรมเกิดขึ้น เหมือนกับกฎหมายต่างประเทศที่กล่าวมาแล้วข้างต้นนั้น

3. ปัญหาการให้อำนาจของเจ้าพนักงานสอบสวน ในการคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องหา ระหว่างการสอบสวนของเจ้าพนักงานตำรวจ ตามมาตรา 131

โดยวางหลักไว้ว่า ให้พนักงานสอบสวนรวบรวมหลักฐานทุกชนิดเท่าที่สามารถจะทำได้ เพื่อประสงค์จะทราบข้อเท็จจริงและพฤติการณ์ต่างๆ อันเกี่ยวกับความผิดที่ถูกกล่าวหา เพื่อจะรู้ตัวผู้กระทำผิดและพิสูจน์ให้เห็นความผิดหรือความบริสุทธิ์ของผู้ต้องหา จึงทำให้เกิดการนำชี้ที่เกิดเหตุ ประกอบคำรับสารภาพในปัจจุบันนั้น มีลักษณะเป็นการจัดให้ผู้ต้องหาแสดงท่าทางการกระทำความผิด โดยมีสื่อมวลชนเป็นผู้เสนอข่าวเผยแพร่ต่อสาธารณชน โดยพนักงานสอบสวนมองว่า เป็นการกระทำที่เพิ่มน้ำหนักให้กับคำรับสารภาพของผู้ต้องหา

เมื่อพิจารณาจากบทบัญญัติของกฎหมายข้างต้น จะเห็นได้ว่า บทบัญญัติที่บัญญัติไว้ดังกล่าวเป็นบทบัญญัติบังคับให้พนักงานสอบสวนมีภาระหน้าที่ที่ต้องรวบรวมพยานหลักฐานทุกชนิด เพื่อทราบข้อเท็จจริงและพฤติการณ์เกี่ยวกับความผิดที่ถูกกล่าวหา เพื่อจะรู้ตัวผู้กระทำผิด และพิสูจน์ให้เห็นความผิดหรือความบริสุทธิ์ของผู้ต้องหาเท่านั้น ทั้งนี้ ในเรื่องการรวบรวมพยานหลักฐาน

เป็นหน้าที่ของพนักงานสอบสวนหรือตำรวจ ซึ่งพนักงานสอบสวนจึงเป็นผู้ทำการรวบรวมพยานหลักฐาน ทั้งพยานบุคคล พยานวัตถุ และพยานเอกสารประกอบกระบวนการสืบสวนและสอบสวน โดยมุ่งเน้น เพื่อแสวงหาข้อเท็จจริงและหลักฐาน และทราบรายละเอียดแห่งการกระทำความผิดที่กล่าวหา ถูกนำมาประกอบเข้ากับการสอบสวนที่พนักงานสอบสวนเป็นผู้ใช้อำนาจตามกฎหมายในการรวบรวม ข้อเท็จจริง และหลักฐานที่ได้ เพื่อพิสูจน์ความผิดตามข้อกล่าวหาและเอาตัวผู้กระทำความผิดมาฟ้องลงโทษ การรวบรวมพยานหลักฐานของพนักงานสอบสวน อาจกระทำได้โดยใช้วิธีการหรือกระบวนการ ตามหลักทั่วไปว่าด้วยการสอบสวน คือ การดำเนินงานอันจำเป็นของพนักงานสอบสวน เพื่อให้ได้มา ซึ่งพยานหลักฐานตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ได้แก่ การออกหมายเรียกพยาน การจับกุมผู้กระทำความผิด การตรวจค้น การตรวจตัวผู้เสียหาย การตรวจค้นตัวผู้ต้องหา การตรวจสิ่งของ การตรวจสถานที่เกิดเหตุ ถ่ายรูป การจัดทำแผนที่สังเขป วาดภาพ พิมพ์ลายนิ้วมือ พิมพ์ลายเท้า เหล่านี้เป็นต้น ย่อมถือว่าเป็นการสอบสวนรวบรวมพยานหลักฐานทั้งสิ้น เช่น การออกหมายเรียก พยานบุคคลมาบันทึกถ้อยคำ ออกหมายเรียกให้ส่งพยานเอกสารประกอบสำนวนการสอบสวน คดีอาญา หรือขอหมายค้นเพื่อพบหรือยึดพยานวัตถุ หรือของกลางประกอบคดี เป็นต้น

ในคดีอาญา การรวบรวมพยานหลักฐานเป็นหน้าที่ของพนักงานสอบสวน ที่จะต้อง รวบรวมพยานหลักฐานให้เป็นไปตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา คือ

1) การรวบรวมพยานหลักฐานจะชอบด้วยกฎหมาย ก็ต่อเมื่อการนั้นได้กระทำ โดยพนักงานสอบสวน และพนักงานสอบสวนจะต้องมีเขตอำนาจที่จะสอบสวนรวบรวมพยานหลักฐาน คดีนั้นๆ ได้ การรวบรวมพยานหลักฐานใดที่ไม่ได้เป็นไปตามนัยดังกล่าวย่อมเป็นการไม่ชอบ และอาจถือไม่ได้ว่า มีการสอบสวนรวบรวมพยานหลักฐานแล้ว

2) การสอบสวนรวบรวมพยานหลักฐาน ถือเป็นเงื่อนไขสำคัญในการยื่นฟ้องคดี ของพนักงานอัยการ ถ้ายังไม่มี การสอบสวนของพนักงานสอบสวนก็ยังไม่ฟ้องคดีอาญาไม่ได้ การสอบสวน รวบรวมพยานหลักฐานจึงถือเป็นหัวใจของการดำเนินคดีอาญา ฉะนั้น การสอบสวนรวบรวมพยานหลักฐาน จึงต้องทำด้วยความบริสุทธิ์ยุติธรรมสอดคล้องกับหลักกฎหมายที่บัญญัติและจะต้องมีประสิทธิภาพ ในการจัดการกับผู้กระทำความผิด เพื่อส่งผลต่อการควบคุมอาชญากรรมในกระบวนการยุติธรรม

3) การสอบสวนรวบรวมพยานหลักฐาน เป็นการให้อำนาจแก่พนักงานสอบสวน ในการปฏิบัติหน้าที่ตามบทบัญญัติของกฎหมายที่กระทบต่อสิทธิเสรีภาพของบุคคลโดยตรง หลายประการ อาทิ อำนาจในการตรวจตัวผู้ต้องหา การค้นพบสิ่งของที่มีไว้เป็นความผิด การจับ การควบคุม เป็นต้น นอกจากนี้ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ยังมีมาตรา 86 มาตรา 131 มาตรา 132 มาตรา 134/4 มาตรา 226 มาตรา 226/1 มาตรา 226/2 มาตรา 227 ที่เกี่ยวข้อง วางหลักการนำผู้ต้องหาไปทำแผนการนำซึ่งที่เกิดเหตุประกอบคำรับสารภาพก็อาจจะมี ความจำเป็นน้อยลง การดำเนินการโดยใช้หลักการของ Crime Control คือ หลักเสรีภาพและหลักของการควบคุมอาชญากรรม

ซึ่งต้องมีความสมดุลกัน จะเห็นได้ว่าการทำแผนประกอบคำรับสารภาพ เป็นส่วนหนึ่งของคำรับสารภาพ ไม่มีกฎหมายบังคับต้องทำเป็นดุลพินิจของพนักงานสอบสวนจะทำหรือไม่ก็ได้ แต่การทำแผนประกอบคำรับสารภาพผู้ต้องหาต้องสมัครใจทำ ไม่ใช่ตำรวจชี้ให้ทำทำนั้นทำนี้ การทำแผนประกอบคำรับสารภาพต้องมีคำรับสารภาพก่อนและคำสั่งรับคำรับสารภาพต้องเป็นคำรับสารภาพโดยสมัครใจ ไม่ใช่เกิดจากการข่มขู่หรือหลอกลวง หลังจากนั้นพนักงานสอบสวนจะพาไปชี้จุดต่างๆ เกี่ยวกับการลงมือกระทำความผิด เรียกว่า “ทำแผนประกอบคำรับสารภาพ” เมื่อถึงชั้นศาลแล้ว ผู้ต้องหาเปลี่ยนฐานะเป็นจำเลยก็สามารถที่จะกลับคำให้การได้เป็นปฏิเสศคำให้การรับสารภาพในชั้นสอบสวน เป็นเพียงพยานบอกเล่าเท่านั้น ทั้งนี้เอง จะมีพระราชบัญญัติตำรวจแห่งชาติ พ.ศ. 2547 เป็นกฎหมายว่าด้วยเรื่องที่เกี่ยวข้องกับข้าราชการตำรวจ ทั้งปวง ที่กำหนดห้ามกระทำสำหรับพฤติกรรมการใช้อำนาจเกินขอบเขตของเจ้าหน้าที่ตำรวจ จนสร้างความเหลื่อมล้ำทางสิทธิมนุษยชน โดยหากพิจารณาว่าการทำแผนประกอบการรับสารภาพ เป็นการกระทำที่เป็นการประจานผู้เสียหายนั้น มีข้อห้ามไว้ในพระราชบัญญัติดังกล่าวว่า การประจานผู้ต้องหาต่อสาธารณชน กรณีตัวอย่างที่ถือว่า เจ้าหน้าที่ตำรวจใช้อำนาจเกินขอบเขตจนสร้างความเหลื่อมล้ำ และกระทบต่อสิทธิมนุษยชนของผู้ต้องหา ซึ่งเป็นการประจานผู้ต้องหาต่อสาธารณชน และในเวลาต่อมาได้รับเสียงวิพากษ์วิจารณ์จากสังคมอย่างรุนแรงมาก เช่น การนำผู้ต้องหามาแถลงข่าวผ่านสื่อมวลชน โดยมีการเขียนป้ายในลักษณะที่เป็นการประจานการกระทำ ซึ่งการกระทำดังกล่าวกับผู้ต้องหาถือเป็นคนบริสุทธิ์ยังไม่เข้าสู่กระบวนการศาล เจ้าหน้าที่ตำรวจจึงไม่มีสิทธิไปกล่าวหาต่อสาธารณะ หรือแม้จะเข้าสู่กระบวนการศาลและตัดสินแล้วก็ตาม เจ้าหน้าที่ตำรวจก็ไม่มีอำนาจหน้าที่ไปกระทำกับผู้ต้องหาในลักษณะดังกล่าว ซึ่งเป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชนอย่างยิ่ง

ดังนั้น เพื่อเป็นการบังคับใช้กฎหมายให้เป็นประโยชน์ เพื่อสร้างความเป็นธรรมในสังคม และเพื่อเป็นการอำนวยความสะดวกที่มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น และเป็นการปรับปรุงกฎหมายในเรื่องดังกล่าวให้มีประสิทธิภาพ มีความทันสมัย สอดคล้องกับสภาพสังคมไทยในปัจจุบัน และที่สำคัญที่สุด เพื่อเป็นการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนทุกคน โดยยึดหลักความเสมอภาคและให้ความเป็นธรรมแก่ทุกฝ่าย ตามหลักนิติธรรม เคารพในหลักสิทธิมนุษยชนและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ โดยมุ่งเน้นการปฏิบัติตามหลักปรัชญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนที่เป็นความจำเป็นอย่างสิทธิมนุษยชนควรได้รับความคุ้มครองโดยหลักบังคับของกฎหมาย ถ้าไม่ประสงค์จะให้คนตกอยู่ในบังคับให้หันเข้าหาขบถขัดขืนต่อพระราช และการกดขี่เป็นวิถีทางสุดท้าย ซึ่งปรัชญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนนี้ เป็นมาตรฐานร่วมกันแห่งความสำเร็จ สำหรับประชาชนทั้งมวลและประชาชาติทั้งหลาย เพื่อจุดมุ่งหมายที่ว่าปัจเจกบุคคลทุกคนและทุกส่วนของสังคม

แต่ทั้งนี้ หลักการปฏิบัติของประเทศไทย ในการรวบรวมพยานหลักฐาน ควรมีการยกเลิกการทำแผนประกอบการรับสารภาพต่อหน้าสื่อมวลชน หรือหากมีความจำเป็น เพื่อจะต้องใช้ภาพเป็นพยานหลักฐานในชั้นพิจารณาคดีนั้น ควรมีการทำภาพแบบแผนภาพจำลองขึ้นแทน จะเห็นได้ว่า

เมื่อศึกษาเปรียบเทียบกับสหรัฐอเมริกาเป็นประเทศหนึ่งที่ทำให้ความสำคัญต่อการเปิดเผยข้อมูลเกี่ยวกับผู้ต้องหาในขั้นตอนการสอบสวนที่มีลักษณะ ทำให้เห็นว่าผู้ต้องหาเป็นผู้กระทำความผิดแล้ว โดยถือว่าผู้ต้องหายังเป็นผู้บริสุทธิ์อยู่ การปฏิบัติเช่นนี้กับผู้ต้องหาอาจเกิดความไม่เป็นธรรมต่อผู้ต้องหาในการต่อสู้คดี และยังส่งผลให้การพิจารณาชี้ขาดข้อเท็จจริงของคณะลูกขุนเกิดอคติ ปราศจากความยุติธรรมได้ ซึ่งการรวบรวมพยานหลักฐานของสหรัฐอเมริกาเป็นหน้าที่ของตำรวจที่มีอำนาจเท่านั้น และการหาหลักฐานการกระทำความผิดนั้นจะไม่กระทบถึงสิทธิเสรีภาพของผู้ต้องหาแต่อย่างใด อีกทั้ง การนำผู้ต้องหาไปชี้ที่เกิดเหตุประกอบคำรับสารภาพในลักษณะที่ทำให้ผู้ต้องหาแสดงท่าทางการกระทำความผิดตามที่สาธารณะโดยเปิดเผยตนจนดูราวกับเป็นการประจานผู้ต้องหานั้น ไม่ปรากฏว่ามีวิธีปฏิบัติในลักษณะดังกล่าวเกิดขึ้นแต่อย่างใด จะมีก็แต่เรื่องการรายงานข่าวคดีอาญาที่มีผู้ต้องหามีความจำเป็นที่ต้องหาจุดร่วมด้วย และในสหรัฐอเมริกา ถือว่า เป็นข้อยกเว้นที่ไม่ต้องมีการเปิดเผยข้อมูลในขั้นตอนการสอบสวน เพราะจะเป็นการสอดแทรกต่อกระบวนการบังคับใช้กฎหมาย เป็นการกีดกันบุคคลจากสิทธิที่จะได้รับการพิจารณาคดีด้วยความเป็นธรรมหรือปราศจากอคติและความลำเอียง อีกทั้ง เป็นการรุกรานต่อความเป็นส่วนตัวของบุคคล เป็นการเปิดเผยเกี่ยวกับการสืบสวนและวิธีดำเนินการของเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องนั้นด้วย

แต่ทั้งนี้ สหรัฐอเมริกาก็เป็นประเทศหนึ่งที่ว่า สื่อมวลชนมีเสรีภาพโดยอิสระในการเสนอข้อมูลข่าวสาร เห็นได้จากบทบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ ฉบับที่ 1 (First Amendment) ที่บัญญัติห้ามมิให้รัฐสภาจำกัดเสรีภาพในการพูด หรือการพิมพ์โฆษณา ทำให้สื่อมวลชน ในสหรัฐอเมริกา มีเสรีภาพในการเสนอข่าว หากสื่อมวลชนมีเสรีภาพมากเกินไปในการเสนอข่าว ก็อาจส่งผลกระทบต่อสิทธิของบุคคลอื่นเช่นกัน โดยเฉพาะการเสนอข่าวเกี่ยวกับคดีอาญา ดังนั้น จึงมี Freedom of Information Act 1974 เป็นบทบัญญัติเกี่ยวกับเสรีภาพของข้อมูลข่าวสารโดยเฉพาะในส่วนของทำให้ข่าวคดีอาญาของเจ้าหน้าที่ของรัฐต่อสื่อมวลชน ที่ถือว่า เจ้าหน้าที่ของรัฐจะต้องให้ข่าวหรือเปิดเผยข้อมูลข่าวสารให้ประชาชนได้รับทราบมากที่สุดเท่าที่จะทำได้ เว้นแต่จะเข้าข้อยกเว้นที่ไม่ต้องเปิดเผย คือ

- 1) เป็นการสอดแทรกต่อกระบวนการบังคับใช้กฎหมาย
- 2) เป็นการกีดกันบุคคลจากสิทธิที่จะได้รับการพิจารณาคดีด้วยความเป็นธรรมหรือปราศจากอคติ และความลำเอียงจากการตัดสินใจ
- 3) เป็นการรุกรานต่อความเป็นส่วนตัวของบุคคล
- 4) เป็นการเปิดเผยหลักฐานที่แสดงว่า เป็นบุคคลนั้นจากแหล่งกำเนิดที่เป็นความลับหรือข้อมูลข่าวสารที่เป็นความลับซึ่งเอามาจากแหล่งกำเนิด
- 5) การเปิดเผยวิธีการเกี่ยวกับการสืบสวนและวิธีดำเนินการ
- 6) เป็นอันตรายต่อชีวิต หรือความปลอดภัยเกี่ยวกับร่างกายจากการบังคับใช้กฎหมาย

ในสหรัฐอเมริกาจึงมีการกำหนดแนวทางในการให้ข่าวของเจ้าหน้าที่ของรัฐในคดีอาญาไว้ว่า ไม่ว่าเวลาใดๆ เจ้าหน้าที่ผู้ให้ข่าวจะต้องไม่ให้ข่าว เพื่อให้มีอิทธิพลเหนือการพิจารณาคดีของผู้ถูกกล่าวหาโดยเด็ดขาด ในส่วนของการบังคับใช้กฎหมายของเจ้าหน้าที่ของรัฐเกี่ยวกับเสรีภาพของข้อมูลข่าวสาร เจ้าหน้าที่ของรัฐไม่ควรที่จะสนับสนุนให้มีการถ่ายภาพ หรือแพร่ภาพทางโทรทัศน์เกี่ยวกับผู้ต้องหาในสถานที่สาธารณะ ที่มากกว่านั้น คือ ในห้องพิจารณาคดี หรือการเข้าจับกุมแบบกะทันหัน การถ่ายรูปหรือวิดีโอที่จับกุมที่จำเป็น อย่างไรก็ตามบุคคลที่อยู่ในความควบคุมไม่ควรจะอนุญาตให้มีการถ่ายรูปหรือแพร่ภาพทางโทรทัศน์และไม่ควรพิมพ์คำสัมภาษณ์ของผู้ต้องหา นอกเสียว่าบุคคลที่ตกเป็นผู้ต้องหาขอร้องให้มีการสัมภาษณ์ โดยทำเป็นหนังสือหรือให้ความยินยอมที่จะให้สัมภาษณ์ ภายหลังจากที่เริ่มแจ้งสิทธิที่จะปรึกษาทนายความและสิทธิที่จะไม่ยอมให้สัมภาษณ์ได้

นอกจากนี้ เมื่อศึกษาเปรียบเทียบสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี การคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องหาและการรวบรวมพยานหลักฐานในการการดำเนินคดีนั้น ไม่มีกฎหมายกำหนดให้เจ้าหน้าที่ตำรวจต้องนำผู้ต้องหาซึ่งที่เกิดเหตุประกอบการรับสารภาพแต่อย่างใด และมีสื่อมวลชนเสนอข่าวในลักษณะที่ทำให้เห็นว่า ผู้ต้องหาเป็นผู้กระทำความผิดเหมือนเช่นประเทศไทยนั้น สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี มีบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญและประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาที่คุ้มครองสิทธิของผู้ต้องหาที่จะไม่ถูกกระทำการใดๆ จากเจ้าหน้าที่ของรัฐในลักษณะที่กระทบเกียรติและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของผู้ต้องหา และข้อบังคับของสมาคมนักหนังสือพิมพ์เยอรมนีที่เกี่ยวกับแนวทางปฏิบัติ สำหรับการทำงานของนักหนังสือพิมพ์ในการเสนอข่าว (German Press Council Press Code with Guidelines for Editorial Work as of 1996) รัฐธรรมนูญของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ให้ความสำคัญต่อสิทธิขั้นพื้นฐานของประชาชนเป็นอย่างมากซึ่งบัญญัติไว้ในมาตรา 1 เกี่ยวกับการคุ้มครองป้องกันเกียรติยศของมนุษย์ คือ

- (1) เกียรติยศของบุคคลเป็นสิ่งที่ละเมิดไม่ได้ เป็นหน้าที่ของรัฐที่จะต้องให้ความเคารพและปกป้อง
- (2) ประชาชนชาวเยอรมนีรับรู้ไว้ว่า สิทธิมนุษยชนจะล่วงละเมิดและโอนให้กันไม่ได้ เป็นหลักการพื้นฐานของทุกๆ ประชาคมในการรักษาความสงบสุขและความยุติธรรมในโลก
- (3) สิทธิขั้นพื้นฐานมีผลผูกพันกับฝ่ายนิติบัญญัติ ฝ่ายบริหาร ฝ่ายตุลาการ การเป็นผู้บังคับบัญชาในการใช้กฎหมายโดยตรง

ดังนั้น ในสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ให้ความสำคัญกับการรวบรวมพยานหลักฐานมาก โดยหลีกเลี่ยงการนำตัวผู้ถูกกล่าวไปทำแผนประทุษกรรมต่อสื่อมวลชน รัฐบาลของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี จึงได้มีการติดกล้องวงจรปิด 15 ตัว เพื่อเป็นการเพิ่มประสิทธิภาพในการรวบรวมพยานหลักฐานในสถานที่เกิดเหตุโดยเจ้าหน้าที่ตำรวจ อีกทั้ง ยังมีการจัดหลักสูตรการบริหารจัดการกับสถานที่เกิดเหตุในคดีอาญา หลักฐานที่จำเป็นในการพิจารณาคดีในศาลอยู่ในสถานที่เกิดเหตุในคดีอาญา

ดังนั้น เจ้าหน้าที่ตำรวจควรมีความรู้อย่างละเอียดเกี่ยวกับเอกสารในสถานที่เกิดเหตุ ทั้งนี้ ผู้เชี่ยวชาญด้านสถานที่เกิดเหตุในคดีอาญายังเรียกร้องให้เจ้าหน้าที่ตำรวจใช้ความระมัดระวังเป็นพิเศษในการจัดการกับสถานที่เกิดเหตุในคดีอาญา เพราะบุคคลเหล่านั้น มีส่วนร่วมอย่างมากในการรวบรวมพยานหลักฐานในการนำคดีอาญาขึ้นสู่ศาลได้ นอกจากนี้ การรวบรวมพยานหลักฐานในคดีอาญาจะมีการใช้เทคโนโลยีต่างๆ เข้ามาช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการรวบรวมพยานหลักฐานด้วย ในสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี กรมสอบสวนคดีความผิดทางอาญาในภูมิภาค Baden-Witemberg มีการใช้เครื่อง 3D เลเซอร์สแกน และการประมวลผล เป็นเครื่องมือช่วยในการรวบรวมพยานหลักฐาน เครื่อง 3D เลเซอร์สแกนสามารถสแกนข้อมูลจากสถานที่ที่มีการกระทำความผิดทางอาญาเกิดขึ้น ซึ่งเครื่อง 3D เลเซอร์สแกนช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการรวบรวมพยานหลักฐาน ดังนี้

- 1) ลบสิ่งผิดปกติที่ไม่เกี่ยวข้องกับคดี
- 2) ลดเสียงรบกวน
- 3) ช่วยประมวลผลที่ซับซ้อน
- 4) จำลองภาพวาดเหตุการณ์การกระทำผิดในสถานที่เกิดเหตุ
- 5) จำลองภาพเคลื่อนไหวในที่เกิดเหตุ
- 6) รายงานผลและบันทึกข้อมูลลงในที่จัดเก็บ

ทั้งนี้ กฎและระเบียบที่เกี่ยวข้องกับการทำแผนประทุษกรรม และแนวทางปฏิบัติการให้ข่าวในคดีอาญาของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีมีกระบวนการแยกต่างหาก สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีให้ความสำคัญกับการคุ้มครองสิทธิมนุษยชน ซึ่งเป็นสิทธิในศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เป็นอย่างมาก

เห็นได้ว่า สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีจะไม่มีผู้นำผู้ต้องหาไปทำแผนประทุษกรรม ประกอบคำรับสารภาพอย่างใด ๆ โดยจะเน้นไปที่วิทยาการสมัยใหม่ในการรวบรวมพยานหลักฐาน ส่วนการแถลงข่าวสื่อมวลชนในคดีอาญานั้น ได้ให้สิทธิรับรู้ข้อมูลข่าวสารของประชาชนไว้ กล่าวคือ การรายงานคดีโดยหนังสือพิมพ์หรือสิ่งพิมพ์ การแสดงความคิดเห็นต่อสาธารณะ หรือการอื่นใด อันคล้ายกันก่อนศาลพิพากษาไม่ว่าด้วยประการ ใดๆ ในสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี บุคคลย่อมกระทำได้โดยไม่มีคามผิด อย่งไรก็ดี สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีก็ได้ให้ความสำคัญกับศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของบุคคลอย่างยิ่ง

จากการศึกษาเปรียบเทียบกับสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีนั้น ประเทศไทยในปัจจุบันนี้เกือบทั้งประเทศได้มีการติดกล้องวงจรปิดทั้งหมดแล้ว แต่ถึงอย่างไรก็ตาม ประเทศไทยจะต้องมีการดูแลบำรุงรักษากล้องวงจรปิดให้ใช้ได้อยู่เสมอ เพราะหากว่า เกิดมีการกระทำความผิดเกิดขึ้นนั้นก็สมารถนำภาพจากกล้องวงจรปิดตามแต่ละจุดมาเป็นภาพประกอบการกระทำความผิดนั้นได้เหมือนกับสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ซึ่งหากจะมีการใช้ภาพนั้นเป็นพยานหลักฐานในชั้นพิจารณาคดีอีกทั้งประเทศไทยควรมีการใช้เครื่อง 3D เลเซอร์สแกนและการประมวลผลเป็นเครื่องมือ

ช่วยในการรวบรวมพยานหลักฐาน เครื่อง 3D เลเซอร์สแกนสามารถสแกนข้อมูลจากสถานที่ที่มีการกระทำ ความผิดทางอาญาเกิดขึ้นให้เหมือนกับสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี น่าจะทำให้เกิดประโยชน์มากที่สุด และผู้ถูกกล่าวหาว่าได้กระทำความผิดก็จะได้รับการคุ้มครองสิทธิของตนด้วย

อีกทั้ง สำหรับการศึกษาเปรียบเทียบกับสาธารณรัฐฝรั่งเศสนั้น ในเรื่องการคุ้มครองสิทธิ และเสรีภาพของผู้ต้องหาในการทำแผนประกอบคำรับสารภาพของสาธารณรัฐฝรั่งเศส เป็นประเทศ ที่ใช้ระบบการดำเนินคดีอาญาแบบไต่สวน และถือว่าเป็นประเทศที่ให้ความสำคัญต่อการรับรอง คุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนอีกประเทศหนึ่ง โดยจะเห็นได้จากการมีกฎหมายออกมา บังคับใช้ที่ชัดเจนในการรวบรวมพยานหลักฐาน ถ้ามีหลักฐานเพียงพอที่จะยืนยันว่า ผู้นั้นกระทำ ความผิดก็สามารถดำเนินคดีกับผู้นั้นได้ ทั้งนี้ สาธารณรัฐฝรั่งเศสนั้น จะให้ความสำคัญในกระบวนการ ดำเนินคดีอาญาในขั้นของการสอบสวนมาก ซึ่งพิจารณาได้จากการทำงานร่วมกันของตำรวจ อัยการ และศาลสอบสวนในการสอบสวนคดีอาญา ทำให้กระบวนการแสวงหาความจริงในการสอบสวน มีความรอบครอบและถูกต้องมากขึ้น หลักฐานการจับกุมเป็นหลักฐานที่เพียงพอที่จะกำหนด ตัวผู้กระทำความผิดได้อย่างถูกต้อง การมาปรากฏตัวของจำเลยในกระบวนการพิจารณาในศาล ถือเป็น หลักการสำคัญในการพิจารณาดังที่ศาลสิทธิมนุษยชนแห่งยุโรป (The European Court of Human Rights) ได้มีคำวินิจฉัยเป็นบรรทัดฐานไว้ ไม่ว่าจะจำเลยจะอยู่ภายใต้อำนาจศาลแล้วหรือไม่ ก็ต้องมาปรากฏตัวต่อศาล สาระสำคัญอยู่ที่การปรากฏตัวในระหว่างการพิจารณา แต่จำเลยอาจไม่จำเป็นต้องปรากฏตัวในวันที่ศาล อ่านคำพิพากษาก็ได้²⁴⁹ ซึ่งสิทธิดังกล่าวนี้ จะเห็นได้ว่า หากเป็นการกระทำที่เป็นที่กระทบถึงสิทธิ และสถานะของผู้ต้องหาแล้วนั้น จะไม่สามารถที่จะกระทำการนั้นได้เลย ดังนี้ สาธารณรัฐฝรั่งเศส จึงไม่มีวิธีการปฏิบัติที่ให้ผู้กระทำความผิดมาทำการชี้สถานที่เกิดเหตุ เพื่อทำเป็นแผนประกอบคำรับสารภาพ แต่อย่างใด

กล่าวโดยสรุป จากการศึกษาวิเคราะห์ที่เปรียบเทียบกับประเทศดังกล่าวข้างต้นนั้น แต่ละประเทศให้ความสำคัญกับสิทธิและสถานะของผู้ต้องหาเป็นสำคัญ รวมไปถึงเสรีภาพของข้อมูล ข่าวสารที่เสนอออกไปให้ประชาชนในประเทศรับรู้ เพราะหากมีการเผยแพร่คำรับสารภาพนั้น ทางโทรทัศน์ หรือสื่อต่างๆ นั้น จะทำให้การพิจารณาคดีขาดน้ำหนักและไม่อาจเกิดความเที่ยงธรรมได้ โดยกฎหมายต่างประเทศนั้น ไม่มีวิธีปฏิบัติของพนักงานสอบสวนในเรื่องที่เกี่ยวกับการนำผู้ต้องหา มาชี้ที่เกิดเหตุประกอบคำรับสารภาพ ในลักษณะที่ให้ผู้ต้องหาแสดงท่าทางการกระทำความผิด ตามที่สารณะที่มีลักษณะเปิดเผยเหมือนเช่นประเทศไทย จะมีก็แต่วิธีการสอบถามปากคำผู้ต้องหา

²⁴⁹ อุดม รัฐอมฤต. วิธีพิจารณาโดยไม่มีตัวจำเลยในศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ใน เอกสารวิชาการการอบรมหลักสูตรผู้บริหารกระบวนการยุติธรรมระดับสูง รุ่นที่ 22 สำนักงานศาลยุติธรรม, กรุงเทพมหานคร. 2561. หน้า 11.

โดยใช้วิธีการบันทึกวีดีโอ เพื่อให้ผู้ต้องหาแสดงท่าทางการกระทำความผิดในห้องสอบสวนที่มีมิติชัด โดยกระทำต่อหน้าบุคคลอื่นที่ผู้ต้องหาไว้วางใจ โดยไม่มีลักษณะเป็นการประจานผู้ต้องหาเท่านี้ ก็เป็นการเพียงพอที่จะใช้เป็นพยานหลักฐานในชั้นพิจารณาคดีได้ อีกทั้ง ในการรวบรวมพยานหลักฐานนั้น อย่างเช่น สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีที่ใช้ภาพจากกล้องวงจรปิดที่ติดตั้งไว้ในเมือง และใช้เทคโนโลยี เครื่อง 3D เลเซอร์สแกน เข้ามาสร้างพยานหลักฐานที่ใช้ในการพิจารณาคดีและเป็นการกระทำที่ไม่กระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของผู้ใด

การที่ประเทศไทยนำผู้ต้องหาซึ่งที่เกิดเหตุประกอบคำรับสารภาพในลักษณะที่เป็นการแสดงท่าทางการกระทำความผิดตามที่สาธารณะ โดยมีสื่อมวลชนเป็นผู้เสนอข่าว เป็นวิธีปฏิบัติของพนักงานสอบสวนที่กระทำไปเพื่อเพิ่มน้ำหนักให้กับคำรับสารภาพของผู้ต้องหา โดยเปิดเผยข้อมูลเกี่ยวกับตัวผู้ต้องหาและการกระทำของผู้ต้องหาในลักษณะ ที่ทำให้เห็นว่าผู้ต้องหาเป็นผู้กระทำความผิด วิธีปฏิบัติของพนักงานสอบสวนดังกล่าวได้รับการตอบรับจากสื่อมวลชนผู้มีอิสระและมีบทบาทสำคัญ ในการเผยแพร่ข่าวสารที่จะก่อให้เกิดมติมหาชนและผลกระทบต่อสิทธิของผู้ต้องหาในกรณีได้รับการสันนิษฐานว่าเป็นผู้บริสุทธิ์ เพราะสื่อมวลชนถือเป็นตัวกลางและมีอิสระในการเสนอข่าว การนำผู้ต้องหาซึ่งเกิดเหตุประกอบคำรับสารภาพ โดยการที่พนักงานสอบสวนจัดให้มีการทำแผนประกอบคำรับสารภาพต่อสาธารณชน ทำให้เกิดความคิดหรือมติมหาชนว่า ผู้ต้องหาเป็นผู้กระทำความผิดจริง การเสนอข่าวเช่นนี้ ส่งผลต่อหลักการตามรัฐธรรมนูญที่ให้หลักประกันสิทธิแก่ผู้ต้องหา ในกรณีได้รับการสันนิษฐานว่าเป็นผู้บริสุทธิ์ได้ รวมไปถึงการกลับคืนสู่สังคมของบุคคลผู้ตกเป็นผู้ต้องหา เช่นกัน

ดังนั้น ผู้ศึกษาเห็นว่า การนำผู้ต้องหาซึ่งที่เกิดเหตุประกอบคำรับสารภาพ เป็นวิธีปฏิบัติของพนักงานสอบสวนในการเพิ่มน้ำหนักให้กับคำรับสารภาพของผู้ต้องหา โดยให้ผู้ต้องหาแสดงท่าทางการกระทำความผิดในที่สาธารณะ เป็นการขัดต่อบทบัญญัติรัฐธรรมนูญที่ได้มีการให้หลักประกันแก่ผู้ต้องหาว่าได้รับการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นผู้บริสุทธิ์ วิธีปฏิบัติของพนักงานสอบสวนในลักษณะดังกล่าว กฎหมายก็ไม่ได้ให้อำนาจพนักงานสอบสวนที่จะสามารถกระทำการนั้นได้ ถึงแม้ประมวลระเบียบการตำรวจเกี่ยวกับคดีที่เป็นคู่มือการปฏิบัติงานของพนักงานสอบสวนจะสามารถให้กระทำการเช่นนั้นได้ แต่ในกรณีที่ผู้ต้องหาให้การรับสารภาพก็ตาม เมื่อกฎหมายไม่ได้ให้อำนาจไว้ก็ไม่สามารถกระทำได้ กฎหมายในที่นี้ คือ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา จึงเห็นว่า ไม่มีความจำเป็นที่จะต้องทำในลักษณะที่เปิดเผยโดยการนำผู้ต้องหาตระเวนไปในที่สาธารณะหรือสถานที่เกิดเหตุขึ้นจริงๆ โดยจัดให้มีการทำแผนประกอบคำรับสารภาพในทุกๆ ที่โดยเอิกเกริกแต่อย่างใด เพราะการตอบสนองสิทธิที่จะรู้ของสาธารณชนในลักษณะที่เป็นการนำผู้ต้องหาซึ่งเกิดเหตุประกอบคำรับสารภาพ โดยจัดให้ผู้ต้องหาแสดงท่าทางการกระทำความผิดต่อหน้าสาธารณชนและมีการแพร่ภาพทางสื่อมวลชน อาจนำไปสู่ปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อสิทธิของผู้ต้องหา ได้แก่ ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิที่จะได้รับ

การสันนิษฐานว่าเป็นผู้บริสุทธิ์ สิทธิที่จะได้รับการคุ้มครองสิทธิส่วนบุคคล และสิทธิที่จะได้รับความปลอดภัยในชีวิต ดังนั้น ถือได้ว่า วิธีปฏิบัติตามขั้นตอนของพนักงานสอบสวนและเสรีภาพของข้อมูลข่าวสารในปัจจุบันต้องไม่เป็นการกระทำที่เกินกรอบอำนาจของกฎหมายด้วยเช่นกัน อีกทั้ง หากมีความจำเป็นที่จะต้องให้ผู้ต้องหาแสดงท่าทางการชี้ประกอบการรับสารภาพประเทศไทยควรใช้เทคโนโลยี 3D เหมือนดังเช่นสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี เพื่อจัดทำขึ้นเป็นพยานหลักฐานในคดีนั้นๆ

บทที่ 5

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

1. บทสรุป

การสอบสวนคดีอาญาเป็นจุดเริ่มต้นของการดำเนินคดี เพื่อการตรวจสอบข้อเท็จจริง พิสูจน์ความผิด หรือความบริสุทธิ์ของผู้ถูกกล่าวหาจึงเปรียบเสมือนต้นธารของกระบวนการยุติธรรมทางอาญา และเป็นกลไกประการสำคัญของรัฐที่จะนำไปสู่การนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษตามกฎหมาย²⁵⁰

ทั้งนี้ ควรศึกษาความเป็นมา วิวัฒนาการ ทฤษฎี และแนวความคิดเกี่ยวกับการบังคับใช้กฎหมายในคดีอาญา ศึกษากรณีการใช้อำนาจในการสอบสวนและการดำเนินคดีของเจ้าพนักงานที่มีความเกี่ยวข้องดังต่อไปนี้

- 1) แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับสิทธิและเสรีภาพ
- 2) แนวความคิดความเป็นมาของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์
- 3) แนวคิดการดำเนินคดีอาญา ระบบการดำเนินคดีอาญา
- 4) แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการสอบสวนและวิธีปฏิบัติของพนักงานสอบสวน การสอบสวนซึ่งกระทำโดยพนักงานสอบสวนในเบื้องต้น
- 5) หลักการดำเนินคดีอาญา รูปแบบการดำเนินคดีอาญาและแบ่งทฤษฎีการดำเนินคดีอาญา ออกเป็น 2 รูปแบบ ได้แก่²⁵¹ (1) หลักการควบคุมอาชญากรรม (Crime Control Model) (2) หลักนิติธรรม (The Rule of Law)
- 6) หลักการเกี่ยวกับการจำกัดอำนาจรัฐโดยรัฐธรรมนูญ
- 7) หลักการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นผู้บริสุทธิ์

โดยกฎหมายของประเทศไทยนั้น มีกฎหมายหลายฉบับที่มีความเกี่ยวข้องกับการบังคับใช้กฎหมายในคดีอาญา ศึกษากรณีการใช้อำนาจในการสอบสวนและการดำเนินคดีของเจ้าพนักงาน โดยเป้าหมายของการสอบสวน คือ การรวบรวมพยานหลักฐานทุกชนิด เพื่อให้ได้ความจริงที่ถูกต้องที่สุด

²⁵⁰ หริส เสรีวิสัย. ปัญหาการจำกัดอำนาจการสอบสวนของพนักงานสอบสวนฝ่ายปกครองกระทรวงมหาดไทย. *วารสารมหาวิทยาลัยนครสวรรค์ มหาวิทยาลัยรังสิต*, 10(1), 162-181.

²⁵¹ สันติ ผิวทองคำ. *การพัฒนากระบวนการสอบสวนคดีอาญาในบทบาทพนักงานสอบสวน* (วิทยานิพนธ์ปริญญา ดุษฎีบัณฑิต) มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, กรุงเทพมหานคร. 2565. หน้า 32-33.

นำเชื่อถือที่สุดเท่าที่จะทำได้ เพื่อเป็นการให้หลักประกันแก่ผู้ถูกกล่าวหาและสังคม การสอบสวนของพนักงานสอบสวน จึงมีความสำคัญในการดำเนินการอำนวยความยุติธรรมแก่ประชาชน²⁵² ได้แก่

1) รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 คือ กฎหมายสูงสุดของการปกครองประเทศ นับว่า มีความสำคัญต่อประชาชนเป็นอย่างมาก เพราะว่า รัฐธรรมนูญเป็นกฎหมายที่มีไว้รับรองสิทธิเสรีภาพ ผลประโยชน์ประชาชนและเป็นกฎหมายที่บัญญัติขึ้นเพื่อคุ้มครองสิทธิเสรีภาพ ผลประโยชน์ของประชาชนด้วย นอกจากนี้ รัฐธรรมนูญยังกำหนดขอบเขตอำนาจหน้าที่ของผู้ปกครอง ซึ่งเป็นหลักประกันไม่ให้ผู้ปกครองล่วงละเมิดในสิทธิอันชอบธรรมของประชาชน รัฐธรรมนูญยังเป็นเครื่องกำหนดทิศทางในการดำเนินการบริหารประเทศของรัฐบาล ทำให้รัฐบาลสามารถที่จะดำเนินงานให้บรรลุเป้าหมายที่วางไว้ เพื่อสนองความต้องการของประชาชน

ดังนั้น เมื่อรัฐธรรมนูญรับรองและคุ้มครองสิทธิขั้นพื้นฐานดังกล่าวแล้ว บุคคลทุกคนจึงมีสิทธิและเสรีภาพในชีวิตและร่างกาย การจำกัดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลนั้นจะกระทำได้เฉพาะในกรณีที่ถูกกฎหมายให้อำนาจไว้ และกระทำได้เฉพาะในกรณีที่มีความจำเป็นเท่านั้น โดยทั่วไปแล้ว เมื่อมีการกระทำความผิดอาญาเกิดขึ้น การดำเนินคดีอาญาจะเริ่มต้นโดยเจ้าพนักงานตำรวจ ไม่ว่าจะเป็นในชั้นการจับกุม การคุมขัง หรือการสอบสวนเพื่อดำเนินคดีแก่ผู้กระทำความผิดโดยพนักงานสอบสวน ทั้งนี้ เพื่อดำเนินการสอบสวนหาข้อเท็จจริงและรวบรวมพยานหลักฐาน สรุปสำนวนการสอบสวนส่งต่อพนักงานอัยการเพื่อดำเนินการฟ้องคดีต่อศาล เพื่อให้ผู้กระทำความผิดได้รับโทษตามกฎหมายต่อไป

2) ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ในกระบวนการยุติธรรมนั้น บทบาทภาระหน้าที่ของบุคลากรในกระบวนการยุติธรรมมีทั้งอำนาจและหน้าที่ในการขับเคลื่อนกระบวนการให้เกิดประโยชน์สูงสุดนั้น คือ ประชาชนทุกฝ่ายที่เข้ามาสู่กระบวนการได้รับความเป็นธรรม ไม่ว่าจะประชาชนที่เข้ามาสู่กระบวนการนั้นจะเข้ามาในฐานะเป็นผู้กล่าวหาผู้ต้องหา โจทก์ หรือจำเลยก็ตาม โดยมีวัตถุประสงค์และความสำคัญของกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ก็เพื่อการคุ้มครองส่วนได้เสียของสังคมของบุคคลและส่วนได้เสียร่วมกันของสังคมและบุคคลความสำคัญของกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาอยู่ที่การให้ได้ตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษอย่างเป็นธรรม และการป้องกันไม่ให้เกิดข้อผิดพลาดในการดำเนินคดีตั้งแต่การสอบสวน ฟ้องร้อง การพิจารณาพิพากษา และการลงโทษ โดยการดำเนินคดีอาญามีขั้นตอนทั้งก่อนฟ้องคดีอาญาและหลังฟ้องคดีอาญา ทั้งสองขั้นตอนมีความสำคัญไม่ยิ่งหย่อนไปกว่ากัน ซึ่งกฎหมายได้กำหนดวิธีการและบุคลากรผู้มีอำนาจหน้าที่ปฏิบัติไว้อย่างชัดเจน

²⁵² รัชชัย ขยันทำ. พนักงานสอบสวนในอุดมคติของประชาชน. วารสารวิชาการรัตนบุศย์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาลัยศาสนศาสตร์โยธธ, 3(1), 46-56.

3) พระราชบัญญัติตำรวจแห่งชาติ พ.ศ. 2547 มาตรา 6 (3) สำนักงานตำรวจแห่งชาติ เป็นส่วนราชการมีฐานะเป็นนิติบุคคลอยู่ในบังคับบัญชาของนายกรัฐมนตรี และมีอำนาจหน้าที่ ป้องกันและปราบปรามการกระทำความผิดทางอาญา ซึ่งในพระราชบัญญัติตำรวจแห่งชาติ พ.ศ. 2547 ไม่ได้มีบทบัญญัติกฎหมายใดที่กำหนดลำดับ ขั้นตอน และขอบเขตการใช้กำลังจับไว้แค่นั้นอย่างไร จะเห็นได้ว่าในการใช้กำลังจับนั้น ถือเป็นการใช้อำนาจเกินขอบเขตของเจ้าหน้าที่ตำรวจ ที่ผ่านมามีคดีสิทธิมนุษยชนในกระบวนการยุติธรรม ส่วนใหญ่จะมีปัญหาที่เกิดจากเจ้าหน้าที่ตำรวจ ทั้งเรื่อง การละเมิดสิทธิจากการตรวจค้น การบุกจับ การประจานต่อสาธารณะ การซ้อมผู้ต้องหาเพื่อให้รับสารภาพหรือให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการสืบสวน การสร้างพยานหลักฐานเท็จ การวิสามัญฆาตกรรม การละเว้นการปฏิบัติหน้าที่ ซึ่งความเหลื่อมล้ำทางสิทธิมนุษยชนดังกล่าว พบว่า เกิดจากสาเหตุ 3 กรณีด้วยกัน ได้แก่ 1) การทำไปเองโดยพลการเพื่อแสวงหาผลประโยชน์เข้าตัว 2) การทำตามหน้าที่ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาทั้งการทำไป เพราะเจตนาที่ดีหรือต้องการผลประโยชน์ 3) การที่รัฐใช้ตำรวจเป็นเครื่องมือจลาจลต่อประชาชน

4) กฎ ก.ตร.ว่าด้วยประมวลจริยธรรมและจรรยาบรรณของตำรวจ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2553 ท้ายกฎ ก.ตร.นี้ กำหนดกรอบการประพฤติปฏิบัติไว้ใน 6 ด้านด้วยกัน คือ

(1) สำนึกในการอำนวยความสะดวก และรักษาความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของประชาชน (Service – Minded) ตามข้อ 16

(2) การระงับเหตุ จับกุมผู้กระทำความผิด (Order & Arrest) ตามข้อ 17

(3) การใช้กำลังอาวุธและกำลัง (Force & Firearm) ตามข้อ 18

(4) การสืบสวนสอบสวน (Evidence & Investigation) ตามข้อ 19

(5) การดูแลผู้ต้องหาในความควบคุม (In-custody) ตามข้อ 20

(6) การรักษาความลับที่จรรยาบรรณได้จากการปฏิบัติราชการ (Confidentiality) ตามข้อ 21

อย่างไรก็ตาม การพิจารณาเรื่องทางกฎหมายเกี่ยวกับการบังคับใช้กฎหมายในคดีอาญา ศึกษากรณีการใช้อำนาจในการสอบสวนและการดำเนินคดีของเจ้าพนักงานนั้น ต้องมีการกำหนดหลักเกณฑ์ หรือการใช้ข้อบังคับเกี่ยวกับการบังคับใช้กฎหมายในคดีอาญา ศึกษากรณีการใช้อำนาจในการสอบสวนของเจ้าพนักงานอย่างไร โดยอาจสรุปปัญหาได้ดังต่อไปนี้

ประการแรกปัญหาอำนาจหน้าที่ตามกฎหมายของพนักงานสอบสวน ซึ่งยังมีช่องว่างระหว่างการใช้อำนาจสอบสวนพื้นที่ที่เกิดการกระทำผิดหลายพื้นที่ต่างกัน

หากเกิดเหตุการณ์ดังกล่าวแล้ว ทำให้กระทบถึงสิทธิเสรีภาพของประชาชน รวมถึงส่งผลกระทบต่อผู้เสียหาย ผู้ถูกกล่าวหา และพยานในคดีอาญา ทั้งนี้ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 17 กำหนดแต่เพียงผู้มีอำนาจที่จะทำการสอบสวนได้ ซึ่งพนักงานสอบสวนคดีอาญาที่ชอบด้วยกฎหมายจะต้องประกอบด้วย

- (1) ได้ทำโดยเจ้าพนักงานที่กฎหมายกำหนดให้เป็นพนักงานสอบสวน
- (2) ได้กระทำโดยความผิดอาญานั้นอยู่ในเขตอำนาจ
- (3) วิธีการที่นำไปถูกต้องตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

กล่าวได้ว่า พนักงานสอบสวน หมายความว่า เจ้าพนักงานซึ่งกฎหมายให้มีอำนาจและหน้าที่ทำการสอบสวน โดยตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา กำหนดให้ผู้เป็นพนักงานสอบสวน มี 2 ประเภท คือ 1) ในกรณีความผิดเกิดในราชอาณาจักร คือ เจ้าหน้าที่ตำรวจ หรือพนักงานฝ่ายปกครอง ตามมาตรา 18 2) ในกรณีความผิดเกิดนอกราชอาณาจักรตามมาตรา 20 คืออัยการสูงสุดหรือผู้รักษาการแทน เป็นพนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบ

จะเห็นได้ว่า ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 17 บัญญัติแต่เพียงตำรวจ มีอำนาจทำการสืบสวนคดีอาญาได้ หากมีการกระทำความผิดเกิดขึ้นแล้ว ตำรวจที่มีอำนาจในการสอบสวนได้อย่างถูกต้องตามกฎหมายนั้น จะต้องเป็นพนักงานสอบสวนมีอำนาจสอบสวนความผิดอาญาซึ่งได้เกิดในเขตอำนาจของตน หรือผู้ต้องหาที่มีที่อยู่ หรือถูกจับภายในเขตอำนาจของตน นอกจากสามกรณีดังกล่าว พนักงานสอบสวนจะมีอำนาจตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 18 ก็ต่อเมื่อมีการอ้าง หรือเชื่อว่าความผิดนั้นได้เกิดภายในเขตอำนาจของพนักงานสอบสวนนั้น หรือกล่าวอีกนัยหนึ่ง คือ พนักงานสอบสวนเข้าใจ หรือมีความเชื่อเกี่ยวกับที่เกิดเหตุว่า ความผิดได้เกิดภายในเขตอำนาจของตน ซึ่งผิดพลาดคลาดเคลื่อนจากความเป็นจริงที่ความผิดไม่ได้เกิดในเขตอำนาจของพนักงานสอบสวน แต่ได้เกิดในสถานที่อื่นนอกเขตอำนาจของพนักงานสอบสวนนั้น

ทั้งนี้ อาจกล่าวได้ว่า อำนาจสอบสวนผูกพันกับการกระทำความผิดอาญาเป็นรายเรื่อง เมื่ออำนาจสอบสวนของพนักงานสอบสวนเกิดขึ้น ถ้าเสร็จแล้วก็จะตกอยู่ในอำนาจสอบสวนผู้นั้นทั้งหมด โดยถือการกระทำอันเป็นความผิดนั้นเป็นหลัก ไม่ว่าจะมีส่วนร่วมกระทำความผิดมากน้อยเพียงใด การกระทำนั้นจะเป็นความผิดฐานใดบ้าง ไม่ว่าจะจับกุมผู้กระทำความผิดได้หรือไม่ เมื่อใดก็ตกอยู่ในอำนาจสอบสวนของเจ้าพนักงานสอบสวนผู้นั้นทั้งสิ้น เพราะเป็นการกระทำความผิดในเรื่องเดียวกัน จะแยกสอบสวนเป็นคนละคดีมิได้ เนื่องจากพยานหลักฐานชุดเดียวกันจึงต้องอยู่ภายใต้หลักกฎหมายอันเดียวกันนั่นเอง เมื่อเริ่มสอบสวนแล้ว พนักงานสอบสวนก็จะใช้อำนาจตามกระบวนการสอบสวนเพื่อรวบรวมพยานหลักฐานทุกชนิด เพื่อหารายละเอียดแห่งความผิด เพื่อพิสูจน์ความผิดหรือความบริสุทธิ์ของผู้ต้องหา ซึ่งมีกฎหมายรองรับการใช้อำนาจสอบสวนทุกขั้นตอนต่อเนื่องไปจนการสอบสวนเสร็จสิ้น

ดังนั้น จากการศึกษาในเรื่องเขตอำนาจและหน้าที่การสอบสวนของตำรวจของต่างประเทศ เห็นได้ว่า ไม่ได้มีการแบ่งเขตอำนาจการสอบสวนไว้ในกฎหมาย แต่มีการกำหนดอำนาจการสอบสวนตามลักษณะหน้าที่ของตำรวจแต่ละแผนกๆ ไปอีกทำให้ผู้ศึกษาพบว่า การที่ไม่กำหนดเขตอำนาจการสอบสวนนั้น ทำให้เจ้าพนักงานตำรวจสามารถรวบรวมพยานหลักฐานได้อย่างรวดเร็วและเห็นว่าการควรมีการกำหนดแผนกหน้าที่โดยเฉพาะในการรวบรวมพยานหลักฐาน เพื่อส่งให้แก่พนักงานอัยการ

ฟ้องคดีโดยเร็ว หรืออาจจะมีการกำหนดเจ้าพนักงานตำรวจที่เรียกว่า Detective Officers ต่างก็มีบทบาทในการสืบสวนสอบสวน หน่วยสืบสวน (Investigation) จะแบ่งเป็นหลายแผนก ตามประเภทคดีและความชำนาญเฉพาะสายงานในคดีนั้น และสมควรมีการปรับปรุงพัฒนาระบบสอบสวนให้มีมาตรฐานน่าเชื่อถือเข้าถึงได้ โดยแยกพนักงานสอบสวนออกจากสำนักงานตำรวจแห่งชาติ จัดให้พนักงานสอบสวนและอัยการควรร่วมมือกันค้นหาความจริงและสืบสวนสอบสวนร่วมอัยการ ควรมีการปรับปรุงขั้นตอนการสอบสวนคดีอาญา ให้กระชับ รวดเร็ว สะดวก กว่าที่เป็นอยู่เดิมนี้อาจจัดให้มีการพัฒนาศักยภาพของผู้ทำหน้าที่เป็นพนักงานสอบสวนคดีให้มีความเป็นมืออาชีพ และความชำนาญเฉพาะสายงานในคดี กำหนดให้เจ้าพนักงานตำรวจฝ่ายสืบสวน มีบทบาทหน้าที่ในการสืบสวนสอบสวนพิสูจน์ รวบรวมพยานหลักฐานเพื่อค้นหาความจริง โดยจัดให้พนักงานสอบสวน มีหลักสูตรการศึกษาอบรมพัฒนาศักยภาพการสอบสวนคดีให้เป็นวิชาชีพสอบสวนมีมาตรฐานทัดเทียมกับการประกอบวิชาชีพกฎหมายของผู้พิพากษา อัยการและทนายความ เป็นต้น

ประการที่สอง ปัญหาเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของผู้ต้องหาในคดีอาญา กรณีขอเขตการพิจารณา การใช้กำลังจับกุมความชอบเขตหรือความเหมาะสม

เป็นการพิจารณาจากพฤติการณ์ของผู้ถูกจับเป็นสำคัญ หากไม่มีพฤติการณ์หลบหนีหรือขัดขวางการจับกุมเสียแล้ว เจ้าพนักงานตำรวจจึงไม่สามารถใช้กำลังในการจับได้เลย เพราะไม่มีกฎหมายให้อำนาจไว้ และการใช้กำลังในกรณีเช่นนี้ ย่อมเป็นการใช้กำลังเกินความเหมาะสมอย่างแน่นอน

การใช้กำลังจับที่เหมาะสมกับพฤติการณ์ตามมาตรา 83 ให้อำนาจเจ้าพนักงานตำรวจปฏิบัติหน้าที่ในสถานการณ์เช่นนั้น เป็นผู้ใช้ดุลพินิจในการพิจารณาการใช้กำลังจับ อันเป็นการกำหนดการใช้ดุลพินิจไว้อย่างกว้างและในพระราชบัญญัติตำรวจแห่งชาติ พ.ศ. 2547 ในลักษณะ 1 บททั่วไป ที่กล่าวถึงสถานะและอำนาจหน้าที่ของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ และประเภทของข้าราชการตำรวจ ไม่ได้มีบทบัญญัติกฎหมายใดที่กำหนดระดับ ขั้นตอน และขอบเขตการใช้กำลังจับไว้ นอกจากนี้ด้วยหน้าที่ของเจ้าพนักงานตำรวจ ย่อมเผชิญกับความเสี่ยงภัยในการปฏิบัติหน้าที่อยู่ตลอดเวลา การตัดสินใจในการใช้กำลังเข้าจับกุมย่อมต้องกระทำด้วยความรวดเร็ว ทันที เพื่อหลีกเลี่ยงความเสียหายที่อาจจะเกิดขึ้น

ทั้งนี้ การใช้การตัดสินใจภายใต้สภาวะความกดดันหรือภัยอันตรายต่างๆ ในการเข้าจับกุม เช่นนี้ วิธีการปฏิบัติตามหลักมาตรา 83 อาจกล่าวได้ว่า อำนาจในการวิสามัญฆาตกรรมนั้น ถือว่าเป็นอำนาจในการใช้มาตรการขั้นสุดท้ายของเจ้าพนักงานผู้รักษากฎหมายใช้ในการจับกุมผู้ต้องสงสัยหรืออาชญากร จะเห็นว่า หลักเกณฑ์ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามีหลักในการจับกุมตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา แบ่งเป็น 2 ประเภท คือ 1) การจับโดยมีหมายจับของศาล 2) การจับโดยไม่มีหมายจับของศาล รวมถึงมีการกำหนดวิธีการจับ โดยมีหมายจับของศาลประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 83 นั้น วางหลักไว้ว่า ในการจับนั้น เจ้าพนักงานหรือราษฎร

ซึ่งทำการจับต้องแฉะแก่ผู้ที่จะถูกจับนั้นว่าเขาต้องถูกจับ แล้วสั่งให้ผู้ถูกจับไปยังที่ทำการของพนักงานสอบสวนแห่งท้องที่ที่ถูกจับพร้อมด้วยผู้จับ เว้นแต่สามารถนำไปที่ทำการของพนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบได้ในขณะนั้น ให้นำไปที่ทำการของพนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบดังกล่าว แต่ถ้าจำเป็นก็ให้จับตัวไป การแจ้งตามชั้นตอนนี้ เพียงแต่แจ้งว่าเขาต้องถูกจับโดยไม่ต้องแจ้งข้อหาก็ได้ แต่ถ้าพฤติการณ์ไม่เปิดโอกาสให้เจ้าพนักงานตำรวจทำได้ก็ไม่จำเป็นต้องแจ้งได้

ดังนั้น ในการเริ่มต้นการจับนั้น จะต้องเป็นการจับโดยชอบด้วยกฎหมาย กล่าวคือ เป็นการจับโดยเจ้าพนักงานตำรวจ หรือผู้อื่นที่มีอำนาจหน้าที่ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ไม่ว่าจะเป็นการจับโดยมีหมายหรือไม่มีหมายในกรณีเป็นความผิดซึ่งหน้า ถ้าหากเป็นการจับที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายก็ไม่จำเป็นต้องพิจารณามาตรา 83 วรรคสาม เลยและเจ้าพนักงานตำรวจอาจมีความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการตามมาอีกด้วย ทั้งนี้ เจ้าพนักงานตำรวจจะต้องตระหนักถึงการใช้กำลังจับทุกครั้งว่า การใช้กำลังเป็นเพียงมาตรการหรือวิธีการเพียงเพื่อสามารถเข้าควบคุมผู้ต้องสงสัย หรือผู้กระทำความผิด อันจะนำไปสู่การดำเนินคดีตามกระบวนการยุติธรรม ซึ่งเป็นวัตถุประสงค์หลักของการจับเท่านั้น แม้จะมีเหตุให้เจ้าพนักงานตำรวจสามารถใช้กำลังจับได้โดยชอบด้วยกฎหมายก็ตาม แต่เจ้าพนักงานตำรวจมีความจำเป็นที่จะใช้กำลังจับนั้น จะต้องเป็นทางเลือกสุดท้าย โดยต้องเลือกวิธีการที่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อผู้จะถูกจับน้อยที่สุดเท่าที่จะกระทำได้ในสถานการณ์ต่างๆ ที่เจอ จะเห็นได้ว่า การที่จะทำการเข้าจับกุมผู้ใดนั้น จะกระทำได้ตามที่กฎหมายกำหนดเท่านั้น เพื่อไม่ให้เกิดผลกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของผู้ถูกกล่าวหาว่า กระทำความผิดนั้นๆ อีกทั้งเจ้าพนักงานตำรวจจำเป็นต้องยึดหลัก “สันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นผู้บริสุทธิ์” หรือหลักการที่ว่า “ผู้ต้องหาหรือจำเลยที่ถูกดำเนินคดี” ถือว่า เป็นผู้บริสุทธิ์จนกว่าจะมีคำพิพากษาถึงที่สุดว่าได้กระทำความผิด และต้องปฏิบัติต่อผู้นั้นเหมือนเป็นผู้บริสุทธิ์ตลอดกระบวนการ จะปฏิบัติเหมือนกับผู้กระทำความผิดไม่ได้ ซึ่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 กำหนดไว้ในมาตรา 29 ที่รัฐธรรมนูญให้การรับรองและคุ้มครองสิทธิขั้นพื้นฐานดังกล่าวแล้วบุคคลทุกคนจึงมีสิทธิและเสรีภาพในชีวิตและร่างกายของตนเอง

ในปัจจุบัน เห็นได้ว่า มีการจับกุมโดยใช้กำลังนำจับเกินสมควร ในบางกรณีทำให้เกิดการวิสามัญฆาตกรรมที่เกิดขึ้นง่าย ๆ ยังเป็นการสร้างความเจ็บแค้นให้กับผู้ถูกกระทำและครอบครัว ทั้งยังสร้างความคลุมเครือในแต่ละคดี เพราะไม่มีใครรู้ว่าเกิดอะไรขึ้น จึงนำมาสู่การวิสามัญฆาตกรรมโดยส่วนใหญ่แล้วเจ้าหน้าที่มักจะอ้างว่า ผู้ถูกจับกุมต่อสู้ขัดขวางการจับกุมแต่ในทางกลับกัน ในมุมมองของชาวบ้านเชื่อว่า เจ้าหน้าที่เองสามารถจับได้โดยไม่ต้องฆ่า คือ สามารถจับเป็นได้ จะเห็นว่าการวิสามัญฆาตกรรม ถือว่า เป็นกรณีที่กฎหมายให้อำนาจแก่เจ้าหน้าที่ในกรณีเหตุจำเป็นหลักของการวิสามัญฆาตกรรมจะต้องกระทำเพื่อป้องกันตนเองให้พ้นจากภัยอันตรายที่คนร้ายจะก่อเหตุขึ้น การใช้อำนาจในกรณีนี้ต้องใช้อย่างจำกัด เพราะไม่มีกฎหมายใดให้อำนาจเจ้าหน้าที่ฆ่าบุคคลอื่น

โดยถูกต้องตามกฎหมายได้ และในการจับกุมหรือควบคุมตัวผู้ต้องหา กฎหมายให้เจ้าหน้าที่ใช้อำนาจได้เท่าที่จำเป็น เพื่อป้องกันมิให้หลบหนีเท่านั้น

ดังนั้น จากการศึกษาวิเคราะห์ของสหรัฐอเมริกา สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี สาธารณรัฐฝรั่งเศส เห็นได้ว่า วางขอบเขตหลักเกณฑ์ในการใช้กำลังจับที่เหมาะสม เพื่อป้องกันมิให้มีการใช้กำลังจับเกินความเหมาะสมจึงมีความสำคัญอย่างยิ่ง ในการสร้างความสมดุลระหว่างเป็นหลักประกันสิทธิเสรีภาพของประชาชนผู้อยู่ภายใต้บังคับของกฎหมาย และเป็นหลักประกันให้แก่เจ้าพนักงานตำรวจผู้ปฏิบัติงานภายในอำนาจหน้าที่ ซึ่งเผชิญกับความเสี่ยงภัยและความกดดันในการป้องกัน และรักษาความสงบสุขของสังคม ซึ่งสหรัฐอเมริกาได้กำหนดให้เจ้าพนักงานตำรวจมีหน้าที่ในการรายงานการใช้กำลังในขณะปฏิบัติหน้าที่แก่ผู้บังคับบัญชาตามลำดับชั้น ทั้งนี้ แต่ละประเทศได้มีการกำหนดหน่วยงานที่จะกระทำการใช้กำลังจับผู้กระทำความผิดไว้เป็นการเฉพาะ และทำการฝึกเจ้าพนักงานตำรวจที่รับผิดชอบเหตุการณ์นั้นๆ ให้มีทักษะการจับกุมแบบประนีประนอมที่สุด เพื่อมิให้กระทบถึงสิทธิของผู้กระทำความผิดนั้นๆ รวมถึงประชาชนที่อยู่ในสถานที่นั้นอีกด้วย ดังนั้น ประเทศไทยเองควรให้ความสำคัญกับการที่ให้อำนาจเจ้าพนักงานตำรวจใช้กำลังนำจับเกินขอบเขต และควรมีการจัดตั้งหน่วยงานเพื่อช่วยเหลือเจ้าหน้าที่ตำรวจในการปฏิบัติหน้าที่ในกรณีที่ผู้กระทำความผิดต่อสู้ขัดขวางเจ้าพนักงานจนเกิดเหตุการณ์วิสามัญฆาตกรรมเกิดขึ้น

ประการที่สาม ปัญหาการให้อำนาจของเจ้าพนักงานสอบสวน ในการคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องหาระหว่างการสอบสวนของเจ้าพนักงานตำรวจ ตามมาตรา 131

เมื่อพิจารณาจากบทบัญญัติ มาตรา 131 จะเห็นได้ว่า บทบัญญัติที่บัญญัติไว้ดังกล่าว เป็นบทบัญญัติบังคับให้พนักงานสอบสวนมีภาระหน้าที่ที่ต้องรวบรวมพยานหลักฐานทุกชนิดเพื่อทราบข้อเท็จจริงและพฤติการณ์เกี่ยวกับความผิดที่กล่าวหาเพื่อจะรู้ตัวผู้กระทำความผิด และพิสูจน์ให้เห็นความผิดหรือความบริสุทธิ์ของผู้ต้องหาเท่านั้น ทั้งนี้ ในเรื่องของการรวบรวมพยานหลักฐานเป็นหน้าที่ของพนักงานสอบสวนหรือตำรวจ ซึ่งพนักงานสอบสวนจึงเป็นผู้ทำการรวบรวมพยานหลักฐานทั้งพยานบุคคล พยานวัตถุ และพยานเอกสารประกอบกระบวนการสืบสวนและสอบสวน โดยมุ่งเน้นเพื่อแสวงหาข้อเท็จจริงและหลักฐาน และทราบรายละเอียดแห่งการกระทำความผิดที่กล่าวหา ถูกนำมาประกอบเข้ากับการสอบสวนที่พนักงานสอบสวนเป็นผู้ใช้อำนาจตามกฎหมายในการรวบรวมข้อเท็จจริง และหลักฐานที่ได้ เพื่อพิสูจน์ความผิดตามข้อกล่าวหาและเอาตัวผู้กระทำความผิดมาฟ้องลงโทษ การรวบรวมพยานหลักฐานของพนักงานสอบสวน อาจกระทำได้โดยใช้วิธีการหรือกระบวนการตามหลักทั่วไปว่าด้วยการสอบสวน คือ การดำเนินงานอันจำเป็นของพนักงานสอบสวน เพื่อให้ได้มาซึ่งพยานหลักฐานตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ได้แก่ การออกหมายเรียกพยาน การจับกุมผู้กระทำความผิด การตรวจค้น การตรวจตัวผู้เสียหาย การตรวจค้นตัวผู้ต้องหา การตรวจสิ่งของ การตรวจสถานที่เกิดเหตุ ถ่ายรูป การจัดทำแผนที่สังเขป วาดภาพ พิมพ์ลายนิ้วมือ พิมพ์ลายเท้า

เหล่านี้เป็นต้น ย่อมถือว่าเป็นการสอบสวนรวบรวมพยานหลักฐานทั้งสิ้น เช่น การออกหมายเรียกพยานบุคคลมาบันทึกถ้อยคำ ออกหมายเรียกให้ส่งพยานเอกสารประกอบสำนวนการสอบสวนคดีอาญา หรือขอหมายค้นเพื่อพบหรือยึดพยานวัตถุ หรือของกลางประกอบคดี เป็นต้น

ในคดีอาญา การรวบรวมพยานหลักฐานเป็นหน้าที่ของพนักงานสอบสวนที่จะต้องรวบรวมพยานหลักฐานให้เป็นไปตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา คือ

1) การรวบรวมพยานหลักฐานจะชอบด้วยกฎหมาย ก็ต่อเมื่อการนั้นได้กระทำโดยพนักงานสอบสวน และพนักงานสอบสวนจะต้องมีเขตอำนาจที่จะสอบสวนรวบรวมพยานหลักฐานคดีนั้นๆ ได้ การรวบรวมพยานหลักฐานใดที่ไม่ได้เป็นไปตามนัยดังกล่าวย่อมเป็นการไม่ชอบ และอาจถือไม่ได้ว่า มีการสอบสวนรวบรวมพยานหลักฐานแล้ว

2) การสอบสวนรวบรวมพยานหลักฐาน ถือเป็นเงื่อนไขสำคัญในการยื่นฟ้องคดีของพนักงานอัยการ ถ้ายังไม่มี การสอบสวนของพนักงานสอบสวนก็ยังไม่ฟ้องคดีอาญาไม่ได้ การสอบสวนรวบรวมพยานหลักฐานจึงถือเป็นหัวใจของการดำเนินคดีอาญา ฉะนั้น การสอบสวนรวบรวมพยานหลักฐานจึงต้องทำด้วยความบริสุทธิ์ยุติธรรม สอดคล้องกับหลักกฎหมายที่บัญญัติ และจะต้องมีประสิทธิภาพในการจัดการกับผู้กระทำผิด เพื่อส่งผลต่อการควบคุมอาชญากรรมในกระบวนการยุติธรรม

3) การสอบสวนรวบรวมพยานหลักฐาน เป็นการให้อำนาจแก่พนักงานสอบสวนในการปฏิบัติหน้าที่ตามบทบัญญัติของกฎหมายที่กระทบต่อสิทธิเสรีภาพของบุคคลโดยตรงหลายประการ อาทิ อำนาจในการตรวจตัวผู้ต้องหา การค้นพบสิ่งของที่มีไว้เป็นความผิด การจับกุม เป็นต้น นอกจากนี้ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ยังมีมาตรา 86 มาตรา 131 มาตรา 132 มาตรา 134/4 มาตรา 226 มาตรา 226/1 มาตรา 226/2 มาตรา 227 ที่เกี่ยวข้องวางหลักการนำผู้ต้องหาไปทำแผนการนำซึ่งที่เกิดเหตุประกอบคำรับสารภาพ ก็อาจมีความจำเป็นน้อยลง การดำเนินการโดยใช้หลักการของ Crime Control คือ หลักเสรีภาพและหลักของการควบคุมอาชญากรรม ซึ่งต้องมีความสมดุลกัน จะเห็นได้ว่า การทำแผนประกอบคำรับสารภาพ เป็นส่วนหนึ่งของคำรับสารภาพ ไม่มีกฎหมายบังคับต้องทำเป็นดุลพินิจของพนักงานสอบสวนจะทำหรือไม่ก็ได้ แต่การทำแผนประกอบคำรับสารภาพผู้ต้องหาต้องสมัครใจทำ ไม่ใช่ตำรวจชี้ให้ทำทำนั้นทำนี้ การทำแผนประกอบคำรับสารภาพต้องมีคำรับสารภาพก่อนและคำสั่งรับคำรับสารภาพต้องเป็นคำรับสารภาพโดยสมัครใจ ไม่ใช่เกิดจากการข่มขู่หรือหลอกลวงหลังจากนั้นพนักงานสอบสวนจะพาไปชี้จุดต่างๆ เกี่ยวกับการลงมือกระทำความผิด เรียกว่า “ทำแผนประกอบคำรับสารภาพ” เมื่อถึงชั้นศาลแล้ว ผู้ต้องหาเปลี่ยนฐานะเป็นจำเลยก็สามารถที่จะกลับคำให้การได้เป็นปฏิเสศคำให้การรับสารภาพในชั้นสอบสวน เป็นเพียงพยานบอกเล่าเท่านั้น ทั้งนี้เอง จะมีพระราชบัญญัติตำรวจแห่งชาติ พ.ศ. 2547 เป็นกฎหมายว่าด้วยเรื่องที่เกี่ยวข้องกับข้าราชการตำรวจ ทั้งปวง ที่กำหนดห้ามกระทำสำหรับพฤติกรรมการใช้อำนาจเกินขอบเขตของเจ้าหน้าที่ตำรวจ

จนสร้างความเหลื่อมล้ำทางสิทธิมนุษยชน โดยหากพิจารณาว่า การทำแผนประกอบการรับสารภาพ เป็นการกระทำที่เป็นการประจานผู้เสียหายนั้น มีข้อห้ามไว้ในพระราชบัญญัติดังกล่าวว่า การประจานผู้ต้องหาต่อสาธารณะชน กรณีตัวอย่างที่ถือว่า เจ้าหน้าที่ตำรวจใช้อำนาจเกินขอบเขตจนสร้างความเหลื่อมล้ำและกระทบต่อสิทธิมนุษยชนของผู้ต้องหา ซึ่งเป็นการประจานผู้ต้องหาต่อสาธารณะชน และในเวลาต่อมา ได้รับเสียงวิพากษ์วิจารณ์จากสังคมอย่างรุนแรงมาก เช่น การนำผู้ต้องหามาแถลงข่าวผ่านสื่อมวลชน โดยมีการเขียนป้ายในลักษณะที่เป็นการประจานการกระทำ ซึ่งการกระทำดังกล่าวกับผู้ต้องหาถือเป็นคนบริสุทธิ์ยังไม่เข้าสู่กระบวนการศาล เจ้าหน้าที่ตำรวจจึงไม่มีสิทธิไปกล่าวหาต่อสาธารณะ หรือแม้จะเข้าสู่กระบวนการศาลและตัดสินแล้วก็ตาม เจ้าหน้าที่ตำรวจก็ไม่มีอำนาจหน้าที่ไปกระทำกับผู้ต้องหาในลักษณะดังกล่าว ซึ่งเป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชนอย่างยิ่ง

ดังนั้น เพื่อเป็นการบังคับใช้กฎหมายให้เป็นประโยชน์ เพื่อสร้างความเป็นธรรมในสังคม และเพื่อเป็นการอำนวยความสะดวกที่มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น และเป็นการปรับปรุงกฎหมายในเรื่องดังกล่าวให้มีประสิทธิภาพ มีความทันสมัย สอดคล้องกับสภาพสังคมไทยในปัจจุบัน และที่สำคัญที่สุด เพื่อเป็นการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนทุกคน โดยยึดหลักความเสมอภาคและให้ความเป็นธรรมแก่ทุกฝ่ายตามหลักนิติธรรม เคารพในหลักสิทธิมนุษยชนและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ โดยมุ่งเน้นการปฏิบัติตามหลักปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนที่เป็นความจำเป็นอย่างสิทธิมนุษยชนควรได้รับความคุ้มครองโดยหลักบังคับของกฎหมาย ถ้าไม่ประสงค์จะให้คนตกอยู่ในบังคับให้หันเข้าหาขบถขัดขืนต่อพระราช และการกดขี่เป็นวิถีทางสุดท้าย ซึ่งปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนนี้ เป็นมาตรฐานร่วมกันแห่งความสำเร็จ สำหรับประชาชนทั้งมวลและประชาชาติทั้งหลาย เพื่อจุดมุ่งหมายที่ว่าปัจเจกบุคคลทุกคนและทุกส่วนของสังคม

แต่ทั้งนี้ หลักการปฏิบัติของประเทศไทย ในการรวบรวมพยานหลักฐาน ควรมีการยกเลิกการทำแผนประกอบการรับสารภาพต่อหน้าสื่อมวลชน หรือหากมีความจำเป็น เพื่อจะต้องใช้ภาพเป็นพยานหลักฐานในชั้นพิจารณาคดีนั้น ควรมีการทำภาพแบบแผนภาพจำลองขึ้นแทน

ดังนั้น จากการศึกษาวิเคราะห์ของกฎหมายต่างประเทศนั้น แต่ละประเทศให้ความสำคัญกับสิทธิและสถานะของผู้ต้องหาเป็นสำคัญ รวมไปถึงเสรีภาพของข้อมูลข่าวสารที่เสนอออกไปให้ประชาชนในประเทศรับรู้ เพราะหากมีการเผยแพร่คำรับสารภาพนั้นทางโทรทัศน์ หรือสื่อต่างๆ นั้น จะทำให้การพิจารณาคดีขาดน้ำหนักและไม่อาจเกิดความเที่ยงธรรมได้ โดยกฎหมายต่างประเทศนั้น ไม่มีวิธีปฏิบัติของพนักงานสอบสวนในเรื่องที่เกี่ยวกับการนำผู้ต้องหามาชี้ที่เกิดเหตุประกอบการรับสารภาพ ในลักษณะที่ให้ผู้ต้องหาแสดงท่าทางการกระทำความผิดตามที่สาธารณะ ที่มีลักษณะเปิดเผยเหมือนเช่นประเทศไทย จะมีก็แต่วิธีการสอบถามปากคำผู้ต้องหาโดยใช้วิธีการบันทึกวิดีโอ เพื่อให้ผู้ต้องหาแสดงท่าทางการกระทำความผิดในห้องสอบสวนที่มีมิดชิด โดยกระทำต่อหน้าบุคคลอื่นที่ผู้ต้องหาไว้วางใจ โดยไม่มีลักษณะเป็นการประจานผู้ต้องหาเท่านี้ก็เป็นเพียงพอที่จะใช้เป็นพยานหลักฐาน

ในชั้นพิจารณาคดีได้ อีกทั้ง ในการรวบรวมพยานหลักฐานนั้น อย่างเช่น สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ที่ใช้ภาพจากกล้องวงจรปิดที่ติดไว้ในเมือง และใช้เทคโนโลยี 3D เลเซอร์สแกนเข้ามาสร้างพยานหลักฐานที่ใช้ในการพิจารณาคดีและเป็นการกระทำที่ไม่กระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของผู้ใด

การที่ประเทศไทยนำผู้ต้องหาซึ่งที่เกิดเหตุประกอบคำรับสารภาพในลักษณะที่เป็น การแสดงท่าทางการกระทำความผิดตามที่สาธารณะ โดยมีสื่อมวลชนเป็นผู้เสนอข่าว เป็นวิธีปฏิบัติของพนักงานสอบสวนที่กระทำไป เพื่อเพิ่มน้ำหนักให้กับคำรับสารภาพของผู้ต้องหา โดยเปิดเผย ข้อมูลเกี่ยวกับตัวผู้ต้องหาและการกระทำของผู้ต้องหาในลักษณะ ที่ทำให้เห็นว่า ผู้ต้องหาเป็นผู้กระทำความผิด วิธีปฏิบัติของพนักงานสอบสวนดังกล่าว ได้รับการตอบรับจากสื่อมวลชนผู้มีอิสระ และมีบทบาทสำคัญในการเผยแพร่ข่าวสารที่จะก่อให้เกิดมติมหาชน และผลกระทบต่อสิทธิของผู้ต้องหาในกรณีได้รับการสันนิษฐานว่าเป็นผู้บริสุทธิ์ เพราะสื่อมวลชนถือเป็นตัวกลางและมีอิสระ ในการเสนอข่าว การนำผู้ต้องหาซึ่งที่เกิดเหตุประกอบคำรับสารภาพ โดยการที่พนักงานสอบสวน จัดให้มีการทำแผนประกอบคำรับสารภาพต่อสาธารณชน ทำให้เกิดความคิดหรือมติมหาชนว่า ผู้ต้องหาเป็นผู้กระทำความผิดจริง การเสนอข่าวเช่นนี้ ส่งผลต่อหลักการตามรัฐธรรมนูญที่ให้ หลักประกันสิทธิแก่ผู้ต้องหาในกรณีได้รับการสันนิษฐานว่าเป็นผู้บริสุทธิ์ได้ รวมไปถึงการกลับคืนสู่สังคม ของบุคคลผู้ตกเป็นผู้ต้องหาเช่นกัน ดังนั้น เห็นว่า การนำผู้ต้องหาซึ่งที่เกิดเหตุประกอบคำรับสารภาพ เป็นวิธีปฏิบัติของพนักงานสอบสวนในการเพิ่มน้ำหนักให้กับคำรับสารภาพของผู้ต้องหา โดยให้ ผู้ต้องหาแสดงท่าทางการกระทำความผิดในที่สาธารณะ เป็นการขัดต่อบทบัญญัติรัฐธรรมนูญ ที่ได้มีการให้หลักประกันแก่ผู้ต้องหาว่าได้รับการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นผู้บริสุทธิ์ วิธีปฏิบัติ ของพนักงานสอบสวนในลักษณะดังกล่าว กฎหมายก็ไม่ได้ให้อำนาจพนักงานสอบสวนที่จะสามารถ กระทำการนั้นได้ ถึงแม้ประมวลระเบียบการตำรวจเกี่ยวกับคดีที่เป็นคู่มือการปฏิบัติงานของพนักงานสอบสวน จะสามารถให้กระทำการเช่นนั้นได้ แต่ในกรณีที่ผู้ต้องหาให้การรับสารภาพก็ตาม เมื่อกฎหมาย ไม่ได้ให้อำนาจไว้ก็ไม่สามารถกระทำได้ กฎหมายในที่นี้ คือ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา จึงเห็นว่า ไม่มีความจำเป็นที่จะต้องทำในลักษณะที่เปิดเผยโดยการนำผู้ต้องหาตระเวนไปในที่สาธารณะ หรือสถานที่เกิดเหตุที่แท้จริง โดยจัดให้มีการทำแผนประกอบคำรับสารภาพในทุกๆ ที่โดยเอิกเกริก แต่อย่างใด เพราะการตอบสนองสิทธิที่จะรู้ของสาธารณชนในลักษณะที่เป็นการนำผู้ต้องหาซึ่งที่เกิด เหตุประกอบคำรับสารภาพ โดยจัดให้ผู้ต้องหาแสดงท่าทางการกระทำความผิดต่อหน้าสาธารณชน และมีการแพร่ภาพทางสื่อมวลชน อาจนำไปสู่ปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อสิทธิของผู้ต้องหา ได้แก่ คักดีศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิที่จะได้รับการสันนิษฐานว่าเป็นผู้บริสุทธิ์ สิทธิที่จะได้รับการคุ้มครองสิทธิ ส่วนบุคคล และสิทธิที่จะได้รับความปลอดภัยในชีวิต ดังนั้น ถู้อได้ว่า วิธีปฏิบัติตามขั้นตอน ของพนักงานสอบสวนและเสรีภาพของข้อมูลข่าวสารในปัจจุบันต้องไม่เป็นการกระทำที่เกินกรอบอำนาจ ของกฎหมายด้วยเช่นกัน อีกทั้ง หากมีความจำเป็นที่จะต้องให้ผู้ต้องหาแสดงท่าทางการซึ่งประกอบการ

รับสารภาพประเทศไทยควรใช้เทคโนโลยี 3D เลเซอร์สแกนเหมือนดังเช่นสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี เพื่อจัดทำขึ้นเป็นพยานหลักฐานในคดีนั้นๆ

2. ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และความเป็นมาของการบังคับใช้กฎหมายในคดีอาญา ศึกษากรณีการใช้อำนาจในการสอบสวนและการดำเนินคดีของเจ้าพนักงาน ตลอดจน กฎหมายของประเทศไทยและต่างประเทศที่เกี่ยวข้อง ผู้ศึกษามีข้อเสนอแนะเพื่อแก้ไขปรับปรุงบทบัญญัติในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาที่เกี่ยวข้องกับการบังคับใช้กฎหมายในคดีอาญา ศึกษากรณีการใช้อำนาจในการสอบสวนและการดำเนินคดีของเจ้าพนักงาน ดังนี้

2.1 กรณีปัญหาอำนาจหน้าที่ตามกฎหมายของพนักงานสอบสวน ซึ่งยังมีช่องว่างระหว่างการใช้อำนาจสอบสวนพื้นที่ที่เกิดการกระทำผิดหลายพื้นที่ต่างกัน

เดิม ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 17 บัญญัติว่า “พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจมีอำนาจทำการสืบสวนคดีอาญาได้”

แก้ไขเพิ่มเติม มาตรา 17 บัญญัติว่า “เป็นพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจมีอำนาจทำการสืบสวนสอบสวนคดีอาญาได้ทั่วประเทศ”

เดิม ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 18 บัญญัติว่า “ในจังหวัดอื่นนอกจากจังหวัดพระนครและจังหวัดธนบุรี พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจชั้นผู้ใหญ่ ปลัดอำเภอและข้าราชการตำรวจซึ่งมียศตั้งแต่ชั้นนายร้อยตำรวจตรี หรือเทียบเท่า นายร้อยตำรวจตรีขึ้นไป มีอำนาจสอบสวนความผิดอาญาซึ่งได้เกิด หรืออ้าง หรือเชื่อว่าได้เกิดภายในเขตอำนาจของตน หรือผู้ต้องหามีที่อยู่หรือถูกจับภายในเขตอำนาจของตนได้”

สำหรับในจังหวัดพระนครและจังหวัดธนบุรี ให้ข้าราชการตำรวจซึ่งมียศตั้งแต่ชั้นนายร้อยตำรวจตรีหรือเทียบเท่า นายร้อยตำรวจตรีขึ้นไปมีอำนาจสอบสวนความผิดอาญาซึ่งได้เกิด หรืออ้าง หรือเชื่อว่าได้เกิดภายในเขตอำนาจของตนหรือผู้ต้องหามีที่อยู่หรือถูกจับภายในเขตอำนาจของตนได้

ภายใต้บังคับแห่งบทบัญญัติใน มาตรา 19 มาตรา 20 และ มาตรา 21 ความผิดอาญาได้เกิดในเขตอำนาจพนักงานสอบสวนคนใด โดยปกติให้เป็นหน้าที่พนักงานสอบสวนผู้นั้นเป็นผู้รับผิดชอบในการสอบสวนความผิดนั้นๆ เพื่อดำเนินคดี เว้นแต่เมื่อมีเหตุจำเป็นหรือเพื่อความสะดวก จึงให้พนักงานสอบสวนแห่งท้องที่ที่ผู้ต้องหามีที่อยู่หรือถูกจับเป็นผู้รับผิดชอบดำเนินการสอบสวน

ในเขตท้องที่ใดมีพนักงานสอบสวนหลายคน การดำเนินการสอบสวนให้อยู่ในความรับผิดชอบของพนักงานสอบสวนผู้เป็นหัวหน้าในท้องที่นั้นหรือผู้รักษาการแทน”

แก้ไขเพิ่มเติม มาตรา 18 บัญญัติว่า “ในจังหวัดอื่นนอกจากจังหวัดพระนคร และจังหวัดธนบุรี พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจชั้นผู้ใหญ่ ปลัดอำเภอ และข้าราชการตำรวจ ซึ่งมียศตั้งแต่ชั้นนายร้อยตำรวจตรีหรือเทียบเท่า นายร้อยตำรวจตรีขึ้นไปมีอำนาจสอบสวนความผิดอาญา ซึ่งได้เกิด หรืออ้าง หรือเชื่อว่าได้เกิดภายในเขตอำนาจของตน หรือนอกเขตอำนาจได้ เพื่อความสะดวก ในการดำเนินคดี หรือผู้ต้องหาที่อยู่หรือถูกจับภายในท้องที่นั้นๆ

สำหรับในจังหวัดพระนครและจังหวัดธนบุรี ให้ข้าราชการตำรวจซึ่งมียศตั้งแต่ชั้น นายร้อยตำรวจตรีหรือเทียบเท่า นายร้อยตำรวจตรีขึ้นไปมีอำนาจสอบสวนความผิดอาญาซึ่งได้เกิด หรืออ้าง หรือเชื่อว่าได้เกิดภายในเขตอำนาจของตน หรือพนักงานสอบสวนคนใดนอกเขตอำนาจได้ เพื่อความสะดวกในการดำเนินคดี หรือผู้ต้องหาที่อยู่หรือถูกจับภายในท้องที่นั้นๆ

ภายใต้บังคับแห่งบทบัญญัติใน มาตรา 19 มาตรา 20 และ มาตรา 21 ความผิดอาญา ได้เกิดในเขตอำนาจพนักงานสอบสวนคนใด โดยปกติให้เป็นหน้าที่พนักงานสอบสวนผู้นั้น เป็นผู้รับผิดชอบในการสอบสวนความผิดนั้นๆ เพื่อดำเนินคดี เว้นแต่เมื่อมีเหตุจำเป็นหรือเพื่อความสะดวก จึงให้พนักงานสอบสวนแห่งท้องที่ที่ผู้ต้องหาที่อยู่หรือถูกจับ หรือพนักงานสอบสวนคนใดนอกเขตอำนาจ เป็นผู้รับผิดชอบดำเนินการสอบสวน

ในเขตท้องที่ใดมีพนักงานสอบสวนหลายคน การดำเนินการสอบสวนให้อยู่ ในความรับผิดชอบของพนักงานสอบสวนผู้เป็นหัวหน้าในท้องที่นั้นหรือผู้รักษาการแทน”

เดิม ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 19 บัญญัติว่า ในกรณีดังต่อไปนี้

- (1) เป็นการไม่แน่ว่าการกระทำผิดอาญาได้กระทำในท้องที่ใดในระหว่างหลายท้องที่
- (2) เมื่อความผิดส่วนหนึ่งกระทำในท้องที่หนึ่ง แต่อีกส่วนหนึ่งในอีกท้องที่หนึ่ง
- (3) เมื่อความผิดนั้นเป็นความผิดต่อเนื่องและกระทำต่อเนื่องกันในท้องที่ต่างๆ เกินกว่าหนึ่งท้องที่ขึ้นไป

(4) เมื่อเป็นความผิดซึ่งมีหลายกรรม กระทำลงในท้องที่ต่างๆ กัน

(5) เมื่อความผิดเกิดขึ้นขณะผู้ต้องหากำลังเดินทาง

(6) เมื่อความผิดเกิดขึ้นขณะผู้เสียหายกำลังเดินทาง

พนักงานสอบสวนในท้องที่หนึ่งท้องที่ใดที่เกี่ยวข้องมีอำนาจสอบสวนได้

ในกรณีข้างต้นพนักงานสอบสวนต่อไปนี้ เป็นผู้รับผิดชอบในการสอบสวน

(ก) ถ้าจับผู้ต้องหาได้แล้ว คือ พนักงานสอบสวนซึ่งท้องที่ที่จับได้อยู่ในเขตอำนาจ

(ข) ถ้าจับผู้ต้องหาไม่ได้ คือ พนักงานสอบสวนซึ่งท้องที่ที่พบการกระทำผิดก่อน อยู่ในเขตอำนาจ”

แก้ไขใหม่ เป็นมาตรา 19 บัญญัติว่า ในกรณีดังต่อไปนี้

- (1) เป็นการไม่แน่ว่าการกระทำผิดอาญาได้กระทำในท้องที่ใดในระหว่างหลายท้องที่
  - (2) เมื่อความผิดส่วนหนึ่งกระทำในท้องที่หนึ่ง แต่อีกส่วนหนึ่งในอีกท้องที่หนึ่ง
  - (3) เมื่อความผิดนั้นเป็นความผิดต่อเนื่องและกระทำต่อเนื่องกันในท้องที่ต่างๆ เกินกว่าหนึ่งท้องที่ขึ้นไป
  - (4) เมื่อเป็นความผิดซึ่งมีหลายกรรม กระทำลงในท้องที่ต่างๆ กัน
  - (5) เมื่อความผิดเกิดขึ้นขณะผู้ต้องหากำลังเดินทาง
  - (6) เมื่อความผิดเกิดขึ้นขณะผู้เสียหายกำลังเดินทาง
- พนักงานสอบสวนในท้องที่หนึ่งท้องที่ใดที่เกี่ยวข้องมีอำนาจสอบสวนได้ หรือพนักงานสอบสวนคนใดนอกเขตอำนาจได้ เพื่อความสะดวกในการดำเนินคดี”

กล่าวโดยสรุป ในแบ่งเขตอำนาจของพนักงานสอบสวนนั้น กฎหมายของประเทศไทย ยังกำหนดหน้าที่ให้เป็นการเฉพาะในการสอบสวนคดีอาญาที่เกิดขึ้นในท้องที่นั้นๆ แต่ทั้งนี้ ผู้ศึกษาเห็นว่าการแบ่งเขตอำนาจการสอบสวนดังกล่าวนั้น เป็นการทำให้การดำเนินคดีเป็นไปได้อย่างล่าช้าซึ่งหากต้องกำหนดตามเขตอำนาจนั้นๆ จึงเห็นว่า กฎหมายของประเทศไทย ควรกำหนดเพิ่มเติมให้พนักงานสอบสวนทั่วประเทศ สามารถสอบสวนได้ทุกเขตอำนาจทั่วประเทศ เหมือนกฎหมายของต่างประเทศ หรือประเทศไทยควรมีพนักงานสอบสวนกลางมีหน้าที่สอบสวนคดีที่เกิดขึ้นทั่วประเทศ สามารถสอบสวนได้ทุกเขตอำนาจการสอบสวน เพื่อช่วยให้การดำเนินคดีของแต่ละท้องที่มีความรวดเร็วและเป็นธรรมที่สุด อีกทั้ง ไม่ทำให้เกิดปัญหาเรื่องเขตอำนาจสอบสวนโดยมิชอบด้วย

2.2 กรณีปัญหาเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของผู้ต้องหาในคดีอาญา กรณีขอบเขตการพิจารณา การใช้กำลังจับกุมความชอบเขตหรือความเหมาะสม

เดิม ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 83 บัญญัติว่า “ในการจับนั้น เจ้าพนักงานหรือราษฎรซึ่งทำการจับต้องแจ้งแก่ผู้ที่จะถูกจับนั้นว่าเขาต้องถูกจับ แล้วสั่งให้ผู้ถูกจับไปยังที่ทำการของพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจพร้อมด้วยผู้จับ แต่ถ้าจำเป็นก็ให้จับตัวไป

ถ้าบุคคลซึ่งจะถูกจับขัดขวางหรือจะขัดขวางการจับ หรือหลบหนีหรือพยายามจะหลบหนี ผู้ทำการจับมีอำนาจใช้วิธีหรือความป้องกันทั้งหลายเท่าที่เหมาะสมแก่พฤติการณ์แห่งเรื่องในการจับผู้นั้น”

แก้ไขใหม่เป็น มาตรา 83 บัญญัติว่า “ในการจับนั้น เจ้าพนักงานหรือราษฎรซึ่งทำการจับต้องแจ้งแก่ผู้ที่จะถูกจับนั้นว่าเขาต้องถูกจับ แล้วสั่งให้ผู้ถูกจับไปยังที่ทำการของพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจพร้อมด้วยผู้จับ แต่ถ้าจำเป็นก็ให้จับตัวไป

ถ้าบุคคลซึ่งจะถูกจับขัดขวางหรือจะขัดขวางการจับ หรือหลบหนีหรือพยายามจะหลบหนี ผู้ทำการจับมีอำนาจใช้วิธีหรือความป้องกันทั้งหลายเท่าที่เหมาะสมแก่พฤติการณ์แห่งเรื่องในการจับผู้นั้น โดยใช้ความระมัดระวังไม่ให้เกิดอันตรายถึงชีวิต

ถ้ามีความจำเป็น กรณีมีการใช้กำลังเข้ายับยั้งอาชญากรรมในการปฏิบัติหน้าที่นั้น ผู้ทำการจับจะต้องแจ้งให้ผู้บังคับบัญชาทราบ ทั้งนี้ ให้ผู้บังคับบัญชาส่งเจ้าหน้าที่ที่มีความชำนาญในใช้กำลังเข้ายับยั้งอาชญากรรมเป็นการเร่งด่วน”

กล่าวโดยสรุป ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 83 ที่บัญญัติขึ้นยังให้ความคลุมเครือ ไม่ชัดเจนและขาดความรัดกุมในการปฏิบัติงานของเจ้าพนักงาน ทำให้เกิดปัญหาในการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ในการเข้าควบคุม หรือการเข้าจับ และการยุติปัญหาอาชญากรรมนั้นได้อย่างไม่มีประสิทธิภาพก่อให้เกิดกระทบถึงชีวิตของผู้ถูกจับ

อีกทั้ง ระเบียบตำรวจเกี่ยวกับคดีในเรื่องการจับกุมในสถานการณ์อันตรายไม่ได้กำหนดหลักวิธีการและขอบเขตการใช้กำลังของเจ้าพนักงานไว้ ซึ่งทำให้การกระทำของเจ้าหน้าที่ทำได้เพียงอาศัยเพียงหลักการป้องกันโดยชอบด้วยกฎหมายตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 68 เท่านั้น ดังนั้น สมควรอย่างยิ่ง ที่ต้องมีการปรับปรุงแก้ไขกฎหมาย ควรมีกฎหมายคุ้มครองเจ้าหน้าที่ในการปฏิบัติหน้าที่เพื่อการป้องกันอันตรายที่ต่างไปจากของประชาชนตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 68 ทั้งนี้ ยึดตามหลักกฎหมายใช้กำลังรุนแรงขึ้นถึงตาย (Use of Deadly Force) ที่มีปรากฏตามหลักกฎหมายสหรัฐอเมริกาที่เป็นต้นแบบของหลักการดังกล่าว ทำให้เจ้าหน้าที่รัฐได้รับการคุ้มครองในการใช้กำลังเข้าควบคุม อันเนื่องมาจากการปฏิบัติหน้าที่และได้รับการตรวจสอบที่ถูกต้องและเป็นธรรม และทำให้เจ้าหน้าที่เกิดความมั่นใจและมีความเด็ดขาดในการตัดสินใจในการเข้าควบคุมยุติอาชญากรรมที่ร้ายแรง ส่งผลให้ประชาชนผู้ที่ได้รับผลกระทบจากผู้ก่ออาชญากรรมได้รับการปกป้องคุ้มครองก่อให้เกิดความสงบเรียบร้อยในสังคม

2.3 กรณีปัญหาการให้อำนาจของเจ้าพนักงานสอบสวน ในการคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องหา ระหว่างการสอบสวนของเจ้าพนักงานตำรวจ ตามมาตรา 131

เดิม ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 131 บัญญัติว่า “ให้พนักงานสอบสวนรวบรวมหลักฐานทุกชนิดเท่าที่จะทำได้ เพื่อประสงค์จะทราบข้อเท็จจริงและพฤติการณ์ต่างๆ อันเกี่ยวกับความผิดที่ถูกกล่าวหา และเพื่อจะรู้ตัวผู้กระทำผิดและพิสูจน์ให้เห็นความผิด”

แก้ไขเพิ่มเติมเป็น มาตรา 131 บัญญัติว่า “ให้พนักงานสอบสวนรวบรวมหลักฐานทุกชนิดเท่าที่จะทำได้ เพื่อประสงค์จะทราบข้อเท็จจริงและพฤติการณ์ต่างๆ อันเกี่ยวกับความผิดที่ถูกกล่าวหา และเพื่อจะรู้ตัวผู้กระทำผิดและพิสูจน์ให้เห็นความผิด

พนักงานสอบสวนจะต้องรวบรวมหลักฐานเท่าที่มีและจำเป็นเท่านั้น ทั้งนี้ มิให้กระทบกระเทือนถึงสิทธิความเป็นส่วนตัวของผู้กระทำความผิดนั้น หากมีความจำเป็นที่ต้องให้ผู้กระทำความผิดไปชี้จุดเกิดเหตุจะต้องได้รับอนุญาตจากผู้กระทำผิดก่อนเท่านั้น”

กล่าวโดยสรุป ตามหลักกฎหมายของประเทศไทยก็ไม่ได้ให้อำนาจเจ้าพนักงานตำรวจนำผู้กระทำความผิดไปชี้จุดเกิดเหตุ เพื่อทำแผนประกอบการรับสารภาพ แต่เพื่อกำหนดหลักปฏิบัติให้ชัดเจนในการรวบรวมพยานหลักฐานเพื่อส่งฟ้องคดีนั้น ผู้ศึกษาเห็นว่า ควรมีการกำหนดกฎหมายควบคุมไว้ให้ชัดเจนเป็นการเฉพาะ เพื่อที่จะไม่ได้กระทบต่อสิทธิของผู้ต้องหา

อีกทั้ง ในการเสนอข่าวนั้นๆ ต้องใช้ความระมัดระวังในการเปิดเผยใบหน้าของผู้กระทำความผิด ซึ่งผลกระทบจากการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารดังกล่าวนี้ ซึ่งการที่เปิดเผยข้อมูลในบางครั้งเหมือนก็เป็นการซ้ำเติมผู้กระทำความผิดให้ได้รับความอับอายหรือทุกข์ทรมาน ดังนั้น การเปิดเผยข้อมูลต่อสาธารณชนต้องไม่เป็นการซ้ำเติมความทุกข์ โดยต้องคำนึงถึงสิทธิมนุษยชน หมายถึง ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิและเสรีภาพขั้นพื้นฐานที่มีมาแต่กำเนิดและความเสมอภาคทางสังคม

บรรณานุกรม

มหาวิทยาลัยราชภัฏวชิรเวศน์

ศูนย์วิทยบริการวชิรเวศน์

บรรณานุกรม

- กรมสอบสวนคดีพิเศษ. (2559). *การสำรวจความเชื่อมั่นของธารณชนต่อผลงานของกรมสอบสวนคดีพิเศษ ประจำปี 2558*. อรุณการพิมพ์.
- กฤษสิริ อรุณสุตา. (2564). แนววินิจฉัยของศาลฎีกาเกี่ยวกับการสอบสวนที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย. *วารสารบัณฑิตศึกษานิติศาสตร์*, 14(2), 190-214.
- กุลพล พลวัน. (2547). *สิทธิมนุษยชนในสังคมโลก*. นิติธรรม.
- เกรียงไกร เจริญธนาวัฒน์. (2547). *หลักกฎหมายว่าด้วยสิทธิและเสรีภาพ*. วิญญูชน.
- _____. (2552). *หลักพื้นฐานกฎหมายมหาชนว่าด้วยรัฐ รัฐธรรมนูญ และกฎหมาย*. (พิมพ์ครั้งที่ 4). วิญญูชน.
- คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. (2556). *หลักนิติธรรม*.
<https://www.law.cmu.ac.th/law2011/files/1386816463.pdf>
- คณิต ณ นคร. (2529). ฐานะของผู้ถูกกล่าวหาในคดีอาญา. *วารสารบทบัญญัติ*. 42(2).
- _____. (2549). *คำอธิบายกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา*. วิญญูชน.
- _____. (2561). *กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา*. (พิมพ์ครั้งที่ 9). วิญญูชน.
- คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1118/2479.
- คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 180/2537.
- คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1368/2500.
- คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1314/2513.
- คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 5593/2562.
- คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 659/2563.
- คำพิพากษาศาลปกครองสูงสุดคดีหมายเลขแดงที่ อ.39/2552.
- คู่มือคำอธิบายแนวทางการปฏิบัติตามกฎ ก.ตร.ว่าด้วยประมวลจริยธรรมและจรรยาบรรณของตำรวจ พ.ศ. 2551 (แก้ไขตามกฎ ก.ตร.ว่าด้วยประมวลจริยธรรมและจรรยาบรรณของตำรวจ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2553) ของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ.
- จรัญ โฆษณานันท์. (2545). *สิทธิมนุษยชนไร้พรมแดน: ประชาธิปไตย กฎหมาย และความเป็นจริงทางสังคม*. นิติธรรม.
- จักรพงษ์ วิวัฒน์วานิช. (2556). *หลักและทฤษฎีการสอบสวน*. พิมพ์อักษร.

- จิราธร เจริญวุฒิ. วิวัฒนาการการสอบสวนคดีอาญา : ศึกษาบทบาทของพนักงานอัยการ
[วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ สาขาบริหารธุรกิจ]. มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์.
ซัชชัย ยุระพันธ์. (2558). การตรวจสอบการปรับบทความผิดในชั้นเจ้าพนักงาน [วิทยานิพนธ์
ปริญญาโทบริหารธุรกิจ สาขาบริหารธุรกิจ]. มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์.
- ชุตติกาญจน์ สายอุตสาห์. (2557). ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ
ในข้อมูลส่วนบุคคลตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550
[สารนิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ สาขาบริหารธุรกิจ]. มหาวิทยาลัยศรีปทุม.
- ชาตรี ดิเรกศรี.(2563). ระบบตำรวจ ของเยอรมัน-ระบบตำรวจแตกต่างจากอเมริกาและไทย.
<https://tridirek.com/7-stories-police-form-government-germany/>.
_____. (2566). ระบบตำรวจของฝรั่งเศส-ระบบตำรวจคล้ายไทยในอดีต (10).
[https://tridirek.com/10-stories-police-form-government-france/#3ระบบตำรวจ
ฝรั่งเศส](https://tridirek.com/10-stories-police-form-government-france/#3ระบบตำรวจฝรั่งเศส).
- ณรงค์ ใจหาญ. (2547). หลักกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เล่ม 1. วิญญูชน.
_____. (2562). แนวคิด ความหมาย ประวัติ และโครงสร้างของกระบวนการยุติธรรม
ทางอาญา. ในเอกสารประกอบการบรรยายหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต.
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ดวงจิตต์ กำประเสริฐ. (2547). กฎหมายเองไกลอเมริกาเบื้องต้น. มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- เดโช สมศรีธนาเดช. (2557). การทำแผนประทุษกรรมและการแถลงข่าวสื่อมวลชน
[วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ สาขาบริหารธุรกิจ]. มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์.
- ตรองหทัย ยศประสิทธิ์ และวรรัช วิชชวาณิชย์. (2563). ความรู้ความคิดเห็นในการเก็บรวบรวม
พยานหลักฐานทางนิติวิทยาศาสตร์ของพนักงานสอบสวน กองบังคับการตำรวจนครบาล 8.
วารสารวิชาการบัณฑิต วิทยาลัยสวนดุสิต, 16(2), 77-99.
- ทินมณี เจียวเลียน. (2563). ปัญหาความไม่สอดคล้องของมาตรฐานการคุ้มครองสิทธิมนุษยชน
ของกฎหมายไทยต่อกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง:
ศึกษากรณีหลักการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นผู้บริสุทธิ์ [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ
สาขาบริหารธุรกิจ]. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- นรินทร์ จุ่มศรี. (2555). มาตรการทางกฎหมายในการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลจากการใช้บริการ
เครือข่ายสังคมออนไลน์ [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ สาขาบริหารธุรกิจ].
มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์.
- นันทวัฒน์ บรมานันท์. (2551). หลักพื้นฐานกฎหมายปกครองฝรั่งเศส. วิญญูชน.

- นิธิต ภูริคุปต์ และปญญธันช เกตุเทศ. (2558). *ความไม่เป็นธรรมในคดีและแนวทางแก้ไข*.
<https://www.dsi.go.th/en/Detail/ความไม่เป็นธรรมในคดีและแนวทางแก้ไข-T0000987>.
- นิรันต์ เสียมทอง. (2533). *การแจ้งข้อหาในคดีอาญาโดยพนักงานสอบสวน*
 [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารคดี ไม่ได้ดีพิมพ์]. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- บรรเจิด สิงคะเนติ. (2543). *หลักพื้นฐานของสิทธิเสรีภาพและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์*
ตามรัฐธรรมนูญ. วิญญูชน.
- _____. (2558). *หลักพื้นฐานของสิทธิ เสรีภาพและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ตามรัฐธรรมนูญ*.
 (พิมพ์ครั้งที่ 5). วิญญูชน.
- บวรศักดิ์ อุวรรณโณ. (2550). *วิวัฒนาการทางปรัชญาและลักษณะของกฎหมายมหาชนต่างๆ*.
 วิญญูชน.
- บุญศรี มีวงศ์อุโฆษ. (2548). *หลักการใช้อำนาจขององค์กรที่ค้ำประกันถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์สิทธิ*
เสรีภาพตามรัฐธรรมนูญ. *วารสารบทบัญญัติ*, 61(3). 1-26.
- _____. (2551). *กฎหมายรัฐธรรมนูญ*. โครงการตำราและเอกสารประกอบการสอน
 คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ปกป้อง ศรีสนิท. (2563). *สิทธิของปวงชนชาวไทยตามรัฐธรรมนูญ: หลักสันนิษฐานไว้ก่อนว่าบริสุทธิ์*.
<https://www.the101.world/presumption-of-innocence/>
- ปฎิญาสาภาว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ค.ศ. 1948
- ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา
- ประมวลกฎหมายอาญา
- ประมวลระเบียบการตำรวจเกี่ยวกับคดี พ.ศ. 2544
- ปรีชา วงศ์วีวรรณ. (2555). *ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับสิทธิและเสรีภาพของผู้ต้องหา ศึกษาเฉพาะกรณี*
การทำแผนประกอบการรับสารภาพ [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารคดี ไม่ได้ดีพิมพ์].
 มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
- ปวีร์ศรี กิจสุขจิต. (2564). *การปรับปรุงกฎหมายว่าด้วยอำนาจในการวิสามัญฆาตกรรม*.
วารสารผู้ตรวจการแผ่นดิน, 14(1). 43-65.
- พงศ์พันธุ์ พบสุวรรณ. (2528). *การดำเนินคดีอาญากับผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง*
และเจ้าหน้าที่ของรัฐตามกฎหมายว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต
 [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารคดี ไม่ได้ดีพิมพ์]. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- พจมานพจี ทวีสว่างผล. (2563). *การคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของผู้ถูกจับกุมหรือผู้ต้องหาใน*
คดีอาญา. *วารสารวิชาการอาชญาวิทยาและนิติวิทยาศาสตร์ โรงเรียนนายร้อยตำรวจ*,
 6(2). 211-225.

- พรชัย เลื่อนฉวี. (2546). *กฎหมายรัฐธรรมนูญและสถาบันการเมือง* (พิมพ์ครั้งที่ 4). มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
- พัชรา สิ้นลอยมา และคณะ. (2561). *การพัฒนาระบบงานด้านนิติวิทยาศาสตร์ เพื่อสนับสนุนการปฏิรูปต้นธารการอำนวยความสะดวกในระดับสถานีตำรวจ*. รายงานผลการวิจัยเสนอต่อคณะนิติวิทยาศาสตร์. โรงเรียนนายร้อยตำรวจ.
- พิเชษฐ พิณทอง. (2556). การใช้อำนาจหน้าที่เกินขอบเขตของตำรวจไทย: ผลกระทบด้านสิทธิมนุษยชน. *วารสารกระบวนการยุติธรรม*, 4(1). 33-46.
- ไพฑูรย์ คัลเซ่. (2530). การแบ่งแยกเชื้อชาติและสีผิวกับปัญหาสิทธิมนุษยชน. ใน *เอกสารทางวิชาการหมายเลข 43*. ศูนย์วิจัยคณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. กรุงเทพมหานคร.
- ไพศาล วัตตธรรม. (2549). *การคุ้มครองสิทธิของบุคคลในการออกหมายจับ* [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์]. มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
- ภัสวรรณ อุซุงศ์อมร. (2564). การปรับใช้หลักความเสมอภาคตามรัฐธรรมนูญไปสู่หลักความเสมอภาคของบุคคลในการรับภาระของรัฐโดยศาลปกครองไทย. *วารสารการเมือง การบริหาร และกฎหมาย*, 13(2). 338-350.
- มติชนออนไลน์. (2564). *กระบวนการยุติธรรมทางอาญาในสหรัฐอเมริกา*. https://www.matichon.co.th/article/news_2815728
- มานะ เผาะช่วย. (2556). *ระบบการดำเนินคดีอาญาในชั้นเจ้าพนักงาน: ศึกษาเปรียบเทียบระบบของประเทศอังกฤษ ฝรั่งเศส และประเทศไทย* [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์]. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ยิ่งพริณัฐ คำภูเวียง. (2555). *เขตอำนาจสอบสวนคดีอาญา* [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์]. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- รัชชัย ขยันทำ. (2562). *พนักงานสอบสวนในอุดมคติของประชาชน*. *วารสารวิชาการรัตนบุศย์*, 2(1), 46-56.
- รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560
- เรวัต ฉ่ำเฉลิม. (2523). การสอบสวนโดยมิชอบ. *วารสารสำนักงานการสอบสวนและนิติการกรมการปกครอง*. (ฉบับพิเศษ เดือนมกราคม). 3.
- วิกิพีเดีย สารานุกรมเสรี. (2566). *การสันนิษฐานว่าบริสุทธิ์*. <https://th.wikipedia.org/wiki/การสันนิษฐานว่าบริสุทธิ์>.

- วรเจตน์ ภาคีรัตน์. (2543). เงื่อนไขการตรากฎหมายจำกัดสิทธิและเสรีภาพของประชาชน
มาตรการในการควบคุมตรวจสอบความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมาย.
วารสารนิติศาสตร์, 30(2), 184-194.
- วรพจน์ วิศรุตพิชญ์. (2543). สิทธิและเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540.
(พิมพ์ครั้งที่ 2). วิญญูชน.
- วศินี วงศ์นิติ. (2550). อำนาจสืบสวนคดีอาญาของเจ้าพนักงาน: ศึกษามาตรการในการคุ้มครอง
สิทธิและเสรีภาพของประชาชน [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์].
มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
- วิรัช วิรัชนิภาวรรณ. (2548) กระบวนการยุติธรรมกับการบริหารราชการไทย.
รัฐสภาสาร, 53(4), 53-78.
- วิชญ์ เครื่องงาม. (2530). *กฎหมายรัฐธรรมนูญ* (พิมพ์ครั้งที่ 3). นิติบรรณการ.
- วีระ โลจายะ. (2545). *เอกสารการสอนชุดวิชากฎหมายมหาชน เล่มที่ 2*. มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- ศรฤกษ์ แก้วพลี. (2558). *เทคนิคการสืบสวน*. http://suebsuankhunthep.Blogspot.com/2015/07/blog-post_25.html.
- ศรชัย โภธิสุวรรณ. (2553). *ปัญหาการจัดทำปฏิทินหมายจับ: ศึกษาเฉพาะกรณี การกระทบ
สิทธิและเสรีภาพส่วนบุคคลตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550*
[วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์]. มหาวิทยาลัยศรีปทุม วิทยาเขตชลบุรี.
- ศรันยา สีมา. (2564 มกราคม). การสอบสวนในคดีอาญา. *ร้อยเรื่องเมืองไทย*.
<https://library.parliament.go.th/th/radioscript-rr2564-jan2>
- สักฤกษ์ อังสัจจะพงษ์. (2548). *สิทธิของผู้ต้องหาตามกฎหมายในขั้นตอนการสอบสวน
ของพนักงานสอบสวน ศึกษาเฉพาะกรณีการนำชี้ที่เกิดเหตุประกอบคำรับสารภาพ*
[วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์]. มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
- สถานีตำรวจภูธรสนม. (2566). *การติดต่อเจ้าหน้าที่กระบวนการยุติธรรม*.
<https://sanom.surin.police.go.th/pc.6.htm>.
- สถานีตำรวจวัดพระยาไกร. (2566). *คู่มือแนวปฏิบัติในการจับหรือค้น สถานีตำรวจวัดพระยาไกร*.
<https://watphrayakhrai.metro.police.go.th/o12-แนวปฏิบัติในการจับหรือ/>.
- สมนึก เขมทองคำ. (2559). การพัฒนาระบบการสอบสวนคดีอาญาของไทย. *วารสารดุสิตบัณฑิต
ทางสังคมศาสตร์ ฉบับพิเศษ มกราคม*. [https://so05.tci-thaijo.org/index.php
x.php/phdssj/issue/view/6313](https://so05.tci-thaijo.org/index.php/x.php/phdssj/issue/view/6313).
- สันติ ผิวทองคำ. (2565). *การพัฒนาระบบสอบสวนคดีอาญาในบทบาทพนักงานสอบสวน*.
[วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์]. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

- สุรัชย์ เลี้ยงบุญเลิศชัย. (2558). *การคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนด้านการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรม ใน เอกสารวิชาการส่วนบุคคล (Individual Study)*.
วิทยาลัยศาลรัฐธรรมนูญ สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ.
- สุรสิทธิ์ แสงวิโรจน์พัฒน์. (2548). *กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาที่แก้ไขใหม่กับการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชน. วารสารศาลยุติธรรมฉบับพิเศษ*.
_____. (2549). การค้น (Durchsuchung) ตามกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเยอรมัน.
วารสารศาลพาห, 53(2), 194-207.
_____. (2563). กระบวนการยุติธรรมทางอาญาของประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี.
วารสารกฎหมายและสังคมรังสิต มหาวิทยาลัยรังสิต. 2(3).
- หนังสือที่พิเศษ/2552 เรื่องขอให้ปฏิรูปตำรวจและกรมสอบสวนคดีพิเศษ (DSI) สร้างบรรทัดฐานคดีสิทธิมนุษยชน หยุดวัฒนธรรมไม่ต้องรับผิดชอบของเจ้าหน้าที่รัฐและผู้มีอำนาจผู้กระทำความผิดจะต้องไม่ลอยนวลถึงนายอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ นายกรัฐมนตรี
ลงวันที่ 18 สิงหาคม 2552. ประชาไท, 2552. มติชน, 2552.
- หยุด แสงอุทัย. (2512). *คำอธิบายรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2511: พร้อมด้วยคำแปลมาตราเป็นภาษาอังกฤษของทางราชการ. น้ำเขียวการพิมพ์*.
_____. (2533). *ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับกฎหมายทั่วไป (พิมพ์ครั้งที่ 11). แสงสุทธิการพิมพ์*.
- ทริส เสรีวิสัย. (2566). ปัญหาการจำกัดอำนาจการสอบสวนของพนักงานสอบสวนฝ่ายปกครองกระทรวงมหาดไทย. *วารสารมหาจุฬานาครธรรม*, 10(1), 162-181.
- อริยพร โพธิ์ใส. (2564). การคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของผู้ถูกจับหรือผู้ต้องหาในคดีอาญา.
วารสารจตุลนิติ, 18(4), 155-163.
- อรุณี กระจ่างแสง. (2532). *อัยการกับการสอบสวนคดีอาญา [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิตไม่ได้ตีพิมพ์]*. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- อานนท์ มาเฝ้า. (2557). ปัญหานิติวิธีที่ศาลรัฐธรรมนูญใช้ในคดีวินิจฉัยที่ 15/2555.
วารสารนิติศาสตร์ (มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์), 43(1), 136-155.
- จตุรงค์ เพิ่มรุ่งเรือง และสุรศักดิ์ มีบัว. (2566). *เอกสารประกอบการสอนวิชาการบริหารงานยุติธรรม (LAW 4614)*. https://elcpg.ssru.ac.th/jaturong_po/pluginfile.php/77/mod_resource/content/ การบริหารการยุติธรรม_merged.pdf.
- อิทธิกร ขำเด. (2559). การนำตัวผู้ต้องหาในคดีอาญาไปนำขึ้นที่เกิดเหตุประกอบคำรับสารภาพและการแถลงข่าวต่อสื่อมวลชนกระทบกับการละเมิดสิทธิมนุษยชน.
วารสารกระบวนการยุติธรรม, 9(1), 1-20.

- อุดม รัฐอมฤต นพนิธิ สุริยะ และบรรเจิด สิงคะเนติ. (2544). *การอ้างศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ หรือใช้สิทธิและเสรีภาพของบุคคลตาม มาตรา 28 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540*. สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ.
- อุดม รัฐอมฤต. (2561). วิธีพิจารณาโดยไม่มีตัวจำเลยในศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง. ใน *เอกสารวิชาการการอบรมหลักสูตรผู้บริหารกระบวนการยุติธรรม ระดับสูง รุ่นที่ 22*. สำนักงานศาลยุติธรรม.
- อุทัย อาทิวา. (2543). สิทธิของผู้เสียหายในกฎหมายฝรั่งเศส. *วารสารบทบัญญัติ*, 61(1), 1-19.
- _____. (2553). *กระบวนการยุติธรรมทางอาญาของประเทศสาธารณรัฐฝรั่งเศส*. ใน *ประมวลสาระชุดวิชาการบริหารกระบวนการยุติธรรมเปรียบเทียบชั้นสูง* หน่วยที่ 5. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- _____. (2560). *กระบวนการยุติธรรมทางอาญาของประเทศฝรั่งเศส*. (พิมพ์ครั้งที่ 3) มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- เอก อังสนานนท์. (2547). *การสืบสวนและการสอบสวน*. มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- แอมเนสตี้ อินเตอร์เนชั่นแนล ประเทศไทย. (2560). *ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน*. <https://www.amnesty.or.th/our-work/hre/udhr/>.
- ไอลอว์. (2562). *สรุปรัฐธรรมนูญ 2560: สิทธิในกระบวนการยุติธรรมตัดให้สั้นลง สิทธิมีทนายความหายไป*. <https://ilaw.or.th/node/5464>.
- Miranda v. Arizona 334 U.S. 439 (1966).
- My Archives. (2560). *ระบบตำรวจของสหรัฐอเมริกา*. http://mytranslationarchives.blogspot.com/2011/02/blog-post_28.html.

ประวัติผู้ศึกษา

ชื่อสกุล	ร้อยตำรวจเอก ศักดิ์มงคล เอื้อคณิต
วัน เดือน ปี เกิด	19 มกราคม 2530
สถานที่เกิด	จังหวัดลำปาง
ที่อยู่ปัจจุบัน	-
ประวัติการศึกษา	สำเร็จการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย จากโรงเรียนเตรียมอุดมศึกษา พัฒนาการเขลางค์นคร จังหวัดลำปาง ปีการศึกษา 2549 สำเร็จการศึกษาปริญญาตรีรัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต (ตร.) จากโรงเรียนนายร้อยตำรวจ จังหวัดนครปฐมปีการศึกษา 2559 สำเร็จการศึกษาปริญญาตรีนิติศาสตรบัณฑิต จากมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช จังหวัดนนทบุรี ปีการศึกษา 2560 สำเร็จการศึกษานิติบัณฑิต รุ่นที่ 76ปีการศึกษา 2566
ประวัติการทำงาน	รองสารวัตร (สอบสวน) สถานีตำรวจภูธรปาย

